

KALEVALAN KARJALAISUUS.

KALEVALASTA ITSESTÄÄN JA MUUALTA

TODISTANUT

AUG. AHLQVIST.

HELSINGISSÄ,

J. C. FRENCKELL JA POIKA, 1887.

Suomen Yliopiston painoon kustantama.

KALEVALAN KARJALAISUUS

„Kutka ovat Kalevalan ensiksi laulaneet, ja missä on tämä tapahtunut?“

Näihin kysymyksiin vastattiin kauan ja yksimielisesti Lönnrotin arvelulla, että Karjalaiset, olletikin Vienen Karjalaiset, olivat Kalevalan runot ilmoille tuottaneet, ja että näiden synnyinmaana oli pidettävä viimeksi mainitun heimon ala Vienen meren ja joen seuduilla.

Lieneekö näiden kysymysten suhteen kukaan julki lausunut Lönnrotin arvelusta poikkeavata mielipidettä ennen kuin Yrjö-Koskinen „Oppikirjassansa“ v. 1869 (s. 12) ilmasi sen ajatuksen, että „todennäköisen arvelun mukaan runojemme *Kalevala* lienee ollut“ „Vuoksen-virran laskupaikoilla“ ja että *Pohjola* siis olisi Laatokan pohjois-rannoilta haettava“; ei hän kuitenkaan mainitse niitä syitä, jotka tämän arvelun saattavat todennäköiseksi. Muutamia vuosia myöhemmin julkasi majisteri A. Borenius „Suomen Kuvalehden“ ensimmäisen vuosikerran (1873) 23:ssa n:ssa kirjoituksen, nimellä: „Missä on Kalevala syntynyt?“ Tutkimuksensa ponnien muodostaa hra B. seuraavin sanoin, jotka hän on oikein harvennetulla präntillä painattanut: „historialliset ja kielelliset olot Venäjän Karjalassa oikein pakottamalla pakottavat siihen päätökseen, että runo Venäjän Karjalaan on tullut lännestä päin, Suomesta, eikä päinvastoin sieltä ole levinnyt yli Suomen niemen“. Melkein samaan aikaan kuin tämä herra Boreniuksen kir-

joitus ilmutui „Suomi“-kirjan 2:sen Jakson 10:ssä osassa nykyiseltä professorilta J. Krohnilta laveanlainen tutkimus: „Virolaiset ja ylimalkaan Länsi-suomalaiset aineet Kalevalassa“, jossa hän koettaa Kalevalassa tavattavista sananmuodoista ja oletikin sen sanastosta saada todistetuksi, että „vanhat runomme eivät ole yksinomaan Karjalaisten luomia, vaan koko Suomen kansan yhteinen kallis perintö siltä ajalta kun heimo ja murre-eroitukset vasta olivat alullaan“. Hra Krohnin jälkeen otti ruotsalainen luonnon-tutkija Gust. Retzius suuressa teoksessansa „Finska Kranier“ (painettu v. 1878), pääaineesensa johtuessaan, tutkiaksensa myöskin Kalevalan asioita ja tulee, oletikin Kalevalassa esiytyvän kasviston johdosta, siihen päätökseen, että tämä runoteos on syntynyt etelämpänä kuin Vienan maassa, ehkä Laatokan etelärannalla, todennäköisesti vuosien 800—1400 välillä. Viimeksi on prof. Krohn laveassa teoksessansa „Suomalaisen Kirjallisuuden Historia, 1 osa, Kalevala“, yhteen koonnut ja esittänyt kaikki ne asianhaarat, joista syin Kalevalan synty Vienassa on pidettävä mahdottomana, jonka tutkimuksen hän vielä lisäksi on ruotsinkin kielellä lyhyemmässä muodossa kertonut aika-kausi-kirjassa „Finsk Tidskrift“ v. 1886, elo-, syys- ja lokakuulta. Mainitsemisen ansainnee sekin, että sama tutkija siinä juhlassa, jonka Suom. Kirj. Seura, kesällä v. 1881 vietti 50:vuotisen olemassa-olonsa muistoksi, juhla-kokouksen kielitieteellisessä osastossa saattoi keskusteltavaksi kysymyksen: „onko Kalevala koko Suomen kansan luoma, vai ainoasti Karjalaisten?“ ja vastasi tähän kysymykseen, „että Länsi-Suomalaisten osa Kalevalan runojen luomisessa oli ainakin yhtä suuri kuin Karjalaisten“.

Näin on Lönnrotin lausuma mielipide Kalevalan synnystä, jonka kaikki ensimmäiset Kalevalan tuntijat hyväksyivät, milt'ei kumottu, ainakin saatettu hyvin epäilyksen-

alaiseksi. Ja kuitenkin on tämän mielipiteen perustus niin yksinkertainen ja luonnollinen! Ja sitä-vastaisen väittämysten perusteet niin etsiskellyt ja monimutkaiset!

Tämmöiseltä tuntuu asian laita ainakin tämän kirjoittajasta. Aina siitä päivin kuin v. 1846 olin runonke-ruulla, jolloin minulla oli se onni, että kuulin mahdotoman paljon Kalevalankin runoja ja sain kirjaan pan-nuksi näitä oikeitakin s. o. semmoisia, jotka Lönnrotille kelpasivat Kalevalan 2:seen laitokseen pantaviksi, on tämä kallis runoteos ja sen seikat olleet minulla mielessä. Kol-matta kymmentä vuotta olen opettajana yliopiston nuori-solle esittänyt ja selittänyt sen sisällystä ja luentoja val-mistaessani aina uudestaan ja uudestaan tullut ajatelleeksi esinettäni „puoleltai, toiseltai“. Ja kuitenkin ei minulle ole koskaan päähän pälkähtänyt eikä mielessäni vilahduk-seltakaan vilahtanut tuommoisia luuloja kuin esim. vasta mainitsemani hra Krohnin lausuma. Tämä ei kuitenkaan ole minussa tapahtunut mistään „lokalpatriotismistä“; sillä jos kukaan olen minä sekä kirjallisesti että suullisesti vastustanut liiallista maakuntalaisuutta sekä murrerak-kautta, olletikin itäsuomalaista, jota meidän kirjoittajissa aika ajoin on ilmestynyt. Myöskin Kalevalan synnyn suh-teen soisin mielelläni siihen Länsisuomalaisillekin osan, jos vaan tämmöiseen myönnötykseen näkisin asianhaa-roissa olevan syytä. Mutta tätä en ole nähnyt, enkä voi millään tavalla hyväksyä niitä olettamuksia, joilla Lönn-rotin arvelu Kalevalan synnystä nyt ollaan olevinansa ku-monneet. Minä olen siis ottanut tässä kirjoituksessa pan-nakseni vastaväitteitä mainittuja olettamuksia vastaan. Tähän luulen itselläni olevan sekä oikeuden, edellä mai-nittujen pitkällisten tutkimusteni nojassa, että velvollisuu-denkin, koska olen viimeinen elossa oleva niitä miehiä, jotka isommassa tahi vähemmässä määrässä olivat avul-liset Kalevalan, s. o. Lönnrotin Kalevalan, runojen kokoa-

misessa ja joiden mielet heltenemättömästi kiintyivät tämän runoteoksen suuren yhteenlaulajan arveluihin sen synnystäkin.

Kuitenkin, ennen kuin lähden näitä arveluita puolustamaan ja noita toisia vastaan väittämään, näyttää tämän toimen perusteeksi ja johdatukseksi historiallinen katsaus olevan tarpeen, jossa itselleni ja lukijalle selitän muutamia seikkoja Suomen kansan asettumisen suhteen nykyisille asuinpaikoillensa.

Ensimmäinen Luku.

Aikaisin valo Suomen kansan asumusseikoista. Otherin kertomus. Kainuun maa. Kainulaiset Karjalaisia. Kauppaa Vienanmaan ja Kainuun välillä. Karjalaiset Pohjanmaalla. Nestor. Savolotscheskaja Tschud, Permi, Bjarma. Suomalaisia sanoja pohjais-Venäjän kielessä. Suomalaisia paikannimiä pohjais-Venäjällä. Sav. Tschud Karjalaisia. Vepsäläiset. Novgorodin valloitukset Suomalaisten aloilla. Solovetskin monasteri. Otteita sen historiasta. Vienan Karjalan asumus ennen muinoin. Sen asukasten uskonto. Thore Hundin Bjarmaretki. Permin ja Vienan kauppa. Skandinavilaisten aikainen yhteys Vienan Karjalaisten kanssa.

Siihen synkkään pimeyteen, joka peittää nykyisen Suomen kansan kahden heimon Hämäläisten ja Karjalaisten vanhimpia asumusseikkoja, käypi historiallisen valon sääri kahdeltakin puolen jo odottamattoman aikaiseen. Tällä tarkoitan niitä tietoja, jotka meille ovat säilyneet *Otherin* kertomuksessa ja *Nestorin* aikakirjassa.

Otherin kertomus pohjais-Skandinavian oloista ja hänen Bjarmanmaassa käynnistänsä tavataan eräässä maantieteen tapaisessa kirjoituksessa, jonka Englannin kuningas Alfred Suuri (hallitsi v. 871—901) teki anglosaksan kielellä. Niinkuin kertomuksesta näkyy oli Other varakas norjalainen maan ja karjan omistaja, asuva pohjaisimmassa osassa siihen aikaan asuttua Norjaa, Halogalannin maakunnassa (65—70 leveysasteiden välillä), ja näyttää jonkun aikaa olleen kuningas Alfredin palveluksessa. Sen

tekstin ja käännöksen mukaan, jotka Porthan aikansa ulosantoi Alfredin pohjaisten maiden maantieteestä, panen tähän Otherin kertomuksen melkein kokonaisena. Se kuuluu seuraavaisesti (k. Porthan, Opera Selecta, P. V, s. 63 ja ss.).

„Other sanoi herrallensa kuningas *Alfredille*, että hän asui kaikista Norjalaisista pohjaisimpana. Hän kertoi asuvansa sen maan pohjaisessa osassa Länsimeren rannalla. Kuitenkin sanoi hän tämän maan siitä ulottuvan vielä kauas pohjaiseen; mutta maan siellä olevan asumattoman, paitse mitä muutamissa paikoin silloin tällöin oleskelee *Finnejä* (s. o. Lappalaisia), jotka talvella pyytävät metsää ja kesällä kalastavat heidän merestänsä.“

„Hän sanoi kerran halunneensa tulla tietämään, kuinka kauas tämä maa ulottuisi pohjaiseen, taikka asuisiko ketään ihmisiä tämän autiomaan pohjaispuolella. Hän läksi siis ja kulki (aluksella) pitkin maata pohjaiseen päin, pitäen koko ajan aution maan oikealla kädellänsä ja aukean meren vasemmalla. Kolmen päivän kuluttua tuli hän niin kauas pohjaiseen kuin valaskalan-pyytäjät tavallisesti kauimmaksi menevät. Sitten kulki vielä pohjaista kohti, niin kauas kuin toisten kolmen päivän kuluessa voi purjehtia. Sen jälkeen kääntyi maa itäänpäin, taikka meri antautui maahan päin; kumminko oikein, ei hän tiennyt; sen hän vaan tiesi, että hän siellä odotti länsituulta, tahi vähän pohjaisempaa, ja laski sitten itää kohti, pitkin maata, niin paljon kuin neljässä päivässä voi purjehtia. Tällöin piti hänen taas odottaa tuulta, täyttä pohjaista, siitä syystä että maa siellä kääntyy etelään taikka meri antautuu maahan päin, kumminko oikein, ei hän tiennyt. Sitten laski hän etelää kohti pitkin maata, niin kauas kuin viidessä päivässä voi purjehtia. Silloin tuli hänelle siellä lahdessa suuri *Joki* vastaan. He kääntyivät joella takaperin, sillä he eivät uskaltaneet jokea myöten purjehtia ylemmäksi,

peljäten vihollisuutta; koska maa joen toisella puolella oli sangen asuttua. Ja hän ei ollut tavannut asuttua maata sitten kotoa-lähtöänsä, vaan oli hänellä kaikkialla asumatoin maa oikealla kädellensä, paitse muutamia kalastajia, ja linnunpyytäjiä ja metsästäjiä, jotka kaikki olivat Finnejä (s. o. Lappalaisia). Ja vasemmalla kädellensä oli hänellä aava meri.“

„*Bjarmalaiset* olivat varsin hyvin viljelleet maansa; mutta he (Other ja hänen miehensä) eivät uskaltaneet nousta maalle. Vaan *Terfinnein* (Turjan eli nykyisten Venäjän Lappalaisten) maa oli kaikkialla autiota, paitse missä metsästäjiä oleskeli, tahi kalastajia, taikka linnunpyytäjiä.“

„Paljonkin kertoivat *Bjarmalaiset* hänelle sekä omasta maastansa että niistä maista, jotka olivat heidän ympärillänsä. Mutta hän ei tietänyt, mikä kerrotusta oli totta, kuin hän ei sitä itse ollut nähnyt. Hänestä tuntui, että Finnit (Lappalaiset) ja *Bjarmalaiset* puhuivat jokseenkin yhtäläistä kieltä. Hän matkusti sinne pääasiallisesti, paitse halusta tullakseen tuntemaan maan luonteen, *mursujen* tähden; sillä näillä on sangen jaloa luuta hampaissansa; joita matkustajat toivat mukanaan muutamia kuninkaalle. Ja niiden nahka sopii hyvästi laivantouviksi — — —.“

„Hän oli sangen varakas mies; hänellä oli semmoista omaisuutta, jota heillä pidetään rikkautena, se on metsäeläimiä. Hänellä oli siihen aikaan, jolloin hän kävi kuninkaan luona, kesyjä ostamattomia eläimiä kuusisataa; he kutsuvat näitä eläimiä *poroiksi*. — — — Hän oli sen maan ensimmäisiä miehiä. Kuitenkaan ei hänellä ollut enemmän kuin kaksikymmentä lehmää, kaksikymmentä lammasta ja kaksikymmentä sikaa. Ja sen vähäisen, minkä hän kynti, kynti hän hevosilla. Mutta heidän varallisuutensa riippuu enimmästi siitä verosta, jonka Finnit (Lappalaiset) heille suorittavat. Tämä vero on enimmäkseen otusten nahkoja ja linnunhöyheniä, ja mursunluuta

ja sellaista laivanköyttä, joka on tehty mursun ja hylkeen nahkasta. Kukin maksaa varojensa mukaan. Rikkaimman pitää suorittaa viisitoista nädännahkaa, viisi porontaljaa, yksi karhuntalja, kymmenen vasua höyheniä, yksi karhuntahi saukonnahkainen peski, ja kaksi laivanköyttä, kumpikin kuutta kymmentä kyynärää pitkä, toinen mursun ja toinen hylkeen nahkasta.“

„Hän sanoi, että Nordmannien maa (s. o. Norja) on sangen pitkä ja sangen kapea. — — — Asumatoin vuorenseljänne on itäisellä puolella, ulottuen yhtä pitkältä kuin asuttu maa. Tällä seljanteellä oleskelee Finnejä (Lappalaisia) — — —.“

„Tämän maan (Norjan) eteläisen osan rinnalla, vuorten toisella puolella, on *Sveoland* (Ruotsi); ja saman maan (Norjan) pohjaisen puolen rinnalla on *Kvenland* (Kainuunmaa). Kvenit (Kainulaiset) käyvät toisinaan vuorten yli hävittämässä Norjalaisia; ja Norjalaiset toisinaan hävittämässä heitä. Siellä on vuorten välissä sangen suuria järviä, joissa on suolaton vesi; Kainulaiset kantavat maata myöten aluksensa näihin järviin ja ryöstävät sitten Norjalaisia; heidän aluksensa ovat hyvin pienet ja hyvin kevyet.“

„Other sanoi, että sen maakunnan nimi, jossa hän asui, oli *Halgoland*. Hän kertoi, ett'ei yksikään ihminen asunut häntä pohjaisempana.“

Kaikki tässä kertomuksessa on niin asiantuntevasti ja asianmukaisesti kerrottua, ett'ei sen todellisuutta sovi ensinkään epäillä; eikä sitä olekaan kukaan epäillyt. Porthan, joka ulosannokseensa on lisännyt viivanalaisia hauskoja ja valaisevia selityksiä, mainitsee Otheria täydellä luottamuksella ja kunnioituksella. Samoin ugrilais-suomalaisen pohjoismaiden vanhemman historian tarkka tutkija Sjögren („Gesammelte Schriften“, Band I, ss. 313 ja 390). Hän lausuu Otherin kertomuksesta muun muassa:

„hänen matkakertomustansa lukiessamme ja häntä matkallansa seurattessamme emme voi muuta kuin kunnioittamisesta täytyä häntä kohtaan siitä totuuden rakkaudesta, jolla hän kerrottavansa kertoo. Hän tuli Vienajoelle — — ja huomasi, että sikäläinen kansa puhui kieltä, joka on lapin kielen tapaista. — — — Lapin kielen tunsin hän ihan varmaan; olihan hän pitkän aikaa ollut veronkantajana Lappalaisten luona, oli virka-asioissa ja muuten matkustellut heidän keskinsä ja itse kaikista Norjalaisista pohjaisimpana asunutkin Lappalaisten seassa, jotka myöskin varmaan paimensivat hänen ostamattomia s. o. kotona kasvatettuja porojansa, joita hän sanoo itsellensä olevan 600. Samoin kuin hänen koko elämänlaatunsa ja olonsa edellyttävät, että hänen oli täytynyt oppia lapin kieli, samoin osoittaa se tapa, jolla hän kieliseikan mainitsee, että hän sitä osasikin.“ Sjögren sanoo Otheria Bjarmanmaan löytäjäksi siinä merkityksessä, että Other löysi meritien sinne; vaan tunnetuksi Skandinaviassa arvelee hän tätä maata jo sitäkin ennen, tunnetuksi keskuuden kautta maisin. — Sitä jokea, jonka suussa Other kävi, nimitivät Skandinavilaiset alussa puhtaasti bjarmalaisella nimellensä *Vjena*; myöhemmin *Vina*.

Melkein yhtä tärkeä kuin tiedot Vienasta ja Bjarmanmaasta on Otherin kertomuksessa tieto *Kvenlandista*. Että Kvenland tässä on yhtä kuin suomalainen *Kainu* eli *Kainuu*, on epäilemätöntä; ja Otherin aikoina oli siis Kainuu taikka ainakin osa Kainuuta rinnan Norjan pohjaisen osan kanssa idän puolella, s. o. nykyisen Länsipohjan alalla. Tätä maata tahi sen pohjais-puolta nytkin supeammassa merkityksessä sanotaan Kainuiksi; laveamassa merkityksessä käytettiin tätä sanaa pohjais-Savossa ja käytettäneen paikoin vielä nytkin Pohjanmaan rantatiennoosta. Lapin kielessä merkitsee *kainolaš* (kainulainen) ruotsalaista tahi norjalaista ihmistä, ja laveammin: ran-

tamaan asukasta alankolaista ylipään. Tämän johdosta arvelee Porthan Otherin Kainulaisia skandinavilaisiksi *Helsingeiksi*. Sjögren (Ges. Schriften I B. s. 391) näkee heissä idästä tulleita Karjalaisia, jotka olivat lykänneet läntesimmät etujoukkonsa näin kauas, etujoukot, joiden sitten myöhemmin Helsingien päälle-rynnätyssä etelän puolelta täytyi peräytyä pohjemmaksi. Ett'eivät Otherin tuntemat Kainulaiset voineet olla Helsingejä, niinkuin Porthan olettaa, osoittaa nykyisempi muinaistutkimus, jota Porthanin aikoina ei ollut olemassa. J. R. Aspelin sanoo tutkimuksessaan „Korsholman linna ja lääni keskiajalla“ s. 4: „Kuinka etelään Kainulaisten asutus kummallekin puolen Pohjanlahtea kerran ulettui, voi ainoastaan muinaistutkiminto tarkemmin päättää. Ruotsalaiset hautakummut Helsinglandissa loppuvat jo Kurkun kohdalla, mutta pitkin Länsipohjan rannikkoa tavataan yhdellaisia kivikumpuja kun Suomessa. Myöhemmin oli Skelleften joki Helsinglandin pohjoinen raja. Arvattavaa on että pitkälliset sodat Kainulaisten ja Ruotsalaisten välillä, mitkä näkyvät kestäneen siksi kun Kristin usko tempasi verisen miekan Kainulaisten käsistä, pakoitti näitä vähitellen muuttamaan nykyisille aloillensa, joilla nähtävästi asuivat — — — ainakin jo 13:n vuosisadan lopulla.“

Nimi *Kainuu* sekä siitä johtuva *Kainulainen* näyttää olevan ymmärrettävä pikemmin maantieteellisessä kuin kansantieteellisessä merkityksessä. Kainuiksi on Suomen puolella kutsuttu pohjaista Pohjanmaata ja Länsipohjaa, ja Kainulaisiksi näiden Pohjanlahden perärantamaiden asujia, s. o. juuri niitä pohjais-Suomalaisia, joiden kielessä vieläkin tavataan hyvästi tuntuvia karjalaisuuksia ja vähemmän hämäläistä ainetta kuin Pohjanmaan suomessa etelämpänä. Kainulaiset olivat siis tänne idästä s. o. Viananmaasta ensiksi tulleiden Karjalaisten jälkeisiä. Kai-

nulaisten ja Vienan Karjalaisten heimolaisuus näytäkseen tavallaan siinäkin, että Kainulaiset ja Karjalaiset alussa tekivät yksissä neuvoin ryöstöretkiä Norjan pohjaisiin maakuntiin. Myöhemmin kävivät he keskenänsä ryöstösiä. Heidän toinen toisestansa vierautumiseen, ja vihallistenkin mielipiteiden kehkeytymiseen heidän välillensä oli syynä se tavallinen aihe ihmisten riitoihin nim. olemis-olon taistelu, ja myöhemmin kristin uskon leveneminen heihin, Kainulaisiin ruomalais-katoolisessa, Karjalaisiin kreikkalais-venäläisessä muodossa. Lopulla näemme Karjalaisten päälliköinä ja sotatovereina ryöstöretkillä Norjassa oikeita Venäläisiäkin. Mutta rauhallinen yhteys Vienalaisten ja Kainulaisten välillä oli vielä vilkkaampi kuin sotainen. Karjalaisten kaupankäynti Vienasta ja Venäjän puolelta ulottui jo vanhempina aikoina Kainuusen ja etelämmäksikin pitkin Pohjanlahden itärantoja (Aspelin, „Korsholman linna ja lääni“, s. 100 ja 101), sekä myöskin Norjaan. Tämän viimeksi mainitun seikan todisteeksi mainittakoon vaan se, että rauhansovinnossa Norjan ja Novgorodin välillä v. 1326 muun muassa sovittiin, että „kaupamiehiä (gjester, ven. гости, jonka sanan vanhempina aikoina käytetystä merkityksestä venäläisen nimityksen гостиный дворъ alkuperä tulee selville) Norjan puolelta saisi ilman kaikitta esteittä oleskella Novgorodissa ja Savolotschiessa, kuin myös päin vastoin“ (Munch, „Det norske Folks Historie“, Anden Hoved-afdelning, Første Deel, s. 75). Muuan norjalainen satu kertoo Bjarnejä s. o. Karjalaisia vakinaisesti asettuneenkin Norjan alueelle. Tämä olisi tapahtunut v. 1238, jolloin Bjarmit joukoittaan pakenivat Suomeen ja lännemmäksi pohjais-Venäjätä läheviä Mongoleja, ja jolloin eräs joukko heitä kuningas Haakon Haakoninpojalta sai luvan asettua Malangin vuonolle Norjan pohjaisimmassa osassa, johon kuningas heitä varten rakennutti kirkon Tromsan saarelle (Munch, mai-

nittu teos, 4 Deel, 1 B., s. 51). Karjalaisten ja Kainulaisten keskinäisestä suhteesta sallittakoon minun tähän vielä liittää pari otetta Aspelinin yllämainitusta teoksesta. „Useimmat — — muut seikat“, sanoo hän s. 13, „osoittavat, että Kainunmaa vihdoin johonkin määrään joutui Karjalaisten herruuden alle. Niin näkyvät Karjalaiset omistaneen Kainunmaan lohirikkaimman virran Kemijoen seudun, mikä omistaminen ainoastaan väkevämmän oikeudella saattoi tapahtua. Vielä vuosisatoja myöhemmin vaativat Venäen Karjalaiset puolen osuutta Kainunmaan joissa aina Pyhäjokeen saakka. Kemiläiset itse kehuvat ensin kulkeneensa Venäjän Kemistä Kainunmaalla kalassa, mutta lohirikkauden vihdoin vetäneen heidät asuntoineen Kainunmaalle“. (Viivan alla: „Kemiläisten valituskirje 1490“). Ja s. 15 sanoo hän: „Karjalaisten mainittu ylivalta, kalastaminen ja kauppa Kainunmaalla teki välttämättömäksi seuraukseksi että Venäjän valta, jos kohtakin välillisellä tavalla Karjalan valloitettua, leveni Pohjanperille. Venäläiset arvattavasti katsoivat Kainunmaata ikään kun Karjalaan kuuluvaksi ja ainoastaan siten ovat Pähkinälinnan rauhanehdot ymmärrettävät, joiden mukaan suurin osa Kainunmaata tuli Venäjän alle kuulumaan.“ (Se hra Aspelinin teos, josta nuo otteet ovat otetut, antaa erinomaisen selvän ja perusteellisen kuvauksen Suomen Pohjan aikaisemmista asutus- ja asumus-seikoista, joihin se luopi aivan uuden, ennen tuntemattoman valon; paha vaan, että kieli siinä on kovasti virheellistä.) Vielä neljättä sataa vuotta myöhemmin Pähkinälinnan rauhaa lukee eräs Solovetskin luostarista tsaari Aleksej Mihailovitsille kirjoitettu „rospis“ (kertomus) „Ruhtinanmaahan“ (Venäjään) sitä ennen kuuluneeksi maan pitkin Pohjanlahtea Liminkajoesta Tornioon asti, ja „Ruhtinaallisesta perintömaasta“ juoksi „Ruotsin mereen“ (Pohjanlahteen) seitsemän jokea: Sigovka (Siikajoki), Lemenga (Liminka), Ovluja (Oulujoki), Ija (Iijoki),

Kemin simpukkarikas joki, Tornija (Tornio), Keinscha eli Keinta (tuntematon). (Lue tästä enemmän M. A. Castrénin kirjoituksesta „Utdrag ur Solovetska klosterkrönikan“, Suomikirjassa v. 1843, s. 212; tuo samainen „rospis“ on myöskin painettu kirjassa Географическое, Историческое и Статистическое Описание — — Соловецкаго Монастыря архимандрита Досифея, Москва 1853, ч. I, s. 38.)

Karjalaisten ylivalta Kainuunmaalla eli parhaasta päästä nykyisen Pohjanmaan pohjaisella puolella lienee kaikissa tapauksissa ymmärrettävä enemmän pääoman valtana, puhuaksemme nykyisen ajan tapaan, kuin säännöllisenä yhteiskunnallisena päällimmäisyytenä. Tämä seikka selittää, nähdäksemme, myöskin sen, että tuo ylivalta katoi niin huomaamatta. Maahan asettuneet heistä sekautuivat vähitellen sen muuhun entiseen väestöön, tulivat ruotsalaisten toimesta täällä tapahtuvan innokkaan käännätyksen kautta ristityiksi katooliseen uskoon ja joutuivat näin muodoin suoranaiseen erimielisyyteen vienalaisten heimokuntalaistensa kanssa, joita Venäjän puolelta käännetyttiin kreikan uskoon. Varsin merkillisen valon asumus-oloista Pohjanmaalla antaa eräs kertomus vastamainitussa Описание Соловецкаго Монастыря, s. 61. „Hänen (Arsenij-igumenin) hallituksensa aikana“ (vv. 1478—9) „tapahtuneiden muistonarvoisien tapausten joukkoon lienee myös se luettava, että luostariin lahjoittivat kellon kajaanilainen ei-venäläinen vojevoda (sotapäällikkö) Fedor Ivanovitsch ja hänen kanssansa muut suomalaiset sotapäälliköt, jotka yhdessä Novgorodilaisten ja Karjalan miesten kanssa olivat käyneet sotaa karjalaisia asukkaita vastaan Iijoella Suomessa, kostaaksensa näiltä kärsittyjä pahatekoja. Tämöistä lahjoitusta tekemään oli heidät epäilemättä herättänyt Pyhä usko, Venäläisten valtaa Suomeen levitettäessä sinne istutettu.“ Siis kajaanilaiset Karjalaiset, jotka kuu-

luivat Kreikan uskoon, sodassa katoolisten Karjalaisten kanssa, jotka asuivat rantamaassa!

Näyttääpä Karjalaisia kuitenkin verrallisesti myöhemminäkin aikoina muuttaneen Oulunjärven itäpuolisiin sydänmaihin ja siellä asustaneen. Kansantaruissa, runomuu-
toisissakin, näet kerrotaan noissa tienoin asuvista sisseistä, jotka rantamaihin „tekivät usein julmia ja laveitakin ryöstöretkiä“ (K. A. Castrén, „Kertoelmia Kajaanin läänin vaiheista vv. 1650—1750“, s. 12 ja 13), ja joita mainitaan karjalais-kreikkalaisilla nimillä niinkuin esim. *Hilppa* (Filip) ja *Timo* (Timofei, Timotheus). Sitä samaa todistavat vielä tuntuvammin useat Kajaanin maassa tavattavat paikan- ja sukunimet, jotka kaksi nimenlaatua mainituilla seuduin useinkin sekautuvat toinen toiseensa. Tämmöinen on esim. *Huotari*, joka joku kymmenkunta vuotta takaperin tavattiin meidän ylioppilasluettelossakin, ja joka on yleinen venäläis-karjalainen muoto nimeä Feodor (Theodoros); paikannimi, siitä johtuva, on *Huotarila*; semmoinen on *Holoppa* ja siitä johtuva *Holopainen*, ven. sanasta холопъ (orja, velkaorja; esi-isä oli ehkä karannut tämmöinen); samanlainen *Pajari*, *Pajarinen*, josta myös paikannimet *Pajarila* ja *Pajarinsaari*, ven. sanasta бояръ (herra, aatelismies); samaa perijuurta ovat nimet *Nikitankoski*, *Mikitanjärvi*, *Mikitanjoki*, joiden alkuosana on ristimänimi Niketas, venäjän kansankielessä Nikita ja vieläpä myöskin Mikita (tunnetun omituisuuden kautta, että *m* ja *n* sanojen ja etenkin nimien alussa useinkin vaihtuvat toisiinsa, niinkuin Mikula, syntynyt nimestä Nikolai, Murman nimestä Norrman y. m.); samanlainen on äsken mainittu *Timo* ja siitä johtuva laaja-alainen sukunimi *Timonen*; samaa perijuurta nimi *Hovatta*, joka on yleiskarjalainen muoto nimeä Fedot l. Feodot (Theodotos); yhdellaista alkua on myös *Kuosma* ja siitä johtuvat *Kuosmanen* ja *Kuosmala*, joiden alkuperäisenä ei voi olla muu kuin ven. Кузьма l. Козьма

(Kosmos); ja samoin myöskin *Moisala* nimestä *Moisej*, ven. muoto nimeä *Moses*. Mainitulla alalla tavattavat nimet *Hotakka*, *Haatanen* ja *Haatala*, *Moisio* ja *Moisiovaara*, *Kesseli*, *Puolakka* ovat minun luullakseni sinne tulleet myöskin vienalaisten siirtolaisten kanssa. K. A. Castrenin kanssa en kuitenkaan voi pitää nimiä *Lentiira* ja *Ivantiira* venäläisperäisinä (*Ivantiira* muka „Iivanan kylä“ ven. *derevna*-sanasta; molemmat nämät nimet ovat alkujaan järvien nimiä); vaikka toiselta puolen en D. E. D. Europæuksenkaan kanssa voi hullahtaa niin kauas, että pitäisin niitä ostjakinkielisinä; luultavinta on, että niiden alkuperä on lappalainen.

Oulunjärven itäpuolella oli siis vienalais-karjalaista asumusta luultavasti vielä siihenkin aikaan, jolloin tämän järven seutuja ruvettiin asututtamaan etelästä ja lännestä. Mikäli tämä uusi asuttamus eteni itää ja koillista kohti, sikäli siirtyi Ruotsin vallan rajakin. Oulunjärven „Erämaan“ pitäjässä, jonka kirkko oli Manamansaaressa, oli jo v. 1578 280 verotalonpoikaa (verokirja nidos 4752 valtion-arkistossa), joka tekee noin pari tuhatta henkeä *). Se olikin siellä itäisin Suomen-puolinen pitäjä silloin. Mutta muutamissa miespolvissa näyttää luteerilais-savolaisen väestön raja siirtyneen itää kohti aina nykyisen valtiorajan tienoille asti **).

---

*) Tämän kanssa sopii hyvin yhteen, mitä „Nousia Venäläinen“ (nähtävästi kreikanuskoinen Karjalainen) v. 1556 kertoi Turun voudille, että muka Oulunjärven ympäristöllä siihen aikaan asui 500 „talonpoikaa“ Ruotsin Kun. Majesteetin alamaisia (K. Grotenfelt, Hist. Arkisto IX, s. 250).

**) Tätä painoon pannessani näen „Valvojan“ kaksoisvihkossa elo-syyskuulta v. 1887 olevasta kirjoituksesta: „Mitä vanhat aikakirjat kertovat Oulunjärven pitäjästä“, että sen kirjoittaja nuori historiantutkija Hannes Gebhard on Karjalaisten aikaisesta asettumisesta Oulunjärven ympärille ja muuanne pohjais-Pohjanmaalle melkein samaa mielipidettä kuin minä.

Mutta nyt lienee jo aika ruveta tarkemmin tiedustelemaan noiden Karjalais-tulvain emä- eli kotomaata, joiden näemme vuosisatoja liikkuvan Suomen ja Skandinavian pohjaismaissa. Edellä olemme heitä paikoin kutsuneet vienalaisiksi, ja tämä nimitys ilmoittaa sen maan, josta Karjalaiset ilmautuivat tänne lännemmäksi. Tällä emme tarkoita sitä, että Suomen puolelle tulleet Karjalaiset todellakin olisivat olleet Vienajoelta lähteneet, vaan sitä, että he olivat sitä samaista kansaa, jota Other oli tavannut tämän joen suussa ja joka aikojen kuluessa oli Lappalaisten jälkiä myöten levinnyt yli Vienan meren eteläisen ja läntisen rannikon ja täältä käsin poikki maan ulonnut loitos länttä ja luodetta kohti. Kaikki tekee sen todenperäiseksi, ett'eivät Otherin tapaamat Vienajoella asuvat Bjarmit, joiden kieli hänestä oli jokseenkin yhtäläistä kuin Lappalaisten kieli, voineet olla muita kuin jonkinmoisia Suomalaisia, eikä muita Suomalaisia kuin Karjalaisia. Tämä nimi mainitaan venäläisissä aikakirjoissa tosin vasta v. 1149 (Sjögren, Ges. Schriften I, s. 329). Mutta sitä ennen ilmautuu toinen ei-venäläisen kansan nimi, joka on saanut suuren maineen. Se on tuo *Savolotscheskaja Tschud*, jolla kunnianarvoisa *Nestor*, se toinen vanhemman-aikainen kertoja, joka luopi valoa suomalais-venäläisen pohjaismaan alkuhistoriaan, mainitsee erästä „pakanallista“ kansaa „Jafetin osassa“ s. o. Europassa ja likemmin sanoen Venäläisten läheisyydessä. Nähtävästi luettelee *Nestor* aikakirjansa alussa kansat maantieteellisessä järjestyksessä. Tämän järjestyksen mukaan saapi *Savolotscheskaja Tschud* alaksensa sen maan, jonka läpi Vienajoki juoksee, ulottuen etelässä Valgetjärven seu-duille, lännessä Äänisjärvelle ja idässä likemmäksi Pet-schoraa. *Nestor* kirjoitti kahden puolen vuosilukua 1100. Myöhemmät tapaukset ja kertomukset niistä vahvistavat tuon *Savolotscheskaja Tschudin* aseman oikeaksi. Etelän

puolella näistä on hänellä, Venäläisille „veron maksavia“ kansoja, „Valgetjärven ympärillä“ *Ves*-niminen kansa, nykyiset Vepsäläiset, joiden ala myöhempien kertomusten mukaan ulottui Syväri- ja Ojattijokiloille, joissa seuduin Vepsäläisiä on vielä tänäkin päivänä, sekä myös Nevanjärven eli Laatokan etelä-rannikolle asti. Veronalaisina mainitaan Vesiä lännempänä s. o. Suomen lahden eteläpuolella oleva *Tschud*-kanssa, nykyiset Vatjalaiset ja Virolaiset. Kaakkoisen ja idän puolella Savolotscheskaja Tschudista olivat *Petscherit* (nimi nähtävästi Petschora-joen nimestä) ja *Permiläiset*, molemmat sitä kansaa, jota nykyiset Syrjäänit. Nimen *Permj* eli, Sjögrenin mukaan (m. t. s. 295) vanhempina aikoina kirjoitettuna, *Peremj* arvelee hän olevan syrjääniläistä alkuperää ja olleen ensin käytettynä pienemmän paikkakunnan nimenä, josta se Venäläisten käyttämänä vähitellen tuli koko kansan ja sen asuman maan nimeksi; Syrjäänit itse eivät sitä tämmöisenä ole koskaan käyttäneet. Että *Perm* l. *Perem* ja Skandinavi-laisten *Bjarma* ovat sama nimi, ei liene epäiltävä; mutta mahdotoin on selittää, miten tuo syrjäänilais-venäläinen nimi tuli Skandinavilaisilla käytäntöön kansan ja maan nimenä, joka ei ollut yhtä kuin alkuperäinen *Perm* *).

Sillä tutkimus on sen tehnyt selväksi, että Skandinavi-laisten Bjarmaland ja Venäläisten Savolotscheskaja Tschud oli sama maa. Tarpeetoin on ruveta tässä kertomaan

---

* Sjögren tekee todenmukaiseksi (m. t. s. 321, 338, 398), että Syrjäänit, ennenkuin Venäläiset saapuivat Vienanmaan pohjaiseen osaan, jonne he tulivat Vienajokea myöten ja täten eroittivat Vienalaiset ja Syrjäänit toisistansa, lykäten toiset lännemmäksi toiset idemmäksi, ulottuivat Vienanmereen asti idän puolella. Tällöin saattoivat Syrjäänit olla välittömässäkin yhteydessä Skandinavi-laisten kanssa. Tätä tuntuvat todistavan muutamain lainasanatkin syrjäänin kielessä, jotka epäilemättä ovat skandinavi-laista alkuperää, esim *bekar* *bägare*, *karta* *gård*, *lem* *lim*, *bur* *borr* (ven. *буравъ* sekä *буравль* ja *буравець* ovat samaa germanilaista alkuperää) y. m.

niitä todisteita, joilla Sjögren ja hänen jälkeensä ja mukaansa Castrén ovat tämän asian todistaneet. Mainitsen vaan heidän loppupäätöksensä siinä. Edellinen sanoo (m. t. s. 324): „Erwägen wir nun bei allen diesen wichtigen Gründen ausserdem sowohl die Menge der finnischen Spuren überhaupt, als auch ihre Frische vor den andern, so können wir noch weiter schliessen und sagen, dass die Заволоческая чужь der Russen, wenigstens zu der Zeit schon, als sich diese im nördlichsten Russlande zu verbreiten anfangen, Finnen und namentlich Karelrier gewesen sein müssen.“ Castrén lausuu ajatuksensa tästä asiasta seuraavin sanoin (Nord. Resor och Forskningar, 5 B. s. 45): „Att Dvinafloden utgjort medelpunkten för Savolotschanernas område, härflyter äfven ur den ethnografiska ordningen hos Nestor — —. Savolotschanernes land sammanfaller föjaktligen med de af Skandinaverne så kallade *Bjarmernes*.“

Sitä että Arkangelin läänissä ja idempänäkin pohjais-Venäjällä on ennen Venäläisiä asunut nimenomaisia Suomalaisia, todistaa Sjögren paikannimilläkin, semmoisilla, jotka eivät ole slavilaista alkuperää, vaan suomalaista, ja Castrén sekä tämänlaisilla paikannimillä että myöskin sanoilla, jotka sikäläiseen venäjän kieleen ovat tulleet suomen kielestä. Viimeksi mainittujen luettelossa on Castrénilla kumminkin suomalais-peruisina semmoisiakin sanoja, jotka ovat päin vastoin venäläistä alkuperää ja suomeen lainatut. Muista hänen luettelemistansa sanoista mainitsen tässä muutamia, lisäten niihin venäläisistä lähteistä saamiini ja myös itse kuulemiini sanoja. Semmoisia ovat: *kekur* kiviröykkiö, s. kukkura, *lahta* lahti, *loh* eräs laji lohta, *luda* matalikko, s. luoto, *lep-ostrov* s. leppä-saari (kaupunginosa Kemin kaupungissa, joen ja putaan välissä, jolla jälkimmäisellä on nimi *pudas*), *mandera* mantere (osa Kemin kaupungissa, edellämainitun vastakohta), *maksa* ka-

lanmaksa (joka isosaaliisessa kalanpyynnissä korjataan erikseen), *purga* kova lumituisku, s. purku (joka sana Venäläisillä on käytännössä Siperiassakin), *rúga* papinsaavat jyvänä ja muina ruokaaineina (jommoiset saatavat muutamissa paikoin pohjais-Venäjällä ovat tavalliset), s. ruoka, *salma* pienempi salmi, *suvoj* väylä, juuma, s. syvä, *taibal* tie sydänmaalla, s. taipale, *schalga* jylhä, synkkä metsä, s. selkä.

Paikannimet tulee minun tässä erittäin ottaa puheiksi, nim. nuo mainitsemani suomalais-peräiset pohjais-Venäjällä. Niistä sanoo Sjögren (m. t. s. 289): „Es wimmelt an der ganzen Dwina, so wie im Westen derselben bis zu den wirklichen Finnen im Olonetzschen und höher hinauf nach Norden im Archangelschen von Ortsnamen, die denen ähnlich sind, mit welchen Finnen ihre heutigen Wohnsitze bezeichnen, und welche sich aus dem Finnischen oder Lappischen der Beschaffenheit des Landes gemäss ungewungen erklären lassen.“ Sjögrenin luettelemia tällaisia nimiä on koko joukko, eikä Castréninkaan luettelo ole varsin vähäinen. Mutta vähiksi käyvät heidän kokoelmansa sen rinnalla, minkä näitä nimiä tätä nykyä voipi saada kokoon. Muutamia kymmeniä vuosia takaperin asetettiin näet Venäjällä kuhunkin lääniin oma „tilastollinen komitea“, ja näiden komiteain toimesta on muun muassa tullut ulos luetteloja kunkin läänin kaikista asutuista paikoista, joissa ilmoitetaan myös väkiluku sekä mainitaan kunkin kylän asema vesien suhteen j m. s. Nämät ovat ne meillä joskus ennenkin mainitut Списки населенных мѣстъ. Suomalais-venäläisen pohjaismaan alalta on minulla näitä luetteloja ollut käsillä Aunuksen läänin ja Arkangelin läänin luettelot, ja minä luettelen niistä nyt tähän ne paikannimet, jotka eivät ole slavilaista, vaan suomalaista alkuperää.

Otamme ensiksi Aunuksen läänin, josta kuitenkin saamme jättää pois sen kolme läntistä ujesdia (piiri- eli kihlakuntaa), nim. Petroskoin, Lotinanpellon ja Aunuksen sekä myöskin pohjaisimman, Poventsan ujesdit, sillä näissä kaikissa on vielä nytkin paksulta suomalaista väestöä ja niiden alkuperäistä suomalaista asujaimistoa ei kukaan kieltäne. Äänisen-takaisista kihlakunnista sitä vastaan on suomalainen väestö jo ammuin kadonnut melkein sukupuuttoon; mutta paikannimiänsä on se jättänyt paljon jälkeensä. *Pudosh-* (Пудожъ) nimisessä kihlakunnassa, joka on Äänisen koillis-itäisellä puolella tapaamme: kaupungin nimen Пудожъ, joka on suom. sana *pudas*, ja joen putaan varrelle onkin kaupunki rakennettu (Sjögren, Åbo Tidningar 1827, n:o 28 *), Водла järvi ja joki, Караозеро, Юла kylä (ylä), Панозеро (Paanajärvi, on sekä Suomessa että Venäjän Karjalassa), Сельга kylä (Selkä), Конполозеро (Korpelajärvi), Ялгандъ-Сельга kylä, Туба-рѣчка ja Тубозеро (Тупа- t. Tuoppajoki, -järvi; Tuoppajärvi on Ven. Karjalassakin), Рындозеро (Rintajärvi), Сумозеро (Sumujärvi), Рокса-Сельга, Маръ-Наволокъ (Marjaniemi), Маткалахта (Matkolahti), Кузестровъ (Kuusisaari), Кевасалма (Kivisalmi), Куганаволокъ (Kuhaniemi), Гумаръ-Наволокъ (Huhmarniemi), Варишпельда (Varispelto), Рахкойла, Пелгостровъ (Pelkosaari tahi ehkä Pälksaari, vert. Pälkjärvi), Канза-Наволокъ (Kansaniemi), Калгостровъ (Kalhusaari), Келкозеро, Укшозеро (Uksi- tahi Jyskyjärvi, joka jälkimmäinen tavataan Ven. Karjalassakin), Калакунда, Кумбасъ-озеро,

---

*) Tästä *Pudosh*-nimen selityksestä, joka on Sjögrenin tekemä, poikkeaa eräs satunnainen ilmoitus tästä nimestä, jonka sain majisteri Hj. Basilier'iltä kirjeessä hänen menneenkesäisiltä matkoiltaan. Hän sanoo nim., että rahvas, venäläinenkin, kutsuu puheenalaista kaupunkia ja myöskin jokea, jonka varrelle se on rakettu, *Púdoga*. Tämäkin nimi on kuitenkin selvästi suomalaista alkuperää, nähtävästi *Puutjoki* (muodostettu yhden kuin *Puutsalo*). Kumpiko lienee oikea? Sjögren kävi paikalla; Basilier kuuli asiasta kerrottavan kaukana.

Салма, Пелусь-озеро ja Пялозеро (Päällysjärvi), Сюзикъ-озеро (Sysikköjärvi), Рогозеро (Ruokojärvi), Юнгозеро (Jynkkäjärvi; Jynkkä Suomessakin), Петрозеро (Petra-järvi), Ладва, Габозеро (Наарайярви), Сондала, Ундозеро (Untojärvi!). Saman läänin *Wytegra*- (Вытегра) nimisestä kihlakunnasta, joka on Äänisjärven kaakkoisella ja eteläpuolella: Палоозеро, Кивъ-ручей (Kivipuro), Рухтинова деревня (Ruhtinankylä), Лепъ-ручей (Leppäpuro), Май-ручей (Mae-, Madepuro), Мерга (Mäkrä, monessa paikassa Suomessa ja Venäjän Karjalassa), Палоручей (Palopuro), Реб-островъ (Reposaari), Суландозеро (Sulantojärvi), Савъ-ручей (Savipuro), Ундозеро (Untojärvi!), Кудамозеро (Kutemajärvi), Вертосельга, Стансельга, Тальинъсельга, Салозеро (Salojärvi), Ребова, Кудама рѣчка (Kutemajoki), Сярга (Särkkä; Suomessakin ja Venäjän Karjalassa), Кильма ручей (Kylmäpuro), Кандусъ, Маткозеро (Matkajärvi; Matkolampi muuallakin), Сельга, Ладвозеро (Latvajärvi; tämä nimi muuallakin), Айнозеро (Ainojärvi!), Пертозеро (Pertti-l. Pirttijärvi), Корелы (Karjalaiset), Сара-озеро (Sara-järvi), Кивручей (Kivipuro), Кема joki ja järvi, Лахта, Ухтозеро (Uhtue-järvi; myös Venäjän Karjalassa), Лепъручей (Leppäpuro). Saman läänin *Kargopol*- (Каргополь) nimisestä kihlakunnasta, joka on sen itäisin osa Arkangelin ja Vologdan läänejä vastoin: Масельга (Maanselkä, suuri kirkonkylä; samanniminen kirkonkylä on Povenksankin kihlakunnassa karjalais-kielisessä osassa), Большекорельская ja Малокорельская (nim. деревня), Пукозеро (Puukkojärvi), Чурьера ja Ютьера (joissa pääte *jega* on suom. *joki*), Кен-озеро, Майлахта (Maelahti), Ряпусова (Rääpys), Лахта, Ни-меньга, Еменьга, Мандозеро (Mäntyjärvi), Лима-рѣчка (Limapuro; vert. Liminka).

Arkangelin läänistä voimme myöskin jättää sen kaksi länteisintä kihlakuntaa, nim. Kemin ja Kuolan, huomioon ottamatta, sillä ne ovat epäilemättömästi kokonansa

olleet ja ovat osaksi vieläkin Karjalaisten ja Lappalaisten aluetta. Tämän läänin eteläisimmästä *Schenkurskin* (Шенкурскъ) kihlakunnasta tapaamme seuraavat suomalaisilta kuuluvat paikannimet: Bara joki, Нюнега joki ja kylä, Паденга ja Леменга (Liminka) jokia, Пуянда joki, Мал-нема kylä (Нема = niemi), Харгала kaksi kylää, Райбола kaksi kylää, Кодема joki ja kylä (Kutemajoki), Конгозеро järvi, Войноя (Vainooja). *Pinegan* (Пинера) kihlakunnasta, joka on kappaleen matkaa itään Vienajoesta: Пинера iso Vienan syrtäjoki, jonka nimen Sjögren arvelee alkuaan olleen Pienijoki, minä sitä vastaan luulen olleen Penijoki, Лембонемы (Lemponiemi!) kylä, Вонга kylä, Курья järvi, Корельская гора (Karjalanvaara) kylä, Кузоньемь (Kuusi-niemi) kylä, Кулоя (Kalaaja), Кургская деревня (Kurkela), Айногорская д. (Ainovaara!), Чухченемское село (Suksi-niemi) kirkonkylä. Vielä idempänäkin tuolla kaukaisessa *Mesenin* (Мезень) kihlakunnassa tapaamme kaksi suomenkielistä joen ja kylän nimeä Ома ja Сула. *Arkangelin* kihlakunnassa itäisellä puolella Vienan suuta: Соломбала Arkangelin esikaupunki, Корельская, Малая ja Большая kaksi kylää Vienan varrella, Лявля (Läylä) joki ja kirkonkylä, Кукома Vienan varrella kylä, Коскогорская (Koskutmäki) samoin, Талара samoin, Куя kylä meren rannalla, Мерпа (Mäkrä, niinkuin edellä sanottiin monessa paikassa Karjalaisten alalla), kylä samannimisen joen suussa meren rannalla, Майда joki ja kylä, Койда kylä ja Койдозеро järvi (Koita järven ja joen nimenä muuallakin), Мадьюга (Madejoki), Мудьюга (Mutajoki), Сумозеро (Sumu- eli Suomujärvi), Лингостровъ (Linkosaari), Ковкола (Kaukola!), Ненокса joki ja kylä, Сюзема samoin (Sysemä, Sysmä, monessa paikassa muuallakin), Лахта kylä eräällä Vienajoen saarella, Керостровъ kylä Kero-nimisessä saarella (Keko- eli Käkisaari), Мяндино saari (Mäntysaari, pääte -но on nähtävästi venäläinen), Лигостровъ (Liko-

saari), Лая (Laaja) joki, Каргозеро, Яренга joki ja kylä, jonka Sjögren vertaa, samoin kuin idempänä tavattavat Jerenga ja Jirenga etelä-Savossa olevan kosken nimeen Југанкө, Пертозеро (Perttijärvi). *Holmogorin* (Холмогоры) kirkkikunnassa, Vienan suun länsipuolella: Товра kaksi kylää (Toura, Töyrä), Голдобиха, Ваймуга joki ja kaksi kylää (Voimjoki), Мехренга (Mägränjoki), Кивиринковская kylä, Кульмино järvi. *Onegan* (Онега), edellisen ja Kemin kihlakunnan välillä olevassa, kihlakunnassa: Хавдино kylä (Hauta- tahi Наву-), Оксова kylä, Тевза joki (Töysä), Ваймозеро ja Воймозеро järvi ja kylä (Voimjoki, k. edellä), Юксозеро (Jyskyjärvi, lännempänäkin Arkangelin läänissä), Андозеро (Anti- l. Antojärvi), Коя joki (vert. Suomen Kouvola), Мудьюга (Mutajoki), Кянда joki ja kylä (Kijanto, on Suomessakin), Пурнема (Poroniemi), Нименга, Вербозеро ja Варбозеро (Varpujärvi).

Mutta idempänäkin tätä Savolotschien oikeata alaa, jonka suomenperäisiä paikannimiä nyt olemme tutkineet, s. o. Syrjäänein nykyisellä alueella, tavataan kosolta paikannimiä, jotka eivät ole venäläisiä eikä syrjääniläisiääkään, vaan kaikuvat suomalaisilta. Sjögren luettelee niitä koko joukon (m. t. s. 408; katso myös hänen kirjettänsä sanomalehdessä Åbo Tidningar 1827, n:o 93). Erittäin ovat ne näitä nimiä huomaittavat, joissa on loppuna joku sanoista *juk, jug, jok, ga, enga*. Nämät ovat eri muotoja suomalaista *joki*-sanaa, ei tämän sanan syrjääniläistä vastaa, joka on *ju*; sitä paitse käyttävätkin Syrjäänit jokien nimissä enemmän sanaa *va* (vesi), jonka-päätteisiä joen nimiä tavataan sadoittain Uraalin kahden puolen. Itse *Volga* on Sjögrenin arvelun mukaan suomalaista alkuperää: *Voljoga, Vuoljoga, Vuolijoki*.

Nämät epäilemättömästi suomenkieliset paikannimet tekevät sen päivän selväksi, että Vienajoen alajuoksulla, Vienanmeren etelä-rannalla ja Äänisjärven itäpuolella sy-

välti sisämaahan on ennen Venäläisiä asunut suomalaista väestöä. Juuri tämä ala onkin se, jota supeammassa merkityksessä Skandinavilaiset kutsuivat Bjarmanmaaksi ja Venäläiset Savolotscheskaja Tschud. Savolotscheskaja Tschud oli siis suomalaista kansaa; mutta kumpaa heimoa, Karjalaisiako vai Jäämejä (s. o. täällä Vepsäläisiä)? Sjögren ja Castrén sanovat yhdestä suusta heidän olleen Karjalaisia; hra A. Borenus (Suomen Kuvalehdessä v. 1873, s. 272) väittää heitä Vepsäläisiksi. Hra Borenus ei kuitenkaan todista tätä kaikkein muiden näitä asioita tutkineiden mielipiteistä poikkeavata väitettänsä millään todistuksella, sanoo vaan olevansa valmis perustuksensa „vasta“ ilmi tuomaan. Edellisten lausumaa sitä vastaan puolustaa kaikki historiallinen traditsioni; myös se että Venäläiset, sekä ennen että jälkeen maahan tuloansa, kutsuivat sen asukkaita Karjalaisiksi; se että Vienanmeren eteläistäkin rantaa sanottiin Karjalan rannaksi (Коплскій берегъ); se että ne alkuperäisen väestön jäännökset, joita vielä tavataan Vienanmeren länsipuolella, ovat karjalaista rotua. „Ja jo siitä seikasta“, sanoo Castrén (m. t. s. 55), „että Karjalaisten nimeä ei ole Nestorin luettelossa, olisi parempien perustusten puutteessa todistustalle mielipiteelle, että hän Savolotscheskaja Tschudilla tarkoitti Karjalaisia.“

Hra Boreniuksen päättämystä kokonaisuudessaan täytyy minun siis epäillä. Savolotscheskaja Tschudin karjalaisuus ei kuitenkaan estä minua olettamasta, että tämän karjalaisen kansan jokseenkin lavealla alalla voi olla ryhmiä tuota toistakin suomalaista heimoa s. o. Vepsäläisiä. Ja seuraavat seikat tekevät tämmöisen olettamuksen ihan pakoksi. Ensiksikin on juuri Savolotscheskaja Tschudin alalta vielä meidän aikoinamme tavattu epäilemättömiä Vepsäläisiä. Minä tarkoitan niitä, joita Lönnrot, kesällä v. 1842 matkustaessaan Arkangelista etelään päin, löysi

muutamia kyläkuntia Kargopolin ja Vytegran välillä, Aunuksen läänin kaakkoisimmassa sopukassa. Toiseksi tavataan Vepsäläisiä eräässä toisessakin paikassa Karjalaisten likimpinä naapureina ja milt'ei Savolotscheskaja Tschudin alalle kuuluvina, nim. Syvärijoen pohjaispuolella. Ja kolmanneksi ei sitä pehmeäkonsonanttisuutta, joka vallitsee etelän puolella Venäjän Karjalan kielessä, voida selittää muuten syntyneeksi kuin Vepsän kielen vaikutuksen kautta. Tämä vaikutus on alkujansa tapahtunut sekä niistä vepsäläisistä saarekkeista, joita on ollut karjaliston alalla, että vepsäläisistä naapureista tämän alan rajalla. Verrallisesti myöhemmin on tätä vaikutusta ehkä lisänneet nekin vepsäläiset siirtokunnat, joita muutot ja muut mullistukset näiden avarain alojen asuttamisessa Venäjän vallan aikana ovat istutelleet sinne tänne ja joiden asujaimet myöhemmin ovat venäläistyneet.

Etelässä Savolotschiesta olivat, historian valon ensi kerran näille seuduille hämärtäessä, idän puolella Vepsäläiset, lännen Jäämit. Tämän jälkimmäisen kansan mainitsevat venäläiset aikakirjat ensi kerran v. 1042, jolloin ruhtinas Vladimir novgorodilaisella sotajoukolla soditti heitä (Sjögren, m. t. s. 463). Vielä 11:llä vuosisadalla olivat Laatokan etelä-rannalla asuvaliset Jäämit itsenäisiä, mutta jo vuodelta 1113 mainitaan he Novgorodin verokansana ja v. 1116 linnoitettiin Ladogan jo ennen perustettu kaupunki (Sjögren, s. 494). Olivatko nämät Jäämit yhtä heimoa Suomeen tulleiden Jäämien kanssa, vaiko vepsäläistä rotua, ei ole hyvä ratkaista, mutta ei tarpeellistakaan tässä ratkaista. Ohitse menen voimme kuitenkin ottaa huomioon, että Vepsäläisiä on vielä meidän aikoihin asti säästynyt Ojattijoen varsilla olevissa sydänmaissa, jotka eivät ole kaukana Laatokasta, ja että muinaisuudesta jääneet epävenäläiset paikannimet tämän järven

kaakkoisessa rantamaassa osoittavat vepsäläistä perijuurta. Pääasia on, että Novgorodin valtaan jouduttuansa venäläistyivät Laatokan Jäämit, jotka asuivat näin likellä valloittajain pesäpaikkaa, pikemmin kuin kauempana olevat muut Venäläisten vallanalaiset. Kalevalata siis nämät Laatokan Suomalaiset eivät ole voineet jättää jälkeensä, jospa he olisivatkin, vastoin kaikkea todenmukaisuutta, sen laulaneet, sillä he hukkuivat lauluinensa, päivinensä venäläisyyteen, niinkuin saari, joka uppoo meren syvyyteen. Hra Retziuksen tämän kirjoituksen alussa mainitsemaani olettamusta, että muka Kalevala olisi syntynyt Laatokan etelä-rannalla, en siis tarvinne kumota tämän enemmällä.

Olhavajoen (Volkovan) suusta jatkoivat Novgorodilaiset valloituksiansa kahtaanne: länteen päin Nevajoelle ja sen taakse, ja itään päin Syvärijoelle ja sen taakse. Pian oli tämä jokikin astuttu yli, ja vähällä vaivalla saivat he Äänisjärven etelä- ja kaakkois-puoliset maat valtaansa. Mutta nyt alkoi kovempi työ: Savolotschie oli edessä. Aikakirjat kertovat venäläisistä ruhtinaista, jotka Savolotschie-retkillänsä menettivät sotajoukkonsa, venäläisistä veronvaatijoista, jotka siellä tapettiin, ja muista seikoista, jotka osoittavat, että Karjalaiset tekivät sitkeätä vastarintaa (Sjögren, ss. 324—331). Sekä tästä että muista syistä tapahtui, että koko Savolotschie meren rantaa myöten oli Venäläisten vallassa vasta 15:n vuosisadan alussa (Sjögren, s. 390). Tämä valloitustyön hidas edistyminen todistaa epäilemättömästi, että Venäläisten sodittamalla kansalla oli sekä miehuutta että miehiä panna vastaan. Eikä näykään Vienan maa puuttuneen väkeä. Täältähän nykyinen Suomikin oli, pohjais-puolitse Äänisjärveä ja Laatokkaa, saanut karjalaiset asujansa; täältähän kaupalla ja ryöstöllä retkeilijät kummeksittavalla kaukomielisyydellä ulkonivat aina pohjais-Skandinaviaan asti, paikka paikoin vakinaisestikin asettuen Pohjanlahden perälle; ja täällähän

Venäläisetkin, kerran maahan vakauduttuansa, tapasivat paljon kyliä ja paikkakuntia, mitä veroittaa.

Solovetskin luostari perustettiin v. 1429 kaukaisille saarille Vienen meressä. Näilläkin saarilla oli jo mahanut olla karjalaisia asukkaita, koska niillä oli suomalaiset nimet: kaksi Muksusalmen saarta, kaksi Jänissaarta ja Hanhisaari; katso edellämainittua Описание Соловецкаго Монастыря, 1 osa s. 9; pääsaari mainitaan vaan venäläisellä nimellään Соловки. Tuosta kirjasta olemme tavanneet muutamia kohtia, jotka antavat valoa myöskin luostaria likimmän manteren asumus-oloista. Muun muassa kertoo sen tekijä, että kahden Solovetskin pyhimyksen Sosiman ja Savvaty'n elämäkerrassa, jonka eräs luostarin igumen on tehnyt 15:n vuosisadan lopulla, luetellaan Solovetskin likimmiksi naapurikansoiksi, jotka eivät olleet venäläistä sukuperää, seuraavat: Ижера, Чудь, Лопь, Каяне ja Мурмане. Opisanien tekijä osoittaa Isheralla tässä luettelossa tarkoitettavan „Karjalan asukkaita, kaukaisen muinaisuuden ajoista asettuneita Vienen meren länsipuolelle ja nykyiseen Aunuksen guberniaan“. Merkillistä on, että tuo nimi muodossa Ishora myöskin on venäläisenä nimenä Inkerinmaan vanhimmilla karjalaisilla asukkailla, jotka tänne saapuivat todenmukaisesti Aunuksenmaan kautta pohjois- ja länsipuolitse Laatokkaa. Tschud-kansalla tarkoittaa elämäkerran-kirjoittaja nähtävästi Savolotscheskaja Tschudia, jonka täydestä nimestä hän ei tahtonut eikä voinutkaan käyttää adjektiviä Savolotscheskaja, koska hän näet eli ja kirjoitti samalla puolella волокъ-sanalla tarkoitettua sydänmaata kuin tuolla nimellä mainittu kansakin, eikä sen takana (за). Lopj on Lapin kansa. Nimellä Kajane sanoo kirjantekijä vanhan kirjoittajan tarkoittaneen „Suomen asukkaita, jotka asuivat Kajaanin kaupungin ympäristöillä“. Mutta eihän Kajaanin kau-

punkia silloin vielä ollutkaan, kuin pyhimysten elämänkertoja teki teoksensa. Luultavasti oli maanseudulla tahi jollakulla kauppakylällä jo ennen kaupungin olemista nimi *Kajaani*, joka kaikissa tapauksissa on sukua *Kainuun* nimen kanssa; taikka onko nimi Kajane vaan vapaampi venäläinen mukailu nimeä *Kainuu* eli *Kainulainen*? Murmane vihdoin olivat Normannit eli Norjalaiset, joiden valta Lapin yli äärimmillään ollen ulottui Volej-saarelle asti etelämmäksi Kannanlahtea (Munch, „Historisk-geographisk Beskrivelse over Kongeriget Norge i Middelalderen,“ ss. 2, 67—68; Friis, „En sommar i Finnmarken, Ryska Lappland och Nordkarelen“ sanoo s. 303, että lapinveron Venäjän Lapista kantoivat Norjalaiset viimeisen kerran v. 1613).

Yllämainitussa suhteessa antavat seuraavatkin tuosta luostarinhistoriasta tavattavat tiedot valoa.

S. 25. „V. 7050, Kristuksen syntymästä v. 1542, oli suuri maanjäristys kolmessa kirkonkylässä: Kieretissä, Koudassa ja Kannan-lahdessa aina Umpaa myöten kolmelta sadalta virstalta ja enemmän, metsät ja vaarat järisivät“ (ote, kirjaan otettu vanhasta käsikirjoituksesta).

Mainitut paikkakunnat olivat siis jo tällöin asutut, eivätkä lienekään olleet varsin vähäiset, koska ne olivat kirkonkyliä („порогосты“).

S. 41. „Monella Novgorodin bojareista oli pitkin rantamaata ja Karjalaa rikkaita maa-alueita ja kalanyyntejä; erinomattainkin posadnikan-leskellä Marfa Boretskajalla oli arvoisan Sosiman aikana (vv. 1452—1474) melkein suurin osa Karjalan rantaa.“

S. 215. „V. 1450 mainio posadnikan-leski Marfa Boretskaja lahjoitti luostarille kiinteästä omaisuudestaan ikuiseksi omaksi Karjalan rannalla suuriarvoisen kappaleen maata asukasten kanssa Suman ja Kemin valosteissa.“

S. 80—81. „Samana kesänä (v. 1579) Kajaanin Nemtsit“ (tässä ymmärrettävä merkityksessä: epävenäläiset) „ryn-

täsivät suurella joukolla Kemin volostiin ja tekivät paljon hävitystä. Tappelun heidän kanssansa teki tällöin vojevoda Oserov vähemmällä väellä, ja se kävi Venäläisille vahingoksi. Nostoväki, jotka eivät olleet oppineet ampumaan tuliaseilla, kaatuivat, ja itse vojevoda myös. Hänen sijaansa lähetettiin Solovetskin monasteriin vojevoda Andrej Sagrašhkij, jolla oli käsky ottaa viisikymmentä miestä streltsejä kruunun volosteista ja sama määrä Solovetskin alueesta, ja opettaa heitä säännöllisesti ampumaan, mutta parahat heitä asettaa vallinvartioiksi; samoin oli hänelle käsketty, että hän kesän ajalla suojeleisi monasteria, mutta talveksi sotaväen kanssa menisi manterelle suojelemaan monasterin volostejä, jotka olivat lähellä Ruotsin rajaa *). Korkeimmasta paikasta oli igumenille Varlaam'ille annettu käsky varustaa tämä sotaväki muonalla monasterin varoista. V. 1580 kesti vojevoda Kiprian Onitschkov Suomen rajalla olevan Vrugoseron (nykyisen Rugoseron = Rukajärven, joka on Aunuksen guberniassa, koillista kohti Repolasta) volostiin tilapäisesti rakennetussa linnoituksessa piirityksen kolmelta tuhannelta mieheltä Kajaanin Nemtsejät j. n. e.

S. 218 (vert. s. 84). „V. 1591 Herra Tsaari Feodor Ioannovitsch lahjoitti monasterille volostit: Kemin, Usmanan, Pääpäjärven, Voijärven (Vuigujärven?), Suman ja Umban, kuin myös Mujejärven luostarin, talonpoikain ja kaikkien niissä olevien hyötypaikkojen kanssa.“

S. 88. „V. 1590 Ruotsin Suomalaiset — — — kostaaksensa ryöstöretkeä, joka v. 1589 oli Solovetskin volosteista tehty Kajaanin kaupungin (luultavasti kylän) seu-tuun, — — — tulivat aluksilla Kouta-jokea myöten 700 miehen vahvuisina, ja hävittivät ja polttivat Kuolan piirissä olevat volostit Koudan, Umban, Kieretin ja monta

---

*) Tämän kirjoittajan harventamaa.

muuta meren rannassa olevata kylää; ja sieltä ryntäsivät he Kemin volostiin, ja hävitettyänsä kaikki asuinpaikat palasivat omaan maahansa ylös pitkin Kemijokea.“

S. 89. Tästä retkestä seurasi taas Venäläisten retki 1,300 miehellä rajan yli Suomeen, jossa he „hävittivät kaikki asuinpaikat Oulujoella ja Siikajoella ja myöskin Saaren (luultavasti Manamasalon) ja Kellon (? Колоколь-скыю) volostit“ j. n. e.

Mutta olkoon näistä otteista jo kyllä. Selvästi näkyy näistäkin, että Vienan Karjala noin kolme ja neljäkin sataa vuotta takaperin oli asuttua verrallisen vahvasti ei ainoastaan meren rannoilla, vaan myöskin sisämaassa, likempänä Suomen rajaa *). Vielä enemmänkin asuttua kuin myöhempinä aikoina ja tätä nykyä saattoi tämä maa olla ennenkuin Venäläiset tulivat maahan ja heidän hallintonsa siinä sai vallalle. Varsin todenmukaista on, että kuin edulliset kalastuspaikat ja koko merenpyynti oli alkuperäisten asujanten vallassa, kuin metsää sai pyytää mielensä mukaan, kaskea viljellä minkä jaksoi, ja kuin itsekukin oli viljelystensä ainainen omistaja, niin mahtoi asukkailla olla paljoa kevyempi toimeentulo ja heidän

---

*) Edellä mainittu „Nousia Venäläinen“ luettelee (Hist. Arkisto, IX, s. 251) seuraavat asutut paikat Venäjän Karjalan puolelta: Tuulijärvi, „siinä asui 60 Ryssää“, Kotvasjärvi 50, Repola, Roukkula 150, Kiimasjärvi 100, Leassijärvi (?) 50, Pismalaks 150, Jyskyjärvi 150, Sopasalmi (Suopassalmi?) 200, Paanajärvi 200, Pääpäjärvi 100, Usmana 250, Kemi 700, Suikujärvi 400; „Kandalax“ on „en köpstadh“, jossa saadaan paljo lohta. Kaikki nämät paikkakunnat ovat sisämaassa, paitse Kemiä ja Kannanlahtea. Ei haitanne, että vielä muistutan, „ryssillä“ tässä luettelossa ymmärrettävän venäjän-uskoisia Karjalaisia, ja että lukumäärä tarkoittaa „hengillä“ olevia miespuolia s. o. talon- eli perheenisäntiä. Heikko ei näytä siis tämän mukaan Vienan Karjalan väestö ensinkään olleen „Nousia Venäläisen“ aikana s. o. kuuden- nentoista vuosisadan keskipaikoilla, olletikin jos oletamme, ett'ei hän tietänyt eikä kukaties tahtonutkaan ilmoittaa muuta kuin isoimmat paikat.

lukumääränsäkin siis suurempi kuin nyt, jolloin taloudelliset olot noihin entisiin nähden ovat ihan päinvastaiset, ilman että nykyisen ajan keksinnöt tahi teollisuus tahi valistus täällä olisi ihmisellä juuri minkäänlaisena apuna.

Lukija ei panne pahaksi, että edellisen lisäksi tähän vielä panen muutamia sanoja muinaisten Vienan Suomalaisen sivistyksestä, mikäli tästä muutamissa harvoissa ilmoituksissa heidän uskonnostaan ja kaupastaan on meille tullut tietoa.

Uskonto näyttää heillä olleen se sama schamanilainen eli noita-usko, joka muillakin suomalais-ugrilaisilla kansoilla on tavattu ja tavataan vielä tänäkin päivänä. Sattumaisesti on Skandinavilaisten kertomusten kautta levinnyt maine rikkaasta Jumalan-temppelistä jossain Vienajoen suulla. Mitä „temppeliin“ tulee, niin on sen olettaus liioittelua; mutta toista on rikkaan Jumalan-kuvan laita. Tällainen on noita-uskon harjoittajissa ihan asunmukainen, ja sellaisen olemisesta Vienalaisilla puhutaan eräässä skandinavilaisessa kertomuksessa matkasta Bjarmamaan. Se on kertomus Thore Hundin Bjarma-retkestä Olavi Pyhän sadussa. Se kuuluu näin.

„Tultuansa Bjarmamaan purjehtivat he Vienajokea ylös kauppalan rantaan, ja tekivät Bjarmalaisten kanssa kauppauhan. Kaikki, joilla oli varoja ostaa, saivat kyllänti tavarata. Thore sai paljon oravan-, majavan- ja suopelinnahkoja; Kaarlella oli myös paljon varoja, joilla osti nahkoja. Kuin kauppauha oli loppunut, laskivat he ulos jokea myöten, ja ulossanoivat rauhan asukkailta. Tultuansa merelle pitivät he laivakeräjät, ja Thore kysyi, oliko kellään halua lähteä maalle kalleuksia anastamaan. Toiset vastasivat heillensä kyllä olevan halun kuin ei asiassa vaan olisi kovin suurta vaarasuuttilla.

Thore sanoi, että kyllä siinä olisi kaikenlaisia vastuksia, mutta saalistakin olisi sitä enemmän saatavina, jos vaan olisi onnea. Silloin sanoivat kaikki mielellään uskaltavansa koettaa, kuin vaan saalista olisi saatavissa. Asianlaita on semmoinen, sanoi Thore, että kuin rikas mies Bjarmassa kuolee, on tapa jakaa irtain tavara vainajan ja hänen perillistensä kesken. Kuollut saapi puolet, tahi kolmannen osan, toisinaan vähemmänkin; tämä hyvyys kannetaan metsään, jossa se joko pannaan maahan ja peitetään mullalla, taikka rakennetaan sitä varten erityinen huone. Tämöinen paikka olisi nyt ryöstettävä. Parasta olisi, sanoi hän, tällaiselle retkelle lähteä ehtoolla, ja pitäisi olla lujasti suostuttu, ett'ei kukaan eroisi toisista eikä kukaan jäisi jäljelle, silloin kuin esimies sanoisi lähdettävän pois. Illan tultua läksivät he matkalle, jätettyänsä muutamia katsomaan laivoja. Matka kulki ensin aukeita maita, sitten tulivat he synkkään metsään. Thore kulki edellä, ja veljet jäljestä. Thore käski heidän kaikkein liikkua melutta ja ryskeettä, ja silvaista puista kuorta merkeiksi nähdä toiselta puulta toiselle, että osaisivat tulla takaisin. Viimein tulivat he avonaiseksi raivatulle paikalle, jossa oli korkea pystyaituus ja tässä portti, joka oli lukossa. Se oli tavallista, että kuusi miestä joka yö oli aituusta vartioimassa, kaksi kerrallaan, kukin vartio kolmanneksen yötä. Mutta satunnaisesti oli nyt vartiovuoro, ennen uutten miesten tuloa, lähtenyt kotia. Thore meni siis aituuksen viereen, ripusti kirveensä sen ylälaidalle ja kiipesi kirvesvartta myöten ylös, niin että pääsi aidan yli ja hyppäsi toiselle puolen maahan. Silloin oli jo Kaarlekin toisesta kohdin päässyt yli, niin että he yhden ajoin tulivat portille, päästivät takapuomit irti ja aukasivat portin toveriensa tulla pystyaituukseen. Thore sanoi nyt: „tässä aituuksessa on kumpu, johon on sotkettu sekaisin kultaa, hopeata ja multaa; sitä voitte te ruveta

penkomaan; mutta täällä on myös Bjarmalaisten epäjumala, jonka nimi on *Jomale*: sitä älköön yksikään uskaltaako koskettaa.“ He menivät nyt kummulle, ottivat niin paljon kalleuksia kuin voivat, ja pistivät ne sisälle vaatteilhinsa: arvattavasti seurasi koko joukko multaakin kanssa. Kuin tämä oli tehty, antoi Thore käskyn lähteä pois. „Kaarle ja Gunnstein,“ sanoi hän, „käykööt edellä, minä tulen viimeiseksi.“ Kaikki menivät nyt portista ulos. Sill’aikaa pujahti Thore takaisin *Jomale*-kuvan tykö ja otti sen polvilta hopeamaljan, joka oli täynnä hopearahaa; rahat kaatoi hän povellensa ja pisti kätensä maljan sankaan. Sitten kiiruhti hän toisten jäljestä. Nämät olivat kaivanneet häntä, ja Kaarle tuli takaisin, katsomaan, mihin hän oli joutunut. He kohtasivat toisensa portin sisäpuolella ja kuin Kaarle näki että Thorella oli hopeamalja, juoksi hänkin *Jomale*-kuvan luo. Hän näki että tällä oli paksu rengas kaulassa; saadaksensa sen aikoi hän niskan puolelta lyödä sen nauhan poikki, jolla se oli sidottu kuvan kaulaan, vaan kamahutti kiireissään niin kovasti, että pää lensi kuvan niskoilta ja putosi maahan semmoisella rumahduksella, että kaikki hämmästyivät. Ja siinä samassa tulivat vartiomiehet aukealle, ja puhalsivat torvihinsa. Tähän merkkiin vastattiin torvilla kaikilta puolin, ja Nordmannit kiiruhtivat nyt kiireimmän kautta aukean yli metsään. He kuulivat takanansa huudettavan ja kiljuttavan, sillä nyt olivat Bjarmalaiset tulleet ja ajoivat heitä takaa. He pääsivät kuitenkin metsän läpi ja aukeiden poikki laivoillensa, vaikka kuulivat Bjarmalaisten tulevan likellä, kiljuen ja rönkyen.“

Kuinka paljon Thore Hundin elämäkerrassa lieenee historiallista totta, ja kuinka paljon runollista kuvittamusta, ei ole minun asiani tutkia. Sen vaan sanon, että kertomus Jumalan-kuvasta on niin viehättävän todenperäinen, ett’ei sitä ole voinut kukaan muu kertoa kuin asian itse nähnyt

ja kokenut. Tässä kertomuksessa pidän minä ihan jokaista sanaa totena. Meillä on näet vielä tänäkin päivänä olemassa mitä vahvimmat todisteet tuon Jumalan-kuvan todellisuudesta Ostjakein ja Samojedien vastaavaisissa kuvissa. Nämätkin ovat jylhissä metsissä, paikka toisinaan aituuksella ympäröity; ja näillenkin uhrataan kallista tavaraa, etenkin kalliita metsännahkoja, mutta myöskin rahaa, jota kovalta toisinaan lainataankin; kuvan kasvot ovat usein metallista, monasti hopealevystä. Kuva itse on puusta, jommoiset nekin jumalat olivat, joita itäisen Permin (Syrjääniläisten) apostoli Stefan Pyhä hakkasi maahan ja poltti (permiläisetkin kuvat olivat runsaasti varustetut rikkauksilla, Sjögren, m. t. s. 403). Puinen näyttää Bjarmalaistenkin jumalankuva olleen. Nykyisten Ugrilaisten epäjumalan-kuvista katso enemmälti Castrénin „Nordiska Resor och Forskningar“ I B. s. 301 ja III B. s. 202 sekä 224—5, kuin myös minun matkakertomustani „Unter Wogulen und Ostjaken“ kokoelmassa Acta Soc. Sc. Fenn., XIV, s. 241 ja 294 ss.

Mutta onko se mahdollista, että Bjarmalaisilla oli varaa varustaa jumalankuvansa niin kalliilla koristuksilla kuin hopeamaljalla ja hopearahoilla ja kaularenkaalla, joka ehkä oli kultainen, vähintäänkin hopeainen? Ei mikään näytä minusta niin vähän mahdottomalta kuin tämä. Länsi-Siperian Ostjakit ja muut alkuperäiset kansat ovat ilmanalan suhteen huonommassa asemassa kuin muinaiset Bjarmalaiset; samoin myöskin yhteiskunnallisessa ja taloudellisessa katsannossa, koska heidän täytyy suorittaa veroa vieraalle kansalle, kärsiä sortoa tämän virkamiehiltä ja on täytynyt sen keinottelijoille jättää parhaimmat etunsa (kalastuspaikat y. m.). Ja kuitenkin on, sen mukaan mitä paikkakunnallisista, luotettavista taruista tulee ilmi, se hyvin uskottava, että joku niistä *lonch*-kuvista Uraalin idänpuoleisissa metsissä, joita Syrjäänit tahi Venä-

läiset ovat löytäneet ja ryöstäneet, vielä tälläkin vuosisadalla on ollut yhtä rikas kuin tuo Thore Hundin ryöstämä jumalankuva Bjarmassa. Hopeata ja kultaa ei Bjarmalaisilla ollut omassa maassansa enemmän kuin nykyisillä Ostjakeillakaan. Niitä saivat he samoin kuin muutakin ulkomaan hyvää eteläisemmiltä kansoilta, jotka aina ovat suuressa arvossa pitäneet niitä hienoja metsännahkoja, joita pohjaiskansat ennen muinoin monta vertaa enemmän kuin nyt voivat saattaa kauppaan. Tämän suuriarvoisen myötävänsä hintana ottivat he osaksi kalliita metallejakin, joko kaluina tahi rahakappaleina, kummassakin muodossa enimmästi koristuksiksi. Eräällä kauppamiehellä Beresovassa näin minä v. 1858 ja sitten hänen pojallansa v. 1877 useamman tuhannen ruplan arvoisen rahakokoelman, jossa, paitse myöhemmän-aikuisia isoja hopearahoja (niiden seassa Ruotsin riksejäkin), oli varsin hyvässä kunnossa olevia mynttikappaleita vanhalta ajalta Mustan meren ranta- maista ja Byzantiosta. Kokoelman omistajat olivat kolmessa miespolvessa sen keränneet kaupan kautta „inorodzeilta“ (epävenäläisiltä). Katsoen siihen taloudelliseen ahdinkoon, jossa nuo inorodzit (Voguulit, Ostjakit ja Samojedit) jo kauan ovat eläneet ja joka jo kauan lienee pakoittanut heidän vähitellen luopumaan esi-isiltä perityistä kalleuksista, ja katsoen siihen, että kuitenkin yksityiselle kaupankäyjälle vieläkin ja ihan kuin sattumoilta on inorodzien kädestä voinut lähteä noin paljo vieraita ja muinais-aikaisiakin rahoja kuin mainitussa kokoelmassa oli, emme saata kummeksia, että nämät kansat voivat jumalilleenkin uhrata verrallisesti suuriarvoisia kaluja, vieläpä ajan pitkään koota heidän omaksensa raha-aarteitakin.

Samoin kuin Ugrilaiset saivat siis Vienalaisetkin kaupan kautta muilta kansoilta sekä kultaa ja hopeata että muuta tavarata, mitä tarvitsivat. Heidän myömäka-

lunsa oli melkein samaa laatua kuin Ugrilaistenkin s. o. parhaasta päästä metsännahkoja, mutta joksikuksi osaksi mursunluutakin ja haahkanuntuvia, jotka myöskin olivat etelään päin hyvästi menevätä kalua. Vienan muinaista kauppaa on toiselta puolen kehuttu liian suureksi, toiselta halveksittu liian vähäarvoiseksi. Ett'ei se senaikuisiin oloihin nähden ollut vähäinen, lienee epäilemätöntä. Jo itse Vienansuun asema oli mitä parahin tekemään tätä paikkaa kaupan pesäksi: toisella puolen avara, syvältä sisämaasta tuleva koskitoin joesto, toisella meri, jota myöten merenkulkua harrastavat naapurit Norrmannit mukavasti saapuivat tänne. Parhaimman kukoistuksensa aikana lienee tämä kauppa välittänyt myöskin yhdistystä Kamajoen ja Volgan kauppaväylällä kulkevan liikenteen kanssa. Mongolilaisten ryntäys Volgan maihin teki tähän kuitenkin häiriön, ja Novgorodin valloitukset Kamanmaassa käänsivät kauppaticien Kamalta Novgorodiin.

Lopuksi en voi olla tähän ottamatta Sjögrenin lausumaa Permin kaupasta, tämän tiedemiehen, joka kaikista perinpohjaisimmasti on tutkinut suomalais-venäläisen Pohjan historiata. Hänen sanansa kuuluvat seuraavaisesti („Gesammelte Schriften“ I, s. 403—4): „Mitä suureen Permin kauppaan tulee, niin voipi jo edelläsanotusta päätätä, millinen se oli. Sitä on ihan varmaan jo ala-Vienalla käyty Skandinavilaisten kanssa; mutta yhtä epäilemättömiä todistuksia on meillä siitä, että Skandinavilaiset itse ovat käyneet Perminmaassakin“ (s. o. sisempänä maata). „Islantilaisissa kertomuksissa mainitaan näet paitse Vinaa eli Vienaa toinenkin joki, nimeltä Vimr. Tämähän on silminnähävästi Vym; — — *r* on tässä skandinavin kielen käyttämä lisä“ (s. o. nominativin pääte maskulinisanoissa; Vym on Vienan toiseen suureen haarajokeen Vytschegdaan pohjaisesta laskeva syrjäjoki). „Tätä paitse on Syrjääneillä itsellänsä vielä nytkin hämäriä taruja,

jotka todistavat, että Norrmanneilla näissä heidän kodos-
tansa kaukaisissa tienoissa on ollut välitöin kauppayhteys
Permiläisten ja muiden kansojen kanssa. Jo Lepechin on
mahtanut tästä kuulla, koska hän kirjoittaa: 'itse tässä
tienoossa muinaisista ajoista ollut kauppapaikka, johon
eri kansoja, niinkuin Ruotsalaisia, Norjalaisia, Tanskalaisia
ja muita merestä pitkin Vienajokea matkusti ja kauppaa
varten kokoutui, ja toiselta puolen Bolgarilaisten läheis-
syys, joka edisti Persian ja Indian, Kreikan ja muiden
maiden kallisten tavarain tuomista, antavat aiheen aja-
tella, että näin mainiossa kauppakansassa mahtoi kyllä
olla paljo rikkaitakin ihmisiä.' Todellakin kerrotaan, että
muinaisina aikoina olisi tuommoisia erinomaisen suuria
markkinoita pidetty Petschora-joella, noin 26 virstaa ny-
kyisen Petschorin kirkonkylän yläpuolella, avaralla niitty-
kentällä, josta nyt saadaan likemmäksi 3,000 rekeä heinää
vuodessa ja jota vielä tänäkin päivänä noiden muinais-
aikuisten markkinoiden muistoksi kutsutaan торговнище
(markkinapaikka), ja näillä markkinoilla oli ollut kansaa
kaikista pohjaisista maista, hyvinkin kaukaa ja, niinkuin
taru erittäin lisää, pohjais-Ruotsistakin, ja kauppaa
oli tehty olletikin kalliilla turkiksilla.“

Jos siis Skandinavilaiset, niinkuin todenmukaiselta
näyttää, aika ajoittain olivat välittömässä yhteydessä itäis-
tenkin Bjarmalaisten s. o. Permiläisten eli Syrjäänein kanssa
— skandinavilaiset lainasanatkin Syrjäänin kielessä todis-
tavat tätä (katso edellä s. 19) — niin on arvattava, että
heidän yhteytensä länsi-Bjarmalaisten s. o. Vienan Karja-
laisten kanssa oli paljoa likempi, kestävämpi ja tehok-
kaampi. Tätä osoittaa tuokin sopimus Norjan ja Novgo-
rodin välillä v. 1326 tehdyssä rauhanliitossa, että Norja-
laiset saisivat „vieraina“ olla kaupalla Savolotschiessa ja
päin vastoin asukkaat tältä puolen Norjassa (katso edellä

s. 13). Tuollaista sopimusta rauhakirjaan ei suinkaan olisi otettu, ell'ei edellinen käytäntö ja kokemus olisi osoittanut semmoista määräystä tarpeelliseksi ja hyödylliseksi. Mutta kauppavieraana-oleminen — sen tunnemme näiden itäisten maiden kauppaoloista keskiajalla — oli yhtä kuin alinomaisten tavara-varastojen pitäminen toisen alueella. Kauppavieraudesta seurasi luonnollisesti muutakin likempää yhteyttä yksityisten suhteen, niinkuin toinen toisensa kielen tunteminen, avioliittoja, maahan asettumista j. n. e. Täten on skandinavilaisten lainasanainkin saapuminen Vienen Karjalaisten kieleen selitettävä, ei siten että ne suomen kielen välityksen kautta Suomessa olevien Ruotsalaisten kielestä olisivat sinne joutuneet, ehkä joku vähempi osa niitä kyllä on näinkin voinut myöhempinä aikoina tulla omistetuksi. Täten on minusta todenmukaista sekin, että suomalaisen runon alkusointu on saanut alkuaiheensa Skandinavian runoudesta; myöskin, itse sana *runo*, joka meidän kielen alalla alkujansa on karjalainen sana, on tätä pohjaista tietä Skandinavian kielestä saapunut meille; (katso Kieletär, 4:s vihko s. 33 ss.). Ja useampia muita sivistyksen siemeniä tuli lännestä varmaan tätä tietä Karjalaisten kansaan; miks'ei myös katoolis-uskonnollisiakin, ennenkuin lähetystoimi Venäjältä, joka kaikissa tapauksissa on paljoa myöhempi kuin Skandinavian yhteys Bjarman kanssa, rupesi tehokkaammin vaikuttamaan Karjalaisiin.

Toinen Luku.

Kalevalan kieli. Luultuja virolaisia sanoja Kalevalassa. Murteiden suhde sanastossa. Kalevalan kielen rakennus. Luullut virolaisuudet tällä alalla. Konsonanttien pehmennys. Vokaalisto. Karjalaisia taivutus-sijoja. Sanansynnyttämys. Karjalaisuutta pronomineissa. Lukusana. Verbin johto ja taivutukset.

Historiallisesti perehdyttyämme sille alalle, jolla Kalevala luultavasti on syntynyt, voimme nyt käydä lähemmin esittämään niitä todisteita, joilla Lönnrotin olettamusta on väitetty vääräksi.

Tämän kirjoituksen alussa olevaan kysymykseen: „keiden laulama on Kalevala?“ vastaan minä Karjalaisitten. Tämä näkyy selvästi Kalevalan kielestäkin.

Ennen kuitenkin kuin esitän omat havaintoni Kalevalan kielestä, lienee sopivinta, että tarkastan sen, millä muut ovat koettaneet saada olettamusta että Kalevalan kieli olisi karjalaista horjumaan. Näitä muita ei olekaan muita kuin hra J. Krohn, joka eri aikoina kolmessa eri tilassa on tuonut arvelunsa tästä asiasta esiin. Ottakaamme siis nyt tarkemman arvostelun alaiseksi hänen tutkimuksensa.

Ensimmäinen näitä löytyy „Suomi“-kirjan 2:sen Jakson 10:ssä osassa, kirjoituksessa: „Virolaiset ja ylimalkaan Länsi-Suomalaiset aineet Kalevalassa“. Tämän kirjoituksen pääsisällyksenä on sanaluettelo, jossa noin 460 Kalevalan sanaa verrataan virolaisiin sanoihin, vertailu, josta tekijä

sanoo havainneensa, „että *enin* osa Kalevalan oudoista sanoista myös löytyy Viron kielessä, useinpa vasta tämän avulla saa oikean selityksensä“. Viimeksi mainitusta ilmiöstä taas voipi muka päättää, että Virolaisillakin on ollut osa Kalevalan runojen tuottamisessa, sillä kuinkas muuten tuommoinen joukko heidän sanojansa olisi joutunut tähän syyttä karjalaiseksi väitettyyn runotuotteeseen? Minä en tosin niinkuin jäljempänä tulee esiin, anna sanastolle niin suurta todistus-oikeutta kuin hra Krohn, vaan tahdon kuitenkin hetkisen seurata häntä tällä tutkimusretkellä, osoittaakseni, jospa en muutakaan, itse tutkimuksen epätarkkuutta. Nyt on vaan kysymys, ovatko nuo hra Krohnin luettelemat sanat tosiaankin virolaisperäisiä? Hän itse jo eroittaa niistä, tähdellä merkiten, 78 sanaa semmoista, joita „Venäjän Karjalassa, niissä paikoissa, missä Kalevalan runoja vielä lauletaan, tiettävästi käytetään“ ja ristillä merkiten 14 semmoista sanaa, „joista ei sitä (Venäjän Karjalassa käyttämistä) varmaan tiedetä“. Nämät molemmat ryhmät ovat siis sellaisia sanoja, jotka, käytännössä ollen molemmissa murteissa, sekä Viron että Karjalan kielessä, ovat yhteistä alkuperäistä omaisuutta. Niiden määrällä vähenee siis tuo „Virolaisten ainetten“ lukumäärä Kalevalassa. Asiantuntija saapi sen paljoa enemmänkin vähenemään, olletikin käyttämällä apukeinoja, joita — olkoon tämä sanottu hra Krohnin puolustukseksi — hänellä puheina-olevata kirjoitustansa kirjoittaessaan ei vielä ollut käytettävänä. Tarkoitukseni täydellisyyden vuoksi otan minä hra Krohnin luettelosta tähän luetellakseni semmoiset (hänellä merkittömät) sanat, joita „tiettävästi“ käytetään joko Venäjän Karjalassa tahi itä-Suomessa tahi Pohjanmaalla taikkapa vielä laveammallakin alalla, ja joilla siis Kalevalan virolaisten ainetten määrä myöskin vähenee.

Näitä ovat *ailut* haava (on Genetzin nykyisen Karjalankielen sanastossa muodossa *ailaš*; Schvindtillä *ailaštaa*

kurittaa nyrkillä, työntää *); *aina* verkon l. nuotan selysnuora (jokseenkin tunnettu sana); *ange* (Genetzillä); *ani* (G. *anikko*, jokseenkin tunnettu); *astala* (G. *aštola*, Savossa *astalo*); *asu* (hyvin tunn.); *auer* (tunn.); *erä* kaukainen metsästysala, metsästyksen saalis (nykyisessä kielessä tämän merkityksellisenä käyttämätöin, mutta tiettävästi vanhemmina aikoina laajalti tunnettu sana, joka tavataan myös tuossa historiallisessa „erämaat“; hra Krohn vertaa sitä vir. sanaan *äri* = „asia, askare“, joka on varsin sopimaintointa); *haapio* (tunn.); *haluvesi* kyyneleet (kuka Suomalainen ei ymmärtäisi tätä yleissuomalaiseksi sanaksi?); *hattara* repaleinen pilvi (oikeastaan vaan joku repaleinen esine, niinpä esim. *varvashattara* varvasriepu; ehkä vaan toisintomuoto sanaa *hatara*; on Schvindtilläkin sekä pilven että varvasrievun merkityksessä); *heiskaroida* (tunn.); *heleä* ja *helevä* (kirkas väriltä tahi ääneltä, jälkimmäisessä merkityksessä Grilläkin; yleisesti tunn.); *helve* (jokseenkin tunnettu); *herhiläinen* (vir. *hõrilane*; yhteinen); *herja* (j. t.); *hingata* (G.); *hudella* (tunn.); *huitukka* (tunn.); *hutjukka* (tunn.); *hulpilo* (tunn. lavealti); *huomen* (G., lavealti tunn.); *huppeloita* (tunn. samoin kuin vartalosanakin *huppelo* l. *hupelo*); *hurahdella* (tunn.); *huude* (G., hyvin tunnettu); *hyppyä* (tunn. melkein yhtä paljon kuin sen toisintomuoto *hyytyä*); *ihaella* (yleisesti tunnettu ja käytetty); *impi* (vir. *impe*; yhteinen); *jolkutella*, *jolua*, *juhmutella* (onomatopoeetisiä sanoja, jotka suomalainen kielitunne hyvin käsittää ilman väkinäisittä selityksittäkin); *järkiään* (G., lavealti tunnettu); *kalkkare* (tunn.); *kalkuttaa* (helposti ymmärrettävä onomat.); *kapea* (tarpeettomasti selitetty); *kapistaa* (helposti ymmärrettävä puoli-onomat.); *kapo* (on diminutivi sanaa

*) Herra Kand. Th. Schwindt kävi muutamia vuosia sitten Tverin Karjalassa tutkimassa sikäläistä suomalaista murretta; käsi-
kirjoituksena valmiin tämän murteen sanaston on hän hyvántahtoisesti antanut minun katsella läpi.

kave); *kapoinen* (diminutivi sanaa *kapea*); *kapusta* Pohj. „kauha“ (laajalti tunn.); *kariperä* (selitys ei viehättävä; k. Lönnrotin Sanak.); *karski* (ruots.); *kasuta* (vanhempi muoto, yhteinen viron kielen kanssa, siis ei virosta saatu); *katala* (tunn.); *katsoa* (9. 472, tarpeetoin selitys; vert. sanaa *katse* samassa säkeessä ja muualla); *kauna* (tunn., jo Renvallilla); *kautokenkä* (*kauta* tunn.); *kehata* (oik. *kehaita*, säkeessä: „elä kengättä kehaja“, onomat.); *kehittää* (laajalti tunn.); *kehjo* (selitys ei auta); *kehno* (G., käytetään laajalti); *kehä* (selitys ei tarpeen); *kepittää* (ymmärrettävä Karjalan kielestä itsestä); *kerta* (selitys epäiltävä); *kiistoin* (G., Suomenkin Karjalassa); *kikka-nokka* (selitys kelpaamaton; puolionomat.; hyvin tajuttava); *koikkelehtaa* ja *koikkua* (yhdessä selitetyt vir. sanasta *kõikuda* kiikkua; tässä selityksessä on useampia virheitä); *koikka*, *koikkapolvi* j. n. e. (ovat tunnettuja sanoja, samoin edellisestä johtuvat *koikkia*, *koikkelehtaa* j. m.; mitä *koikkua* on, näkyy selvää selvemmästi siitä kahdessa kohdin Kalevalaa käytetystä säkeestä, jossa se tavataan: „varis vaakkui, korppi koikkui“); *koikutella* (kuuluu *koikka*-johdoksiin; tämän sanan kohdalla osoittaa tekijä myöskin 41. 239, mutta tässä on oikeittain *koikotellen*, joka taas on *koikku*-sarjaa); *kolkkia* (selvä suomalainen onomat., ei tarvitseva selitystä); *konkkaluu* (tunn.); *kopata* (tunn.); *kopru* (johtuu sanasta *kopra*, samoin kuin *kouru* sanasta *koura*); *kopsa* (tunn. hyvin laajalti); *korento* (itä-Suomessa *korenta*, yleisesti tunn.); *kortti* (on ven. кортикъ); *kostua* (hyvin ymmärrettävä ilman selityksettä); *kouotella* (ei ole „iskeä“; tarkoittaa lennon muotoa); *kuloharja* (jolla on kulon karvainen harja; vir. selityssana saa tästä selityksensä); *kumea* (selvästi tunnettava onomat., samaa juurta kuin *kumisen*, *kumajan*, Kalevalan sana *kumu* j. m.); *kumpu* (hyvin tunnettu sana, ilmautuva muun muassa sukunimessä *Kumpulainen* (sav.), sukunimessä ja paikannimessä *Kumpuniemi* (pohj.), pai-

kannimessä *Outokumpu* (karj.); *kummuta* (hyvin tunnettu); *kunnas* (vir. *küngas* ei selitä tätä sanaa; kumpaaakin käytetäänkin vaan alkuperäisessä merkityksessään); *kuolio* (säkeessä „kuusi kuokan kuoliota“, toisintomuoto sanaa *kuolija* ruumis, raato, kulunut, kelvoton); *kuras* (likempänä tätä sanaa on vatj. *kuras* kuin vir. *kuurask*); *kurimus* (tunn., yhtä juurta kuin *kure*, *kuron*, *kuristan* y. m.); *kyykähdellä*, *kyykähyttää*, *kyykertyä* (selitetyt vir. sanalla *kukutada* kaataa, pudottaa; tämä selitys on sekä sopimatoin että väärä ja myöskin tarpeeton, sillä nuo suomalaiset sanat johtuvat sekä aineen että merkityksen puolesta selvästi sanasta *kyykkä*, *kyykky*; lapset ovat usein „kyykyllään“); *kyyttäniska* (natoa sanotaan „naljasilmäksi“, kytyä „kyyttäniskaksi“, Kal. 22 r.; tämä sana ei siis merkitse „kiukkuinen, uppiniskainen“, niinkuin tekijä sanoo, vaan on yhtä kuin *kyyssäniska*; vert. myös 33. 118, 138); *käes* (hyvin tunnettu sana itä-Suomessa; se johtuu sanasta *käsi* ja merkitsee käsiverkkoa, kevyttä matalaa verkkoa, jolla pyytäjä, usein ilman venheettä, salpaa pienempiä lahdetteita ja polskuttamalla näistä ajaa kalat verkkoon; siitä olla *käeksellä*, *käestää*, *käestellä* y. m.); *käly* (ja vir. *käli* ovat sama sana samalla merkityksellä eivätkä siis voi selittää toinen toistansa); *käperräitä* (säkeessä „käperräite käppyrähän“ on onomat. toisintomuoto sanaa *kiperräitä* ja semmoisena hyvin ymmärrettävä); *käpeä* on toisintomuoto sanaa *kepeä*); *käpäs* (on toisintomuoto sanaa *käpeä*); *käyrä* (vaikea selittää vir. sanalla *köver*, joka on *kovera*; tunn.); *käämi* (laajalti tunn.); *laatuissa* (helposti ymmärrettävä sana); *lailatella* (hyvin ymmärrettävä onomat. sana); *lakla* (ja vir. *lagl* yhtä hyvät); *lallokki* (karhun nimitys, jolla hra Krohn arvelee tarkoitettavan samaa kuin „enonen“-sanalla; tähän arveluun on hänet viekoittanut vir. *läl* l. *lel* (= eno), sillä Virolaiset kutsuvat muka karhua *vana lel* = vanha eno; tuon virolaisen sanan kanssa ei

lallokki-sanalla kuitenkin ole mitään tekemistä; se on puoleksi onomatopoetinen ja sillä tarkoitetaan karhun lihavata, tuuhea- ja pitkäkarvaista, pehmeätä ruumista); *la-moa* (varsin hyvin ja laajalti tunnettu sana); *lansata* (selitetty vir. sanasta *laanida* puhdistaa; pikemmin lienee tämä yhtä kuin Kalevalan sana *lääniä*, jonka tekijä onkin siitä selittänyt); *lanta* (säkeessä „liukui linnat, liukui lannat“, on todennäköisesti Lapin Suomalaisten sana *lanta*, jolla he nimittävät Pohjanlahden rantamaita); *lapo* (oikeastaan *laponen*, pohjalainen sana, jota samaa merkitsevä vir. *labu* ei millään tavalla selitä); *lapoa* (säkeessä „lapovilla lainehilla“; sana *lapovilla* ei ole participi, vaan adjektivi *lapova*, jonka vartalosana on edellä mainittu *lapo*; näin on se käsitetty sekä „Kalevalan Sanastossa“ että myös Lönnrotin Sanakirjassa); *lappaa* (ihan tavallinen sana, ainakin itä-Suomessa); *lappea* (tunn., jo Renvallilla); *laukki* (samoin kuin edellisestä); *lautua* (näyttää olevan supistettu toisintomuoto sanaa *lavettua*); *leivo* (sen diminutivi on selityssana vir. *lõukene*, ei mitään muuta); *lemetti* (selitys ei selitä tätä kummallista sanaa); *lieto* (samoin kuin edellisestä); *lietse* (ja vir. *lõõts* ovat sama sana, eroitusta on vaan se, että suomalainen sana on selvämerkityksellinen johdannainen sanasta *lietsoa*, sav. *liehtoa*, jota käytetään lavealti); *liiatenkin* (varsin tunnettu); *liidellä*, *laadella* (edellinen on hyvin tunnettu, jälkimmäinen runoll. onomat. vaihdosmuoto sitä sanaa); *liitto* (katso Lönnrotin Sanak.); *liiva* (ja vir. *liiv* sama sana, vähän poikkeavalla merkityksellä toisessa kielessä); *lojua* (tunn.); *lokottaa* (tunnettava onomat.); *lonkaella* ja *lonkallaan* (Savolainen sanoo: „ovi on *longallaan*“, mutta Pohjalainen: „ovi on *raollaan*“; tästä sanasta *lonka* johtuu *longata* ja *lonkaella*, jälkimmäinen = aukiella); *lotasi* (19. 212 ei tule verbistä *lodata*, joten hra K. luulee, vaan verbistä *lotasen*, joka on yhtä juurta kuin seuraavat *lotea* ja *lotista*, joilla meidän kielessä on samat

merkitykset kuin viron kielessä); *lotti* (oikeastaan *vene-lotti*, jonka hyvästi ymmärtää); *loukkua* („vuoret loukkui“, helppo ymmärtää, eikä selkene selityksestä); *luidella* („sou-televi, luitelevi“), kulkea l. juosta luisusti l. sujakasti); *luikutella* (ja *luskutella*, 18:ssa runossa, ison koiran kovasta haukkumisesta hyvin ymmärrettävät); *lukki* (ja *hakki* samassa runossa koiran tilapäiset nimitykset, jälkimmäinen nojautuen *halli*-sanaan, harmaan koiran tavallinen nimitys, josta sanasta samassa paikassa myöskin löytyy johdannainen *halikka*; samoin voipi *lukki* johtua mainitussa paikassa käytetystä *luppakorva* tahi oikeastaan sanasta *luppa*, jota siellä paljaaltaankin käytetään koiran nimityksenä); *lumoa* (varsin tavallinen sana itä-Suomessa); *luonteleita* (G. *luokšendele*-juuri, semmoisesta hevosen liikkuelemisesta, josta 26. 442 on puhe); *luopuisa* (selvä johdos sanasta *luopua*, samallinen kuin *taipuisa* sanasta *taipua*, *leppyisä* sanasta *leppyä*); *lyly* (on jo Renvall'illa merkityksessä „männyn kovempi puoli“; tätä tietoa ei siis olisi tarvinnut virosta hakea); *mahti* (ja vir. *maht* yhtä hyvät ruotsalaisperäisen sanan muodot); *maku* (merkityksessä vatsa on muodossa *mako* hyvin yleisesti tunnettu Suomen kielessä); *malka* ja *malko* yli koko Suomenmaan tunn.); *miniä* (vir. sana *minij* muka nomen factoris verbistä *minna* mennä; *miniä* „siis miehelle menijä“; väärin! tämä sana ei ole syntynyt viron kielen alalla, vaan kulkee koko kielikunnan läpi muodoissa: *miniä*, vir. ja karj. *minniä*, vatj. *minjä*, liv. *minja*, lap. *mange* ja *manje*, syrj. *monj*, ostj. *menj*, unk. *meny*); *muikata* (= makeasti pistää suuhunsa, hyvin tunn.); *murto* (ei ole „viidakko“, vaan metsä, jossa on paljon tuulen kaatamia puita); *naljasilmä* (vihamielisestä nadosta sanottu, jonkatähden vir. *nali*, *nalja* ei sovi selitykseksi; ei tässä selitystä kysykään se, ken tietää että vihaisen kaateellisen ihmisen silmät sanotaan olevan *nuljallansa* eli *naljallansa* eli *nuljan-naljan*; Lönnrotkin sanoo että *nalja*

on yhtä kuin *nulja*); *nivusliha* (ei tarvitse selitystä, kuin *nivuiset* on kyllin tunnettu suomen sana); *norahtaa* (varsin tunn.); *noro* (yleisesti tunnettu, ainakin itä-Suomessa); *nukaton* (katso Lönnrotin Sanak.); *nukittaa* (hyvin tunnettu; eikä likimaillenkään yhtä kuin *mukittaa* niinkuin hra Krohn arvelee); *nuurua* (tunn.); *orko* (ja vir. *org* sama sana samalla merkityksellä molemmissa kielissä); *otso* (ja sav. *ohto* näyttää olevan säännöllinen johdos sanasta *otsa*, *ohta* ja vir. *ott* on siis täältä lainattu); *paikka* (hyvin tunnettu Venäjän Karjalan sana; on Genetzilläkin); *pakahtua* (tunn. siinäkin merkityksessä, jossa sitä käytetään 49. 252); *pakkua* (Genetzillä); *pakkula* (säkeissä: „tempasi tulikipunan palavoihin pakkuloihin, koivun kääpihin kovihin“, on hyvin tunnettu sana, joka löytyy Genetzilläkin ja myös Schwindtillä muodossa *pakkuli*; ei missään tapauksessa käy sitä hra Krohnin kanssa paneminen yhteyteen vir. *pakal*-sanan kanssa, joka on lainattu ven. *пакля*); *panu* tuli (selitys päin mäntyyn; tämä harvinainen sana tava-taan mordv. sanassa *päna-kud* „tulen-koti“ s. o. uuni); *patja* (tunn.); *peni* (koko suomalais-ugrilaisen kielikunnan läpi käypä sana); *pettäjäiset* (selitykseksi on pantu vir. *peti-piim* kirnumaito; sekä Genetzillä että Schwindtillä on *petto-maido* samassa merkityksessä); *pilke* (on säännöllinen johdannainen sanasta *pilkkoa*); *pillastua* (Genetzillä on *pillottše*-, Schwindtilla *pillaštaa* tehdä pahaa, vahinkoa); *potea* (varsin tunnettu sana; vir. *põdeda*, jolla on sama merkitys kuin tällä, ei siis selitä sitä, jota vastaan luulisin vir. sanaa *tõbi* tauti konsonanttien takaheitolla sen vartalosanaksi); *puikkia* säkeessä „tulla puikki Pohjan pursi“, saattaa myös olla *puikkaa*, ja on kummassakin muodossa varsin tunnettu sana); *pujottaa* (oikeastaan *pujottelia*; varsin tunn.); *pulma* (pohjolais-karjalainen sana; katso Renvallilla); *punoa* (selitys sopimatoimien ja tarpeetoin); *rahnoa* (selitys ei miellyttävä; veps. *rahnõin* leikata eloa

sopivampi); *rainta* (yli puolen Suomen tunnettu sana; vepsän kielessä *ragend*); *rakentaa* (selitys osoittaa vaan että sana on vironkin kielessä); *rapea* (katso Lönnrotia); *ravahtaa* (kyllä ymmärrettävä onomat.); *retukka* („reki retukka“ on pieni, huono, ressuinen reki); *riehtilä* (on Genetzillä, on jo Renvallillakin); *rike* (johtuu sanasta *rikkoo* noituudella panna tauti toiseen; sana on siis peräti karjalainen); *riporihma* (on samanlainen yhdistys kuin *typö-tyhjä*, *täpö-täysi*); *riipoa* samoin kuin *riipiä* (tunn.); *ruhtoa*, *ruode*, *ruopostella* (hyvin tunn.); *rutimo* (selitys huono; sana on lap-palaista perijuurtä; katso Lönnrotilla *rotimo* ja *rotaima* ja tässä alempana); *ryti* (oikeastaan *rytinen*, tunnettu sana; on jo Renvallilla); *räämiä* (selitys heikko; sana merkitsee melkein yhtä kuin *rämpiä*); *sapso* (tunn.); *siili* (jauhin-kiven siili, katso Lönnrotia); *sima* (tunn.); *sinkua* (lavealti tunn.); *siretellä*, *sirkeä*, *sirota*, *sirottaa* (kovin lapsimaisesti selitetyt; katso Lönnrotin Sanak.); *siru* (tunnettu ja taval-linen sana); *siukoa* ja *siukua* (yhdessä selitetyt vir. sanasta *siugata*, joka muka merkitsee „juosta pois“; mutta edel-listä noista sanoista käyttää Kalevala „siivin siukovista“ linnuista, jälkimmäistä säkeessä „sima siukui kalvan tiestä“ s. o. *sihisi*, ja tuo selityssanan merkitys ei tahdo hyvästi sopia yhteen näiden merkitysten kanssa); *siuotella* (selitys ei miellyttävä); *sivakka* (selitetty näin: „*siivakas* = pitkä, hoikka nähtävästi suomalaisen sanan alkujuuuri“; tämä selitys ei ole oikein sopiva, sillä *sivakka* on oikean puolen lyhempi suksi, ja tuo *siivakas* ei, kuin se on pitempi, sovi juuri- tahi emäsanaksi, kaikkein vähimmin „alku-juureksi“ lyhemmälle *sivakka*-sanalle; viimeksi mainittu onkin alkujansa adjektivi merkityksellä *sileä* s. o. *olaa*-toin; sana *sivakka* johtuu nähtävästi sanasta *siveä*, jonka konkretinen merkitys näyttää olleen tasainen, *sileä*); *soljua* (hyvin tunnettu sana); *solkikoivu* (luultavasti yhtä kuin *solea* l. *solakka* s. o. oksatoin koivu; vert. Lönnrotin

Sanak.); *sorajouhi* (luultavasti vaan *suorajouhi*, joka myös on Lönnrotilla); *sorehtia*, *sorkehtia*, *sorkahtaa* (selviä, hyvin ymmärrettäviä johdoksia sanasta *sorkka*); *soronen* (tunn.); *sula* („sula sovinto“, vert. „sulimmat kiitokset“); *summa* (on yhtä kuin *sumea*; näin arvelee Lönnrotkin); *suvi* (merkityksissä etelä ja kesä varsin tunn.); *sykkä* (katso Lönnrotia); *säsy* (säkeessä „säärille säsyttömille“; selitys: „säsy = ydin, aivo“; voiko runo sanoa Ilmarisen sääriä ytimettömiksi? *säsy* on ehkä yhtä kuin *silsa*); *taari* (tunn.); *talma* (ei hyvästi selitetty vir. sanasta *tolm* tomu); *tarkka* (selitys tarpeetoin); *teltamoinen* (selitetty vir. sanasta „*töld* g. *tölla* = vaunu“; tämä sana on lainattu saks. *Stellwagen*, pitkät ja leveät vankkurit, yltänsä vaatteella katetut; sekä tämä että suom. *telta* merkityksessä ruots. *tält* on sopimaton olettaa tämän sanan vartalosanana; mutta *telta* merkitsee myöskin sekä *sängyn* uutimia että vihkitavasta; nämät merkitykset vivahtavat vähän tässä tarvittavaan; mainita voin, että minulla on tämän sanan kohdalla kirjassa myöskin lapin sana *telte* nahkapeite ahkiossa); *terho* (tunn.); *terhen* (jos tämä sana on sukua vir. *terendus*-sanankanssa, niin on *terhen* emäsana); *teutaroida* (tunn.); *tihu* (ei tarvitse selitystä, koska se löytyy vielä Savossakin sanassa *ti hulainen* paholainen); *torkutella*, *torkahtaa*, *torkahuttaa* (selitys tyydyttämätöin); *tuho* (selitys sekä tarpeetoin että tyydyttämätöin); *tuhotin* (säännöllinen johdos sanasta *tuhottaa* läähättää); *tuikahtaa* (aivan tavallinen ja yleisesti tunnettu sana); *tummeli* (selitys tyydyttämätöin ja tarpeetoin; katso Lönnrotia); *turkka* (katso Lönnrotia); *tuura* (hyvin tunnettu sana); *tyhjä* (Genetzillä tuossa poikkeavassakin merkityksessä); *tähytä*, *täristä*, *täyttää* (tunnetut osoitetuissa eri merkityksissäkin); *ummisenkä* (tunn.); *vaakkua* (tunn.); *vaikutella* (ymmärrettävä onomat.); *vaimennella* (katso Lönnrotia); *vaino*, *vaja* (varsin tunnetut); *vanttura* (helppo ymmärtää); *vatoa* (katso Lönn-

rotia); *vatvoo* (tunn.); *veikka*, *veikata* (varsin tunnetut); *vennon-selkäinen* (nim. vyö; jonka selkäpuoli on täytetty vennolla, vennällä, niinellä); *vesu* (väärin selitetty); *viehkuroida* (hyvin tunnettu); *vieno* (huono ja tarpeetoin selitys); *vieprahdella* (katso Lönnrotia); *vieremä* (varsin tunnettu sana, käytetty paikannimenäkin); *vieri* (tunn.); *vitahan* (varsin tunn.); *voipua* (katso Lönnrotia); *vuo*, *vuolas* (tunnetut); *väikkyä* (katso Lönnrotia); *ähmissänsä* (iaajalti tunn.).

Tähän loppuu viimeinkin tuo pitkä ja ikävä luettelo. Lukija saattaa jättää sen tarkemmin lukematta; minä vaan en voinut jättää sitä kirjoittamatta. Minun tuli tutkia, löytyykö tosiaankin „*enin osa*“ Kalevalan outoja sanoja Vironkin kielessä ja saavatko tosiaankin nämät oudot sanat vasta tästä kielestä „oikean selityksensä“. Suurin osa vastausta on ylläolevassa luettelossa. Semmoisia Kalevalan sanoja, jotka saavat selityksensä virolaisista sanoista, en sitä vastaan tavannut hra Krohnin luettelossa enempää kuin pari kymmentä. Ne ovat seuraavat: auvo, haikea, iho, imanne, imara, kaaso, kaiho, kania, kurja, kypärä, palvoa, permanto, puuskassa (kädet), ruuttu, rävä, samota, sueta, säterinen, tyyskä, vaartaa. Jäljellä on vielä hra K:n luettelossa koko joukko minun tässä koskemattomia sanoja, jotka ovat joko tummia ja outoja kummasakin kielessä, taikka onomatopoetisia tahi adverbi-verbejä, jonkalaisia tunnetusti Suomen ja olletikin Karjalan kieli käyttää paljoa enemmän kuin Viron kieli ja jotka siis ovat kodompana tällä puolen Suomen lahtea kuin tuolla puolella. Tämmöisiä ikäviä, useimmasti Kalevalassa vaan kerran käytettyjä sanoja, joita mieleni tekisi kutsua rupasanoiksi, saan tässä luetella muutamia: aihella, haimentaa, hersua, hieprukka, hippoa, inkua, kalki, kallotella, karehtia, kirsahattaa, koksentaa, kuleahka, kyhmästellä, käpsätä, kärtsä, latsottaa, lonsua, lusu, malkio,

määhkiä, pilpa, pungastaa, pynnätä, remmätellä, riveä, räimilöidä, räykyä, sipoa, siuotella, suikahtaa, tellitellä, teukkalehtaa, tuikuttaa, tölläyttää, vaapua, vikeltää, ängätä.

Mutta jospa niinkin olisi, kuin hra Krohn tahtoo olettaa, että enin osa Kalevalan outoja sanoja tavataan Viron kielessä ja että ne usein vasta tästä saavat oikean selityksensä, niin eihän hän toki tahtone sillä luuletaa, että virolaiset sanat ovat jääneet Kalevalan runoihin näiden oletetuilta virolaisilta ilmoille-laulajilta, ja että Karjalaiset, joilla runojen suhteen, ainakin osiksi, on muka ollut vaan säilyttäjän tehtävä, ovat polvi polvelta laulaneet niitä, ymmärtämättä noita heidän murteessansa olemattomia sanoja, ja polvi polvelta saattaneet ne muuttumattomina kaukaisille jälkeen-tulevaisillensa. Jos näiden sanain väitetään runojen synnystä jotain todistavan, niin on Karjalaisten menettely niiden suhteen kieltämättömästi ollut tuo sanottu. Mutta semmoinen menettely olisi ollut kovin luonnotoin. Ja oikeittain nämät sanat, jotka tavataan muuten kaiken kielellisen ryhtinsä puolesta peräti karjalaisista runoista, eivät todistakaan mitään muuta kuin että Viron kieli ja Karjalan kieli ovat varsin likeisessä sukulaisuudessa keskenänsä, niinkuin ne tosiaankin ovat. Erittäin on noiden parin kymmenen Kalevalan sanan johdosta, jotka todella saavat selityksensä Viron kielestä, huomautettava, että tästä kielestä voipi löytää sanoja, jotka päin vastoin saavat selityksensä vastaavaisista Karjalan sanoista, ilman että voisimme sanoa niitä Karjalan kielestä lainatuiksi Viron kieleen. Tässä esiyytyy meille eräs murteellisuuden ilmiöitä. Eivät yhden kielen kaikki murteet viljele ja kehitä kaikkia emä- eli alkukielen ominaisuuksia ja sanoja. Taivutusmuodot, jotka toisessa tavataan rehoittavina, ilmautuvat toisessa kuivettuneina jäännöksinä vaan taikka lakastuneina rudimentteina. Samoin on sanojenkin laita; toisessa

murteessa voipi sana olla säilynyt täyteläisenä, niin että sen johto taikka ainekset siinä selvästi tulevat esiin, toisessa esiyytö se ruhjottuna tahi typistyneenä taikka sekä ruhjoittuna että typistyneenä (esim. suom. *ajastaika* ja vir. *aasta*); tahi on toisessa murteessa säilynyt vaan johdannainen, silloin kuin toisessa on sekä johdannainen että emäsana (esim. suom. *samota* ja vir. *samm* askel sekä *samuda* samota). Samanlaista huomaitaan sanojen merkityksestäkin; toinen murre pitää vaan kiinni sanan alkuperäisestä konkretisestä merkityksestä — alkuperäinen merkitys on aina konkretinen — ja toinen käyttää sitä sekä abstraktisessa että konkretisessä merkityksessä (esim. vir. *nödr* heikko, huono, verrattu suom. *nöyrä*-sanaan käytännöissä: *nöyrä ilma* ja *nöyrä mieli*) taikka on unhottanut alkuperäisen konkretisen ja käyttää sanaa vaan johdannaisessa merkityksessä (esim. suom. *haikea* katkera, karvas [mielialasta], verrattu vir. sanaan *haige* kipeä, sairas; suom. *keino* ja lapp. *gæidno* tie, tässä viimeainituksessa esimerkissä suhta samanlainen kuin ruots. sanojen *utväg* ja *väg*).

Edellä sanotusta tulee ilmi, ensinkin, että enin osa niitä Kalevalan oudompia sanoja, jotka hra Krohn on luetellut yksinomaisesti virolaisina, eivät ole tämmöisiä, vaan tavataan vieläkin elävässä kielessä itämurteen alalla, ja sitten, ett'ei meidän ole mahdollinen eroittaa, mikä sanastossa on minkin murteen erikoista omaisuutta, eikä mahdollinen edes päättää, onko murteilla sanastossa ensinkään erikois-omaisuutta, koska pesänjakoa murteiden toinen toisestansa erotessa emme ollenkaan tunne. Hra Krohnin katsomuskannalta heikkonee olettamus että Kalevalassa olisi Virolaisten tekemää — tämä siitä tavatuilla virolaisanoilla todistettuna — jo suuresti siitä tosiasiasta, että Kalevalassa on summattoman suuri määrä Viron kielessä ja länsimurteessakin olemattomia sanoja, jotka siis ovat

pelkkää Karjalan kielen omaisuutta. Samassa kirjoituksessa, jossa edellä tarkastettu luettelo on, on hra Krohn julaissut tämmöisistäkin sanoista luettelon, jossa on neljättä sataa sanaa. Helppo olisi tätä luetteloa lisätä jollakulla sataisella, toisella. Mutta minä en pidä näitäkään sanoja, vaikka Karjalan murre yksinään ne on säilyttänyt, sen erikoisena omaisuutena enkä siis katso niiden olemista Kalevalassa juuri miksikään todistukseksi sille, että Kalevalan runot ovat Karjalaisten laulamatt.

Myöhemmin ei hra Krohn näytä antaneen sanastolliselle todistukselle niin suurta arvoa kuin puheina-olevata tutkimustansa kirjoittaessaan. Kukaties on hän myöhemmin huomainnut, että tällä todistuksella on heikot puolensa ja, muita todistuksia mielipiteensä puolustukseksi muka kyllin saatuaan, jättänyt sanaston syrjemmäksi. Niinpä ei hän laveassa Kalevalan-tutkimuksessansa kerro tuota pitkää luettelonsa virolaisia sanoja Kalevalassa, joka täydellisyyden vuoksi olisi ollut tehtävä, jos hän nim. vielä uskoi sen luotettavuuteen ja todistusvoimaan, vaan vakuuttaa ainoastaan, että „sangen suuri osa runoisamme ilmautuvista oudommista sanoista on ihan tunte-matoin Venäjän Karjalaisille, mutta tavalliset Virossa“, ja luettelee sitten „ainoasti esimerkiksi“ puolen kolmatta kymmentä tämmöisiä sanoja, joista useimmat ovat jo tässä edellä suuressa luettelossa olevina tarpeellisesti tarkastetut. Kirjallisuuden Seuran juhlapöydässä (Suomi, II Jakso, 15 osa s. 274) ei hän myöskään ole kosketanut sanastoa muuten kuin mainiten kaksi sanaa, *tundra* ja *tevana*. Siitä näet, ett'ei „Vienassa tunnettua *tundraa* kertaakaan kansallis-epoksessamme mainita“, päättää hän, ett'ei Kalevala ole syntynyt Vienassa. Puheenalaisen sanan kyllä tuntevat Vienassa — Venäläiset, mutta ei Karjalaiset. Tätä sanaa ei löydy missään suomensukuisessa kielessä, tok-

kopa koko uraali-altailaisessa kielikunnassakaan, muuten kuin ehkä missä-kussa venäjältä otettuna lainana; Venäläisten kanssa on se levinnyt koko pohjois-Jäämeren ympäristölle, nim. aina vaan heidän kielessänsä käytettynä, ei Samojedien j. m. kielissä, joissa sillä nimitetylle esi-
neelle on omia alkuperäisiä nimityksiä. Että *tundra*, joka ei ole slavilaistakaan perijuurta, kuitenkin on venäläisesti murrettu lappalais-suomalainen sana *tunturi*, on hyvin todenmukaista. Mutta merkitys on milt'ei päinvastainen tämän merkitykseen nähden. Sanalla *tundra* nimitetään näet niitä soisia, lakeita, puita kasvamattomia aloja, jotka ovat viimeistä maata Jäämerta vastoin; *tunturi*-sanalla taas Lapin kielessä (*duodar*) Friisin mukaan: „mons spatiosus, ubi nullae sunt arbores“, ja Suomen kielessä Lönnrotin mukaan: „högt skoglöst berg“. Puuttomuus on siis yhteistä niiden kahden maanmuodostuksen omaisuuksissa, joita sanoilla *tunturi* ja *tundra* nimitetään, ja kukaties omistivatkin Venäläiset tuon suomisukuisen sanan kieleensä alussa vaan tätä omaisuutta silmällä pitäen. *Tunturi*-sanana Venäjän Karjalaiset kyllä tuntevat ja heidän kielestäänsä on se joutunut Kalevalaankin. Mutta *tundra*-sanaa eivät he ole tarvinneet lainata Venäjän kielestä sentähden, että he eivät tunne (tuskin enemmän kuin Suomen asukkaat) sillä nimitettyä esinettä. Tundraksi sanottavata ei näet ole olemassa Karjalaisten puolella Vienan merta muuta kuin vähäinen kaistale Jäämeren rantaa, ja se maa, ollen ennen muinoin samoin kuin nytkin vielä Lappalaisten hallussa, oli Kalevalan laulajille Karjalaisille aivan tuntematon. Herra Krohnin kummalliset luulot näiden maan luonteesta otan jäljempänä puheiksi. — Toinen noita sanoja, *tevana*, tavataan Kalevalassa, mutta on „tuntematon Vienassa“, josta muka saattaa päätätä, että Kalevala ei ole laulettu Vienassa. Mistä hra Krohn sen niin varmaan tietää, ett'ei tätä sanaa ole Vienassa? Ganander,

joka kirjoitti sanakirjansa likellä Venäjän Karjalata ja myöskin kajaanilais-karjalaisista runoista keräsi sanoja, tuntee tämän sanan hyvin (katso tästä enemmän minun teostani „Tutkimuksia Kalevalan tekstissä“, s. 72). Ja mistä muualta olisi *tevana*-sana voinut tulla Kalevalaan kuin ei lounais-Karjalan kielestä? Virolaisiltako, vaiko Länsisuomalaisilta, joilla kumpaisillakaan ei siitä ole aavistustakaan!

Mutta jääköön jo sanasto. Sanat yksinänsä, niin kuin edellisestä näkyy, eivät voi todistaa Kalevalan laulajia enemmän karjalaisiksi kuin virolais-hämäläisiksikään. Sen voipi ainoastaan kielen rakennus s. o. äännelait ja johto- sekä taivutusmuodot. Ja nämät antavat sen ratkaisevan, vastaanväittämättömän todistuksen, että Kalevalata ei ole voineet laulaa muut kuin Karjalaiset. Ohitse mennen voin jo tässä sanoa, ett'ei se minusta ole mikään todistus Kalevalan hämäläis-peräiselle synnylle, että joitakuita tämän epoksen aineksia taikka tämmöisiltä näyttäviä taruja suorasanaaisina on tavattu hämäläis-kansankin alalta. Minun nähdäkseni on tämmöisistä löydöistä enemmän vakuutettu kuin niitä tosiaankin on ilmoille tuotu. Mutta olkoon myönnetty, että niitä on, ja vieläpä, että niitä on kosolta (jota niitä kuitenkaan ei ole). Niin mitä se sittenkin merkitsee? Ei muuta kuin että semmoiset tarut jolloin-kulloin ovat olleet yhteiset koko kansalle, juuri samoin kuin enimmät Kalevalan sanat ovat yhteistä omaisuutta; ja tähän määrään voin minäkin tunnustaa Kalevalan koko Suomen kansan „luomaksi“. Länsisuomalaisille tällä perustuksella vaatiminen osallisuutta Kalevalan tuottamisen kunniaan olisi kumminkin heiltä taikka heidän asianajajiksensa ruvenneilta liian rohkeata, liian kohtuutointa. Mitä sanottaisiin, jos joku täydellä todella arveleisi, että meidän ei ole kiittäminen yksistään Sha-

kespearea niistä kuolemattomista dramateoksista, jotka hän ihmiskunnan iloksi on tuottanut, vaan myöskin niiden novellien ja tarinoiden kertojia, joiden teoksista hän enim-mästi ammensi näytelmiensä aineet! Ei muistamaankaan edes, saatikka kiittämään rupeaminen näitä kirjoittajaita ole kenenkään päähän pälkähtänyt; ja kuitenkin on heillä paljoa isompi ja varmempi osallisuus Shakespearen tuot-teissa kuin noilla Virolaisilla tahi Länsisuomalaisilla Ka-levalan tuottamisessa, joilla hämäränä ja muodottomana on tavattu joku niitä taruja, joista Karjalaiset muodos-tivat säännöllisiä runoteoksia.

Mutta jättäkäämme yleiset puheet, ja käykäämme likemmin tunnustelemaan Kalevalan kielen rakennusta.

Tällä alalla on Kalevalan kieli niin täynnä karja-laisuutta tahi oikeammin sanoen niin läpi-läpensä karja-laista, että hämäläistä tahi hämäläisyyteen vivahtavata siitä täytyy neulalla etsien etsiskellä. Näin onkin hra Krohn tehnyt (Suomi II, 10, s. 163 ss.). Tarkastakaamme se, mitä hän tässä katsannossa hämäläisyytenä tahi epäkarja-laisuutena tuopi esiin. Kalevalassa nähdään usein, sanoo hän, tuommoinen partitivi-muoto kuin sanoissa *taittajata*, *sortajata*, *urheata*, joka on epäkarjalainen ja päin-vastoin virolais-länsisuomalainen. Se on tosi, vastaamme tähän, että runoissa useammin tavataan esim. *taittajoa*, *sortajoa*, mutta itä-Suomen kieli ylipään käyttää sekaisin sekä alku-peräistä säännöllistä *taittajata* että myöhempää rappeutu-nutta *taittajoo*. Päätteen -ta käyttäminen on tämänlaatui-sissa sanoissa toisinaan ihan välttämätöin; kuinka muuten voisi saada runomuotoon kelpaavata partitiviä esim. tuom-moisista sanoista kuin *urhea*, *oikea*, *hirveä*? Tätä paitse: kuka sen on sanonut, että -ta-päätteellinen partitivi moni-tavuisista sanoista olisi enemmän hämäläis-kielen tapainen kuin supistettu partitivi? Viron kielessä tosin on esim. sanoista *jumal*, *isand* partitivi *jumalat*, *isandat*, mutta Ren-

vallilla on hänen „puhtaan länsisuomalaisen murteen“ kieliopissansa sanoista *jumala, hämäärä* ensimmäisenä partitiivin muotona *jumalaa, hämäärää* ja vasta toisena *jumalata, hämäärätä*. — Monikon genitivin muoto *miesten, naisten* ei ole mikään epäkarjalaisuus, vaan käytetään tätä itä-Suomessa sekaisin tuon toisen muodon *miehien, naisien* kanssa. — Sitä vastaan on -si-päätteellinen imperfekti supistumattomista verbeistä aivan oikein Viron kielen ja Turun murteen omituisuus, jota Karjalan kieli ei tunne. Tavattaneenko sitä Kalevalassa muualla kuin niissä kolmessa paikassa, jotka hra Krohn osoittaa. Ne ovat säkeet

39. 108: Penu putkessa *puhusi*.

41. 29: *Ulvosi* upehen jouhet.

45. 170: Kunka *ruhtosi* rutoksi.

Runontuntija näkee heti, että laulaja tahi ehkä vaan toimittaja on runomitan eduksi näissä säkeissä käyttänyt Karjalan kielelle outoa imperfektin muotoa ja tämä ei ole muuta kuin luvallinen licentia poetica. Karjalainen laulaja ei kuitenkaan liene tietänyt apunansa käyttää hämäläis-virolaista taivutusta; tämä on siihen tullut ehkä Lönnrotin toimesta. Tämän luulon herätti minussa tuon viimeisen säkeen sana *ruhtosi*, jonka asemesta minun korvani vaati *ruhtasi*, saman johtomuodon, joka on kertosaheen predikaatissa *sysäsi* (nähtävästi ymmärrettävä olevaksi verbiä *sysäsen*). Vanhan Kalevalan vastaavaisessa säkeessä (25. 124: „kunka *rutasi* rutoksi“) onkin tämänmuotoinen predikaatti; säe on täten tosin vähän vialla runomitan puolesta, mutta ei sisällä tuota epäasullista virolaisuutta, joka on Uuden Kalevalan säkeessä. On ensimmäinenkin puheenalaisia säkeitä V. K:ssa, ja se kuuluu siinä: „pentu putkessa *makasi*“ (21. 72), joka onkin kaikin puolin parempi U. K:n säettä. Toinenkin näitä säkeitä löytyy myös V. K:ssa (22. 219) kuuluvana: „*ulvosi* upean

jouhet“, ja ainoastaan tätä säettä varten täytyy meidän vaatia äsken mainitun licentia poetican sallimista, ell’emme oleta, että tämä sana on muoto verbiä *ulvoan*, joka kyllä voipi olla mahdollista. — Tuommoiset „lyhennykset“ kuin *tieten* ja *taiten* eivät ole vaan „Turun murteelle omituiset“; joka päivä saapi Savossa kuulla esim. „aja *käyten*“ s. o. käyttäen. — Muodoista imperf. mon. 3:ssa personassa *lypsit*, *uhkutit* (9:ssä r.) olen minä toisessa paikassa lausunut mielipiteeni („Tutkimuksia Kalevalan tekstissä“, s. 70). — Siinäkin huomaa hra Krohn Kalevalan kielen epäkarjalaisuuden, että se ei käytä mittoja tahi ulkomuotoja ilmoittaessaan *us*-päätteisiä mitan (muodon) nimistä johdettuja omaisuuden-nimiä, niinkuin Venäjän Karjalaiset, vaan näistä johdettuja *-uinen*-päätteisiä adjektivejä, ja sanoo esim. „pystyn peukalon *pituinen*“ eikä „pystyn peukalon *pituus*“. Adjektivi-muoto *-inen*-päätteellä ei suinkaan ole outo Karjalan kielelle, ja jos Kalevala sitä runomitan tarpeessa käyttää puheenalaisistakin sanoista, en minä tuossa näkisi mitään epäkarjalaista. Ett’ei alkuperäisemmänkään pelkästi karjalaisen lausumistavan käytäntö ole tavatoin Kalevalassa, näkyy muun muassa seuraavista säkeistä (25 runossa):

Ei ole tässä ennen ollut,
Eipä ennen eikä eilen
Tämän joukon *juoleutta*,
Tämän kansan *kauneutta*

s. o. täydellisesti lausuttuna: ei ole tässä ennen nähty tämän joukon *juoleuista* joukkoa, tämän kansan *kauneuista* kansaa. Vähän alempana sanotaan taas:

Voi veikko, mitä vetelet,
Tervaskannon *kauneutta*,
Tervapuolikon *pituutta*,
Kerinkannan *korkeutta*,

joissa kuitenkin yhtä hyvin voisi olla tuokin *unnen*-pääteellinen muoto, siis: *kauneuista, pituista, korkeuista*. Karjalan kieli tuntee molemmat, ja Kalevala käyttää molempia; siinä se seikka. — „Liittosanoissa, sanoo hra Krohn edelleen, viljelee Kalevala monasti genitiviä Viron tavalla“; esim. *kullansolki, kaupanmiesi*. Kalevala-teoksessaan on hän muuntanut tuon „monasti“ kuulumaan „hyvin usein“. Kumpikin on liioiteltua; yli niiden puolen kymmenen tällaisia liitoksia, jotka hän luettelee, niitä tuskin tavattanee Kalevalasta. Tämä käytäntötapa ei tosin ole karjalaista; mutta virolaisenakin ei ilmiön harvinaisuus paljon todista Kalevalan epäkarjalaisuutta. — Säkeissä

Loteasti loukuttihin,
Lipeästi lipsuttiin,
Hapeasti harjattiin

ei hra Krohn näe „mitään järjellistä mieltä“, ell’ei -sti-pääteellisiä adverbejä lueta translatiiveina, joita ne muka ovatkin eräässä Viron kielen murteessa; ja translatiiveina ollen antavatkin ne helposti ymmärrettävän mielen nim. „*loteaksi* (pehmeäksi) *loukutettiin*, *lipeäksi* (nuljakaksi) *lipsutettiin*, *hapeaksi* (jokainen hapsi l. kuitu erikseen) *harjattiin*“. Tämä muoto on hra K:n mielestä „merkillisin kaikista Kalevalan virontapaisista muodoista“. Tämän kirjoittajastakin on tämä ilmiö hyvin merkillinen, sillä olettamuksen mukaan ovat Karjalaiset tässä kohdin niellä hoklaisseet ja ihan sulattamattomana säilyttäneet luonnottomasti paksun muukalaisuuden Virolaisilta oppimassansa runossa. Mutta minua kuitenkin epäilyttää tuon virolaisen -sti-pääteellisen translativin olemassa-olevaisuus, ja turhaan olen sitä etsinyt — enkö liene osannut oikein etsiä — sekä Krohnin että Ahrens’in ja vieläpä Wiedemann’in kieliopista. Ja tämän lisäksi ei yksikään noita sanoja *lotea, lipeä, hapea* kelpaa attributiksi liinalle, josta puheenalaisessa paikassa on kysymys.

Sana *lotea* ei näet ole pehmeä, niinkuin hra Krohn sanoo, vaan lotiseva l. lotajava, ja adverb *loteasti* tietää siis sitä, että loukku *lotisi* loukutettaessa, s. o. sana *loteasti*, niinkuin adverb *konsanaankin*, määrää likemmin predikaatin *loukuttihin* merkityksen. Samoin on myöskin laita *lipeästi* sanan seuraavassa lauseessa; itä-Suomessa on tavallista sanoa: „liiku lipeästi“ s. o. ruotsiksi: rör på dig qvickt! ja juuri tässä merkityksessä on tätä sanaa käytetty tuossakin Kalevalan säkeessä. Samoin on laita *hapeasti*-sanankin, vaikka sen merkitys kyllä on tummempi kuin noiden kahden edellisen. Sanalla sanoen, noilla kolmella adverbillä lausuu runo sen toimen kiireellisyyttä, jolla nuotta aivan tyhjästä saatiin valmiiksi „yhtenä kasäisnä yönä, vielä puolessa sitäki“. Tuota kiirettä ilmaisevat muutkin säkeet siinä sarjassa, jota nuo kolme säettä ovat, ja itse säetten rakennus lausuu kiirettä. Kuulkaammeppa.

Yöllä liina kylvettihin,
 Kuutamella kynnettihin,
 Perattihin, koirittihin,
 Nyhettihin, riivittihin,
Terävästi temmottihin,
Rotevasti rohkittihin.
 Kohta tuotihin kotihin,
 Pian luista luistettihin,
Loteasti loukuttihin,
Lipeästi lipsuttihin,
Hapeasti harjattihin,
 Hämysillä häpsittihin,
 Joutui kohta kuontalolle,
Välehemmin värttinälle
 Yhtenä kasäisnä yönä j. n. e.

— „Nämät samat rivit“, sanoo hra Krohn noista kolmesta nyt puheina-olleista säkeistä, sisältävät vielä toisenkin

virolaisuuden, joka muuallakin Kalevalassa toisinaan nähdään, nimittäin *te:n* katoomisen monitavuisten verbein passivissa: *loukuttihin* (loukutettiin), *lipsuttihin* (lipsutettiin). Näistä on kumminkin jälkimmäinen aivan oikea, supistamaton muoto sanaa *lipsuan*, *lipsuta*, jota vastaan hra Krohnin olettamaa *lipsutan*, *lipsuttaa* ei ole olemassa tässä merkityksessä. Edellisen sanan laita saattaa ehkä olla samanlainen; *loukutan*, *loukuttaa* on kyllä tavallisempi; mutta ei *loukkuan*, *loukuta* ole olematon tahi mahdoton. Muuten on myönnettävä, että tuommoinen supistus *te*-äänen (ja lisätkäämme *ta-* ja *tä-* sekä *-nta-*, *-ntä-*äänten) suhteen tavataan Kalevalassa toisinaan. Edellä oli jo puhe itä-Suomen muodoista *tieten*, *taiten*, *käyten*. Samoin sanoo itä-Suomalainen *tietä*, *tietäkseni*. Lieneekö tämä mikään virolaisuus? — Virolaiseksi sanoo hra Krohn myöskin muotoa tuommoista kuin sanoissa *sikäli*, *tākäli*, *piilokkali*. Tämä lausuma ei kuitenkaan pidä ryhtiänsä. Tosin on Viron kielessä tähän muotoon vivahtava adverbi-johdos (Wiedemann, Grammatik der Ehstn. Sprache s. 298) päätteillä *-kil*, *-kile*. Mutta tässä esiyytyy, niinkuin Wiedemannin huomauttaa, selvästi adessivin ja allativin päätteet, jota ei noissa meidän sanoissa ole, ja tämän-päätteelliset adverbit Viron kielessä „bezeichnen meist eine Stellung oder Lage, auch überhaupt einen Zustand, in den etwas gelangt oder in dem es sich befindet“, jota vastaan puheenalaiset suomalaiset adverbit lausuvat, millä keinoin, mitä kautta, missä määrin predikaatin nimittämä toimi tapahtuu. Tässä ei ole tilaisuus ruveta laveammin selittämään tämän kummallisen muodostuksen syntyä. Sen kansallisuudesta lienee tässä kohdin minun vakuutukseni yhtä hyvä kuin hra Krohnin, ja minä vakuutan, että tämä muodostus ainoastaan Karjalan kielen alalla saapi oikean selityksensä ja on peräti karjalainen. — Viimeksi on hra Krohnilla pari lauseopillistakin seikkaa Kalevalan kielestä,

joissa hän näkee virolaisuutta. Minusta ne ovat niin vähäpätöisiä, että niiden todistaminen tuoksi tahi taaksi ei maksa vaivaa.

Esiintuomiensa todistusten perustuksella tulee hra Krohn siihen johtopäätökseen, „että vanhat runomme eivät ole yksin omaan Karjalaisten luomia vaan koko Suomen kansan yhteinen kallis perintö siltä ajalta kun heimo- ja murre-eroitukset vasta olivat alullaan. Heimot myöhemmin vierauntuivat, murteet erosivat toisistaan, mutta yhteinen runoarre säilyi kuitenkin monessa kohdin vanhassa muodossaan.“

Kuinka vakava se perustus on, jolle hra K. asettaa tuon johtopäätöksen, näkyy edellisestä. Muutenkin on hänen lausumassansa koko joukko huomaattavaa ja muistutuksen alaista. Niin sanoo hän vanhoja runojamme yhteiseksi perinnöksi siltä ajalta, jolloin heimo- ja murre-eroitukset vasta olivat alullaan, mutta kokee kuitenkin kaikella voimin juuri murre-eroituksilla todistaa Kalevalassa olevan osaa Virolaisillakin! Mutta silloin, kuin heimo- ja murre-eroitukset olivat alullaan, ei ollut Virolaisia, eikä Karjalaisia, silloin oli vaan Suomalaisia, joilla oli yhteinen kieli. Tällä yhteisellä kielellä olivat muka vanhat runomme ensin laulettu, ja kuin sitten kansa alkoi hajota kahdeksi heimoksi, ja kieli kahdeksi murteeksi, niin otti muka kumpikin heimo yhteisestä runoarteesta perintö-osansa ja viljeli sitä. Paha vaan, ett'ei tiedetä, milloinkä tämä perinnönjako tapahtui, eikä tunneta, minkäläinen tuo alkuperäinen yhteinen kieli oli. Tämän luonteen voimme kuitenkin, seuraten kielten historian viittauksia, jokseenkin todenmukaisesti rekonstruuerata. Kielet näet rappeutuvat, kuta kauemmin elävät ja ovat käytännössä. Alkuperäinen yhteinen suomalainen kieli on siis ajateltava olleeksi ilman niittä rappio-ilmi-

öittä, jotka nyt tavataan sekä Karjalaisten että Virolais-hämäläisten murteissa. Näin muodoin oli konsonantisto siinä semmoinen, jommoisena se tavataan Vepsän kielessä, ja vokaalisto sillä kannalla, jolla se on Karjalan murteessa, koska edellinen murre on tarkimmasti eheinä säilyttänyt konsonantit, jälkimmäinen vokaalit. Tämmöisellä kielellä olivat nyt muka nuo yhteiset runot laulettu, ja epäilemättä laulettu tuolla samaisella runomitalla ja tuolla samaisella alkusoinnolla, jotka vielä tavataan niin hyvin virolaisissa kuin karjalaisissakin runoissa. Mutta alkupe-
räinen konsonanttien jäykkä pehmenemättömyys, joka vielä ilmautuu Vepsän kielessä, ei kuonnu millään tavoin vanhan runon mittaan. Eikä konsonanttien pehmenemisenkään tässä katsannossa auta, jos se tapahtuu meidän länsimurteen tavoin. Jos seuraavat Kalevalan säkeet luetaan tämän murteen pehmenneys-tavoin, niin hajoo runon rakennus niissä auttamattomasti:

k:n pehmenneys:

Hete heiluva *selällä*.
 Kuohuja *kulettaessa*.
 Eikä tuo kovin *pelästy*.
 Keskelle *kosen* vesiä.
 Kolmannen *kosen* vesiä.
 Jok'on häilynyt *härillä*.
 Veitsellä *kärettömällä*.
 Itse iskihe *kärelle*.

t:n pehmenneys:

Lasken lehmäni *leholle*.
 Vetelete *veen* kalana.
 Varin *veen* on vaikeaksi.
Koissa on hyvä ollaksenne.
Eistyi emännän vilja.
Kuonta Kankahattarilla.
Uutarta rukoelevi.
Utarilla uuttomilla.

Jo tämä seikka äännelakien alalta on yksinään hyvä todistamaan, ett'ei vanha runo nykyisessä muodossaan ole voinut syntyä jo silloin kuin kieli oli äännelakien suhteen rappeutumattomana. Ja rappiollisenahan s. o. murteellisenahan kieli ilmautuu kaikissa runoissa, mitä tähän asti on löydetty, meidän runoissa konsonanttien puolesta rappeutuneena, Viron runoissa vokaalisella rappiolla ja osaksi

konsonanttisellakin (koska Viron kielessä *t* pehmenee Karjalan kielen tavoin).

Mutta alkuperäinen runo ei, hra Krohnin mielestä, tarvinnutkaan olla niin säännöllinen kuin miksi se sitten tuli (Suomi II, 10, s. 186). Runo ei siis ollutkaan runoa. Se saattoi vaan olla jonkunlaista joikua siihen tapaan kuin itäsuomalaisten kansojen vähät muodottomat hyräilyt, ja tässä tapauksessa ei se ansaitse runon nimeä, tahi oli se, epillistä ollen, vaan suorasanaista kertomusta. Taikka ei ole alkuperäistä yhteistä ollut muuta kuin kyky runoilemiseen, runolahja, joka murre- ja heimoeron tapahtuessa jakui erikokoisiin osingoihin. Kaikkea tämmöistä saattaa tuosta alkuperäisestä yhteisestä sanoa ja olettaa, sillä todella me emme siitä tiedä mitään. Mutta hra Krohn sanoo, murteiden synnyttyäkin „yhteisen runo-
aarten säilyneen monessa kohdin vanhassa muodossaan“, arvattavasti murrerunoudessa s. o. olemassa olevassa vanhassa runossa. Tällä tarkoittaa hän varmaan noita runossa löytyviä sanoja ja taivutusmuotoja, joita puhekielessä ei muka enää tavata. Näistä juuri on tässä edellä noin laveasti tutkisteltu, ja me tiedämme nyt, mitä ne oikeastaan ovat.

Näin askel askelelta seurattuani tämän tekijän ponnistuksia etsiskellessänsä Kalevalan kielestä virolaisuutta ja muuta hämäläisyyttä, lienee jo aika ruvetani suorastaan osoittamaan Kalevalan kieltä karjalaiseksi.

Konsonanttien pehmennys siinä on jo osoitettu Karjalan kielen tapaiseksi. — Samanlaista ovat tuommoiset kovat konsonantti-yhdistykset kuin sanoissa: *pakla, niekla, kakra; otra, atra, keträ; kopra, äprä*s (nämät esimerkit kaikki V. K:sta), jotka Lönnrot kuitenkin U. K:ssa on muuntanut yhteisen Suomen kielen mukaisemmiksi. Länsi-suomessa ei tätä ilmiötä tavata ensinkään; Viron kielessä on siitä jälkiä. — Itäsuomalaista on supistus imperati-

vissa *mää* (= mene, V. K:n säkeessä 19. 442: „mää emäntä lypsämähän“) ja *paa* (= pane, 4. 365: „paa hopia luun lomahan“). — Vokaaliston alalla on huomaittava ensinkin ankarasti säännöllinen vokaalisointu, jota Viron ja Vepsän kielet eivät tunne ensinkään ja joka Suomenkin hämäläiskielessä paikoittain on vaillinainen; ja sitten pitkien vokaalien diftongiseeraaminen, esim. säkeissä:

Ilmoa etempänäki.

Leikkaa lehosta koivu.

Epeä äpärettäsi.

Eleäksemme ehosti.

Sanan ensimmäisessäkin tavuussa diftongiseeraa murre ja laulajat pitkän vokaalin; mutta Lönnrot on käytännöllisistä syistä diftongin sijaan pannut pitkän vokaalin.

Mitä nomineihin tulee, niin ei Viron kieli tunne esiviä, komitativia, instruktivia, prolativia muuten kuin ehkä surkeina rudimenteinä partikeleissa. Suomen länsimurre ei myöskään tunne yksikön instruktivia eikä prolativia muuten kuin partikeleissa. Päin vastoin käytetään näitä sijoja Kalevalassa alituisesti ja ne tekevät, nekin osaltaan, runon niin tehokkaaksi ja hauskaksi. — Karitivisijan päätte *-tta*, jota Kalevalassa käytetään, on karjalainen. — Monikon päätte *-loi*, esim. sanassa *luotoloita*, on sekä Viron että länsi-Suomen kielille tuntematoin, mutta omintuinen Karjalan ja Kalevalan kielelle. — Postpositioni *kera* on peräti tuntematoin Viron ja länsi-Suomen kielissä; sitä käyttää Kalevala usein. Päin vastoin ei Kalevalassa ole vähintäkään jälkeä virolaisesta instrumentalis-sijasta, esim. *käega*, jota Viron kieli käyttää lakkaamatta ja joka ei olisi jäänyt Kalevalaan tulematta, jos Virolaiset olisivat olleet osallisina sen laulamissa.

Sanansynnytyksessä on Kalevalan ja Karjalan kieli erittäin rikasta, olletikin johdossa; hämäläiset murteet sitä

vastaan paljoa köyhemmät. Tuossa on esim. tuo *-ttare-*päätteellinen johtomuoto, jota Kalevalassa on satoja johdannaisia. Se on hämäläismurteelle niin outo, että nimi *Suometar*, jota jo on ummelleen 40 vuotta käytetty sanomalehden nimenä, vieläkin muuntuu hämäläisen huulilla *Suomentaariksi!* — Diminutivi-johdosta *-ut-*päätteellä, esim. *kuuhut*, *päivyt*, *tiehyt*, joka niin tuntuvasti kaunistaa runon kieltä, eivät mainitut murteet tunne ollenkaan; ainoastaan länsisuomalaisessa sanassa *neitsyt* tavataan se rudimentin tavoin, mutta ilman sitä diminutivisetta hyväilemisen merkityksettä, joka tämänmuotoisilla johdannaisilla on Kalevalassa. — Samoin eivät ne tunne diminutivi-johdoksia *-o-*päätteellä, semmoisia kuin runojen *emo*, *seppo*, *veno*. — Samoin ei myöskään tuommoisia puoli-onomatopoetisia diminutivin-tapaisia kuin *hieprukka*, *hiesukka*, *huitukka*, *huttukka*. — Johdoksen *emintimä* merkitsee länsisuomalainen Renvall Sanakirjassansa merkeillä „Carl. Botn.“ karjalais-pohjalaiseksi; Vironkaan kielessä ei sitä ole. — Teonnimen muodoista *-nta*, *-nto*, *-nti*, esim. *souanta*, *elanto*, *syönti*, ei länsimurteessa eikä Viron kielessä ole muita kuin keskimäinen. — Viimeksi mainitun ryhmän *-nta-*päätteisistä johtuva adjektivimuoto, esim. sanoissa *maininnainen*, *puutunnainen*, *rikonnainen*, on myöskin aito-karjalainen. — Karjalan ja itä-Suomen kielen mukainen on määräyssanan muoto liitosyntyisissä: *aitovieri*, *lehmikarja*, *noitivirta*, *silmivesi*, *sotisoivat*, *sotivene*; *kolmiöinen*, *seitsentähtinen*, *tuhatkieli*, *tuhatlatva*, *tuhatnyplä*. — Semmoisilla liitosyntyisillä sanoilla, joiden jälkiosa on *niekka*, on saman murteen mukaan usein ihan adjektivinen merkitys, niinkuin esim. *haaraniekka*, *hankaniekka*, *huolainniekka*. — Erinäis-muotoinen superlativi on tuntematon virolais-hämäläisille murteille; se on kaikeksi onneksi itämurteen vaikutuksesta joutunut meidän kirjakieleemme; Kalevala viljelee sitä alituisesti. — Omistus-suffikseja ei ole Viron kielessä tuskin

rudimenteinaakaan. — Savokarjalainen on demonstratiivipronomini *taa*, plur. *naa* (*toa*, *noa*), joka ei ole yhtä kuin *tämä* l. *tää* eikä yhtä kuin *tuo*; esim. V. K:n 3: 135, 143:

Oisiko talossa *taassa*;

Ei ole talossa *taassa*;

samoin V. K:n 26. 308, 342:

Taan on nuotan nostimille;

vertaa merkityksen erilaisuuden suhteen V. K. 26. 337:

Tuon on nuotan nostimille.

— Lukusana-johdannaisia tuommoisia kuin esim. *kolminen* ja niiden omituista käytäntöä ei tavata muualla kuin Karjalan ja pohjais-Pohjanmaan kielessä; Kalevala on näitäkin säilyttänyt muutamia esim. säkeessä „*koko kolmisen keseä*“ (29. 249) ja säkeessä „*viitiseksi vuotiseksi*“ (29. 12).

Verbin alalla näemme Kalevalan samoin kuin itämurteen ylipään ahkerammin kuin länsimurteen käyttävän sekä frekventatiivi-verbejä *-le*-päätteellä (transitiveista johdettavia aina transitivisessa merkityksessä, eikä koskaan refleksivisessä, niinkuin länsimurre niitä usein käyttää) että augmentatiiveja *-lta*-päätteellä, esim. *käännältää*, *temmaltaa*, *veältää*, ja subitanea *-ise*-päätteellä, esim. *veäistä*, *vuolaista*. — Monikon 1:sen ja 2:sen personan päätteissä presens- ja imperfekti-taivutuksissa ja muissa näiden muotoisissa tapamme V. K:ssa käytetyn vokaalina *a-* (*ä*-)tä, ei *etä*, esim. *tulemma*, *menimmä*, *tulitta*, *menittä*; sekin on karjalaista; U. K:aan on Lönnrot tämän seikan muuntanut kirja- (länsi-) kielen mukaiseksi. — Samaan tapaan on hän muuntanut optativin; V. K:ssa nähdään optatiivi-taivutukset alkuperäisessä karjalaisessa asussaan: yks. 2 p. *liikkuos*, *levetös*, *upotos*, kieltäen: *ellös tullo*, *suuttuo*, *pillastuo*, *vinguttao*, *vanguuttao*; yks. 3 p. *vuotuohon*, *alentuohon*, *tippuohon*; mon. 2 p. *saattoote*, *upottoote*; mon. 3 p. *alentuohot*,

ylentyöhöt. — Modus koncessivi, jota Kalevala niin ahkerasti viljelee, on Viron kielelle peräti tuntematon. — Kolmi- ja useampi-tavuisista *e*-päätteisistä verbeistä pysyy itä-Suomen kielessä tämä *e* konditionalin päätteiden edessä, esim. *halkaseisit*; näin on tämä seikka Kalevalassakin, vaikka siihen on paikoittain, olletikin 2:seen laitokseen, myöskin sekautunut länsimurteen käytäntötapaa, ei laulajien suusta, vaan Lönnrotin toimesta. — Verbin kieltosana on Kalevalassa läpi-läpensä itäsuomalaisessa muodossa *elä, ellös, elköhön*, ei länsisuomalaisessa *älä, älvös, älköön*. — Presensin ja koncessivin yks. 3 persona päättyy karjalaiseen pehmeään *-v* l. *-vi*-päätteeseen, josta ei ole vähintäkään jälkeä länsi-Suomen kielessä; Viron kielen kova *b* vastaa sitä. — Muodot *tullunna, kaatununna* ovat itäsuomalaisia. — Niinkuin tunnettu on käytetään verbin personointia taivutusta eli n. k. passivia monin paikoin monikon 1 personan merkityksessä; itäkarjalaista sitä vastaan on sen käyttäminen mon. 3 personan merkityksessä; tämmöistä tavataan V. K:ssa usein, olletikin kieltävässä tavassa, esim. 18. 103—108:

Menet marjaksi aholle,

— — — — —

Tuho sielläki tulevi;

Neiet nuoret *poimitahan*,

Tinarinnat *riivitähän*.

Kieltävästi:

Eikä häntä koirat *kuultu*,

Eikä haukkujat *havattu* (5. 132—3).

Jott'*ei* häntä koirat *kuultu* (6. 184).

Kun *ei* sua koirat *kuultu* (6. 205).

Ei sen koirat koissa *maata*,

Pennut pehkuissa *levätä* (15. 164—5).

Eipä mun sukuni muukan,

Eikä veljeni venoset
Mennä kourin koskematta (21. 173—5).
 Tuota kynsin kiinnittivät,
 Toki *ei* oikehin *osattu* (22. 159—160).
Ei ne *olla* havukoita,
 Eikä kirjokokkoloita,
 Ne on Pohjan poikasia (23. 253—5).

— Itämurteen ja Kalevalan refleksivi-verbeistä olen jo ennen puhunut suuni puhtaaksi; viimeksi kirjassa „Tutkimuksia Kalevalan tekstissä“, s. 111 ss. Siitä ei siis tarvitse tässä virkkaa muuta kuin että tätä taivutusta länsimurteet eivät edes aavistakaan. Renvall sanoo „puhitaan länsisuomalaisen murteen“ kieliopissansa tästä verbin lajista: „den är obruklig och okänd i Vest-Finskan“ (s. 115) ja lausuu ylvästellen (s. 117): „Vest-Finskan, som icke har ett sådant Reflexiv-verb (kuin mikä Beckerin kieliopissa esitetään), saknar det ej“. Me voimme tähän sanoa: prosit! Sillä tämän muodon olemattomuus länsimurteessa ja viljeleminen Kalevalassa todistavat jo yksinänsä, keitä Kalevalan laulajat olivat.

Kolmas Luku.

Kalevala on Karjalaisten laulama, Vienassa, ja täältä levinnyt muualle. Sen ytimenä Karjalaisten taistelut Lappalaisten kanssa. Näillä kertomuksia Karjalaisten ryöstöretkistä heidän alallensa. Lappalaisia ja peräpohjaisia aineksia ja ilmiöitä Kalevalassa. Elinkeinot Kalevalassa yhtäläisiä kuin Vienan Karjalaisilla. Meri epoksemme tapahtuma-alalla. Meren ilmiöt Vienanmeren ilmiöitä. Laivanrakennus-taito. Rautaseppyyys. Elämistapa Kalevalassa ja Vienan Karjalassa yhdenlainen. Salon asukas. Kota. Kyly. Huhmar. Käsikivi. Puvut. Rahain nimitykset. Venäläisiä sanoja. Avioliitto ja häät Kalevalassa karjalaiset. „Vanha vieru“.

Ei liene siis enää aikaista, jos sanon että Karjalaiset ovat ne, jotka Kalevalan ovat laulaneet. Tätä ei kieltäneen enää kukaan, joka edellä olevan esitykseni on lukenut ja joka ei ole kokonaan edeltäluulojen vallassa. Mutta tällä ei Kalevalan synnyinmaata, saatikka synnyinpaikkaa, vielä ole saatu selville. Karjalaisia on näet ollut Vienan meren rannoilta ja meidän Pohjan periltä aina Nevajoen etelä-puolelle saakka. Koottu on Kalevala, nim. Lönnrotin Kalevala, kaikkein enimmäksi osakseen tuon Karjalaisten alan pohjaisesta osasta. Se on siis hyvin todennukaista, että Kalevala on syntynytkin tämän alan piirissä. Näin arvelee Lönnrotkin, ja sillä, mitä Lönnrot on lausunut tässä asiassa, on aina oleva suuri arvonsa ja painonsa, joka ei noin yks-kaks ole syrjään sysätty. Kalevalan kielikin on kaikista murteista likinnä pohjais-Kar-

jalan kieltä. Niin esim. on Kalevalan refleksivi-verbi, tämä hämäläis-murteille tuntematon kieli-ilmiö, semmoisena kuin se ilmautuu 1:ssä laitoksessa, ihan sellainen, jommoisena se tavataan vielä pohjais-Savossakin. Kielikin siis vahvistaa sen luulon Kalevalan synnyntä-tienoosta, jonka sen löytöpaikat ovat herättäneet ja jonka Lönnrot on lausunut, että pohjainen osa Karjalata on epoksemme kotimaa. Nimellä pohjais-Karjala — sen voinee asiantuntija sanomattanikin huomaita — en tässä ymmärrä mitään hallinnollista piiriä, vaan tuota Oulu- ja Pielisjärven lännen puolelta rajoittamaa alaa aina Vienan mereen ja jokeen asti, jolla Karjalaiset, sen mukaan minkä tunnemme, alusta ovat olostaneet ja liikkuneet. Täältä on Karjalan heimoa siirtynyt etelään päin Laatokan länsi-puolitse aina Inkeriin asti. Ischorit eli Inkerikot ovat Inkerin vanhimmat Karjalaiset; heidän tänne tulonsa aikaa ei kumminkaan tiedetä tarkemmin. Valtalaiset, niinkuin kaikki muutkin Hämäläiset etelänpuolitse Laatokkaa tulleet, olivat jo heitäkin ennen asettuneet Inkerin länsi-osaan ja ovat siis tämän maakunnan vanhimmat suomensukuiset vakinaiset asukkaat. Stolbovan rauhan jälkeen ja olletikin Kaarle X:n Kustavin hallitessa olleen sodan syystä muutti Inkerikkoja paljon Venäjän puolelle. Heidän sijaansa siirtyi maahan Karjalaisia Äyräpään kihlakunnasta, ja näiden jälkeiset, yhteensulaneina paikoillensa jääneiden Inkerikkojen kanssa, jotka Ruotsin vallan aikana enimmäkseen käännettiin luterin uskoon, ovat Äyrämöiset, Inkerinmaan toinen karjalainen asukas-kerros. Nimellä Savakko mainitaan vaan yksitellen Savon puolelta myöhemmin tulleet ihmisiä ja semmoisia maan entisistäkin asukkaista, jotka ovat käytettäväksensä ottaneet näiden tulokkaiden pukukuossin. (Erittäin valaisevia tietoja Inkerinmaan vanhemmista kansallisuus- ja uskonto-asioista antaa J. J. Tengström teoksessa „Gezelii den yngres Minne“, ss. 34 ja 52—59.) —

Ja tuolta, samaisesta pesäpaikastaan Vienan seudusta, asettui Karjalaisia Suomen Kemijoelle jo aikaisemmin ja Oulunjärven tienoihin myöhemmin, niinkuin edellä olen osoittanut. Sieltä päin tuli heitä myöskin Pielisjärven tienoihin, joissa yllä mainittu „Nousia Venäläinen“ ilmoittaa (vuoden 1550 paikoilla) löytyvän „ryssiä“ s. o. Venäjän Karjalaisia: Lieksan *) kylässä (nykyisen Pielisjärven pitäjän kirkonkylä) 150, Pankajärven seudussa 100, Pielisjoella 150 „ryssiä“ (luultavasti perheenisäntää ja näin muodoin yhtä monta perhettä); Oriveden etelä-puolella sanoo hän asuvan „nykyisin sinne asutettuja *Savon Karjalaisia*“, mutta pohjaispuolella „ryssiä“.

Kaikkien näiden karjalaisten siirtokuntain olinpaikoilla ja jälkeläisillä on tavattu runoja; ainoastaan Inkerikot ja heidän jälkeisensä Novgorodin-Tverin Karjalaiset ovat tässä katsannossa mykkiä. Viimeksi mainittu seikka näyttäisi osoittavan sitä, että Inkerikkojen esi-isät olivat eronneet pääheimosta jo ennen kuin runonlaulu tämän keskuudessa oli syntynyt. Mutta merkillistä on, että runo, olletikin epillinen, on Karjalaisilla eri paikoissa tavattu siinä määrässä huonompana, kuta kauempana laulajain olinpaikka on ollut tuosta yllämainitusta pohjais-Karjalan piiristä. Tästä johtaa hra Krohn sen johtopäätöksen, että laulu, etelässä ja lännessä syntynyt, alussa oli heikompi ja laihempi ja vasta pohjais-Karjalaan tultuansa sai oikean intonsa ja ryhtinsä. Minä puolestani saan laulun eläväisyydestä sekä kukoistuksesta Karjalassa ja sen verrallisesti kuihtuneemmasta tilasta etelässä ja lännessä sen joh-

---

*) Tämä nimikin on Venäjän Karjalan puolelta saapunut tänne; se suuri järvi, jonka rannalla Repolan kirkko on, on nimeltä Lieksa, ja tästä järvestä lähtevä joki, joka ensin Venäjän puolella Lieksajoen nimellä kulkee useampain järvien kautta, laskee, samoin Suomen puolellakin useampia järviä läpikuljettuaan, täällä Pieliseen; juuri sen suussa on Lieksan kylä.

topäättöksen, että runoa, varsinkin epillistä, synnyinpai-koillansa pitivät rehoittavana ja täyteläisenä ne lähteet, joista sen taimikin oli kostunut: siellä olevan kansan muistot, tarut ja mielipiteet sekä myöskin sikäläinen luonto ja elämänlaatu, jota vastaan se muuanne joutuneena ja ilman näiden lähteiden virvoituksetta ollen vähitellen kuihtui, vääristyi ja rumeni.

Mutta, sanonee joku lukija, mitä muistoja ja taruja olisi Vienan Karjalaisilla ollut semmoisia, jotka eivät olisi olleet yhteisiä kaikille Suomalaisille? Tähän vastataan: juuri ne muistot ja tarut, joista Kalevalan pääsisus on syntynyt. Epoksen kertomissa taisteluissa Kalevalan ja Pohjolan välillä kuvastuu se vuosisatoja kestänyt milloin tyynempi milloin rajumpi ryntäys, jolla Karjalaiset lykäsivät Lappalaisia aina pohjaisempaan ja pohjaisempaan, valloittaen näiltä hyvät kalastuspaikat, viljavat „erän alat“ ja runsaat poronlaitumetkin toisen toisensa perästä. Lappalaisten rikkaudesta näkyy Karjalaisilla alussa olleen hyvinkin korkea ajatus. He eivät sitä voineet käsittää luonnollisesti saaduksi ja saavutetuksi, vaan arvelivat sen antajaksi kummallista taikakonetta. Sampo ei kuitenkaan millään tavalla ole allegorinen kuva vaan Lappalaisten hyvästä toimeentulosta, sillä allegoriaa ei kansan runous tunne. Sammon laulajilla oli varma vakaumus siitä, että tuommoinen ylenluonnollinen kaikenlaisen „elon“ jauhaja kone todella oli ollut Lappalaisilla, ja että heidän esi-isänsä olivat sen anastaneet, mutta hekin sitten menettäneet.

Taru Sammosta, Kalevalan kertomusten tärkein osa, ei ole voinut syntyä missä hyvänsä, eikä missään muualla kuin siellä, missä Lappalaiset ja Karjalaiset ovat olleet taistelussa elinehdoista, ja tällaista ei tietävästi ole ollut muualla kuin juuri Vienan maassa tahi ehkäpä jo etelämpänäkin ja sittemmin kukaties nykyisen Pohjanmaankin

pohjaisessa osassa. Merkillistä on, että Lappalaisillakin on taruja ja kertomuksia, jotka vastaavat Karjalaisten kertomuksia retkistä pohjaiseen päin, nim. heidän päälensä etelän puolelta karanneiden vihollisten ryöstö- ja anastus-retkistä (Sjögren, Schriften, B. I, s. 92 ss.). Ja vielä merkillisempää on se, että he näitä vihollisiansa kutsuvat *Tjude* ja *Karjel*, joista edellinen muistuttaa meille mieleen Savolotscheskaja Tschudin, Karjalaisten ensimmäisen muukalaisen nimen, ja jälkimmäinen on Karjalaisten omaperäinen vanha nimi. Myöhemmin on *tjude*-sana saanut melkein appellativi-merkityksen vihollinen; Lindahlin ja Öhrlingin sanakirjassa selitetään se näin: „*tjude*, hostis, fiende. Hoc nomine hostes, a quibus se olim vexatos perhibent, appellant Lappones; interdum etiam vocantur *Karjeleh*.“ Sana *karjel* on siinä taas näin selitetty: „*karjel*, Muscovita, Rysse. It. vir sævus, en grym karl.“ Suomessakin on Venäjän Karjalaisia uskontonsa tähden luultu ja kutsuttu Venäläisiksi. — Tässä kohdin lienee parasta mainita eräs hyvin merkillinen lausuma Kalevalan 1:ssä laitoksessa, joka selvästi osoittaa Karjalaisten ja Lappalaisten rajamaata Vienanmaan pohjaisosassa. Siinä (24. 135—139) kerrotaan, että suuren tammen taittajata etsittiin jos jostakin, muun muassa myöskin

Kahen Karjalan väliltä,
Kolmen riikin riitamalta.

Mitä „kahdella Karjalalla“ tarkoitetaan, ei ole varsin hyvä sana. Sitä vastaan on „kolmen riikin riitamaa“ erinomaisten selvä ja asianmukainen nimitys Kannanlahden seudulle ja luoteiselle osalle Venäjän Lappia, josta maasta Norja ja Venäjä niin kauan riitelivät ja jonne Ruotsistakin s. o. pohjais-Suomesta useamminkin tehtiin ryöstö- ja valloitus-retkiä. Kysytään: mitkä muut laulajat kuin vienankarjalaiset olisivat voineet tuommoista nimitystä keksiä ja käyttää!

Jos siis jo Kalevalan ydin osoittaa likeistä yhteyttä olleen Lappalaisten ja Kalevalan laulajien välillä, niin eivät epoksen erityis-kohdatkaan puutu tällaisia osoituksia ja osoituksia ylipään peräpohjaamaan oloista ja elämästä. Niinpä sanoilla *vaara* ja *tunturi* nimitetään sellaisia maanpinnan kohoamia, joista edellisen-nimisiä tavaataan vaan Karjalaisten ja Lappalaisten aloilla, jälkimmäisen ainoastaan Lappalaisten maassa; nämät nimetkin ovat lappalais-karjalaiset, edellinen peräti tuntematoin muualla Suomessa, jälkimmäinen muualla tunnettu ainoastaan kirjoista. — Lappalaisia eivät Kalevalan oletetut etelä- ja länsisuomalaiset laulajat olisi millään tavalla arvanneet nimittää *heinäkengiksi*; eivätkä Kalevalan etelä- ja länsisuomalaiset selittäjätäkään ole voineet tästä nimityksestä antaa oikeata selkoa; tällainen saatiin Lapissa matkustaneen Sjögrenin teoksista (katso minun „Tutkimuksia Kalevalan tekstissä“, s. 80). — Sana *ahkio* on peräti karjalais-pohjalainen; sana *rankinen* lappalais-karjalainen; sanaa *poro* ei tunneta muualla kuin karjalais-pohjalaisella alalla; muualla nimitetään tällä sanalla tarkoitettua eläintä ainoastaan sanalla *peura*, joka oikeastaan on kesyttömän eli villi-eläimen tätä laatua nimi, *poro* taas kesyn eläimen nimitys; Kalevalan sanaa *poropetra* (V. K.) eli *poropeura* (U. K.), jossa nuo molemmat nimitykset ovat yhdistetyt, eivät mainitut selittäjät ole tietäneet selittää miksikään, vaikka sillä itse asiassa tarkoitetaan villiintynyttä eli karannutta poroa. Poron hoitoon kuuluva on sekin esine, jolla Kalevalassa on nimi *lämsä*, tään-merkityksellisenä muualla Suomessa peräti tuntematoin. Tällainen on myöskin laita lappalais-karjalaisen sanan *talja*, jolla nimitetään karhun ja olletikin poron nahkaa karvoineen. Pohjais-Siperiassa käyttävät ei ainoastaan sen alkuperäiset asukkaat, vaan myöskin sikäläiset Venäläiset, porontaljaa vuoteena, niin että jokaisella on oma taljansa,

jonka hän matkoillakin kesät talvet pitää kansansa. Siellä on kaikissa kielissä poronnahkalle eri nimityksiä eläimen eri ijän ja koon mukaan, syntymättömästä vasikasta alkaen puolen vuoden, vuoden ja kolmen vuoden vanhaksi asti; viimeksi mainitun poronlaadun nahkaa nimitetään kaupassakin ei koskaan muulla nimellä kuin ven. *постель* vuode. Tällaisen, täysikasvuisen poron nahkan käyttämisen tuntee Kalevalakin hyvin: Lemminkäinen näet saatuaan Hiiden hirven kiinni, taputtelee sen taljaa ja silittelee selkää, ja sanoo (13. 227—230):

Oisi tuossa ollakseni,
Sopisipa maatakseni
Nuoren neitosen keralla,
Kanssa kasvavan kanasen.

Nämätkin ovat seikkoja Kalevalassa, joita eivät sen luullut virolais-länsisuomalaiset laulajat ole koskaan tunteneet. — Sanan *nuotio* merkitsee länsisuomalainen Renvall sanakirjassansa merkillä „Caj.“ s. o. kajaanin-puoleinen; sekin on siis itäsuomalais-pohjalainen sana, niinkuin sillä nimitetty esinekin kuuluu itäsuomalais-pohjalaisen salonasujan elämään. — Tähän kuuluu myöskin suksien oikea käyttäminen. Siellä vaan, missä suksiset ovat todella tarpeen, on niiden eri lajilla ja eri osilla omat nimensäkin. Niinpä Kalevalan kantaneessa Karjalassa; nimitykset *kalhu*, *sivakka*, *lyly*, *päläs*, *sompa*, *suovero* ovat muille kuin pohjais-Karjalaisille ja Lappalaisille aivan oudot. — Peräpohjaista luontoa ilmaisee sekin, mitä U. K:n 8:n runon alussa kerrotaan. Väinämöinen näet istuu reessä ja ajaa „karettelvi“ Pohjolasta kotiinsa päin; tällöin hän

Kuuli sukkulan surinan
Ylähältä päänsä päältä.

Se oli Pohjan neiti, joka

Istui ilman vempelellä,
Taivon kaarella kajotti;
— — — — —

Kultakangasta kutovi,
Hopeista huolittavi
Kultaisesta sukkulasta,
Pirralla hopeisella.
Suihki sukkula piossa,
Käämi käessä kääperöitsi,
Niiet vaskiset vatisi,
Hopeinen pirta piukki *).

Tuon kyllä ylen kauniin, mutta muuten tavallisena ihmisenä tätä ennen ja tämän jälkeen ilmauvan immen tekee runo tahi runon kokoonpanija tässä kohdin myytilliseksi olennoiksi, joka kuitenkin heti kohta taas muuntuu lihasta ja verestä olevaksi tytöksi. Mutta millä „ilman vempelellä“ ja „taivon kaarella“ hän istuu? Ukonkaari se ei voi olla, koska Väinämöinen ajaa reellä ja aika siis on talvinen. Oikein arvasi Ekman, maalatessaan tämän kohtausten, kuin teki Pohjan immen istuimeksi revontulten kaaren, tämän ainoastaan pohjempana loistoisan ilmiön, jota peräpohjassa seuraa omituinen sähinä ja rätinä; tätä on runossa varsin taitavasti sanottu sukkulan surinaksi, niisien vatajamiseksi ja pirran piukkamiseksi.

Helposti huomaa tasapuolinen tutkija ja arvostelija, että nämätkin vähemmät seikat Kalevalan kuvaelmissa ja kielessä osoittavat sen pohjais-karjalaiseen perijuureen ja syntyyn.

Samaan suuntaan viittavat ne elinkeinot, joista Kalevala kertoo. Elinkeinot kyllä alkujaan olivat yhdet kai-

---

*) Ohitse mennän huomautan, että tässä runopalasessa olevat sanat *sukkula* ja *pirta* ovat karjalais-itäsuomalaiset; niitä vastaavat hämäläis-länsisuomalaisessa kielessä sanat *syöstävä* l. *syöstäin* ja *kaide*.

killa Suomalaisilla: kalastus, metsästys, kaskenviljely. Ne heimot kuitenkin, joilla oli onni joutua viljavammille maille, antautuivat mieluisasti pellon viljelylle, enemmän ja enemmän jättäen syrjään kalastuksen ja metsänpyynnin, joiden anti ainakin oli epävarmempi kuin maanviljelyn, mutta olletikin huononi huononemistaan, kuin väestö eneni. Kaikki muuntuivat maanviljelijöiksi; ainoastaan harvemmat harjoittivat kalanpyyntiä ja varsin harvat, paitse mitä jotkut huvikseen, rukoilivat metsän „antimuoreja“. Syrjään jätetyn elinkeinon toimet unohtuivat polvi polvelta aina enemmän, ja sen alalla käytetyt nimitykset lakastuivat kielestä tahi saivat uudet merkitykset. Tämmöiseen tilaan saapuivat etelä- ja länsi-Suomalaiset, jota vastaan puheina-olevalla koillisella alalla maanviljelyksen suhteen karumpi luonto pidatti ihmisen entisellä alkuperäisellä kannallansa, taikka korkeintaan salli hänen vaan lyhykäisin ja harvoin askelin siitä poistua. Myöhemmin tekivät yhteiskunnalliset olotkin tehtävänsä, niin paikassa kuin toisessakin.

Ne tavat, joilla ihmisen Kalevalassa näemme „päättänsä elättävän“, ovat hyvin vähän niiden keinojen kaltaiset, joilla tämä toimi tapahtuu länsi- ja etelä-Suomessa. Vaikkapa vielä ajatuksissamme peräydymme jonkun kolmisen sataa vuotta takaperinkin ja asetumme johonkuhun paikkaan esim. Kokemäenjoelle, niin emme, mikäli silloiset olot historiasta tunnetaan, voi tuota yhtäläisyyttä saada paljoa suuremmaksi. Sitä vastaan ovat Kalevalassa nähtävät elinkeinot monessakin kohdin niiden keinojen kaltaiset, joilla pohjais-Karjalainen vielä noin puoli sataa vuotta sitten koki luonnolta vaatia elatustansa. Maata viljellään enimmästi huuhtimalla; Väinämöisen keksimä maanviljely on kaskenviljelyä, ja tämmöisen viljelyn jälkiä ovat nuo alinomaa esiytyvät „Väinölän ahot“. Peltoa on myös; mutta niittyä ei mainita Kalevalassa muuta kuin kerran, senkin vaan maanlaadun, ei heinämaan, nimenä.

Maan kasvuvoiman enentämisestä ei arvattavasti voi olla kysymystäkään; sonta mainitaan vaan kerran, silloinkin ainoastaan läävälkana. „Sontareisiksi“ sanotaan lehmiä, ja kuin runoissa toivotetaan itsellensä tahi muille „kaka-raista kaivotietä“, niin tarkoitetaan tällä karjan, olletikin hevoisten runsautta. Karjanhoito onkin Kalevalan eläjillä mieluinen ja arvossa pidetty toimi. Sen rinnalla myös metsästys. Hirveä, „poropetraa“, ajetaan suksilla hiihtäen, joten nytkin vielä pohjais-Karjalassa molemmin puolin rajaa. Karhu tapetaan keihäillä; karhunpeijaat vietetään melkein samoin kuin suomalais-ugrilaiset kansat viettävät niitä vielä tänäkin päivänä. Kuin sulhaista kehutaan morsiamelle, niin sanotaan (V. K. 15. 162 ss.) häntä ahkeraksi metsämieheksi:

Sait miehen metsän käviän,
 Uron korven kolkuttajan,
 Ei sen koirat koissa maata,
 Pennut pehkuissa levätä.

Tuollaista oikean metsästäjän antamaa hinnan määrää kuin säkeissä (U. K. 13. 75—6):

Saukon maksoi sauvan varsi,
 Sompa ruskean reposen

ei Virolainen eikä länsi-Suomalainen koskaan arvaisi käyttää. Sanat *kontio* ja *portimo* ovat aito-karjalaiset; sananmuoto *metso* on samoin karjalainen; sana *saarva* on lappalais-karjalainen (la. *čävres* ja *čävrä*; Melan mukaan Aunuksen kielessä *sagarvo*; k. „Suomen Luurankoiset“, s. 37).

Siinä, mitä nyt likimmästi olen esittänyt, näemme selvästi osoitettavan Kalevalan tapausten tantereksi Karjalaisten ja Lappalaisten rajamaata peräpohjaisella alalla. Samanepäin viittaa myöskin meren läheisyys. Kale-

valasta voidaan matkustaa Pohjolaan sekä mertä myöten että maitse. Näinhän voisi tapahtua Laatokan seudusakin, sanonee joku, olettaen että Kalevala oli missä-kussa tämän järven etelä- tahi lounais-puolella ja Pohjola sen pohjais-rannalla. Mutta siinä vähässä, mitä Kalevalassa ilmautuu erityis-seikkoja sen merestä, on semmoista, joka ei hyvästi sovellu muusta sanotuksi kuin Vienan merestä. Kalevala nimittää merensä selkiä nimellä *ulappa*. Tämä sana, muualla kuin Vienan Karjalassa peräti tuntematon, on nähtävästi lappalaista alkuperää; samoin on se nähtävästi liittosyntynen, osista *ul* ja *appa*, joista jälkimmäinen ei voi olla muuta kuin la. *appe* = meri, ja edellinen tuskin muuta kuin la. *ulle* = nousuvesi (meressä). — Tämä jälkimmäinen lapin sana ilmautuu meidän kielen alalla vielä muodossa *ulas* sanassa *ulasvesi*, joka sana, kummallista kyllä, nähdään Kalevalassa (36. 152—4) muodossa *kulasvesi*:

Itken saunassa saloa
Yliset *kulasvesille*,
Saunan lauat lainehille.

Keskimmäisessä säkeessä ei ole alkusointua, jonka se kuitenkin saapi, jos siihen panemme alkuperäisen *ulasvesille*, koska *u* ja *y* ovat sointuääniä („Suomen kielen rakennus“, s. 155). Varmaa on, että *ulas* on alkuperäisempi (se on Lönnrotillakin), ja *kulas*-sanassa on siihen tullut lisä, jota ei ole hyvä selittää, ei parempi kuin päinvastaista ilmiötä sanoissa ven. кума́ръ, karj. *kuššakka* ja *kušakko* (Genetz) ja Kalevalan *ussakka* (jonka rinnalla Kalevalassa on myöskin alkuperäinen *kussakka*, esim. 18. 368). Lisään vielä, että *kulas* on meidän kielessä tuntematon ja siitä selittämätön sana, jota vastaan lappalais-karjalaisen *ulas*-sanana merkitys tunnetaan ja tuossa mainitussa säkeessä on ihan paikoillaan. Mutta nousuvettä ei ole Laatokassa; se on

valtameren ilmiöitä, ja puheina-oleva sana ilmasee puolestaan sekin runon syntyneeksi Vienan meren likeisyydessä. — Tuttavuutta valtameren kanssa osoittaa Kalevalassa edelleen se tapa, jolla siinä puhutaan valaskalasta. Tämän nimi on Suomen kieleen todennäköisesti tullut Pohjan kautta Skandinavian vanhasta kielestä, jonka *hvalr* on säännöllisesti suomistunut sanaksi *valas*, la. *fales* ja *svalas*. Suomen asukkaat, jotka vaan korva kuulolta ovat saaneet tarunsekaisia tietoja tästä merieläimestä, ovat luulleet sitä kalaksi, jospa isoksikin, eivätkä mainitse sitä koskaan muulla kuin „valaskalan“ nimellä. Vienan meren rantalaisilla Kalevalan laulajilla on siitä arvattavasti paremmat tiedot, josta syystä Kalevala nimittääkin sen vaan alkuperäisellä nimellä paljaaltaan *valaaksi*. Kahdessa paikassa mainitsee se tätä eläintä. Ensiksi 15:ssä runossa. Lemminkäisen äiti on haalinut kokoon surmatun poikansa ruumiinosia ja arvelee, tuliskohan noista vielä mies. Tälöin kuulee hän äänen, joka sanoo (s. 287—294):

Ei ole miestä menneheissä,
Eikä tuiki tullehessa;

— — — — —
Sie päästä merehen miestä,
Työnnä Tuonelan jokehen,
Ehkä turskaksi tulisi,
Valahaksi vahvistuisi.

Tässäkin ajatellaan meri likellä olevaksi, ja meressä muka arvellaan hukkuneen sankarin ehkä elpyvän, joskopa ei enää inhimilliseenkaan haamuunsa, niin kuitenkin eläimeksi, joka voimassa ja peljättävyydessä vastaisi entistä urhoollista sankaria. Toinen kerta mainitaan valasta Kalevalassa, kuin Kullervo äitillensä kertoo (r. 35) kauhean sisarensa turmelemisen ja toivoo päivillensä loppua, mutta ei tiedä, kuhun kuolettaisi itsensä:

Suuhun ulvovan sutosen,
 Karhun kiljuvan kitahan,
 Vaiko vatsahan *valahan*,
 Meren hauin hampahisin.

— Edellisessä kahta viimeistä sitaattia on *valas*-sanalla kertosanana *turska*. Väärin tekisimme, jos olettaisimme, että tämä sana tässä on ymmärrettävä nykyisessä merkityksesssänsä *torsk*. Silläkin tarkoittaa runo jotakin suurta ja voimallista, nähtävästi samaa kuin sanoilla *tursas*, *turso*, *Iku-Turso*, joiden kanssa sillä on äänellistäkin yhteyttä. Varmaan on skand. *thurs* l. *thuss* (jättiläinen) alkuperä sanalle *tursas*. Sekä *turska* että *tursas* ja myöskin *Iku-Turso* ovat ymmärrettävät merkityksessä merenkummitus (samanlainen kuin Skandinavilaisten krake), joten Lönnrotkin ne on ymmärtänyt. Mertä viittaa siis tämäkin sana. — Pohjois-Jäämeren eläin on mursu, jonka nimi toisin on *norsu*, la. *morsä*, ven. моржъ. Tämän eläimen (*rosmarus*) torahammasluu oli ennen ja on vielä nytkin mieluinen kauppakalu. Edellä näimme mursunluun jo Ootherin aikoina olleen verokappaleena. Jäämeren ranta-
 maissa nähdään usein tästä aineesta tehtyjä puukonvarsia, kampoja j. m. s. Kalevalassa ilmestyy mursunluinen hevosensuka (21. 108) ja samanlainen ruoskanvarsi (23. 720). Muualla kuin Jäämeren läheistössä ei kansa tunne tätä ainetta ollenkaan; nykyiset kirjoittajat ovat joskus ottaneet sanalla *norsunluu* mainitakseen elefantinluuta, ja vieläpä itse tätä eläintäkin *norsuksi*, millä oikeudella, sen selittäkööt itse. — Kalevala on erinomaisen rikas sanoista, joilla nimitetään ilman vedensekaisuuden erilaisia ilmiöitä, niinkuin: *auer*, *talma*, *terhen*, *usva*, *utu*. Tämäkin seikka todistaa tavallansa, että Kalevalan laulajat hyvin tunsivat meren ja olivat merenrantalaisia, sillä enemmän kuin sisämaan asujanten täytyy merellä liikkuvien ottaa huo-

mioonsa sumun ilmiöt, jotka monestikin voivat saattaa heidät aluksinensa turmioon. Erittäin pahamaineinen on Vienanmeri tässä katsannossa. Kirjassa Описание Российской Имперіи, Т. I кн. II, Архангельская Губернія, С. Петербургъ 1845, kerrotaan (s. 29) Vienanmeren sumuisuudesta seuraava. „Kevään alusta heinäkuuhun asti peittää sumu melkein lakkaamatta Vienanmeren ja pohjaisen valtameren. Kesäkuukausina, vaikka sattuukin sumuja, eivät ne ole niin paksut ja pitkälliset kuin keväällä. Syksyllä taas ovat ne jokseenkin pitkälliset, yksin etelä-tuulellakin. Talvella on hyvin paksuja sumuja, etenkin Lapin rannikolla.“ Tästä ilmiöstä antaa Kalevalakin merkillisen esimerkin kertomuksessa Samporetkeläisten paluumatkasta (42:ssa runossa). Louhi näet, estääksensä heidän kulkuansa, lähettää heidän päällensä sellaisen talman, että heidän pitää olla kokonaista kolme vuorokautta keskellä merta aivan yhdessä kohdin. Tuskin olisi tämmöinen omituinen piirros Vienanmeren luonnetta tullut Kalevalaan, jos sen alkulaulajat olisivat laulaneet sen jossakin muualla kuin tämän meren tienoissa *).

---

*) Ylläoleva oli jo kirjoitettu, kuin tulin uudestaan lukeneeksi A. V. Ervastian hupaisan ja erittäin valaisevan teoksen „Suomalaiset Jäämeren rannalla“. Kertoessansa erästä tunturimatkaansa perimmässä Pohjassa sanoo hra E. (s. 326) muun muassa: „Nyt en tullut nousseeksi kuin vaaran alinta rinnettä vähän matkaa, ei edes puunrajalle asti, sillä päivä oli melkein kaiken aikaa pilvessä ja milloin ei satanut, tuli enimmästi niin paksu sumu pyyhkien Olmavaaran harjalta alas, että olisi luullut saattavansa veitsellä leikkoa sitä kappaleiksi. Niinkuin Kalevalaa ylipäänsä voipi oikein käsittää vasta kun Karjalan kankaita ja järviä on nähnyt, niin tuo sakea sumu täällä Solkitan oudassa johatti mieleen, että sankarirunomme sepittäjät eivät olisi niin sattuvasti voineet kertoa, kuinka Väinämöinen sammon kanssa pakomatkalla pohjolasta jouduttuaan keskelle merisumua turvasi miekkaan selville päästäkseen, jolleivat he, runon tekiät, itse olisi jäämerellä käyneet ja sen sumuja nähneet.“

Odottamatointa ja samalla miellyttävätä on Kalevalan tutkijasta se tieto, että Vienan Karjalaiset ovat venäjänpuolisen Jäämeren rannoilla taitavimmat laivanrakentajat. Ehdottomasti muistuvat hänelle tällöin Väinämöisen „tiedokkaat tehtaas“ mieleen. Tuollaisen tiedon saamme Maksimovan hupaisasta teoksesta Годъ на Сѣверѣ (Vuosikausi Pohjoismaalla) I томъ, С. II. 1859. Hän kertoo tästä asiasta, puhuessaan Kemian kaupungista, muun muassa seuraavan (s. 502). „Seitsemäntoista virstaa ylempänä kaupunkia (Kemijoen) on kylä Podushemie (Usman?) Karjalaisia, jotka ovat koko Arkangelin ympäristössä tunnetut parhaiksi isojen merialusten rakentajiksi. Näitä laivanmestareja kuljetetaan kaukaisimpiinkin paikkoihin pitkin merenrantaa; Kierrettiläiset ja Meseniläiset ja etelärantalaiset ja Solovetskiläiset samoin kuin Arkangelin kaupunkilaisetkin teettävät laivansa heillä.“ Samoin kehuu Vereschtschagin kirjassansa Очерки Архангельской Губернии, С. II. 1849 (Kuvaelmia Arkangelin läänistä, s. 173) näitä samaisia Usmanalaisia taitaviksi laivantekijöiksi, mutta lisää samalla, että Vienanmeren alukset ovat vanhaa kömpelätä mallia. Tämä kirjoittaja mainitsee (s. 172) Vienan Karjalaisilla erään toisenkin taidon, josta he ovat kuuluisat koko Arkangelin maassa, nim. raudan takomisen. Monessa kylässä on siellä seppiä, jotka kaupaksi tekevät kirveitä, puukkoja, rautatarpeita laivoihin ja muuta semmoista, mutta olletikin ovat heidän tekemänsä luodikot suuressa maineessa. — Ehdottomasti johdumme tässä olettamaan, että rautasepäntaito lienee Vienan Karjalaisilla perintönä Ilmariselta, samoin kuin laivanseppyyys Väinämöiseltä. Ainakin ansaitsee se seikka huomaamista, että vanhojen runojen kahdesta pääsankarista toinen on kuvattu mestariksi toisessa, toinen toisessa kahdesta ikivanhasta seppyydestä, joita nämät Karjalaiset vieläkin harjoittavat menestyksellä.

Edellisen lisäksi tahdon tähän vielä ottaa muutamia piirteitä Kalevalaisten elämänlaadusta ja tavoista, jotka piirteet myöskin näyttävät osoittavan heidän taikka oikeastaan heidän laulajiensa yhtäläisyyttä ja likeistä sukulaisuutta nykyisten pohjais-Karjalaisten kanssa.

Mitä ihmisen asumustapaan tulee, niin näemme siitä Kalevalassa kaksi erilaista laatua. Saarella, johon Lemminkäinen pakeni, asutaan kylissä, ja kyliä eli kylänpäitä on niin tiheässä, että hän yhtenä kesäisinä yönä kävelee kymmenen kylän kautta. Muutenkin on Saari yhteiskunnallisessa katsannossa edistynyttä. Mailla on kaikilla tietyt isäntänsä, niin että kuin Lemminkäinen sinne tultuansa pyytää „murusen maata, pienen kolkan koivikkoa“ kaataksensa kasken, se kielletään häneltä ja sanotaan (29. 131—4):

Saaren maat saroin jaettu,
Pellot pirstoin mittaeltu,
Aholoista arpa lyöty,
Nurmista*) käräjät käyty.

Kalevalan laulajat tunsivat siis tämmöisenkin, kehkeytyneemmän kylittäin asumisen ja jaoittain maata hallitsemisen, ja olihan Vienankin Karjalassa siellä täällä jo ammoisista ajoista suuriakin kyliä. Mutta enimmästi on Karjalainen (ja Savolainen), missä hän on saanut olla valloillaan, rakastanut yksin taloin asumista, joka ei kuitenkaan ole estänyt yhdestä talosta aikaa myöten syntyvästä kaksikin tahi useampia, kuin alku-asujan jälkeisiä on siinnyt enemmän. Yksinäisissä taloissa asuvat kaikki Kalevalan sankarit. Erinomaisen selvän ja viehättävän kuvan tuommoisesta erillänsä ja yksinänsä olevasta talosta antaa 32:s runo, jonka sekä todenperäisiä että ru-

*) Sana *nurmi* on tässä karjalan-kielisessä merkityksessään niitty.

nollisia kuvaelmia ei täysin voi nauttia se, ken ei ole nähnyt kansan elämätä pohjais-Karjalan saloilla sekä Suomen että Venäjän puolella. Aamusella laskiessaan lehmänsä laitumelle on emännän mieli täynnä huolta siitä, että hänen lemmikeillensä voipi tapahtua vahingoita monenkinlaisia: elukka voipi joutua karhun kynsiin, tarttua suohon, eksyä ja tulla „metsän peittoon“ j. n. e., joista kaikista onnettomuuksista hän hartaasti rukoilee Jumalan ja haltioiden varjelemaan hänen karjaansa. Illan tullen odottaa hän heitä „savulle“ (32. 284, 33. 198), ja kiittää Jumalata, kuin karja vahingoittumattomana tulee kotiin. Missä maat ovat aukeat ja alat avarammalti viljellyt, ei „lehmien savu“ ole tunnettu eikä tarpeenkaan. Sitä vastaan on se harvassa asutuissa tienoissa välttämätöin apukeino, millä poistaa niitä lukemattomia itikkaparvia, jotka saloilta ja korvista seuraavat karjaa ja sitä tuskastuttavat.

Suomalaisten alkuperäisin asunto oli kota. Laveampia tietoja tästä asunnon muodosta saadaan minun tekemästani „Vetsf. språkens Kulturord“. Tässä olkoon mainittu, ett'ei kotaa enää käytetä asuntona missään. Kalevalassakin mainitaan se vaan keittuhuoneena (13. 131, 23. 809). Tämmöisenä tavataan kota yleisesti pohjais-Karjalassa ja monin paikoin pohjais-Savossakin. Retzius ei näy tavanneen sitä lännempätä Pihtipudasta, joka etnografisessa katsannossa kuuluu viimeksi mainittuun maakuntaan. Lieneekö kodasta jälkiä lännempänä Savolaisten läntistä kielirajaa, joka ulottuu aina Keuruulle ja Kivijärveen asti, siitä en voi mitään varmaa lausua. Sen saatan vaan epäilemätöinnä sanoa, että kodan käyttäminen sillä tavoin kuin Kalevalassa on vielä nytkin kodikasta ja tavallista pohjaisella savolais-karjalaisella alalla, jota vastaan sitä vähän tahi tuskin yhtään tunnetaan muualla. — Mainitulla alalla on aina kodan vastapäätä sauna. Tästäkin kansallisesta rakennuksesta tapaa halullinen lu-

kija tarkempia tietoja minun vähän edellä mainitusta teoksestani. Suomalaiset ovat aina olleet ahkeroita kylpijötä, kaikista enimmästi kuitenkin Savokarjalaiset. En tiedä, lieneekö asian laita vielä nyt sellainen kuin noin 40 ja 50 vuotta takaperin. Silloin kylvettiin saunassa muutamia paikoin ihan joka iltä, yksin sunnuntainakin. Jokapäiväistä kylpyä ilmoittaa Kalevalassakin se seikka, että „saunan-lämmitäpano“ on ajanmääränä päivässä, kuin sanotaan (32. 311—2):

Aja karja kartanolle
Saunan lämmitä-panolle.

Sauna-sanana rinnalla käytetään Kalevalassa kylpyhuoneen nimityksenä sen erityisesti karjalaista, epäilemättömästi suomenkielistä nimeä *kylä*.

Kaikkialla Venäjän pohjaisimmissa maissa, olletikin missä asujat ovat epävenäläisiä, huomaa matkustaja, ett'ei siellä myllyjä ole olemassa. Tähän olemattomuuteen ovat syytkin kaikkialla yhdet. Ensiksikin on mylly näiden maiden köyhille asukkaille liian kallis rakennus. Ja toiseksi on se myöskin tarpeeton tahi melkein tarpeeton, sillä niissäkin osissa näitä maita, joissa asujat kokevat viljellä maata, jospa vähissäkin määrin ja varsin vähällä menestyksellä, niinkuin esim. Syrjäänit Arkangelin kuvernementin koillisessa osassa, ostetaan leiväkset jauhona (ja suurimoina) viljavasta etelästä, josta ne saadaan halvalla hinnalla ja josta niiden kuljettaminenkaan ei tule kalliiksi, kuin suurissa pohjoiseen päin juoksevilla joki-
loissa kaikkialla on niin mukavat kulkuväylät. Se vähänen, mitä omasta maanviljelyksestä saadaan jyviä (enimmästi ohria), survotaan huhmaressa suurimoiksi tahi jauhetaan käsikivellä jauhoiksi piiraita, rieskaa ja puuroa sekä talkkunata varten. Nämät toimet ovat yksinomaisesti vaimoväen tehtäviä. Samanlainen on asian

laita ollut Venäjän Karjalassakin, etenkin Vienassa; ja samanlainen on se Kalevalassakin. Ainoastaan yhdessä paikassa mainitsee sankarirunomme vesimyllyä; se on häälauluissa eräässä kohdin, jossa sulhaista ja hänen kotiansa kehutaan erittäin rikkaaksi; siinä sanotaan muun muassa (25. 367—372):

Hyvä täss'on neien olla,
Kaunis kasvoa kanasen,
Ei ole kiirettä kivelle,
Eikä huolta huhmarelle,
Vesi tässä vehnät jauhoi,
Koski kuohutti rukihit.

Mutta muualla, monessakin paikassa, puhuu Kalevala ainoastaan käsikivellä jauhamisesta ja survomisesta, mainiten niitä aina naisten töinä. Niin sanoo Kyllikki (11. 175—8):

En mä tästä ennen joua,
Kun kiven kuluksi jauhan,
Pieksän petkelen periksi,
Huhmaren sukuksi survon.

Samoin sanoo Pohjolan tyttö, kuin isänsä käskee hänen mennä katsomaan, mitä koira ulkona haukkui (18. 490—4):

En joua, isäni kulta,
Suur'on läävä läänittävä,
Karja suuri katsottava,
Paasi paksu jauhettava,
Jauhot hienot seulottavat.

Häärunoissa kysytään muun muassa, mistä sulhanen ties tulla kosimaan juuri puheenalaista neittä, ja vastataan, että hän aamulla varahin käydessänsä talon ohitse huomasi neiden aamu-askareillansa; paksu savu nousi tuvan torvesta, ja (19. 441—3):

*Neiti oli itse jauhamassa,
Kivenpuussa kiikkumassa,
Kivenpuu käkenä kukkui j. n. e.*

Morsianta neuvottaessa sanotaan anopin sanovan nuorikolle miniällensä (23. 267—270):

*Noimpa tässä työt tehään,
Askarehet arvatahan:
Survotahan, jauhetahan,
Kivenpuussa kiikutahan j. n. e.*

Talkkuna oli ennen hyvin tunnettu ja mieluinen ruuan laji itä-Suomessa. Kalevalassa ilmautuu se 28. 137—140, jossa Lemminkäinen sanoo äitillensä:

*Oi emoni, vaimo vanha,
Säästä säkkihin evästä,
Pane jauhot palttinahan,
Suolat riepuhun sovita.*

Näiden säkeiden johdosta olen minä toisessa paikassa („Tutkimuksia Kalevalan tekstissä“, s. 44) lausunut selitykseksi muutamia sanoja, jotka katson soveljaaksi panna tähän. „Ohitse mennän, kuuluvat sanat siinä, saanen mainita, että tämä paikka, jota harvat nykyisistä lukijoista enää oikein ymmärtänevät, on erinomaisen asunmukainen muinaisten olojen suhteen. Vielä noin 50 vuotta takaperin nähtiin Kuopiossa Karjalaisilla, jotka, useinkin jalkapatikassa, kävivät asioillaan maaherran-oikeudessa, eväänä ei juuri muuta kuin, suoloja „rievussa“ ja talkkunajauhoja pienessä pussissa; jälkimmäisistä, jotka olivat valmiiksi keitetyt ja laitetut, sai suolan kanssa syötävän ruoan, kuin vaan sekoitti niitä veteen, vaikkapa kylmäänkin; ja näitä „jauhoja“ tarkoittaa runokin tässä kohdin. Jollakulla semmoisella matkamiehellä saattoi myöskin olla evään lisänä voita „vakkasessa“ ja kapa-

kalaa. Pulskempana kuvataan keskiajan länsisuomalaisen eväs Elina-runossa, ainakin herrasmiehen, kuin siinä Klaun annetaan sanoa:

Oh mun vähä Elinani,
Viillä voita vakkasehen,
Sääli säkkihin evästä,
Liikkiö sianlihoa,
Karpio kananmunia.“

Kalevalan pukujen kuosissa on yhtä ja toista venäläistä tahi, likimmästi, venäjän-karjalaista. Miesten puvussa tapaamme *kauhtanan* ja *kussakan* eli *ussakan* tätä laatua; naisten kuosissa *kassan*, *koltuskan*, *sutsunan* ja *rät-sinän*. Peräti karjalainen on sana *paikka* (huivi, myös taskuliina).

Rahain nimityksistä tavataan V. K:ssa (16:ssä runossa) *alttina*, *polttina*, *riuna*; sekä V:ssa että U. K:ssa *tenka* ja *markka*; U. K:ssa yksistään *penninki*. Idänpuolisuus on näissäkin voitolla.

Kalevalassa on koko joukko sanoja, jotka ovat venäläisiä ja eivät ole voineet joutua siihen muuta tietä kuin Venäjän Karjalaisten kielen kautta. Tällaisia ovat paitse vastamainittuja esim. *koltsa*, *kortti*, *kuomikko*, *kutrit*, *lavitsa* ja *lautsa*, *läävä*, *määrä* (jyvämitta, 27. 111), *patvaska*, *puuru*, *saani*, *sintsi* ja *sintso*, *sulkku*, *ussakka* ja *kussakka* *).

Jotain erinomaisesti karjalaista ovat Kalevalassa häät, häämenot ja häävirret. Se avioliiton tekemisen muoto,

*) Nämät ovat verrallisesti myöhempiä lainoja siltä puolen. Niiden ohessa on Kalevalassa noitakin vanhempia slavilais-liettualaisia sanoja, jotka ovat enemmän sekä perehtyneet että levinneet meidän kieleemme kuin ylhäällä mainitut. Tällaisia ovat esim. *akkuna*, *kuontalo*, *lusikka*, *palttina*, *papu*, *piiras*, *pirta*, *pätsi*, *raja*, *rotu*, *ruoska*, *satula*, *simpukka*, *suola*, *talkkuna*.

josta Kalevala antaa runollisen kuvan, poikkeaa kokonansa siitä tavasta, jolla tämä liitto, protestantis-kristillisen siveyden ja länsieuroopalaisen katsantotavan turvaamana, tehdään täällä meidän maassa samoin kuin Virossakin. Häävirret yksinänsä tekevät Kalevalan aivan epäilemättömästi karjalaiseksi teokseksi. Samoin kuin Venäjän Karjalaiset muussa elämässsä ja oloissansa ovat vanhemmalla, alkuperäisemmällä kannalla kuin muut Suomalaiset täällä lännessä, samoin esiytyvät he häärunoissa olevina katsantokannalla, joka meille on vierasta, milt'ei työkeätä, mutta joka useammalla kuin yhdellä piirteellä vivahtaa vastaavaisiin mielipitoihin ja oloihin itäisillä suomalais-ugrilaisilla kansoilla. Niinpä V. K:ssa kutsutaan emäntää „ostetuksi“ (8. 8); U. K:ssa sanotaan morsiamelle (22. 49—50):

Mene nyt myötä *) *myöty* neiti,
Kanssa *kaupattu* kananen.

Karjalainen lausuu sananlaskussa: „tanterella tamman *kauppa*, *neien* nelisnurkkaisessa l. *tyttären* ison tuvassa.“ Mitä tietävät nämät lausumat? Aivan selvästi sitä, että Kalevalan laulaja-kansallakin ennen muinoin oli tapana *kalymin* eli morsiamenhinnan suorittaminen, eli, toisin sanoen, että morsian ostettiin hänen vanhemmiltansa. Tämä on itäsuomalaisissa kansoissa ollut voimassa meidän aikoihin asti ja on nytkin vielä tapana turkkilaisilla kansoilla. Tämä tapa ei itsessään ole mitään alentavaista, eikä tätä „kauppaa“ pidä millään tavalla sekoittaa orjattarien kauppaan itäisillä mailla. Sillä se maksu, joka sulhasen puolelta suoritetaan morsiamesta, on oikeastaan vaan korvaus tämän vanhemmille siitä työvoimasta, joka hä-

---

*) U. K:ssa on *myöten*, joka on väärin. V. K:n (15. 48) *myötä* vastaa hyvästi kertosanaa *kanssa*.

nessä luopuu heidän perheestänsä ja tulee sulhasen perheen hyväksi; ja nuorikon kanssa annetut myötäjäiset, jotka tapa myöskin vaatii, vastaavat sen ohessa usein hyvästikin morsiamen hinnan. Eikä tämä naimisliiton muoto oikeuta miestä tyylysti kohtelemaan naistansa. Mielenlaadun ja tapojen raakuus on syynä siihen tyylyyn kohteluun, jonka Kalevalan häävirret kuvaavat miehelässä tulevan miniän osaksi. Häntä vaotaan siellä, hänen virheitänsä kärkytään ja suurennetaan; anoppi ja kytty ja nato kiusaavat häntä „niskannakkeloilla“, keskinäisillä silmäiskuilla ja pilkkasanoilla; kaikki vaativat häneltä työtä enemmän kuin hän parhaillakaan ponnistuksilla jaksaa tehdä; viimein muuntuu mieskin hänelle „sudeksi“ ja viholaiseksi. Hänen tilastansa antavat seuraavat säkeet kyliksi selvän yleiskuvan (22. 313—320):

Mikäs neitosen kotona!
Niin neito ison kotona,
Kuin kuningas linnassansa,
Yhtä miekkoa vajoa!
Toisin tuon miniä raukan!
Niin miniä miehelässä,
Kuin vanki Venäehellä,
Yhtä vahtia vajoa!

Kalevalan häävirsiä tarkastaessamme kummastuttaa meitä sekin, että niissä ei tavata minkäänlaisia menoja, joilla miehen ja vaimon avioliittoon yhdistäminen pyhitettäisiin. Tämän ilmiön syyksi voipi sanoa, että pakanuuden aikuiset pyhät menot ovat, kansan mielestä unohtuneina, runoista aikojen kuluessa haihtuneet. Mutta miksi niihin ei tällaisten menojen sijaan ole tullut mitään jälkeä kristillisestä pyhityksestä? Tässä on meillä taas edessä oikea vienankarjalainen omituisuus. Asia on se, että Vienan Karjalassa melkein nykyisiin aikoihin asti avioliittoa ra-

kettaessa kirkon siunausta useimmiten ei ole saatu enemmän kuin kaivattukaan. Näet, Nikon-metropolitan liturgiallisia uudennuksia 17:n vuosisadan keskipaikoilla ei hyväksytty pohjais-Venäjälläkään, jossa Solovetskin monasteri oli vanhan liturgian vahva turvapaikka. Karjalaisetkin jäivät näin muodoin „vanhavierulaisiksi“. Vanha-uskoisten „*raskol*“ (haeresia, hairalahko) oli vaikea hävittää Karjalan metsistä; päin vastoin juurtui ja levisi se siellä enemmän kuin muualla, niin että heillä Tuoppajärven „Saarella“ oli isonlainen luostarikin ja toinen „Skiitta“ saman järven rannalla manterella. Venäjän puolelta tuli „vanha vieru“ Suomeenkin, jonka rajojen sisällä Ylämantsin *) pitäjässä oli kaksikin luostarin-taipaista, toinen Pahkalammilla ja toinen Megrissä, sekä myöhemmin muuan tällöinen jonkun aikaa Pielisen Juuassakin. Nämät vanhan vierun pesäpaikat on viimeksi kuluneen puolen vuosisadan ajalla hajoitettu, ja valtiokirkon pappeja, joita tämän vuosisadan alkuun asti Vianan Karjalan sisämaassa ei ollut useampia kuin kaksi, on istutettu kaikkialle. Mutta kansa on yhä vieläkin riippunut sitkeässä „erhetyksessään“, ja kuin vanhan vierun papit jo kauan sitten ovat olleet karkoitettut, on kansa vieraunut melkein kaikesta kirkollisuudesta. Tätä tilaa osoittanee uyöskin pyhitysmenojen puute Kalevalan

---

*) Koetteeksi kirjoitan tämän nimen näin, joten kansa sen ennen aikaan, ainakin paikalla, äänsi. Luultavasti onkin tämä muoto tämän paikannimen oikein ja alkuperäisin. Tämän nimen jälkiosa on minun luullakseni pantava yhteyteen Laatokan pohjaisosassa olevan *Mantschin* saaren nimen kanssa. Tuon ylempänä sisämaassa olevan paikkakunnan alkuasujat voivat olla tästä saaresta tulleet siirtolaisia, jotka uudispaikallensa antoivat entisen kotonsa nimen, eroitukseksi mainiten sitä vaan meren rannasta kauempana olevaksi *ylä-Mantschiksi*. Aikojen kuluessa ja tämän sanan synnyn syiden haihtuessa muistista ruvettiin sanomaan myöskin *Ilamantsi* (vertaa esim. *pysty: pisty*) ja siitä saivat virkamiehet nykyisen väärän *Ilomantsi*.

häissä. Että tämä seikka runoissa perustuu tosioloihin kansan elämässä näkyy muun muassa siitakin, mitä tunnettu matkustaja J. A. Friis mainitsee teoksessansa „En Sommar i Finnmarken, Ryska Lappland och Nordkarelen“. Kerrottuansa Karjalaisten häätavoista sanoo hän näet (s. 345): „mitä kirkollisiin menoihin tulee, ei niitä aina toimiteta kohta häiden jälkeen, ja tapahtuu niinkin, ett'ei niitä toimiteta ollenkaan, ainakin tapahtui näin vanhaan aikaan starovierien keskuudessa; mutta lapset pidettiin kuitenkin täydellisesti laillisina.“

Neljäs Luku.

Vienan Karjalan luonto. A. V. Ervarstin kertomus tästä. Metsät. Petäjän ja kuusen pohjaisimmat rajat. Ilmanala, luonnonesineet ja luonnontuotteet Kalevalassa kuvatut sellaisiksi kuin ne ovat Vienanmaassa. Koskenlasku. Simpukat. Kalevalan maantiedettä. Kalevalan ja Pohjolan keskinäinen asema. Kalevala Vienanmeren etelä- ja Pohjola sen luoteisella rannalla. Nimi „Väinämöinen“ yhteydessä „Viena“-nimen kanssa. „Vienan päälliltä vesiltä“ tuli suola Kalevalaan. Permi ikivanha suola-maa. Pohjolan rikkaus. Pohjolan liikanimet.

Lopullisia johtopäätöksiä varten ja täydellisyydenkin vuoksi lienee tarpeellista, että tässä kohdin luomme silmämme, joskopa vaan vilaukseltakin, Vienan Karjalan ulkomuotoon ja luontoon. Tämän kirjoittaja, kuin ei itse ole käynyt tässä maassa muuta kuin sen läntisessä osassa, antaa noista asioista muiden kokeneempain puhua ja panee tähän otteita sellaisten teoksista.

Tässä katsannossa ovat ensimmäisessä sijassa hra A. V. Ervastin kaksi arvokasta matkakertomusta muistettavat, nim. „Muistelmia matkalta Venäjän Karjalassa kesällä 1879“ ja tässä ylempänä jo mainittu „Suomalaiset Jäämerellä“. Edellinen olletikin antaa läpi läpensä tarkkoja tietoja ja todellisia kuvauksia puheenalaisesta maasta ja sen asujista, ja lukijan kehoitan sen kaikella mokomin itse lukemaan. Otteita sopii kuitenkin mukavammin kuin näistä teoksista ottaani eräästä kirjoitus-sarjasta, jonka hra Ervasti 1886 vuoden syyskuulla julkaisi ruotsin kie-

lellä sanomalehdessä „Finland“. Tämän sarjan ensimmäisessä kappaleessa lausuu hän muun muassa Vienan Karjalan ulkomuodosta seuraavan. „Mitä itse *maahan* tulee, niin lienee monikin taipuvainen arvelemaan, että se on muun pohjais-Venäjän alku, niin muodoin on tasaista, järvitöintä, mutta jonkun hitaasti juoksevan joen vettä-mätä, paikoittain metsäistä, mutta paikoittain myöskin surkeata tundra-maata. Ei mikään ole niin väärää kuin tällainen arvelu. Venäjän Karjala ei ole varsinaisen pohjais-Venäjän alku, vaan suoranainen jatko meidän suuriruhtinakunnan maata. Se ei ole lakeata, vaan hyvinkin mäkistä; järviä on siinä sekä isoja että pieniä, ja niitä on siinä yhtä tiheässä kuin „tuhansien järvien“ maassa, jokia on monta, ja ne virtavia, koskikkaita; komeat hongikot peittävät maan ei paikoittain, vaan koko alalta, ja ulottuvat paria kymmentä peninkulmaa pohjaisemmaksi sen pohjaisinta tienotta; soita ja jänkiä on kyllä myös, mutta ei vivahdustakaan minkäänlaisesta Siperian tundrasta (kääntäjän harventamaa). Suomalaisen silmää eivät miellytä laajat lakeat kedot; tällaisista maata ei hän voi sanoa kauniiksi. Kauniiksi sanoo hän maisemata, jossa on mäkiä ja laaksoja sekä välkkyvä vedenpinta laakson pohjassa ja näköpiirin kaukaisimpina rajoina siintää korkeita vaaroja. Tässä merkityksessä täytyy Venäjän Karjalatakin pitää kauniina, sillä vastamainitunlaisia näköaloja on siellä satoja. Se nimitys, jonka runonlaulaja käyttää Karjalasta ylipään, on kaikin puolin annettava Venäjänkin Karjalalle.“ Sitten esittää hän tämän maan avarat järvet ja vesijaksot, joita jälkimmäisiä on kaksi isompaa, joissa kummassakin on kolme suurta järveä, ja kaksi pienempää. Tämän jälkeen antaa hän piirroksen niistä Maanseljän harjanteista, jotka lännestä itää ja kaakkoista kohti kulkien täyttävät maan niin, että siinä tuskin missään on suurempaa tasankoa. Nämät har-

janteet ovat samoin kuin koko maakin korkeammat kuin harjanteet ja maa Suomen puolella Maanselkää; toisinaan kohoa yläanne yksinäisenä kumpuna useampien satojen jalkain korkeudelle. Maanpinnan muodostuksista kerrotuaan sanoo hän lopuksi näin. „Tämä piirroskuva tuosta meidän rajamme takana olevasta maasta on kyllä köykäinen, mutta siitä lienee kyllä todistukseksi ylläsano- tulle, että Venäjän Karjala on kaunista maata. Onhan siinä näet kaikki, mitä tällaisessa pitää ollakin: vuoria, laaksoja, joukko järviä, isompia ja pienempiä, jokia, joissa on kuohuvia koskia, ja ylt'ympäri avaroita metsiä, joissa honka on valtavin puunlaji, mutta kuusikaan ja koivu ei puutu.“

Tämän, huvimatkailijan tavoin tehdyn, kuvauksen täytteeksi ja vahvistukseksi panen tähän vielä muutamia tietoja vakaisempaa laatua.

Metsäopiston johtaja hra A. G. Blomqvist sanoo teoksessansa „Finlands Trädslag, i forstligt hänseende beskrifna. I. Tallen“ (Finska Forstföreningens Meddelanden, 3 B. 1 h.) *petäjän* pohjaisesta rajasta muun muassa seuraavan (s. 7). „Suomen Lapissa kulkee petäjän pohjaisraja Kelottijärveltä (68° 30' lat.) vähän pohjoisemmaksi Inari järveä (69° 30'), mutta yksinäisinä vaivaispuina kuuluu se olevan tavattavina Utsujoen ja Tenojoen yhtymyspaikassakin (69° 55' lat.). Patsjoelta, jossa sitä Norjan alalla Männikköjärven seudussa on suuria metsiä, kulkee sen raja kaakkoista kohti vähää etelämpänä Kuolaa ja edelleen Vienanmereen, jossa se ei ulotu napapiiriin asti (66° 30' lat.).“ Venäläinen tutkija Th. Köppen kertoo teoksessansa Географическое Распространение Хвойныхъ Деревъ въ европейской Россіи и на Кавказѣ, С. Петербургъ 1885 (Havupuiden maantieteellinen ulottumusala europalaisessa Venäjänmaassa ja Kaukasiassa, 634 sivua

kooltansa) s. 69, että honka, noin 35 virstaa etelään päin Kuolasta, on keskimäärin noin 126 senttimeteriä paksu ympärimitaten, yhtä meteriä korkealla maasta. Vähäistä etelämpänä, 67:n ja 68:n pykälien välillä sanoo hän kasvavan avaran hongikon omituista laatua; puut ovat aivan sileät ja suorat kuin pylvää latvaan asti, ja vasta latvassa on paksuja, alaspäin riippuvia oksia; nämät puut ovat tyveltä noin parin sadan senttimeterin paksuisia ympärimitaten. Edelleen sanoo hän Middendorffin kertovan, että Kuolasta 12 virstan päässä löytyy hirsimetsää, jossa on puita, puolentoista jalan paksuisia poikkimitaten. Kemijoella, savensekaisella tahi hietamaalla, kasvaa petäjä hyvästi, sakeana hongikkona, ja puhdistuu aikaiseen ja korkealle oksista sileäksi; täällä on paljo 100- ja 120-vuotisia metsikköjä, joissa honka on 8—9 ja useammankin tuuman paksuinen kolmen sylen korkeudella maasta.

Kuusesta kirjoittaa hra Blomqvist mainitun teoksen 2:ssa vihkossa, s. 7: „Kuusen ulottumisrajat pohjoisessa ovat seuraavat. Norjan länsirannalla tavataan yksinäisiä puita vielä $67^{\circ} 10'$ p. lat., mutta jo $66^{\circ} 30'$ lat. herkeää se tekemästä metsiköitä. Suomen Lapissa loppuu se Muoniojoella, vähäistä pohjaisempana Ounastunturia $68^{\circ} 20'$ kohdalla, ja sen pohjaisraja kulkee siitä Kyrön kylän seutuun Inarin rannalla ($68^{\circ} 45'$). — — — Murmannin (Turjan) saarennon sisämaassa ei sen pohjaisrajan juoksua tunneta varmasti; se vaan tiedetään, että tämä raja painuu enemmän ja enemmän etelään päin, kuta enemmän tullaan idän puolelle, ja Middendorff on sen määrännyt Vienanmeren länsirannalla olevaksi 66:n leveyspykälän kohdalla Ponoj-joen suussa.“

J. A. Friis taas lausuu edellä mainitussa teoksessa, s. 209—210 näin. „Jos vedetään linja Kuolan kaupungista kaakkoista kohti, niin että se leikkaa Lovozeron ja kulkee mereen asti Sosnovetsin kohdalla, niin se linja

sekä jakaa Kuolan niemimaan kahteen melkein yhtä suureen osaan että on myöskin rajana metsättömän ja metsäisen alan välillä. *Kaikki maa tämän linjan koillisella puolella on metsätöntä tundra-maata*“ (tämän kirjoittajan harventamaa).

Maanviljelys Vienan Karjalassa on, niinkuin olettaakin voipi, huononpuoleinen ja vähäsatoinen. Kaskenpoltto oli ennen hyvässä käytännössä ja olisi vieläkin näin metsäisessä maassa ihan omansa, karjan laiduntenkin parantamisen vuoksi; mutta se on myöhempinä aikoina ollut kovasti kielletty (samoin kuin tervankin poltto, *Ervasti, Muistelmia, s. 73*). Pellonviljely on siis ainoa keino, jolla ihminen täällä maalta vaatii elatusta. Mutta pellonviljelyyn viljavammassakin maassa tarvitaan isommat varat pääomaa ja työvoimaa kuin mitä tšekäläisillä ihmisillä on. Viljamaat ovat heillä siis pienet ja vähäiset. Peltoja tavataan kuitenkin vielä 20 peninkulmaa pohjoiseen päin Kemistä Kieretin tasalla (*Ervasti, s. 66*); mutta viljelys ulottuu Kannanlahden seudulle saakka (*s. 72*). Vertailun vuoksi olkoon mainittu, että Suomen puolella viljellään ohraa pohjaisimpana Kyrön kylässä Inarin rannalla (*Kihlman, „Anteckningar om Floran i Inari Lappmark“, sarjassa Meddelanden af Soc. pro Fauna et Flora Fennica, T. XI*).

Nyt voimme kysyä: onko Kalevalan luonto tuon näin kuvatun Vienan Karjalan luonnon mukainen? Sillä jos näin ei ole, jos ilmanala, maanpinnan muodostukset, luonto ylipään olisivat Kalevalassa toisenlaisina kuvatut kuin milliset ne sanotussa maassa ovat, ei olisi mahdollinen puolustaa sitä olettamusta, että Vienan Karjala on Kalevalan synnyinmaa. Kansanrunous näet — olkoon tämä tässä kerralla sanottu, huomaittavaksi joka paikassa, missä kysymys on suhteesta runon ja sen alkulaulajain välillä

— ei voi tuottaa muunlaisia ihmisiä, oloja ja suhteita kuin juuri noiden alkulaulajainsa ja heidän mielensä mukaisia, vaikka se kyllä voipi ne ihanteellisesti liioitella. Kaikkein vähimmin voivat vanhan kansanrunon tekijät kuvaella itsellensä luontoa juuri muunlaisena kuin mimmisena sen näkivät ympärillensä. Obi-joella kysyivät Ostjakit minulta, oliko siinäkin maassa, josta minä olin kotoisin, Obi s. o. tuommoinen komea joki, joka ihmiselle kesät talvet olisi mitä parahinna tienä ja josta hän sitä paitse saisi elatuksensa ja kaiken toimeentulonsa. Näin vähän voipi luonnon kannalla oleva ihminen kuvata itsellensä muunlaista luontoa kuin hänen oman maansa luonto on. Tästä huomauttaa hra Krohnkin; hän lausuu Kalevala-teoksessansa (s. 353) tästä asiasta näin. „Kansanrunoelmissa tietysti ei voi luonto olla kuvattu muuksi kuin runoinsepittäjään asuinpaikan mukaiseksi. Oppinut runoilija saattaa tosin kirjallisten tietojensa avulla vapautua tästä ahtaasta piiristä ja sijoittaa mielikuvituksensa tuotteen tapahtumatanteren mihin vieraasen maahan hyvänsä. Mutta kansanrunoilijan on pakko melkein yksinomaaisesti pysyä siinä, minkä joka päivä ympärillään näkee. Kauemmaksi syntymäpaikoiltansa siirryttyään runo sitten sitkeästi pitää tämän alkuperäisen luonteensa, sillä tavoin aina viitaten takaisin alkukotiinsa“ (tämän kirjoittajan harventamaa).

Ylläolevaan kysymykseen on tässä edellä 3:ssa luvussa jo ollut useampia vastauskohtia, sekä suoranaisia että välillisiä. Näissä tulee jokseenkin selvästi ilmi, että ilmanala, luonnonesineet ja luonnontuotteet, sikäli kuin niillä on vaikutusta ihmisen elämään ja toimeentuloon, Kalevalassa tavataan kuvattuina jokseenkin sellaisina kuin ne ovat Vienanmaassa. Maan ja veden keskinäisiä muodostuksia, Kalevalassa esiytyviä, tavataan muuallakin meidän kansan vesirikkaalla alalla, ei vaan Vienassa, niin

että niistä emme voi juuri mitään päättää siinä katsannossa, josta tässä on kysymys. Yksi kohta on kuitenkin, jossa Vienan Karjalan vesistöillä ei ole vertaansa muualla kuin pohjais-Pohjanmaalla; se on nuo pitkät virtavat joet, joissa koskenlasku tulee kysymykseen. Tämmöistä on Kalevalassakin, ja koskensanat (40:ssä runossa) eivät ole hyvästi voineet syntyä muualla kuin vienalais-pohjalaisella karjalaisella alalla. Jokien puheina ollessa älkäämme unhottako simpukoita eli simpukoita. Näitä löytyy Venäjän Karjalan ja Turjan Lapin jokiloissa (Описание Архангельской Губернии, С. Петербургъ 1813, s. 27); samoin myös pohjais-Pohjanmaan virroissa (Kemin „simpukka-rikkaasta“ joesta näemme edellä s. 15 Venäläisten puhuneen jo kolmatta vuosisataa sitten). Karjalaiset pyytävät niitä vieläkin omista jokiloistansa ja pyysivät ennen Suomenkin puolen vesistä. Niiden pyyntökeinon näin minä Hyrynsalmessa olevan samanlaisen kuin minkä Maksimov on nähnyt ven. Kemijoella (Годъ на Сѣверѣ, s. 491). Se on Suomessa opittu Karjalaisilta, jotka nytkin ostelevat helmiä meidän puolelta. Tämän omituisen tuotteen johdosta on ven. Kemin kaupunki saanut vaakunakseen simpukka-seppeleen. Meidän sana *simpukka*, *simpukka* on ven. жемчугъ. Tästä esineestä olen tässä puhunut siitä syystä, että Kalevala tuntee simpukat erinomaisen hyvästi. Särkeessä 25. 642 mainitaan naisten otsanauha, joka on simpukoista. 41:n runon lopulla kertoo laulu Väinämöisen kyynelten, hänen itkiessään ilosta kuin oli keksinyt kanteleen, juosseen mereen ja siellä „simpukoiksi siintynehen“. Tämä lausuma on erinomaisen onnistunut, sillä nämät helmet eivät tosiaankaan ole ihan valkoiset, vaan vaalean-sinertävät, joka tekee, ett'ei niillä saada juuri kallista hintaa. Mutta ei kukaan muu kuin itse näitä helmiä nähnyt olisi niistä voinut käyttää tuota sopivaa sanaa, samoin kuin ei mitkään virolaiset tahi länsisuomalaiset

Kalevalan laulajat olisi koko simpukoista tienneet tuon taivaallista.

Mutta eikö Kalevalan kertomuksissa ole viittauksia semmoisia, joista sen tapausten alan voisi todistaa maantieteellisesti yhtäläiseksi jonkun todellisen maakunnan aseman kanssa? On kyllä, ja nekin sellaisia, jotka osoittavat Vienaan.

Edellisestä tiedämme, että Kalevalan tapausalan likeysyydessä on meri. Siitä, mitä edellä on kerrottu, tulee myöskin todenmukaiseksi, että laulajat tänä merenä ajattelivat jotakin osaa Vienan merestä. Epoksen kaksi pääpaikkaa, Kalevala ja Pohjola, ovat manterella. Niiden väliä kuljetaan sekä maisin että meritse. Kuin tuuli oli ajanut mereen joutuneen Väinämöisen Pohjolaan ja hänen sieltä piti palata, antoi Louhi hänelle hevosen ja reen, joilla hän maisin tulikin kotiinsa (8 r.). Taottuansa sammon Pohjolaan, palaa Ilmarinen sieltä meritse omille maillensa. 18:ssä runossa näemme sekä Väinämöisen että Ilmarisen rientävän Pohjolaan kosiin, toisen mertä, toisen maata myöten. Nuorikkonsa tuopi Ilmarinen myöskin maisin sieltä kotiinsa. Laivalla taas kulkevat Kalevalaiset Pohjolaan sampoa anastamaan. Mitä matkan pituuteen tulee, niin sanoo runo Ilmarisen tehneen kumpasenkin paluumatkansa kolmessa päivässä; tämmöisillä ilmoituksilla vanhassa runossa ei kuitenkaan ole sannottavaa arvoa, sillä se käyttää niissä mielellään noita pyhiä lukuja 3, 7 tahi 9, näiden todenmukaisuudesta paljon väliä pitämättä. Mitä Kalevalan ja Pohjolan keskinäiseen asemaan edelleen tulee, niin on jälkimmäinen nähtävästi pohjoiseen tahi luoteeseen päin edellisestä. Tämä näkyy useammasta paikasta epostamme. Niin sanoo se 3:n runon alussa, jossa kerrotaan, kuinka maine Väinämöisen suuresta laulutaidosta kasvoi, että sanoma tästä kuului kauas ja

Viesti vierähti suvehen,
Sai sanomat *Pohjolahan*.

Alkusäkeen sanalle „suvehen“ on kertosäkeen „Pohjolahan“ vastakohtana (vertaa „Suomen k. Rakennus“, s. 174); siis: sekä suveen että pohjoiseen levisi kuulu hänen laulus-tansa. Kuin Ilmarinen oli Pohjolassa saanut sammon valmiiksi, teki hänellä mieli kotiin, ja Pohjolan emäntä istutti hänet purren perään ja

Virkki tuulen tuulemahan,
Pohjosen puhaltamahan.

Pohjainen purjetuuli vei hänet etelää kohti; Ilmarisen koti, joka myöskin oli Kalevalassa, ja tämä itse olivat siis etelään Pohjolasta. Silloin kuin Väinämöinen ja Ilmarinen kosioiretkellensä yhden ajoin, vaikka kumpikin eri tietänsä, lähestyvät Pohjolata (18:ssa runossa), alkaa talon koira haukkua kovasti, josta arvataan vieraita tulevan. Isäntä kääntää ensin tyttärensä, sitten vaimonsa ja viimein poikansa mennä katsomaan, mistä ja mitä vieraita on tulossa. Heistä ei kuitenkaan kukaan jouda askareiltansa menemään ulos. Tyttärellä on sekä läävä läänittävä, karja katsottava että sitä paitse vielä jauhot jauhattavat ja seuloittavat päivän leivoksia varten; emännällä taas on perhe syötettävä „murkinalla“ ja sen ohessa leivät leivottavat. Näistä vaimoväen askareista näemme, mikä aika päivää silloin on. Kaikkialla „katsotaan“ ja ruokitaan karja varahin aamulla. Karjalassa niinkuin pohjais-Venäjällä ylipäänsäkin lämmitetään tupaa aikaiseen aamusta, ei keskipäivällä, niinkuin monin paikoin Suomessa. Aika on tuon tapauksen tapahtuessa siis aamu ennen „murkinata“ (aamiaista), koska perhe ei vielä ole tätä syönyt. Viimein menee Pohjolan isäntä itse ulos ja näkee punaisen venheen tulevan mertä myöten taloa kohti ja kirjokorjan kiitelevän samaa suuntaa maan puolella.

Nyt ei malta enää Louhikaan olla tiedustamatta, minkälaisia vieraita on tulossa; hän pistäksen pihalle, ja luopi silmänsä seljälle, kääten päätä *päivän alle*“ (s. 590). Missä oli päivä silloin? Kaakkoisessa tahi kaakon ja etelän välillä. Siis tulivat Kalevalasta rientäväiset kosijat tältä suunnalta Pohjolaan, jonka runo siis tässäkin kohdin osoittaa olleeksi pohjaan tahi luoteesen päin edellisestä paikasta. „Luoteesen“ sanoo runo Lemminkäisenkin kulkevan Tieran kanssa, silloin kuin hän läksi kostoretkelle Pohjolaan. Samporetkeläisten laivan lähestyessä Lemminkäisen rantaa, ei tämä alussa ja kauempaa tuntenut heidän alustansa, joka tuli (39. 359—360)

Airon iskien *iästä*,
Melan luoen *luotehesen*.

Sanaa *luode* käytetään toisinaan lännestä, jossa merkityksessä se lieenee tässä ymmärrettävä. Airon „isku“ ja melan „luominen“ tapahtuu tietysti samannepäin. Matka kulki siis tällä hetkellä länttä kohti luultavasti siitä syystä, että poikettiin Lemminkäisen taloon. Pääsuunta oli kuitenkin pohjoiseen, sillä nimenomaan antaa runo, Lemminkäisen kysyttyä: „minnekä menette, miehet?“ Väinämöisen vastata: „kohti *pohjoista* kulemme sampoa tapoamahan“. Taas heidän kiiruhtaessansa Pohjolasta käskee Väinämöinen Lemminkäisen nousta mastoon tähystämään, näkyisikö mitä vaaraa-uhkaavata. Tämä ei ensi kerralla sano näkevänsä muuta kuin pienen pilven *pohjoisessa*. Vähän ajan perästä huomattiin tämä pilvi kuitenkin Pohjolan suurella voimalla varustetuksi sotivenheeksi, joka kulki paljoa paremmin kuin Kalevalaisten alus. Hädäsänsä Väinämöinen „keksi kummoa vähäisen“ s. o. teki taikaa; hän otti tuluksistansa pienen palasen taulaa, viskasi sen mereen, josta kasvoi salakari

Itähän pitemmin puolin,
Poikkipuolin pohjosehen,

ja tähän puuttuikin Pohjan pursi ja särkyi kokonaan. Tässäkin kohdin siis kerrotaan Pohjolasta Kalevalan kuljetun etelää kohti, ja kerrotaankin sellaisella tavalla, että laulajilla silminnähtävästi on noiden paikkain keskinäinen asema ollut mielikuvattimessa ihan selvänä.

Aivan mahdollointa on olettaa, että runot, nim. Lönnrotin Kalevalan runot — muut kuin Lönnrotin sankari-epokseksemme sovittamat runot eivät tässä voi tulla kysymykseen — noin monessa paikassa satunnaisesti kertoisivat Pohjolan ja Kalevalan keskinäisen aseman aina yhdeksi. Totta laulajilla ainakin ensimmäisissä polvissa, on ollut vakava traditsioni tämän mielikuvan ylläpitämiseksi, ja varmaan ovat ensi polvet heitä mieskohtaisesti tunteneet sen maantieteellisen alan, joka runossa kuvastui sen tapausten tapahtuma-tantereena. Myöhemmin, „syntymäpaikoiltansa siirryttyään, runo sitten sitkeästi piti tämän alkuperäisen luonteensa, sillä tavoin aina viitaten takaisin alkukotiinsa“, sanoo hra Krohn aivan oikein.

Todenmukaista on siis, että laulajien mielikuvassa Vienan meren eteläranta oli Kalevalan maana, ja sen luoteinen tahi länsiranta Pohjolana. Kalevalan pääpaikka Väinölä, Väinön koti, oli ajateltu ehkä sisemmäksi maata, arvaten joen varrelle, josta hänen liikanimensä „Suvantolainen“. Tuo joki voipi olla ehkäpä itse Vienajoki. Tämän nimi näyttää minusta emäsanalta nimelle *Väinämöinen*. Minulla on jostain tehty muistiinpano, että Vienajoen venäläinen nimi *Dvina* esiytyisi myöskin muodossa *Dväina*. Tätähän vastaa suomalaisella kielellä *Väinä*, joka voisi olla *Viena*-sanan toisintomuoto. *Väinä* on myöskin Düna-joen virolais-suomalainen nimi. Tätäkin jokea nimittävät Venäläiset *Dvinaksi*. Niinkuin Venäjän kielessä olisi näillä kahdella joella siis Suomenkin kielessä yksi nimi: *Viena*, *Väinä*. Näiden välimuoto on *Veina* eli *Veinä*, ja *Veinämöisestä*, *Veinemöisestä*, *Veinemoisesta* sanoo Ga-

nander (Myth. Fenn. s. 108) myöskin laulettavan. Lönnrotinkin ilmoituksen mukaan sekasivat laulajat, ainakin luomisrunossa, nimet *Väinämöinen* ja *vein emoinen*, *vien emoinen* toisiinsa (kahdessa jälkimmäisessä on kaksi karjalankielistä toisintomuotoa genitiviä *veen*, *veden*). Suullisessa traditsiossa voivat nimet *Vienamoinen* ja *Väinämöinen* ilmautua sekaisin, ja täten olisi *Väinämöinen* yhtä kuin *Vienajokelainen*.

Vienajoki ei ole muutenkaan tuntematon Kalevalassa. Oikein ylistääkseen saajanaista sanotaan häävirsissä (25. 619) hänen olevan kotoisin „Vienan päälliltä vesiltä“ s. o. Vienajoen yläjuoksun varrelta (sanasta *päälliltä* löytää lukija selityksen minun usein mainitussa teoksessani „Tutkimuksia Kalevalan Tekstissä“, s. 81 ss). Merkillistä on, kuin eräässä paikassa (46. 312) suolat sanotaan saaduiksi ei ainoastaan Saksanmaalta, vaan myöskin soudetuiksi „Suolasalmen kautta Vienan päälliltä vesiltä“. Tässä kohdin tahtoo runo nähtävästi kehua suo-laakin tavallista paremmaksi, koska keitoksena oli niin hyvää ja harvinaista kuin karhun lihaa; tästä syystä sanotaan sitä Saksasta tuoduksi, sillä Saksan tavarat (saappaat, saippua, laahkot j. m.) ovat runoissa aina parhaimmat laatuansa. Mutta satunnaisesti ja tarkoituksetta lausuttuna en minä voi pitää sitäkään, että hyvä suola sanotaan tuoduksi Vienajoen latvoilta. Tämä lausuma on ihan tosiasiaa mukainen. Ennenkuin suolan veroitus Venäjällä lakkautettiin ja ulkomaan suolan tuonti tuli luvaliseksi — josta lieneekö vielä vuosikymmenkään kulunut — sai pohjais-Venäjä suolansa enimmästi juuri „Vienan päälliltä vesiltä“. Tosi on kyllä, että aina siitä lähtien kuin Solovetskin luostari oli tullut voimiinsa on Vienanmeren länsirannoilla ollut suolankeittimöitä, joissa tätä ainetta on kiehutettu merivedestä ja joiden käyttäminen yhteen aikaan oli mainitun monasterin yksinoikeus. Mutta

näiden vaillinaisten keittimöiden tuottamus on ollut varsin vähäinen, muutamia satoja puutia vaan vuodessa, eikä ole likimailleenkaan voinut tyydyttää edes lähimmänkään maakunnan tarvetta, joka näkyy siitäkin, että Vienan ja Venäjän Karjalaan ylipään aina on salakuljetettu suolaa Suomesta. Kaikkein ensin pohjais-Venäjällä ja luoteis-Siperiassa käytettyä suolaa on, ainakin ennen kuin kruunun yksinomainen suolankauppa lakkautettiin, tullut Permistä eli Kaman maasta. Täällä ovat Syrjäänit ikivanhoista ajoista osanneet saada suolaa lähteistä kuohuvasta suolaisesta vedestä (Sjögren, Schriften I, s. 257), mutta vasta Venäläisten maahan kotiuduttua on suolan keitto näissä tienoin saanut sen lavean ja taidokkaamman käytännön, joka sillä vielä oli noin 30 vuotta takaperin. Lukija ei panne pahaksi, että tästä Permin maan suolaliikkeestä teen tähän pienen otteen teoksestani „Muistelmia matkoilta Venäjällä“, s. 257. „Tämä (suolankeitto), kuuluvat siinä sanat, on Solikamskin kaupungin seudulle kokonansa omituinen ansiolähde, lähde tämän sanan ensimmäisessä merkityksessä, sillä suolainen vesi, josta suola keittämällä kiteytetään, juoksee lähteistä, jotka kumminkin enimmäiten ovat syvennetyt kaivoiksi. Yleensä tekee Kamajoen seuduissa voitetun suolan määrä vuosittain noin 10 miljonaa puutaa, jonka valmistamisesta, kuljetuksesta ja myömisestä hyvin sadalla tuhannella ihmisellä on runsas leipänsä; niin elää Solikamsk, joka seudun suolarikkaudesta on nimensäkin saanut *), suureksi osaksi tästä luon-

---

*) Venäjän sanasta *solj* suola ja Kamajoen nimestä. Samoin on Vologdan kuvernementissä oleva kaupunki Solvytshegodsk saanut nimensä tuosta samaisesta sanasta ja Vienajoen idänpuoleisesta haarajoesta Vytshegda. Kummallakin näitä kaupunkeja on syrjäänin kielessä nimi *Soldor* suolaranta. Monella muulla paikalla on näissä tienoin nimensä *solj*-sanasta; niin tuollakin tekstissä vähäistä alempana mainitulla Usolje. (Tätä kirjaa kirjoitettaessa tehty lisä.)

nontuotteesta, niin on, vähän päälle 20 virstan päässä tästä kaupungista, Kamajoen varrella rikas ja pulska kauppala Usolje, jossa on kolme kirkkoa, 10 kauppapuotia ja kymmenkunta kaksinkertaisia kivikartanoita, ja jonka asujat kokonansa elävät vaan paikalla löytyvistä suola-tehtaista; monta muuta paikkakuntaa mainitsematta, joilla samoin on ainoa tulonsa suolan valmistuksesta.“

Vienan nimi oli ennen runonkeruun tointa ja runojen s. o. Kalevalan ulosantoa peräti tuntematon Suomessa muualla kuin koillis-Pohjanmaan pitäjissä likinnä rajaa. Vielä vähemmin on Suomessa tahi Virossa mitään tiedetty „*Vienan* päällistä vesistä“, eikä runojen tutkijakaan ole arvanneet sitä ihan todenperäiseksi, kuin runo sanoo sieltä muun muassa tulleen suolaakin. Kuinka olisivat Kalevalan etelä- ja länsisuomalaiset laulajat saaneet nämät asiat tietoonsa ja ne runoihin laulaneet!

Niihin maantieteellisiin osviittoihin Kalevalan pääpaikkojen asemasta, jotka edellisessä ovat kerrotut epoksesta itsestä, tulee vielä muutamia lisää.

Väinämöisen sanotaan asuvan „*Karjalassa*“ (43. 406, 50. 477), samoin Ilmarisenkin (31. 360). Ilmarisen asuinpaikka ei kuitenkaan ollut varsin likellä Väinämöisen kotoa, se näkyy 18:sta runosta, niinkuin sekin, että se oli pohjoiseen päin Väinölästä. Vielä enemmän Pohjolaan päin asui Lemminkäinen (39. 341–354).

Edellisen mukaan tulee Pohjola olemaan Vienan meren länsirannalla, pohjoisempana. Täällä on Kemistä alkaen useampia erinomaisen sopivia asumuspaikkoja, olletikin joensuita, joissa lohen- ja kaikenlainen muu merenpyynti yhdeltä puolen ja toiselta hyvät poron- sekä karjanlaitumet (jälkimmäiset jokivarsilla) tarjoovat ihmiselle hyviä toimeentulo-keinoja. Metsäkään ei kiellä antiansa, kuin vaan ymmärretään harrastaa linnun ja muun

otuksen pyyntiä. Sanotuissa paikoissa onkin verrallisesti runsas väestö, joka nyt on enimmäkseen venäläinen. Arvattava on, että kaikki nuo luonnonlahjat olivat muutamia satoja vuosia tätä ennen monta vertaa runsaammat, niin että etelämpänä asuvat Karjalaiset, joissa tämä herätti kateutta ja ryöstöhalua, eivät sikäläisten ihmisten, Pohjolan asujain, rikkautta voineet ymmärtää eikä selittää muuten kuin ihmeen kautta saavutetuksi (sampo). Pohjolan asukkaat voivat olla ehkä Lappalaisia. Ainakin on nimi *Lappi* usein kertosanana *Pohjolalle*, samoin kuin *Turja*-nimeä ei Kalevalassa koskaan käytetä muuten kuin kertona *Lapille*. Turjan nimi ilmautuu aikaiseen venäläisissä aika- ja asiakirjoissa, joissa sillä aikaisimmin on muoto Тър (т oli vanhempina aikoina merkki oikealle äänelle, joka oli lyhyt u), sitten Tep. Näillä nimillä tarkoitetaan Venäjän Lapin niemimaata, olletikin sen rantoja. Myöhemmin, kuin Norjalaisten valta ulottui Kannanlahteen asti ja vähän etelämmäksikin, ruvettiin tätä rantaa Venäjän puolella kutsumaan Мурманский берег Normannien s. o. Norjalaisten rannaksi, vaan yhtä usein sanottiin sitä myöskin Лопарский берег Lapin rannaksi. — Pohjolata kutsutaan toisin taas *summaksi Sariolaksi*. *Sariolan* nimen selittää Lönnrot *sararuohon* nimestä. Minä jätän sen sikseen, mutta katson omaisuudensanaa *summa* tärkeämmäksi, sillä epäilemättä tarkoitetaan tällä sanalla puheina-olevain tienotten sumeata, sumuista ilmanlaatua (katso mitä tästä edellä on sanottu). Tätä samaa ilman ominaisuutta luulen tarkoitettavan eräällä toisellakin Pohjolan liikanimellä, nim. *Pimentola*, sillä talvinen yö ei voi pohjais-puolella Vienan mertä olla niin paljoa pitempi sitä mitä se on sen eteläpuolella, että siellä olevata maata olisi tämän toisen rinnalla huomaittu ruveta nimittämään erittäin pimeän maaksi. Sitä vastaan voitiin Pohjolata paremmalla syyllä sanoa *kylmäksi kyläksi* etelärannan il-

manalan rinnalla. Eroitus tässä katsannossa on tosiaankin niin suuri, että lumet tulevat Kannanlahdessa kahta viikkoa ennen ja lähtevät samoin kahta viikkoa myöhemmin kuin Arkangelissa (katso edellä mainittua Описание Россійской Имперіи, s. 27).

Viides Luku.

Kalevalan luonto. Tundra. Jääkarhu. Lehtikuusi. Cembra. Valaskala; mursu. Sika. Naali. Siili. Kameli, tevana. Saarni. Lehmus; niini. Vaahder. Petäjä, mänty, honka. Kuusi. Koivu. Leppä, kataja, paju, haapa, raita. Paikannimien muoto *-kko-* päätteellä. Tammi. Rutimo-raita. Omenapuu. Yleislausuma Kalevalan luonnosta.

Siinä, mitä tässä edellä on esitetty, pitäisi olla kyllin todistettuna, että Kalevala on Karjalaisten, etupäässä Vienan Karjalaisten, tekemä. Mutta kuin kerran olen asiaan ryhtynyt, niin ei haitanne, että toimitan mielipiteeni todistamisen niin täydellisesti kuin mahdollista on. Tässä katsannossa puuttuu esitykseni vielä sitä, että ne asianhaarat, joista syin Kalevalan karjalaista alkuperää suostaan väitetään mahdottomaksi, tulevat tarkemmin tutkituiksi. Nämät asianhaarat on hra Krohn yhdessä jakssossa esittänyt edellämainitun Kalevala-teoksensa 4:ssä luvussa sekä myöskin supeammassa muodossa „Finsk Tidskriftin“ elokuu-vihkossa v. 1886. Minä otan ne tarkastaakseni siinä järjestyksessä, jossa ne hänellä tulevat esiin.

Tämän mukaan tulee minun alottaa laajanlaiset vastaväitteeni keskustelulla Kalevalassa ilmautuvasta luonnonkuvauksesta. Tätä ei hra Krohn katso millään muotoa yhteensopivaksi vionalaisen alkuperän kanssa. Koska se,

mitä hän tässä katsannossa on tuonut esiin, vastamainitussa aikakaus-kirjassa on lausuttu lyhemmin ja selvemmin kuin Kalevala-teoksessa, niin käännän minä edellisestä tähän hra Krohnin ajatukset puheenalaisesta asiankohdasta. „Ne luonnon esineet“, sanoo hän, „jotka Kalevalassa esiytyvät, ovat sangen suureksi osaksi aivan soveltumattomia niin pohjaiseen tienoosen kuin Jäämeren ranta on. Meidän epillisissä runoteoksissa *) ei ole koskaan puhetta näiden tienoiden kolkoista, paljaista tundroista, ei jääkarhuista, jotka näillä rannoilla eivät ole harvinaiset; ei lehtikuusesta eikä cembrapetäjästä, jotka ovat niin omituiset Vienajoen ja Uraalivuorien väliselle aarniometsälle. Sitä vastaan esiyytyy yleisesti tammi, vaahder, lehmus ja omenapuu, joiden pohjaisin raja on paljoa etelämpänä. Eläimistä ovat siili ja kesy sika yhtä varmat tunnusmerkit. Valaskalasta ja mursusta tosin joskus mainitaan, mutta ainoastaan harvoin, silminnähtävästi outoina vieraina; toiselta puolen taas mainitaan, kummallisena vastakohtana näille, kamelia.“ Kalevala-teoksessa sanoo hra Krohn nyt lueteltujen luonnonesineiden lisäksi saarnipuun „runoisamme“ ilmautuvaksi, mutta pohjaismaissa olemattomaksi, ja taas naali-eläintä pohjanperän asujaksi, mutta ei runoissa tavattavaksi; samoin runoissa esiytyväksi „aivan eteläisen tevanan l. kamelin“.

Ohitse menen saan muistuttaa, että minä en hra Krohnin käyttämiä lausumia „epilliset runoteokset“ ja „runomme“ ota ymmärtääkseni muussa kuin Kalevalaa tarkoittavassa merkityksessä, enkä tunnusta käsikirjoituskokoelmilla enkä millään muilla „runoilla“ kuin Kalevalalla itsellään olevan todistusvoimaa Kalevalan syntyperän asiassa. Tämän sanottuani käännyn hra Krohnin lausu-

---

*) Kaikki harvennukset tämän kirjoittajan tekemiä.

miin Kalevalan luonnonkuvauksesta. Niissä on paljon väärin ja epätarkasti esiintuotua.

Mitä nyt ensinkin tundraan tulee, niin on edellä (s. 97) ja osoitettu, ett'ei sitä ole likellä pohjaisintakaan Karjalaisten olinpaikkaa, ja ett'eiväthän nämät sitä voineet Kalevassakaan mainita, kuin eivät ollenkaan tietäneet, tunteneet koko tundraa. Edellä on pohjais-Karjalan paras tuntija A. V. Ervasti puhunut. Hänen lausumistaan tuntuu, ikäänkuin hän juuri tästä tundra-seikasta taistelisi jotakuta vastaan, vaikk'ei hän ketään mainitse; jos tämä luuloni on oikea, niin en erehtyne siinäkään paljon, että oletan tuon taistelun tarkoittavan hra Krohnia. — Yhtä perätöin kuin tundran on jääkarhun Kalevalassa esiytymisen vaatimus, joka sisältää, että jos muka Kalevala olisi Vienanmeren rantamaissa laulettu, niin ilmautuisi tämäkin eläin sen kuvauksissa; mutta sitä ei tavata siinä, siis on Kelevala syntynyt etelämpänä. Katsokaamme, mitä luonnontutkijat sanovat tämän eläimen asuinpaikoista. Melan sanat siitä kuuluvat näin („Suomen Luurankoiset“, s. 43): „Löytyy ympäri Pohjoisnavan Jäämeren pohjoisimmissa osissa*): Huippuvuorilla, Novaja Semljassa, Siperian rannoilla ja pohjoisimmassa Amerikassa. On kahdesti jättien matkassa ajeltunut itä-Ruijan rannoille. Nähtiin syksyllä 1852 Varankivuoman molemmilla rannoilla ja luultavasti sama karhu ammuttiin seuraavassa huhtikuussa tunturilla lähellä Kjöllevuomaa; Lohivuomassa (Laxefjord) saatu 1867.“ Ja sieltäkö, monien satojen, jopa tuhansienkin virstojen päästä, olisivat Vienan Karjalaiset voineet tulla tuntemaan jääkarhun Kalevalaan laulettavaksensa! — Melkein samanlainen on lehtikuusen ja cembra-petäjän laita. Hra Krohnin sanojen mukaan olisi Vienajoki näiden puunlajien läntinen raja. Toista

---

*) Tämän kirjoittajan harventamaa.

sanovat luonnontutkijat, jos heitä, niinkuin tarpeellista on, tässäkin asiassa kuulustamme. Venäläinen tutkija Th. Köppen lausuu edellä mainitussa teoksessansa s. 223 lehtikuusen ulottumisalasta europalaisessa Venäjänmaassa näin. Tullen Siperiasta lehtikuusi, astuttuansa yli Uraalin harjanteen, pitkällä niemekkeellä pistää luoteis-Venäjän tasankoon, mutta ei länteen päin jaksa päästä Äänisjärvenkään, ulottuen etelän puolella melkein Volgalle asti, lähellä Nishnij Novgorodia; s. 225 sanoo hän sen pohjaisen rajan Petschoralta Mesenin lahteen olevan vähemmän tunnetun. Että tsaari Pietari istututteli tätä puuta muutamiin paikkoihin Arkangelin ja Aunuksen lääneihin ja myös Suomeenkin, ei liene saattanut sitä Kalevalan jo ennen häntä eläneiden alkulaulajain tietoon. Cembra taas tuskin ulottuu Petschorallenkaan asti länteen päin, Vologdan kuvernementin itäisimmässä piirikunnassa Solvytschegodsk (sama teos, s. 17). — Mitä valaskalaan ja mursuun tulee, niin näkyy siitä, minkä niiden ilmautumisesta Kalevalassa olen tässä edellä (s. 82—3) maininnut, ett'eivät ne Kalevalan laulajille ole olleet niin „oudot vieraat“ kuin hra Krohn arvelee. Jokapäiväisiä tosin nämät vieraat eivät luonnonolojen mukaan ole koskaan voineet olla Vienanmeren länsi- ja etelä-rannoilla. Mutta kuinka tunnetut voivat nämät Jäämeren asukkaat ennen aikaan olla noille muille, oletetuille, Kalevalan laulajille Virolaisille ja länsi-Suomalaisille? — Sika ei ole, sen myönnän minäkin, Kalevalassa asunmukainen. Sian kotoeläimenä pitäminen on mahdollinen ainoastaan, missä maanviljelys on kehkeytyneemmällä kannalla ja maanviljelyksen tuotteita löytyy runsaammalti, sillä tämä syöläs eläin vaatii viljalta suurusta ja juurikasveja. Tämän tähden ei sitä vielä meidänkään aikoina tavata muuten kuin harvassa kotoeläimenä pohjanperällä, jossa sitä pitkän talven tähden pitäisi vielä kauemmin kuin etelämpänä syöttää

ihmisen ruualla, mutta jossa ihminen itsekin usein pitkät ajat kärsii suuruksen puutetta. Eräs koillisella Pohjanmaalla syntynyt ihminen kertoi minulle, että hänen lasna ollessaan kuljeksivaiset Mustalaiset pitivät kanssansa aina jonkun siankin, näyttääkseen sitä kansalle outona eläimenä; melkein samaa kertoo Paavo Korhonenkin runossansa „Mustalaiset“ pohjais-Savosta. Vienan Karjalassa mahtaa sika vielä nytkin olla yhtä harvinainen kotoeläin kuin mikä se ennen oli koillis-Suomessa. Eikä se Kalevalassakaan esiidy kotoeläimenä muuta kuin muutamissa paikoissa, joista kaksi on häärunoissa (23. 157 ja 25. 137) ja kaksi karhunpeijais-runossa (46. 557, 605), molemmat runonlajit niitä, joita laajimmalti on käytetty ja joihin siis uudemman-aikaistakin ja kehkeytyneemmän elämän ilmiöitä helposti on voinut tulla myöhemmin. Yksi Kalevalan paikka, jossa sika ilmautuu kotoeläimenä, on vielä mainitsematta; se on 29:n runon loppu, jossa Lemminkäinen sanoo:

Minä piilin piikasia,
Varoin vaimon tyttäriä,
Kuin susi *sikoja* piili,
Havukat kylän kanoja.

Tämä lausuma on lausuttu uudenaikaisella ironialla, joka vanhalle runolle on peräti vierasta. Vierasta on kahden jälkimmäisen säkeen sisällyskin pohjan ja koillisen Suomalaisen elämälle, sillä jos sika on uudenaikainen kotoeläin, niin on kana se vielä enemmän. Nuo neljä säettä ovat sopimattomana interpolationina suljettavat pois Kalevalasta. Varsin uudenaikaista, milt'ei suorastaan ruotsalaista, on sekin, kuin Joukahainen, vaadittuansa Väinämöisen miekkaisille ja tämän epäydyttyä siihen rupeamasta, uhkaa laulaa siaksi sen, joka ei hänen kanssansa rupea miekan mittelöhön. Vanhassa Kalevalassa vastaa tätä paikkaa paljoa sopivampi lausuma (30. 101—3):

Tuonne laulan tuhman miehen,
Laulan lastuiksi vesille,
Lumpehiksi lainehille.

Mutta jospa sika kotoeläimenä onkin jotensakin vieras Kalevalalle, niin on sianliha sitä vastaan hyvin tuttu Kalevalaisille, jotka sitä syödä purskuttelevat juhlallisissa tilaisuuksissa, niinkuin esim. häissä *). Kuinka tämä on ymmärrettävä? Juuri samoin kuin se, että pohjais-Venäjän ja pohjais-Siperian asukkaat, vaikka he eivät kasvatakaan sikoja, kuitenkin juhlatiloissa syövät joskus sianlihaakin, jota kauppa heille tuopi suolattuna etelästä, samoin monien satojen, jopa tuhansienkin virstojen päästä kuin leiväksiä. Mutta harvinaista ja makupaloina maistettavaa tämä aine tuolla pohjanperällä kumminkin on. Eikä tarpeellistakaan ensinkään. Pohjoisimmassa asuvaliset ihmiset kyllä tarvitsevat, niinkuin tunnettu on, enemmän rasvaa ja eläimellistä ravintoa ylipään kuin vähemmässä kylmässä eläväiset. Mutta näitä aineita saavat he kyllin kyllä sekä kalastuksen ja metsänpyynnin runsaista saaliista että porolaumoistansa. Sianliha esiyytyy siis heillä vaan harvinaisena ulkomaan herkkuna, samoin kuin nisu-leipä (Kalevalan savokarjalais-niminen „vehnäinen“), ja tällöisenä olevaksi on se katsottava Kalevalassakin, samoin kuin ennen vanhaan Vienen Karjalassa.

Silloin kuin hra Krohnilla on tarvis todistaa Kalevalan epäkarjalaisuutta tahi epävienalaisuutta, ei hän jätä vähintäkään seikkaa käyttämättä, joka vaan näyttää puo-

---

*) Pohjolan hääpöydän ruuista sanotaan muun muassa (21. 233—238):

Olipa lohta luotasilla,
Sivulla *sian lihoa*,
Kupit kukkuraisillansa,
Vait varpelaitehilla
Syöä kutsuvierahien,
Ja vävysen liiatenki.

lustavan hänen mielipidettänsä. Ja sen, joka tahtoo tätä vastustaa, täytyy kulkea polvitella hänen jäljestänsä, tutkistellen hyvinkin vähäpätöisiä asioita. Niin mainitsee hän naali-eläimenkin noiden edellä lueteltujen luonnonesineiden joukossa, joiden olemisesta tahi olemattomuudesta Kalevalassa ja Vienan Karjalassa hän saapi johtopäätökseksi, että Kalevalan tässä maassa syntyminen on mahdotoin. Naali on pohjaisimman pohjan eläin, suomalais-karjalaisella manterella enimmästi tunturi-eläin, joka harvoin eksyy etelämmäksi, edes Vienan Karjalaankaan. Merkillistä on, ett'ei sen nimeäkään, joka on lappalainen (la. *njalla*), löydy enemmän Karjalan kuin Aunuksenkaan kielessä (katso Genetzin teoksia). Mutta hra Krohn arvelee: naalia ei mainita Kalevalassa, ja tämäkin on todistus siitä, ett'ei meidän kansanepos ole voinut syntyä noin pohjoisessa kuin Vienan Karjalassa. Juuri kuin kansanepoksen pitäisi antaa niin tarkka luonnonesineiden luetelo, ett'ei siitä saisi sattumoiltakaan yhtään semmoista puuttua, jonka vaan voipi olettaa olevaksi likimaillakaan epoksen synnyinpaikkaa! — Taas toisannepäin arvelee hän: siili mainitaan Kalevalassa, vaikkapa vaan yhden ainoan kerran; siili on eteläisimmän Suomalaisten alan eläin; tämäkin seikka todistaa, että Kalevala on ensiksi laulettu tällä eteläisellä alalla. Tosiaan onkin tämä eläin varsin harvinainen Suomessa; vasta Inkerissä tavataan sitä useammin ja Virolaisten alalla lienee se jokseenkin tavallinen. Sen nimi on virolainen; mordvan kielessä kuuluu se *seijel*. Kalevalassa ei itse eläin kumminkaan esiidy, mutta sen luut ainoastaan, ja nämätkin niin odottamattomassa virassa kuin tuvan sivuseininä! Se paikka on häävirsissä, jossa siilinluut sanotaan olevan tuommoisessa kummallisessa käytännössä. Pohjolan emännän ihastus hänen tyttärensä sulhasen Ilmarisen tullessa taloon ja astuessa tupaan on rajatoin. Hänen tuleva vävyensä on hänestä jaloin ja

ylevin kaikista miehistä; sen hevonen, reki ja kaikki kalut paremmat kuin kenenkään muun. Tämmöistä erinomaista vävyä ei käykään vastaanottaminen tavallisella tavalla. Emäntä käskee syöttää hänen hevoistansa

Koropasta kultaisesta,
Vaskisesta vakkasesta
Pestyin ohrin, lestyyn leivin,
Keitetyin kesäisin vehnin,
Survotuin suvirukihin

ja sitoa sen soimelle „kultaisista koltsasista“. Mutta itse oli vävy vielä erinomaisemmasti juhlittava. Sopimatointa oli häntä vastaanottaa tavalliseen tupaan, jospa hyvinkin siistittyyn ja valaistuun. Tuvankin piti olla jotain erinomaista, jotain ennen näkemätöntä, kuulematointa. Ja tämä möinenpä se onkin emännän sanojen mukaan (21. 159—166):

Sivuseinä on *siilin* luista,
Periseinä peuran luista,
Oviseinä osman luista,
Kamana karitsan luista.
Orret on omenapuista,
Patsas puista patviloista,
Luaslauat lumpehista,
Laki lahnan suomuksista.

Arvattavasti tässä ei ole ensinkään tarkoitus sanoa tupaa tosiaankin rakennetuksi noista kaikista kummallisista aineista eikä edes niillä koristetuksikaan. Ainoastaan tuvassa vallitsevan puhtauden, komeuden ja juhlallisen asun kehumiseksi luetellaan sen osina oleviksi tuommoisia ous-toja esineitä. Näiden joukossa ovat nyt siilin luutkin. Joutavaa olisi ja lapsellista hra Krohnin kanssa tuon yhden sanan tähden olettaa koko tämän häärunon synty-neeksi etelämpänä, jossa siili on tunnettu eläin, ja sieltä joutuneen Vienan Karjalaisten säilytettäväksi. Sana on

miten-kuten ollut kansalla muistissa, tummalla merkityksellä, ja sopi tämän tähden vielä paremmin kummasta oudosta esineestä käytettäväksi. Epäilemätöntä on, että tuo siteeraamani paikka häärunoja on pohjaiselta runoalalta, ja siili-sanakin täältä saatu, koska tämä paikka aivan tämmöisenänsä tavataan jo vanhassa Kalevalassa, 14. 123—130. — Tuo „aivan eteläinen“ kameli-varsa, yhden ainoan kerran vaan sekin käytetty Kalevalassa (14. 248), survaseisi runon synnyn vielä etelämmäksi kuin siili, jos vaan yhdestä sanasta olisi päättää ja jos laulajat sitä käyttäessään olisivat tietäneet sen oikean merkityksen. Se, samoin kuin tevana, on käytetty Lemminkäisen pyydettävästä „Hiitten hirvestä“, ja nähtävästi tarkoitetaan kumpaisellakin sanalla ainoastaan sanoa tätä hirveä oudon suureksi, kummalliseksi ja haltiakkaaksi eläimeksi, jommoisena se tosiaankin ilmestyykin pyytäjällensä; katso näistä sanoista tarkempi selitys usein mainitussa teoksessa „Tutkimuksia Kalevalan tekstissä“, s. 72. Mitään „etelätä“ runon synnyinpaikaksi ei *kameli*-sanaan johdosta ole ajattelemista, sillä sekin löytyy jo vanhassa Kalevalassa, 7. 484.

Kalevalassa mainittujen luonnonesineiden seikoista puhuessani olen tahallani jättänyt viimeiseksi nuo jalommat puunlajit saarnen, lehmuksen, vaahteren, omenapuun ja tammen, viimeiseksi siitä syystä, että niiden ilmautuminen Kalevalassa on päävaltti tahi oikeastaan pidetään sinä niitä vastaan, jotka väittävät Kalevalan syntyneeksi noin pohjoisessa kuin Vienan meren rantamaassa, vaikkapa eteläisimmässäkin. Niin lausuu hra Krohn (Kirj. Historiassa, s. 354): „Voisi kenties sanoa näiden (noiden puiden nimien) olevan muualta kuultuja nimiä, jotka koristuksen vuoksi on sekaan pistetty; mutta huomattava on ett'ei niistä suinkaan puhuta, niinkuin kaukamaisista har-

vinaisuuksista, siihen tapaan kuin esim. häärunoissamme Saksan laahkoista ja Saksan saappaista; ne ovat päin vastoin aivan tavallisia aineksia, joista veistetään tavallises-
sessa elämässä tarpeellisia esineitä.“

Viimeisessä lauseessa on taas paljo liioiteltua. Kat-
sokaammepa.

Saarnen mainitsee Kalevala vaan yhden ainoan ker-
ran (31. 156), ja senkin polttopuuna niiden muiden puun-
lajien joukossa, joista Untamo teki rovion polttaaksensa
Kullervon. Jos mikään, osoittaa tämä saarnen käyttä-
minen Kalevalassa sitä, ett'ei laulajalla ole ollut minkään-
laista käsitystä tästä puusta ja sen luonteesta. Tämä
„nimi“ on siis todellakin ainoastaan „koristuksen vuoksi
pistetty sekaan“.

Lehmuksen mainitsee Kalevala ainoastaan kolme
kertaa, joka kyllä on kummastuttavaa, sillä tämän puun
pohjaisin raja on ennen ollut ja on vielä nytkin, niinkuin
jäljempänä saamme nähdä, paljoa likempänä Viena kuin
noiden muiden jalompien puiden. Häävirsissä näet 25.
108 sanotaan sulhasen kosissa käydessään hajottaneen
morsiamen kodista „lautalinnan“ (toisessa paikassa: „liina-
katon“) ja „lehmusseinän“, jolla lausumalla vertauksen
tavoin ilmoitetaan hänen voittaneen morsiamen neidellisen
vastustuksen. Edellä olen jo osoittanut, mistä syystä hää-
runoihin on voinut tulla enemmän kuin muihin runoihin
runon alkuperäiselle luonnokselle vieraita aineita. Muuten
on huomaettava, että lehmus ei millään muotoa kelpaa
seinähirreksi ja että kuin se runossa kuitenkin tämmöi-
senä mainitaan, poikkeaa runo siinä kaikesta olevaisesta
olosta tahi osoittaa se pikemmin laulajalla perinpohjaista
epätietoa siitä esineestä, jonka nimen hän vaan kuule-
moilta on pannut lauluunsa. Sitten mainitsee epoksemme
lehmukseksi Pohjolan kuusisen tuvan siltaa (27. 19), jossa
runonlaulajan mielikuvatin on yhtä vallatoim kuin lehmus-

seinää kuvitellessaan. Kolmannessa paikassa sanoo Kalevala Kullervon kehtoa („liekkua“, 31. 95) lehmukseksi. Siinä kaikki.

Merkillisempää on, että tämän puun niintä, joka sen juuri tekee niin huomaittavaksi ja hyödylliseksi ihmiselle, ei Kalevalassa mainita kuin kerran (47. 315). Sitä nuottaa näet, jolla Väinämöinen ja Ilmarinen ensin koettavat pyytää tulen niellyttä kalaa, sanotaan „niiniseksi“ ja „katajaiseksi“, josta ohitse menen en voi olla huomauttamatta, että kuvaus tässä kohdin on erinomaisesti vanhan ajan asun mukainen, olletikin kuin otamme lukuun, että runon mukaan tuo tuonaineinen nuotta „painetaan pajuvesillä“ ja „raketaan raian kuorilla“. Mutta niinuotallaan, lisätäkseni vielä poikkeamistani oikeasta aineestamme, eivät sankarit saa pyydettyä kalaa; he saavat sen vasta liinaisella nuotalla, joka muka oli taajempi, uudemman ajan keksimä. Niininen nuotta ja liinainen nuotta, ne ovat kaluja kahdesta päällekkäin olevasta kultuuri-kerroksesta. Mutta palatkaamme aineesemme. Niini on ikivanhoista ajoista tunnettu esine itä-suomalaisten kansojen alalla, ja vielä tänäkin päivänä saadaan vuosittain ne monta miljonaa niinimattoa, joissa Venäjällä ja Venäjältä kuljetetaan kaikenlaista tavaraa, olletikin leiväksiä, juuri Tscheremissien ja Votjakien maasta. Sieltä voi jo vanhaankin aikaan pohjais-Venäjä ja Viananmaakin saada tätä hyödyllistä ainetta sekä muun tavaran päällyksenä että suorastaankin rihmas- ja nuoras-aineena. Sinne viittaa tuokin asiantuntemattomasta vähäpätöiseltä näyttävä seikka runossa, että (Kullervon) liekkua sanotaan lehmukseksi. Lehmuksen suomalais-ugrilaisessa kotimaassa keski-Volgalla ja Kamajoella tehdään tosiaankin lehmuksen kuoresta, sitten kuin niini sen sisäpuolelta on kiskottu pois ja kuori on painettu sileiksi levyiksi, kaikenlaisia astiantapaisia, niinkuin vakkoja, matkarasioita y. m. ja myöskin

kehtoja; ja tämänlaisia kaluja näkee matkustaja käytännössä paljoa pohjaisempana lehmuksen pohjanpuolista rajaa; lehmuksen-kuoristen kalujen sijan astuvat sitten pohjempana koivuntuohiset kalut (kontti, kopsa, jauhokansi, tuohinen, tuohonen, tuohikatto, tuohus, virsu, kaikki Kalevalan kaluja), niiden joukossa vipukehdotkin. Aivan oikein ja onnistuneesti on se runossa ajateltua, että niin outoluontoisella miehellä kuin Kullervolla, joka jo kehossansa tekee hämmästyttäviä töitä, piti olla oudonlainen, kaukaa tuotu kehtokin. Vaikka tunnettu, ei siis niini (eikä sen antajakaan lehmus) näytä olleen kotoinen Kalevalan alkulaulajain tienoilla.

Jonkunlaista tietoa niinestä ja niinipuusta voivat nämät kumminkin saada lännenkin taikki oikeammin lounaan puolelta, Suomesta. Niini oli ennen aikaan meidän maassa hyvin tunnettu ja laajalti käytetty aine. Se on joutunut eräasen sananlaskuunkin, joka kuuluu: „kierrä minua, älä kiroa: sanoi kivi kyntäjätä, niini köyden vääntäjätä“ (sanaleikki, joka tässä ilmautuu *kierrä*-sanan kahdella eri merkityksellä, on meidän kansallis-tuotteissa jottain harvinaista). Vielä meidän aikanakin, vaikka hampuiset nuorakset nyt ovat joka miehen saatavina, pidetään monessa paikassa niiniköyttä nuotassa ja niiniainaa verkossa parempana kuin hamppuista. Niintä tiedän vielä kiskottavan ainakin paikoittain niin pohjaisessa kuin Säämingissä ja Korpilahdella. Niistä sadoista paikannimistä maassamme, joissa sana *niini* on määräyssanana, ulottuvat muutamät lähemmäksi 63:ttä leveyspykälää; minä mainitsen niistä eräitä pohjaisimpia: *Niinikumpu* Kiteellä, *Niiniwaara* Kaavilla, *Niinijärvi* Tuusniemellä, *Niinikonsaari* Liperissä, *Niinisaaari*, *Niinisaaaret* ja *Niinimäki* Kerimäellä, *Niinisaaari* Rantasalmilla, *Niinimäki* Ruovedellä, *Niinivesi* Laukaassa, *Niinimäki* Virroissa, *Niinilaks* Viitasaaressa, *Niinivesi* Rautalammilla, *Niinimaa* Alavuella. Nämät nimet

osoittavat niinipuun eli lehmuksen niillä nimitettyjen paik-
kain tienoissa olleen tavallisen *). Sanoin: olleen; vali-
tettavasti ei asian laita nyt enää ole niin. Lyhytjärkisyy-
dessään ja ahnaudessaan on ihminen vahingoksensa hä-
vittänyt tämän kauniin ja hyödyllisen puun, niinkuin muu-
tamia muitakin jalompia puunlajeja; tammen hävittämi-
sestä saan puhua vähäistä enemmän, kuin tulemme kes-
kustelemaan tästä puusta. (Samoin kuin tuoten kasvikuun-
nassa on ihminen tehnyt hävitystä eläinkunnassakin; esim.
majava on näissä maissa hävitetty ihan sukupuuttoon,
hirvi ja saukko aivan vähiin.)

Siis voivat runonlaulajat Vienan Karjalaiset ennen
muinoin Suomenkin puolelta tulla tuntemaan lehmuksen.

Vähän toisenlainen kuin niinipuun on vaahteren
(tscher. *vaštar*, mordv. *ustir*) laita. Suomessa on se paljoa
harvinaisempi kuin edellinen, ja ehkäpä myös eteläisempi.
Kumminkin tavataan vaahteria siellä täällä niinkin poh-
jaisessa kuin etelä-Savossa, jossa myös paikannimet *Vaa-
hersalo* (Rantasalmilla) ja *Vaahermäki* (Säämingissä) osoit-
tavat tämän puun siellä kasvavan tahi kasvaneen. Mutta
hyvin harvassa on sen tavallisella nimellä alkavia pai-
kannimiä. Viron kielessä on vaahterella toinenkin nimi
pärn, ja tämä sana, jonka merkitystä Suomen kielessä
sanakirjan-kirjoittajat eivät näy tuntevan, löytyy useassa
paikassa meidän maattamme 62:n pykälän seudussa paikan-
nimenä tahi paikannimen osana. Kaikissa tapauksissa ei
vaahder ole kotoinen Suomessa muualla kuin eteläisim-
mässä osassa. Eikä sitä tunneta paljon Kalevassakaan.
Uudessa laitoksessa tulee se tosin esiin viisi kertaa; vaa-

---

*) Pohjaisin paikka Suomessa, jossa lehmuksen tätä nykyä tie-
detään kasvavan, on Viannansaari Viannan kosken vieressä, Kuopion
kaupungista noin 4 peninkulmaa pohjaiseen päin. Viannansaarella kas-
vavat lehmukset ovat suuria, vahvoja puita. Säyneensalossa, lähellä
Kuopiota, löytyy myöskin muutamia niinipuita.

terinen on siinä vaaja, aisa ja vasu; vaahteressa istuvaan lintuun verrataan morsianta, ja vaahteren vesasta sanoo Kullervo saavansa ruumiin varren uudelle sisarelle, joka muka olisi tehtävä entisen kuolleen sijaan. Mutta vanhassa laitoksessa ei vaahter ilmaudu kuin yhdessä ainoassa paikassa, siinä sulhasen reen aisana. Selvää on, että tämä puunnimi on joutunut Kalevalaan niiltä paikoilta myöhempää runonkeräysalaa, joissa vaahter on tutumpi, ja että tämä on tapahtunut noissa enimmän muunnoksen alaisina olleissa hää- ja loihturunoissa. Eräasen paikkaan U. Kalevalaa on vaahteren nimi silminnähtävästi tullut Lönnotin toimituksessa; se on 46. 385 säe-parissa

Vaahterisehen vasuhun,
Kaunoisehen kätkeyehen,

jota V. K:ssa vastaa sopivampi säe-pari (28. 415—6):

Hopiaisehen vasuhun,
Kultasehen kätkeyehen.

Toivottavasti huomaa lukija siitä, mitä nyt likimästi olen esittänyt, että nuo kolme jalomman puun lajia eivät esiidy Kalevalassa, niinkuin hra Krohn sanoo, „tavallisina aineksina, joista veistetään tavallisessa elämässä tarpeellisia esineitä“. Outoja ja vieraita ovat ne kuin ovatkin, enemmän tahi vähemmän, Kalevalan eläjille ja laulajille, ja sekavat ovat siinä usein käsitteetkin niiden ominaisuuksista. Katsokaammepa, vertailun vuoksi, millä tavalla pohjaismaan oikeat „tavalliset“ puut, joita täällä veiston aineksina käytetään, ilmautuvat meidän sankari-runostossamme.

Petäjää mainitaan Kalevalassa likemmäksi puoli sataa kertaa, ne sen johdannaiset yhteenluettuna, jotka siinä tavataan. Petäjäätä sanoo runo lakkapääksi, lansatuksi, penseäksi ja pensiväksi. Petäjäinen on pöytä, penkki,

piena, pesä (huone), jousen selkä. Substantivina ilmautuu sana „petäjäinen“ Kalevalassa neljä kertaa (24. 122, 128; 25. 440 ja 33. 34), eikä ole tämmöisenä voinut siihen tulla enemmän Virolaisilta kuin länsi-Suomalaisiltakaan, jotka molemmat kansanhaarat, josko he olisivatkin joskus ennen muinoin panneet petäjänkuorta leipäänsä, jo ammuin aikoja ovat unhottaneet tämän apukeinon ja sen nimenkin (*pettu*-sana lienee kumminkin tutumpi kuin *petäjäinen*), jota vastaan sekä sen käyttäminen että nimi koillis-Suomalaisilla on kyllä tuoreessa, vaikka haikeassa muistossa. — Petäjän toinen nimi mänty ilmautuu Kalevalassa liikkemäksi pari kymmentä kertaa. Mäntyiseksi sanotaan siinä venhettä ja venheen teloja. — Paljoa useammin mainitsee Kalevala honkaa, nim. noin neljä kymmentä kertaa, useimmin petäjän kertosanana. Honkaa kutsutaan siinä satahavuksi; hongan juuri on vanhin huonehia. Honkainen on huone, venhe. Honka haasteleekin ihmisen kanssa. Se hakataan usein haloiksi ja rihipuiksi. Sen pinnasta tehdään venhe, mutta huolainnietikka honka ei kelpaa venheen aineeksi. — Kuusta mainitsee Kalevala seitsemättä kymmentä kertaa. Sitä sanoo se kukkalatvaksi, kukkapääksi, kultalehväksi, kultaoksaksi; sen kasvavan korvessa ja kummuilla. Sen koskut, kävyt, lehvät, kenkä mainitaan. Kuusikko sanotaan kultaiseksi ja kumeaksi (kaiukkaaksi). — Koivun nimi ilmautuu epoksesamme noin seitsemän kymmentä kertaa. Sitä sanotaan siinä kovaksi puuksi, mutta se puhelee ja itkeekin. Yksinäinen koivu jätetään kaskea hakattaessa seisomaan. Koivun oksalla „neuvotaan“ neittä (nuorikkoa). Väinämöinen tekee toisen kanteleensa kopan koivusta ja sen visasta. Koivuinen on jalas, raksi (kytkyt), jousen sakara, olutkorvo, venheen kokka. Visainen on osa uutta kannelta ja veitsenpää. Patvinen on tuvanpatsas.

Muitakin pohjaisen ilmankulman puita kuin nyt mainittuja ilmautuu Kalevalassa usein; niin esim. leppä 30 kertaa, kataja 25, paju 20, haapa 20, raita 7 kertaa. Mutta niistä ei liene tarvis ruveta enemmälti juttelemaan.

Kaikesta näkyy sankari-runostossamme, että pohjaisen ilman puut kaikkine omaisuuksineen sen laulajille ovat peräti tutut, ja niissä juuri ovat ne „ainekset, joista siinä veistetään tavallisessa elämässä tarpeellisia esineitä“, ei noissa harvoin mainituissa, hämärästi tunnetuissa ja enimmäiten väärin käsitetyissä etelämmän puissa.

Puiden nimien johdosta en voi olla mainitsematta erästä ilmiötä Kalevalan kielessä, joka sekin todistaa tämän kielen karjalaisuutta ja joka tässä tulkoon sen lisäksi, mikä edellä on esitetty Kalevalan kielen karjalaisuudesta. Kuin paikkaa nimitetään jostakin puunlajista, jota se enimmästi kasvaa, käytetään meidän kielessä kahtakin johtomuotoa, toinen päätteellä *-sto*, toinen päätteellä *-kko*. Edellinen on omituinen länsimurteelle, joka sanoo esim. *männistö*, *hongisto*, *koivisto*. Tämän ryhmän johdannaisia ei Kalevala käytä ensinkään; siinä tapaamme vaan aina itäsuomalaisia *-kko*-päätteisiä: *petäjikkö* ja *petäikkö*, *männikkö*, *hongikko*, *koivikko*, *lepikkö*, *katajikko*.

Niistä etelämmän kasveista, jotka esiytyvät Kalevalassa, on vielä kaksi tässä mainitsematta, nim. tammi ja omenapuu. Nämät ovatkin niistä kaikkein tärkeimmät. Ne ovat näet täällä pohjaisemmissa maissa aina nauttineet suurempata huomiota, ell'en sanone kunnioitusta, kuin muut puut, toinen kovan puunsa ja pitkän ikänsä tähden ja toinen maukkaan ja verrallisesti suuren hedelmänsä tähden. Kuin niiden pohjainen raja tätä nykyä ei ulotu Suomenmaan etelä-rannikkoa ylemmäksi, on niiden ilmauminen Kalevalassa arveluttava loukkauskivi niiden mieliteelle, jotka väittävät tämän epoksen alkujaan lauletuksi

Vienassa. Ja Kalevalan synnystä mietteitensä julaisseet eivät olekaan laiminlyöneet tällä seikalla tueta arvelujansa tämän runoston ilmoille-tulosta jossain etelämpänä kuin pohjais-Karjalassa. Mutta minun mielestäni ei yksikään näistä tutkijoista, ei hra Krohnkaan, ole ottanut tarkemmin tutkiaksensa, ilmautuvatko puheenalaiset puut Kalevalassa tosiaankin sellaisella tavalla, että siitä voisi varmaan päättää niiden olleen epoksen alkulaulajille niin tunnettuja kuin kotiseudun luonnontuotteet konsanaankin. Minä puolestani en voi tammen ja omenapuun esiintymiselle Kalevalassa antaa sitä ratkaisevata merkitystä, jonka sille muut kirjoittajat ovat antaneet. Minun katsoakseni on asia mainitussa katsannoss¹ tarkemmin tutkittava ja muitakin näiden puiden olosuhteita likemmästi otettava huomioon.

Mitä ensinkin tammeen tulee, niin voisi sen nimistä suomalais-ugrilaisten kansojen kielissä päättää, ett'eivät näiden kansojen vanhimmat esi-isät, muiden kuin Magyarien, ole tunteneet tätä puuta s. o. että suomalais-ugrilaisten kansojen „kehtoa“ on tuuditeltuna jossain pohjempana tammen ulottumisrajaa. Tammen nimet näytävät näet olevan muissa meidän kansasukumme kielissä kuin magyarin lainattuja. Niin kutsuvat Lappalaiset tammea *haik*, *aik*, *eik*, joka ei liene muuta kuin skand. *ek*, *eik*, Syrjäänit *dub* ja Wotjakit *tupy*, joiden sanojen alkuperä on venäläis-slavilainen *dub*. Viimeksi mainitun sanan puolalainen muoto on *damb*; vanhemmassa slavinkielessä oli se myöskin *damb*, mutta alkuperäisesti *domb* (Miklosich, „Etymologisches Wörterbuch der Slavischen Sprachen“, Wien 1886, s. 48). Minä en voi torjua päältäni sitä olettamusta, että suom. *tammi*, mordv. *tuma* ja tscher. *tum* ovat toisintomuotoja jotakin alkujaan yhteistä sanaa, jonka alkuperänä on ollut tuo slav. *domb*. Mutta mistä slavilai-

sesta murteesta, missä ja milloin tämä sana on joutunut meidän kielten alalle, sitä en ota aavistaaksenikaan.

Eikä tällä nimiseikalla, vaikka sitä en malttanut olla tässä kohdin mainitsematta, olekaan mitään vaikutusta siihen asiaan, joka nyt on puheina. Olkoonpa nimikin tullut mistä hyvänsä, niin ovat Suomalaiset tässä nykyisessä maassansa olleet tammen tuttavuudessa ja vieläpä entisinä aikoina paremmassa tuttavuudessa kuin nyt. Kaikkialla on jo kauan valitettu, että tammi pohjaiselta ulotumisrajaltaan on kadonnut ja katoaa s. o. että tämä raja on nähtävästi siirtynyt etelämmäksi. Ruotsista sanoo asiantuntija: „Parhaimmista kasvupaikoistaan karkoitetaan tammi enemmän ja enemmän, sillä se on haitallinen ruohonkasvulle, jonka tähden sitä ei hyvästi suvaita niitty- ja peltomailla. Tästä lienee ainakin osaksi selitettävä se valitettava tosiasia, että tammi — samoin kuin ylipään meidän jalommat, eteläisemmät kasvit — pohjaisrajallansa ja lähellä tätä epäilemättä on katoamassa“ („Nordisk Familjebok“, art. Ek). Sama on ollut valitus Suomenlahden eteläpuolelta (katso Andr. v. Löwis, „Ueber die ehemalige Verbreitung der Eichen in Liv- und Ehstland“, Dorpat 1824). Samanlainen tammen häviäminen pohjaisrajaltansa on huomaittu Venäjälläkin. Edellä mainittu luonnontutkija Th. Köppen lausuu tästä ilmiöstä (kirjoituksessa *Материалы къ вопросу о первоначальной родинѣ и первобытномъ родствѣ индо-европейскаго и финно-угорскаго племени*, suomeksi: indo-euroopalaisen ja ugrilais-suomalaisen suvun vanhimmasta kotomaasta ja alkuperäisestä heimolaisuudesta, erikoispainos aikakaus-kirjasta *Журналъ Мин. Народн. Просвѣщенія*, 1886 г., s. 19—20 *) seuraavan. „Yli-

*) Tämän kirjoituksen pääasiana on todistaa, että suomalais-ugrilaisten ja indo-euroopalaisten kansojen yhteinen „kehto“ — vielä kerran käyttäkseni tätä kansaistieteessä kyllä sopimatointa sanaa — oli keski-Volgalla! Siinä katsannossa ei arvoisan luonnontutkijan vaivannäkö maksa mitään.

malkaan on tammi nähtävästi ennen muinoin kasvanut jonkun verran pohjaisempana kuin tätä nykyä, taikka ainakin ilmestynyt tiheämmässä. Tämän osoittavat esim. professori Inostrantsev'in keksimät kivikauden jäännökset Laatokan järven etelä-rannikolla, ja samoin mustuneiden, vedenalaisten tammipölkkyjen löydöt Novgorodin, Jaroslavin ja Vologdan lääneissä.“ — Ja vihdoin on tammen pohjaisen rajan etelöityminen huomaittu ja todistettava täällä Suomessakin. Tnneld'in ansiollisen „Geographie öfver Sveriges Rike“ 5:ssä painoksessa, painettu v. 1773, 2:ssa Jaossa, s. 149 sanotaan: „tammia on täällä (Suomessa) ennen ollut paljon; mutta tätä nykyä on niitä ainoastaan lähinnä Suomenlahtea olevissa paikkakunnissa; Venäläiset tekivät viime sodassa paljon vahinkoa sekä tammikoissa että honkametsissä.“ Parhaimman todistuksen tammen laajemmasta alasta Suomessa ennen muinoin antavat kuitenkin paikannimet. Tämmöisiä, joissa *tammi*-sana on joko emä- tai määräyssanana, tavataan ei ainoastaan eteläisimmissä rantatienoissa, niinkuin *Tammio* Vehkalahdella, *Tamminen* Uudella kirkolla, *Tammijärvi* Pyhtäällä, *Tammisto* Karjalohjan pitäjässä, *Tammenpää* Halikossa j. m. m., mutta myöskin pykälätä pohjoisempana niinkuin: *Tammiais* Alastarossa, *Tammela* (pitäjä) y. m., ja vieläpä likemmäksi kahtakin pykälätä pohjoisempana etelä-rannikkoa, esim. *Tamminiemi* Merikarviassa, *Tammilaks* Joutsassa, *Tammijärvi*, *Tammilahti* ja *Tammijoki* Luhangolla, *Tammijärvi* Kirvun ja Ilmeen välillä *).

Jos nyt kysymme: mistä syystä on tammi Suomessa ja muualla pohjaismaissa entisestään hävinnyt, niin ei vastausta ole kovin vaikea löytää. Syitä on ollut useam-

---

*) Eräs luotettava mies on minulle ilmoittanut, että Säämingissä lähellä Savonlinnaa, Hannulan pellon maalla kasvaa paria korttelia paksu istuttamaton tammi. Luultavasti on niitä ennen siellä ollut useampiakin.

piakin. Tammi on melkein kaikkialla ollut likeisessä yhteydessä pakanallisten jumalaistarujen ja uhrausmenojen kanssa. Vanhan tammen sohinasta saivat papit Dodonassa orakuli-vastauksia jumalta. Ruomalaisilla oli tammi pyhitetty Jupiterille (*arbor Jovis*). Gallialaiset ja muinais-Germanilaiset pyhittivät tammet jumalillensa ja uhrasivat niiden juuressa. Samoin pitävät Volgan kansat, sekä suomalais- että turkinsukuiset, vielä nytkin tammen kere- metin (haltian) olinpaikkana; Tschuvaschien maassa on tämän kirjoittaja keremeti-tammen juurista löytänyt vanhoja hopearahoja ja muita uhrikaluja. Samoin lienee tammen suhteen ollut laita meidän Suomalaistenkin uskomuksessa, missä he asuivat tätä puuta kasvavassa maassa; taikauskoisella mielipiteellähän tammea, niinkuin pian saamme nähdä, katsotaan Kalevalassakin. Tästä tammen yhteydestä pakanallisen jumalaistarun kanssa seurasi, että kristin uskon saarnaajat joka paikassa innolla ahkeroivat hävittää näitä niinkuin muitakin aarniopuita. Tässä on siis yksi ja tehokas syy tammen häviämiseen. Toisena syynä tähän on ollut laajeneva viljelys. Tammi näet tarvitsee kasvaakseen parahinta maata, joka kumminkaan ei jouda sen alle niin pian kuin ihminen tulee seutuville. Tammen on täytynyt väistyä maanviljelijän edestä, ja kuin se täällä pohjais-rajallaan ilmankin kasvaa hitaasti ja harvassa, niin on helppo arvata, kuinka se entisestään on tullut aina harvinaisemmaksi. Erittäin on vielä lain-säädäntö, jolla oli tarkoituksena suojella tammea ja muitakin jalompia puunlajeja, päin vastoin edistänyt niiden, olletikin tammen, hävittämistä. Tammen kaatamisesta muulla kuin rälssimaalla määrää laki Rakennuskaaren 13:ssa luvussa tuntuvat sakot ja lisäksi vielä syyllisen velvoittamisen istuttamaan yhden hakatun tahi turmellun puun sijaan kaksi samaa lajia ja pitämään näiden kasvamisesta sitten huolta, „kunnes ovat eläinten syötäviltä kas-

vaneet“ (5 §:ssä). Puun metsämaalla kasvaessa voi tuomoinen sen suojeleminen ehkä olla paikallansa. Mutta jos maanomistaja tahtoi viljelyksen alaiseksi perkata maan, jossa kasvoi vaikkapa vaan yksi tammi, ja hän kaatoi tämän — sekä pellolle että niitylle on tästä laveajuurista ja suurivarjoisesta puusta paljon haittaa —, niin joutui hän yleisen syyttäjän ja lain kynsiin. Jos hän taas viljelystoimessaan tahtoi tammen suhteen menetellä laillisesti, niin joutui hän mutkikkaihin rettelöihin ja asian oikeaan arvoon nähden verrattomiin kustannuksiin. Tästä antaa mainitun lainluvun 4:s § peloittavan selvän. Se kuuluu näin: „Jos yhteismaalla, taikka perintö- tahi kruununmaalla, on vanha ja kuivettunut tammi tahi saksantammi, taikka jos ne ovat pellolle tahi niitylle vahingoksi, niin hakekoon se, joka puun kaataa tahtoo, taikka siitä vahinkoa kärsii, luvan kuninkaan käskynhaltialta, ja hän katseluttakoon jahtipalvelioilla ja kahdella lautamiehellä puun, ja määrätköön sitten, mikä kohtuulliseksi ja hyödylliseksi nähdään. Elköön kuitenkaan sellaista puuta kaadettako, ennenkuin se kruunun vasaralla merkitty on. Jos katselumiehet todistavat tästä toisin kuin tosi on, sa-koitettakoon kukin kymmenen talaria.“ Ett’ei maanviljelijä voinut muuten kuin karsain silmin katsella noin vaarallisia asukkaita maallansa, on hyvin arvattava, ja useimmassa tapauksessa lieneekin hän katsonut näistä pääsevänsä parahiten sillä, että ne jo pieninä hävitti kaikessa hiljaisuudessa.

Että tammi siis pohjais-Europassa on pohjaisella rajallansa hävinnyt taikka, toisin sanoen, tämä sen raja viljelyksen karttuessa on siirtynyt kokonaisen pykälän, ehkäpä kaksikin, etelämmäksi sitä, missä se alkujaan on ollut, näyttää olevan epäilemätöntä. Pohjaisimpana ollessaan voi siis tammi olla Kalevalan pohjaisille laulajillenkoi tutumpi kuin nyt, ainakaan ei sen maine paljaana mai-

neena silloin tarvinnut kulkea niin pitkää matkaa sen kasvanto-
paikoilta noiden laulajien kuuluville kuin mikä sen nykyiseltä pohjais-
rajalta on runojen synnyinmaalle. Mutta kaluinakin ja veistokappaleina
voi tammea tulla Viena-laisten nähtävillenkkin jokiloita myöten
etelämmästä uivissa aluksissa. Ne kalut, joita Kalevala joskus
mainitsee tammisina, ovat täten voineet tulla valmiinakin
Vienanmaahan; ne ovat: nuolen varsi, mela, tynnöri ja tappi.
Myöskin laivaksia sanotaan 16:ssä runossa tammisiksi. Mutta
tämä paikka osoittaakin merkillisellä tavalla, runonlaulajien
tietäneen, ett'ei tammi kasvanut heidän maassansa. Siinä
näet Väinämöinen panee Sampsa Pellervaisen etsimään
hänellensä laivapuita. Sampsa lähtee, ja meni ensin „koil-
lisille maailmoille“, jossa tapasi haavan; mutta tämä oli
madon syömä eikä siis kelpannut. Sampsa „eistyi etemmä
maailmoille pohjaisille“ ja tapasi hongan; ei sekään kel-
vannut. Sampsa eistyi vielä etemmä „suvisille maail-
moille“ ja tapasi tammen; se kelpasi laivaksiksi. Siis
kaukana suvisilla maailmoilla tiesi runonlaulaja tammen
kasvavaksi, ei Väinämöisen kotipaikkeilla, eikä näistä poh-
jaankaan eikä koilliseen päin. Vieraaksi tiedettiin siis
tammi siinä maassa, jossa runot laulettiin, ja vaillinainen
oli sen tunteminenkin tämän maan asujilla. Tämä näkyy
siitäkin, että runonlaulaja (25:ssä runossa) antaa Väinä-
möisen painaa reen jalakset itsellensä tammesta, jota
hän (runonlaulaja) ei olisi tehnyt, jos olisi tietänyt, että
tammi ei painu niinkuin esim. koivu ja pihlaja. Vielä
suurempi on tammen tuntemattomuus Kalevalassa, missä
tämän puun sanotaan kasvavan omenia (29. 156, 44.
183) taikka tammea suorastaan kutsutaan „omenapuuksi“,
„omenatammeksi“ (16. 78, 19. 291).

Ennen kaikkea näyttää tammella muinais-Suomalaisten
mielestä olleen erinomainen tenhovoima ja sitä hallinneen
väkevä haltia. Tässä katsannossa — ja yksistään tässä —

on sen esiytyminen Kalevalassa huomioon otettava. Sankari-runostossamme on sen synty jo kummallinen (2:ssa runossa); muiden kasvien kylväjä ja kasvattaja ei saa sitä ilman erinäisittä taikatoimitta taimimaan. Mutta juurruttuansa potkaltaa se yht'äkkiä ylös ilmoille ja levitäkseni niin että peittää päivän paistamasta. Maahan hakatuksi-kaan ei sitä saada muuten kuin ylenluonnollisten voimain kautta. Runo sanoo sitä „tuliseksi tammeksi“, „kamalaksi puuksi“ ja „rutimoraidaksi“. Sana *rutimo* l. *rotimo* on lappalainen, ja osoittaa sekin runojen, ainakin mainitun runon, pohjanperäistä syntyä. Lönnrotin mukaan ovat *rutimo*, *rotimo* ja *rotaimo* yhtä ja merkitsevät kirottujen pinnapaikkaa kuoleman jälkeen. Sekä sana että sillä merkitty käsite ovat nähtävästi olleet tunnetut ei ainoastaan pohjais-Karjalaisilla vaan muillakin pohjais-Suomalaisilla, koska Gananderikin tietää niistä mainita (Mythol. Fennica, s. 79). Suomalaisen *rotimo*-sanana lappalainen alkuperä kuuluu *rota-aibmo* s. o. Rotan ilma eli maa eli koto; Rota taas oli Friisin mukaan (Lexicon Lapponicum, s. 581) „paha olento eli haltia, joka pakanallisten Lappalaisten luullen asui syvällä maan sisässä ja jolle uhrattiin hevonen, joka kokonaisena haudattiin maahan; kaikki paha ihmisissä ja eläimissä sai alkunsa Rotasta.“ Myöskin suorastaan „Jumalan puuksi“ sanotaan tammea Kalevalassa (2. 58). Ei ihme siis, että sen kuoresta saadaan tehokasta voidetta (9. 445), eikä että tammea käytetään tilaisuuksissa, missä haltiavoima on haltiavoimalla voitettava, jollainen on se, kuin Kullervo hirtetään tammeen (häntä poltettaessa taas käytettiin roviona saarnipuuta!), ja myöskin se, kuin Lemminkäinen kytkee Hiiden tekemän luonnottomasti rajun ja hillimättömän hirven tammiseen tarhaan. Tammen sitkeydestä ja lujuudesta kuultu maine saattoi luultavasti myöskin osaltaan Kalevalan laulajat siitä noin suuria ar-

velemaan, niinkuin myös se seikka, että he eivät tätä puuta oikein tunteneet.

Vielä vähemmin näyttävät he tunteneen omenapuuta. Vast'ikään näimme, että Kalevala useammassa paikassa sekoittaa omenapuun ja tammen toisiinsa, joka on paras todistus siitä, että sen laulajat eivät oikein tunteneet kumpakaan. Tässä edellä (s. 119) on lyhyt palanen häävirsistä, jossa läksiäistuvan komeutta kaikella voimin ylistetään ja muun muassa sen orret kerrotaan olevan omenapuusta, joka on melkein yhtä hyvää kuin että samassa kohdin tuvan sivuseinät sanotaan siilinluiksiksi, sillä tietävästi ei omenapuu kelpaa miksikään veistokseksi ja kaikkein vähimmin saisi sen lyhyestä emäpuusta pituutta vaativia orsia. Mutta tämän puun hedelmä omena voi kyllä jo muinoinakin olla tunnettu pohjankin perillä, ainakin siksi, että vienalaisillakin Kalevalan laulajilla siitä oli se tieto, että se on makea ja kasvaa puussa. Kuin sitä epoksessa toisin paikoin sanotaan kasvavaksi tammessa, niin osoittaa tämä kuitenkin tuon tiedon heikkoutta. Samoin ei Kalevalan laulajilla tämän hedelmän koosta ole aina ollut oikeata käsitystä, koskahan karjanlaitumellelasku-virressä metsän kuninkaan rukoillaan pistämään karhulle sieni toiseen sierameen ja toiseen „omenamarja“, ett'ei karjan haju yllyttäisi häntä raastamaan elukoita (32. 498). Useimmin tavataan *omena*-sana Kalevalassa hyväily-nimityksenä. Niin sanoo Lemminkäisen äiti poikaansa „kultaiseksi omenaksensa, hopeiseksi sauvaksensa“ (15:ssä runossa). Omenaksi sanotaan edelleen lasta (23. 660), morsianta (24. 212, 485), sulhaista (19. 410) ja olletikin karhua („otsonen metsän omena“, 32. 315, 46. 63, 267, 547). Marjatan poika on „kultainen omenut“. Lehmännimenäkin tavataan tämä sana jo Kalevalassa (32. 214). Yhden ainokaisen kerran vaan käyttää Kalevala *omena*-sanaa oikeasta syötävästä hedelmästä. Tämä

tapahtuu Kullervo-episodissa, ja se paikka (35:ssa runossa) antaa erinomaisen valaisevan silmänluoman vanhemman ajan oloihin. Kullervo on käynyt maksamassa isänsä veroja — veronvientipaikka on kaukana etelässä —. Hän on nyt paluumatkalla, ja tyttö tulee hänelle vastaan, jota hän rupee houkuttelemaan rekeensä, sanoen:

Käy neito rekoseheni,
Armas alle vilttieni,
Syömähän *omeniani*,
Puremahan päähkeniä.

Tyttö antaa hänelle ynseän vastauksen, mutta kuin Kullervo, väkisin kopattuaan hänet rekeensä, aukasee arkunsa ja näyttelee hänelle „hopeitansa, kultasuita sukkia ja hopeapäitä voit“, niin taltuu tyttö. Tässä paikassa annettu psykologinen kuvaus on hyvä, mutta vielä parempi on tuo kultuurihistoriallinen.

Se, joka asianhaarat punnitsee oikealla vaalla ja ilman edeltäluuloita, on edellisen tutkimuksen johdolla tuleva siihen vakaumukseen, ett'ei tammen ja omenan ilmauminen Kalevalassa ole senkaltainen että siitä voisi päättää Kalevalan runojen syntyneen jossain etelämpänä, vaan että päin vastoin näiden laulajat eivät ole oikein tunteneet noita luonnonesineitä ja ett'ei niitä siis ole löytynyt heidän olinpaikoillansa.

Ja ylipäänsäkin osoittaa tämä tutkimus luullakseni, että Kalevalassa esiytyvä luonto on varsin peräpohjainen eikä millään tavalla epää runojen pohjais-karjalaista syntyä.

Kuudes Luku.

Historiallisista todistuksista, ett'ei muka Kalevala ole syntynyt Vienan Karjalassa. Siitä, ett'ei Syrjääneillä ole runoja. Lainauksista Kalevalaan Skandinavilaisten ja Liettualaisten tarustoista. Alkusointu skandinavilaista alkuperää. Kuinka skandinavilaisia aineksia voi tulla Vienan Karjalaisten runouteen. Muilta kansoilta lainatuiksi luullut tarut Kalevalassa satunnaisia yhtäläisyyksiä. Tämmöisiä vanhan kreikkalaisen taruston ja Kalevalan kertomusten välillä. Mistä kautta tulivat Kalevalan skandinavilaiset tarut Suomalaisille? Liettualaisia aineksia Kalevalassa ei ole. Ovatko runot Venäjän Karjalaan tulleet Suomesta? Pehmeäkonsonanttinen ja kovakonsonanttinen kieliala Venäjän Karjalassa. Luultu Vienanmaan myöhä asuttamus, ja se Suomesta. Todistuksia tätä luuloa vastaan. Kajaaninmaan Karjalaisten häviäminen. Vielä pehmeäkonsonanttisesta alasta. Skandinavilaisgermanilaiset sanat Kalevalassa. Pyhimysten nimiä „runoissa“. Paikannimet Kalevalassa. Kalevalan nimiä länsi-Suomessa ja Venäjällä. Härjällä kyntäminen. Olut.

Tutkikaamme nyt niitä muita väitteitä, joilla hra Krohn koettaa todistaa, ett'ei Kalevala ole voinut syntyä Vienanmaassa eli pohjais-Karjalassa.

Jätettyänsä luonnon alan kääntyy hän historiallisiin seikkoihin, ja lausuu F. Tidskriftin edellä-mainitussa vihkossa s. 104 seuraavan, jonka minä olen kääntänyt suomeksi.

„Yhtä painavata (kuin muka erilaisuus Kalevalan kuvaamassa ja pohjais-Karjalan luonnossa) on, ett'ei Kalevalan runostoon kuuluvista aineista tavata tuskin jälkeäkään ei kaukana Vienajoen läheisyydestä vieläkin asus-

tavien Syrjäänein yhtä vähän kuin vähäistä kaukaisempien muiden Permiläisten köyhissä runo- ja satutuotteissa. Jos Kalevala, niinkuin on sanottu, olisi tullut ilmoille Permissä, niin eivät nämät Kalevalan laulajien likimmät naapurit suinkaan olisi olleet ammentamatta samasta runsaasta lähteestä.“

Itse „Kirjallisuuden Historiassa“ vastaa tätä lausumaa (s. 356) seuraava paikka.

„Toinen yhtä painava historiallinen vastasy on sekin että Syrjääneillä, Permalaisilla ja Votjakeilla, joita kai myös Bjarmeihin on lupa lukea (jos eivät lienekin oikeat ja ainoat), ei ole Kalevalan lauluista mitään tietoa, eikä sen taru-aineksista niinkään paljon kuin muutamilla muilla suomensukuisilla kansoilla. Kuinka voisi olla mahdollista, että he, aivan likellä niin mahtavaa runolähdettä asuen, eivät olisi siitä ammentaneet edes tippaakaan omaksi tarpeeksi?“

Tätä lausumaa vastaan voidaan panna vastaväitteitä useampiakin. Ensiksikin ei tuohon luuletteluun, että mukano kolme kansaa, joita nykyisessä kansantieteessä kutsutaan permiläisiksi, olisivat „ainoat“ ja „oikeat“ Bjarmit eli Bjarmalaiset, ole minkäänlaista aihetta. Epäilemättömän varmaa on, että Skandinavilaiset, ne jotka Bjarman nimen oikeastaan ovatkin saattaneet tunnetuksi, tällä nimellä likimmästi ja ennen kaikkea muuta tarkoittivat Vienanmaata. Tämän maan asukkaat taas olivat Karjalaisia; Skandinavilaisten Bjarmit siis olivat näitä. Että nimi *Perem* kuitenkin oli kotoisin idempätä, Syrjäänein alalta, ja ulottui Venäläisillä käsittämään Vienan päällisen vesistön sekä myös pohjanpuolisen Kaman vesistön maita, sen olemme edellä nähneet; mutta se ei oikeuta sanomaan näiden maiden asukkaita „ainoiksi“ ja „oikeiksi“ Bjarmeiksi. — Toiseksi ovat tosin Syrjäänit ja Karjalaiset meidän aikana niin kaukana toisistansa, että itäisimmästä karjalaisesta

paikasta läntisimpään syrjääniläiseen paikkaan tullee linnuntietäkin joku puoli tuhatta virstaa. Mutta ennen Venäläisten tuloa Vienan päällille vesille olivat nämät kansat kyllä naapuruksia; Syrjäänein läntinen raja ulottui Vienajoelle, ainakin etelämpänä, ja Karjalaisten itäinen raja ulottui samoin tälle joelle, ainakin pohjan puolella. Näiden naapurusten keskuudesta ei kuitenkaan tunneta mitään; joku muille länsi-suomalaisille murteille outo sana Karjalan kielessä saattaa olla lainattu syrjäänin kielestä, niinkuin esim. *mutso*, jota vastaa syrj. *modzja* toveri, lemmitty (nainen), jalkavaimo; kummallinen karj. *briha* eli johdannaisena *brihatšu* voipi olla samaa perijuurta. Kovin monisatavuotinen ei tämä välitöin naapuruus näytäkään olleen, ennen kuin jo väkevä, etelän puolelta syöksyvä kansankiila repäsi naapurukset toisistansa. Novgorodilaiset olivat jo aikaiseen lähettelleet siirtokuntia koillisiin maihin, ja heidän siirtolaisensa nousivat sieltä käsin, tahi oikeastaan laskeutuivat, jokia myöten aina pohjoisempaan ja pohjoisempaan; jo v. 1212 muuttivat he Ustjugin kaupungin nykyiselle paikallensa (Sjögren, m. t. s. 337), jossa se tuli niin mahtavaksi venäläisen kansallisuuden pääksi ja ponneksi, että sitä ruvettiin kutsumaan *velikij* (suuri) *Ustjugiksi*. Tästä tunkeusivat he sitten vieläkin pohjoisemmaksi, läheten Vienajoen suuta; ja juopa Karjalaisten ja Syrjäänein välillä repesi ijänikuiseksi sekä yhä leveämmäksi ja leveämmäksi.

Mutta tuota välitöntä naapuruutta oli kumminkin kestänyt kylliksi kauan, jotta Syrjäänit sill'aikaa olisivat voineet Karjalaisten muka „mahtavasta runolähteestä“ „amentaa“ edes „tipan“ (jos tippaa voisi hra Krohnin kanssa sanoa ammennettavaksi). Mutta tätä eivät he ole tehneet, hra Krohnin mukaan siitä syystä, että laulut eivät siihen aikaan vielä olleet etelästä ja lounaasta tullunna Karjalaisille itsellensäkään. Runojen laita lienee kuitenkin ollut

se, ett'ei Karjalaisilla enemmän kuin muillakaan Suomalaisilla nykyistä runolaulua vielä ollut olemassa silloin kuin tuo suuri halkeama Karjalaisten ja Syrjäänein välillä repesi. Mutta jospa niinkin olisi ollut, että runot kaikessa täyteläisyydessään jo olisivat Karjalaisilla olleet valmisna puheenalaisen välittömän naapuruuden aikana, niin eivät Syrjäänit kuitenkaan olisi voineet ammentaa heidän runolähteestään edes muutamia lipillisiäkään siitä syystä, että Syrjäänien kieli oli peräti sopimaton Karjalaisten runon muotoon, siitä puhumattakaan että tämä kieli on jo lukemattomia vuosisatoja ollut kauempana Karjalan kielestä kuin esim. Venäjän kieli Ruotsin kielestä. Kalevalan ja Kantelettaren runomuoto on näet, niinkuin tässä edellä jo olen koettanut osoittaa, niin yksinomaisesti Karjalan kielen mukainen, ett'eivät likimmätäkään murteet sitä ole voineet käytettäväksensä omistaa, saattikka tuo mahdottoman kaukainen syrjäänin kieli, jossa vaan kielentutkijat voivat eroittaa suomalaista sukulaisuutta. — Mitä taas siihen tulee, ett'ei Syrjääneillä ja noilla muilla Permiläisillä *) muka ole Kalevalassa löytyvistä „taru-aineksistakaan“ juuri „mitään tietoa“, niin on tämä hra Krohnin päättämys liian aikainen ja liian rohkea, sillä mitä tunnemme me vielä oikeastaan näiden kansojen hengentuotteista? Siitä vähäisestä, mikä näitä on tunnettua, näkyy kuitenkin, että hekin ovat tapailleet laulamaan, vaikka kyllä vaillinaisessa ja säännöttömässä muodossa (katso „Syrjänische Hochzeitsgesänge, gesammelt von M. A. Castrén, mit finnisher und deutscher Uebersetzung herausgegeben von T. G. Aminoff“ ja „Die Wotjaken, eine ethnologische Studie von Max Buch“, edellinen

---

*) Näin kirjoitettuna on tämä nimi oikeampi johdannainen nimestä *Perenj*, *Permj* kuin *Permalainen*, joka olettaa olemattoman varalonimen *Perma*.

kirjoitus XI:ssä, jälkimmäinen XII:ssa osassa Suomen Tiedeseuran Acta-kirjoja).

Edellisen väitteen jäljessä F. Tidskriftissä, mutta sen edellä „Kirjallisuuden Historiassa“, on hra Krohnilla seuraava väite. F. Tidskriftissä oleva toisinto kuuluu suomennettuna näin.

„Vihdoin olisi vaikea yhdistää ne monet lainaukset skandinavilaisten ja liettualaisten tarustoista, jotka tavaataan Kalevalassa, yhteen sen olettamuksen kanssa että suomalainen epos on kehjennyt Vienajoella. Viimeksi-mainittujen naapurien vaikutus ei tietysti voinut millään lailla ulottua sinne asti. Skandinavilaisten kanssa oli Permin asukkailla tosin jotakuta yhteyttä, mutta ei kuitenkaan semmoista, että sen kautta tarujen vaihto olisi isommassa määrässä voinut tapahtua. Bjarmanretket (Skandinavilaisten) näyttävät ainakin olleen hyvin harvinaisia, ja tätä paitse meni viikinkien lyhyt olinaika „Vinån“ rannoilla nähtävästi niin tarkoin kauppaan ja ryöstöön, ett’ei sanottavaksi ollut tilaisuutta laulujen ja satujen esittämiseen. Vierasten ainesten omaamiseen niin uskomattoman suuressa määrässä, kuin mikä Kalevalassa esiyytyy, edellyttäisi pitkällisen jokapäiväisen yhteyden sen kansan kanssa, jolta lainat on saatu.“ Tämä vastaa lyhemmässä muodossa jotensakin tarkoin sitä, mitä tekijä kirjassa lausuu tästä asiasta. Tulkoon siitä tähän kuitenkin lausuman höysteekäs loppusäväys, joka kuuluu: „onko siis millään tavoin mahdollista, että Skandinavit noilla harvoilla retkillään Vienan suulle, joilla kaupankäynti ja tappelut kyllä täyttivät enimmän ajan, olisivat kerjanneet opettaa Suomalaisille niin suuren osan taruistansa, vieläpä runouden ja runomitan alkeetkin, niinkuin Ahlqvist selittää?“

Se on kummallista, että hra Krohn, vaikka myöskin historian tutkija, ei ole tullut huomaamaan sitä aikaista laiveata ja pitkällistä yhteyttä, jossa pohjais-Karjalaiset olivat

Skandinavian kanssa. Norjan historioitsijat, olletikin Munch, tietävät siitä kuitenkin kertoa merkillisiä asioita. Meillä on J. R. Aspelin ensiksi huomauttanut mainitun yhteyden tärkeyden pohjais-Suomen asumus-historiassa. Näiden tutkijain mukaan olen minä tämän teoksen 1:ssä luvussa kertonut muutamia pääkohtia tuosta samaisesta yhteydestä. Selvästi näkyy niistä, että Karjalaisten pääpesästä Vienen maasta ulottui leveä sarka heidän (kyllä harvaa) asumus-tansa Oulun järvelle ja sen pohjais-puolitse Pohjanlahden perälle ja lännenmäksiin. Tältä alalta käsin liikkuiivat samat Karjalaiset syvälti eteläänkin päin kahden puolen mainittua lahtea ensin ryöstöretkillä, myöhemmin ja enimmäin kaupparetkillä, ja samoin länteenkin päin kummankinlaatuksilla asioilla syvälti Norjaan. Tämän maan pohjaisen osan yhteys Vienenmeren ranniston kanssa, vaikka ensialussa sotaista laatua, lienee myöhemmin muuntunut siksi rauhalliseksi liikenteeksi, joka se on vielä tänäkin päivänä. Pohjan puolen Norjalaiset lienevät jo aikaisin ajoin maassa, joka oli leivätöintä, vaikka ei elinkeinotointoa, tarvinnut hankkia leiväksiä muualta, ja he eivät voineet saada näitä mistään muualta mukavammasti kuin Vienen suusta, johon elo voi varsin vähillä rahtikustannuksilla pitkää joestoa myöten tulla etelämpätä. Mongolein suljettua Kama- ja Volgajokia myöten kulkenut kaupantie, saattoivat Vienen laajasta maasta saatavat turkikset, mursunhampaat, höyhenet ynnä muut omituiset tuotteet purkautua ulos maailman-kauppaan, ainakin osaksi, Norjalaisten kautta; tästä näemme selvän osoituksen jo tuossa kertomuksessa Thore Hundin retkestä, jossa sanotaan nimenomaan hänen ja hänen miestensä Vienen suuhun tultuansa ensin ostaneen, kellä vaan „varoja“ oli, kaikenlaisia metsännahkoja, ja sitten vasta ruvenneen ryöstämään (katso tässä edellä s. 33). Ne varat, joilla Norjalaiset voivat ostaa Vienalaisten „kalua“, olivat arvatta-

vasti sivistyneemmän Europan tavarata, semmoista, joka täällä kaupaksi kävi (kankaita ja kaikenlaisia koristimia) ja tämän ohessa puhtaita jaloja metalleja sekä rahoina että kaluina. Myöskin Norjalaisten isännitys Turjan Lapissa aina nykyisempiin aikoihin asti sekä aina Kannanlahtea myöten ja vähäistä etelämmäksikin (katso s. 30) piti heidät Karjalaisten likeisinä naapureina. Ja tuo ehto Novgorodin ja Norjan välisessä rauhanteossa v. 1326, että muka Norjalaiset saisivat „vieraina“ oleksia kaupalla Savolotschiessa ja tämän maan ja Novgorodin asukkaat Norjan alueilla, mitä todistaa se? Selvästi sitä, että kauppayhteys Norjan ja Karjalaisten välillä oli jo silloin niin vanha ja harras, että Norjalaiset katsoivat kaupalla olemisensa Karjalaisten sisämaassakin heillensä edulliseksi; mitä sitten meren rannassa!

Sanalla sanoen, kaikki osoittaa, että yhteys pohjais-Skandinavian ja pohjais-Karjalan välillä on satoja vuosia keskiajalla ollut sekä vilkas että harras.

Asian näin ollen on hyvin helppo ymmärtää, että ne kaksi tämmöisessä yhteydessä olevata kansaa tavaravaihdon rinnalla myös voivat tehdä vaihtoja henkiselläkin ja kielellisellä alalla tahi, toisin sanoen, että toinen voi toiselta lainata aatteita, luuloja, taruja, sanoja, vieläpä runonmuotojakin. Ja tässä liikenteessä ei keskinäisten lainojen arvoa pidetty tasapainossa; kumpi enemmän tarvitsi toiselta ottaa, se otti, eikä toinen tästä kuitenkaan tullut köyhemmäksi. Puheenalaisista kahdesta oli Karjalainen monesta syystä se, joka enemmän tarvitsi, ja siltäpä tapaammekin hänen hallussansa paljoa enemmän alkuperäisesti skandinavilaista omaisuutta kuin päin vastoin. Osa Karjalaisten taruja on muun muassa tätä omaisuutta; sitä voipi myös olla runon alkusointu. Hra Krohn siteeraa väärin ja liioittelemalla, kuin kertoo (Kirjallisuuden Historiassa“ s. 356) minun „selittäneeni“, että Skandina-

vilaiset Bjarmaretkillänsä olisivat opettaneet „Suomalaisille runouden ja runomitän alkeetkin“. Minä olen „Kielettären“ 4:ssä ja 6:ssa vihkossa laveanlaisesti esittänyt mielipiteeni suomalaisen runon alkusoinnusta, enkä siinä ole sanaakaan puhunut enemmän runouden kuin runomitankaan alkeista, joiden laita on ihan toinen, toinen alkusoinnun. Asianharrastavan lukijan neuvon mainitusta teoksesta ottamaan tarkemman tiedon esityksestäni, jossa lausumiani mielipiteitä minulla on sitä vähemmin syytä peruuttaa, kuin ei kukaan niitä ole perusteilla kumonnut. Tässä esityksessä johdan minä siitä ilmiöstä, että alkusointua ei ole minkään muun suomensukuisen kansan runoudessa kuin juuri meidän (viron kielen alalle katson minä sen niinkuin koko vanhan runoudenkin lainatuksi täältä meiltä), sen johtopäätöksen, että suomalaisen runon alkuunpanijat Vienalaiset eli pohjais-Karjalaiset mahtoivat saada „alkuajatuksen alliterationin käyttämiseen laulun kielelliseksi kaunistimeksi“ Skandinaveilta. Näiden he näet kuulivat loitsevan runonmuodossa ja alkusoinnulla, joka jälkimmäinen ennen vanhaan oli yleisesti käytetty runopuvun somistin skandinavilaisessa runoudessa. Schamani-uskoisia ollen harjoittivat Karjalaiset suuresti loitsua, ja kuin kuulivat noiden vierasten tuttavainsa loitsevan kielellisesti viehättävämmässä muodossa kuin mitä itse osasivat — heidän loitsunsa ja muu runonsa oli ennen alkusoinnun käyttämistä vaan tuota recitativin-tapaista vakasäännötöintä hyräilyä, jota muiden tähän heimoon kuuluvien kansain alkuperäinen runous on vieläkin — olivat he kerkeät itsellensä omaamaan tuon viehättävämmän muodon, sillä tehokkaampihan muka taidollinen loitsu olisi kuin tuo entinen yksinkertainen. Täten saapuivat alkusoinnun „alkeet“ suomalaiseen runoon, joka sana itse on loitsulaulun merkityksessä tullut meille Skandinavilaisten kielestä.

Tarvinnenko sanoa, ett'eivät Karjalaiset tulleet alkusointua tuntemaan Skandinavilaisilta näiden Bjarmaretkillä. Naapuruksia olivat he heille Pohjanlahden tienoissa, kaupalla kävivät nämät kansat toinen toisensa alalla, eikä ainoastaan käyneet, vaan heitä istui „kauppavieraina“ perheinensä päivinensä toinen toisensa maassa vuosia, vuosikymmeniä, miespolvia, liikahtamatta, niinkuin täänkaltaisten kauppavierasten on tapa alhaisemman sivistyskannan ja yksinkertaisten olojen vallitessa. Kielettärestä, johon yhä viittaa, otan tähän seuraavan palasen puheenalaisesta asiasta. „Raaempienkin erikielisten kansain välillä on paljoa enämpi yhteyttä kuin tavallisesti luullaan. Erikieliset naapurukset oleksivat usein yhteisillä kalastus- ja metsäretkillä, toisinaan yhteisillä sotiretkilläkin. Kuin heille toinen toisensa kielen tunteminen on välttämätöntä, on se monin paikoin aivan tavallista, että kumminkin puolin lähetetään lapsia naapuriystävien luona oleskelemaan ja heidän kieltänsä oppimaan, josta taas seuraa naimisia ja muita pysyväisemmän ja tehollisemmän yhteyden siteitä. Täten sikiää kahden erikielisen kansan rajalla koko joukko semmoisia yksityisiä henkiä, jotka, vaikka jompaankumpaan kansaan kuuluvat, osaavat kumpaisenkin kieltä. Ja tällaiset individit ovat sivistymättöminä aikoina, jolloin muunkaltaista hengellistä välitystä ei vielä ole, ne välittäjät, joiden kautta uskonnolliset luulot, taikauskoisuuden temput, sadut, kertomukset, sananlaskut ja laulutkin ominaisuuksineen kulkeutuvat yhdestä kansasta toiseen. Täänkaltaisen, ihan luonnollinen ja ihan käytännöllinen välitys se on ollut, joka meidän esi-isillemmekin, aikoja ennen kaikkea kirjallista ja valtiollistakin yhteyttä, on saattanut sen mahdottoman määrän skandinavilaista ainetta hengellisellä alalla, joka on tavattavana meidän kansan ajatustavasta, lauluista, sananlaskuista ja saduista. Ja juuri tämän välityksen kautta luulen minä

alkusoinnunkin säännöllisen runossa käyttämisen tulleen Vienan Suomalaisille Skandinaveilta.“

Minun täytyy tässä kohdin tehdä pieni poikkeus siitä luonnoksesta, jonka olin tehnyt tälle teokselleni ja jonka sisällyksen teoksen ensimmäiset rivit ilmasevat. Minä tarkoitin näet tässä saada selville, missä Kalevala on laulettu ja kutka sen alkulaulajat ovat olleet. Tämän kaavan mukaan ei minulla, mitä hra Krohnin laveaan teokseen tulee, ollut oikeastaan tekemistä muun kuin sen 4:n luvun kanssa, jossa hän käsittelee noita samoja asioita. Mutta kuin hän siinä väitteessä, joka viimeksi on ollut puheina, ottaa väitteensä todistukseksi itse epoksemme muka lainattuja tarujakin, niin täytyy minunkin, joka koetan kaikinpuolisesti torjua sen mielipiteen kumoamista, että Kalevala on Karjalaisten yksinänsä laulama, poiketa vähän tarujenkin alalle ja ohitse menen ottaa silmälle, mitä hra Krohn Kalevalassa pitää lainattuna. Puheenalaisessa väitteessä tahtoo hän näet osoittaa, että olettamus Kalevalan runojen syntyneen Vienan maassa tulee siitäkin syystä mahdottomaksi, kuin tässä runostossa on niin „uskomattoman“ suuri määrä vieraita aineksia, joiden seassa iso osa skandinavilaisia taruja ja myöskin monta lainausta Liettualaisten tarustosta. Edellisen-laatuiset ainekset eivät muka ole voineet tulla Kalevalaan noin suuressa määrässä kuin niitä siinä on sen vähäisen yhteyden kautta, joka Vienassa oli Skandinavein ja Karjalaisten kesken, ja Liettualaisten taruja siitä syystä ei, että heillä ei ollut mitään yhteyttä Vienan Karjalaisten kanssa; siis ei ole Kalevala saanut alkuansa Vienassa.

Herra Krohnin menettelytapaa hänen vertaellessansa Kalevalan taruja muiden kansain vastaavaisiin myyteihin, ei voi olla ottamatta huomioon. Tuolle vertailulle on hän antanut sijan kirjansa 3:ssa pitkän pitkässä luvussa (enemmän kuin 160 sivua). Hän löytää „yhtäläisyyksiä“ suu-

remmissa tahi pienemmissä seikoissa Kalevalan tarujen ja monien monituisten kansain tarujen välillä, ei ainoastaan suomensukuisten eli suomalais-ugrilaisten sekä uraali-altailaisten niinkuin Samojedein, Tatarien ja Mongolein, vaan myöskin Slavilaisten, Liettualaisten, Kreikkalaisten, Foinikialaisten, Egyptiläisten ja vieläpä raamatunkin tarujen kanssa*). Tosin myöntää hän, että „sangen moni“ näistä yhtäläisyyksistä on satunnainen (s. 342 viivan alla); mutta „tunnustaa“ kuitenkin (samalla sivulla tekstissä), että hänen vakaumuksensa mukaan „Kalevalan ainekset suureksi osaksi **) ovat meille tulleet naapurikansoista“, ja myöntää seuraavalla sivulla, että „suurin osa **) Kalevalan aineksista on ulkolainaa“. Tässä olettamuksessa olisi kumminkin tuon yhtäläisyytten paljouden pitänyt tehdä hra Krohn varovaiseksi. Se on näet epäilemätöin totuus, että yhtäläisiä taruja tavataan sekä ajassa että avaruudessa niin kaukana toisistansa olevissa kansoissa, ett'ei lainausta toi-

---

*) Tuon pitkän luvun loppu-osassa ilmautuu hra Krohnin kirjassa kummallinen sekasotku. Ruvetessani tarkemmin lukemaan tätä teosta, sitten kuin sen viimeinen vihko oli tullut ulos, tahdoin sen sisällyksestä ensin saada yleis-katsauksen; mutta kuin siinä, valitettava kyllä, ei ole sisällyksen-luetteloa, tein minä itse tämmöisen. Tässä tuli 3:n luvun sisällys esiytymään seuraavassa järjestyksessä: I. Kalevalan kaltaiset aineet Suomen heimokunnassa: a) Lappalaisissa, b) Volgan ryhmässä, c) Perman ryhmässä, d) Ugrilais-ryhmässä; II. Kalevalan kaltaiset aineet ural-altailaisen sukukunnan muissa heimoissa: a) Samojedeissa, b) Tatareissa, c) Mongoleissa; III. Kalevalan kaltaiset aineet indo-germanilaisessa heimokunnassa: a) Germaneissa; IV. Kalevalan aineet Slavilaisissa; c) Liettualaisissa, d) Muutamissa kaukaisemmissa kansoissa (Kreikkalaiset, Foinikialaiset, Egyptiläiset, Persialaiset, Indialaiset), e) Raamatusta saatuja aineksia, f) Jälkikatsahdus näihin vertaamisiin. — Asiantuntijalle en tarvitse osoittaa niitä useampia loukkauksia, joita aineen- ja johdonmukainen järjestys tässä luettelossa saapi. Teoksen 4:n luvun jakojen ja ali-osien numeroitsemisessa on myös sekavuutta. Tulee vahinko viisaallenko, sanoo sananlasku. Nuo ja tuommoiset vaillinaisuudet kirjan ulkoasussa poistunevat helposti — vastaisissa painoksissa.

**) Tämän kirjoittajan harventamaa.

selta toiselle millään lailla voi olettaa. Saattaneeko tämän ilmiön syyksi sanoa muuta kuin sitä, että säännöllinen ihmishenki kaikkialla on yhtäläinen ja että se, olletikin kansojen lapsuuden ajalla, haaveksii, toimii ja tuottaa jokseenkin yhtäläisesti ja yhtäläisiä. Ei missään voi tällaista yhtäläisyyttä odottaa niin vähän kuin Kalevalan ainesten ja muinais-kreikkalaisten tarujen välillä. Hra Krohn osoittaa kuitenkin, aivan oikein, tuohon Orfeus-taruhun, johon jo usein ennenkin on viitattu ja jossa Kreikkalaiset kertovat samanlaisesta ihmeellisestä soiton ja laulun taitajasta kuin Väinämöinen on Suomalaisten tarustossa; samoin kertomukseen munasta, josta maailma syntyi, jonkalainen taru on juuri alkuna meidän kansan-epoksesamme *). Useampiakin kuin nämät kaksi on yhtäläisyyksiä meidän tarujen ja muinais-kreikkalaisten kertomusten välillä. Tämmöinen on kertomuksessa Argonautain retkestä, verrattuna Samporetkeen. Kummassakin kertomuksessa ovat retkelle lähteneet kansan jaloimpia, uljaimpia miehiä, kummassakin on retken tarkoitus kalliin kalun anastaminen, johon retkeilijöillä tavallansa on vanha perinnäinen oikeus, ja kummassakin saavutetaan tarkoitus suurella miehuudella, maltilla ja laulunkin avulla (argonautoillakin on paras laulajansa Orfeus keralla). Huomattavaa argonautta-kertomuksessa on vielä ne ehdot, joilla Kolkhissa luvataan antaa kultainen oinaannahka Kreikkalaisille; heidän päällikkönsä Iasonin piti nim. tehdä ansiotöitä: valjastaa kaksi tulta korskuvaa hirveätä villihärkää vaskisen auran eteen ja kyntää pelto, tähän kylvää lohikäärmeen hampaita, joista heti kasvoi jättiläisiä aseissa, ja voittaa nämät. Tässä vivahtaa kertomus Kalevalan kertomukseen sekä Lemminkäisen että Ilmarisen ansio-

*) Mainitsemista olisi ansainnut, että taru maailman-munasta on Indialaisillakin ja monella muulla Aasian kansalla; katso H. Kellgrenin „De ovo mundano“ s. 15.

töistä Pohjolassa. Iason ei kuitenkaan olisi onnistunut ansiotöissään, ell'ei kuninkaan tytär Medeia olisi rakastunut häneen ja mahtavilla noitatempuilla auttanut häntä; juuri samoin kuin Pohjolan tytär auttoi Ilmarista. — Yhtäläisyyttä on myöskin Kreikkalaisten ja Suomalaisten taruissa tuonelasta. Tämä on kummallakin maan alla, sinne on mentävä joen poikki (Styx, Tuonen joki) josta haamuja kuljetetaan erityisellä lossilla yli (Kharon, Tuonen tytti); kummankin taruston suurin laulaja käypi elävältä tuonelassa; kreikkalainen taru kertoo kuitenkin vielä ylen älykkään sankarinkin Odysseuksen käyneen siellä; ja kummassakin tarustossa annetaan sinne tulleeille, olletikin pahoille, palkka sen mukaan, kuinka ovat elossa eläneet*).

Kaiken tämän ohessa ei kukaan maltillinen tutkija todenteolla tahtoisi väittää, että nuo yhtäläisyydet olisivat muuta kuin satunnaisia. Näin lienee laita niidenkin yhtäläisyytten, joita tavataan Kalevalan kertomuksissa ja Skandinavilaisten tarustossa, taikka ainakin isomman osan niitä. Vaikutusta on jälkimmäisellä tarustolla tosin ollut Suomalaisten taruihin ja Kalevalankin kertomuksiin. Mieli-kuva tuommoisesta taikakoneesta kuin Sampo viimeksi mainituissa on kyllä helposti ja luontevasti voinut saada alkuaiheensa Skandinavilaisten Grotte-jauhinkiven tarusta. Muutamia muitakin tarukuvia ja useampia vähäisempiä

---

*) Pahojen rangaistuksesta manalassa mainitaan Kalevalan 16:n runon lopussa, kristillisten arvelujen tapaan. Samasta asiasta Kreikkalaisten tuonelassa kertoo Odysseys palattuansa esimerkkejä, jotka ovat sitä tehokkaampia, kuin rankasun-alaiset näissä ovat ruhtinallisia henkilöitä; Odysseian 11:ssä rapsodiassa. Nämät kreikkalaisen manalan rangaistukset on eräs ruhoilija supistamalla esittänyt viidessä kuusimittaisessa säkeessä, jotka suomeksi kuuluisivat:

Louhtaan Sisyfos viers' ylös, tuo vier' ain' alas taaskin;
 Korppia kaks', väsymättä ne Tityon maksoa raastaa;
 Ain' yht' ympäri pyörtää kyyratas Iksion-kurjaa;
 Tantalos nääntyä on janohon, vesitulvassa seisten;
 Turhaan Dánaon tyttäret seulall' ammensi vettä.

piirteitä ovat Suomalaiset myöskin voineet lainata läntisiltä naapureiltansa. Mutta että Väinämöinen, Ilmarinen, Lemminkäinen ja Louhi eivät olisi muuta kuin suomen-netut Odin, Thor, Frey ja Loke, on, meidän aikoina lausutuksi, toki kovin uskallettua ja kovin — uskomatointa. Kaikkien yhtäläisyytten ohessa on skandinavilainen tarusto kokonansa toista maailmata, toista suomalainen. Edellisen lohikäärmeet, jättiläis- tahi sankarinaiset, kääpiöt, nornat, valkyriat ovat peräti vieraat suomalaiselle mielikuvattimelle, samoin kuin tuulettaret, lännettäret, hongattaret j. n. e. ovat oudot skandinavilaiselle mielelle.

Mutta jääköön tämä tälleen. Niinkuin jo sanoin, on Kalevalan tarujen luonteesta keskusteleminen tässä kohdin ulkopuolella minun kaavaani. Ja minun tarkoitukselleni on se yhdentekevä, kuinka suuressa velassa Suomalaiset noista taruistansa ovat Skandinavilaisille. Tärkeätä sitä vastaan on minun tämänkertaisen tarkoitukseni suhteen saada tietää, mistä kautta suomalaisen mielen hedelmöittäminen skandinavilaisella taruaineella tapahtui. Sen tapahtuneeksi Ahvenanmaan kautta, en minä voi Hunfalvyn kanssa (Kioletär, 5:s vihko) olettaa, enkä myöskään, että se olisi tapahtunut Woijonsaarten (Ölannin ja Gottlannin) kautta, joiden kanssa Suomalaisilla aikaisempina aikoina oli enemmän yhteyttä kuin Ahvenanmaan kanssa (Kioletär 6:s vihko). Vaikea on myöskin myöntää Uudenmaan tahi Pohjanmaan ruotsalaisen asujiston tehneen tuon vaikutuksen Suomalaisten tarustoon, niin kauan kuin ei ole varmasti selvillä, milloin tämä asujisto ensin astui jalan Suomen niemelle. Olettaako, että skandinavilaiset tarut tulivat maahan kuningas Eerikin ja piispa Henrikin kanssa ja sen siirtolais-väen kanssa, jota sitten valloituksen jälkeen alkoi Ruotsista lappaa tänne? Varsin vaikeata on tällöinenkin olettamus, sillä valloittajat olivat kristityitä ja ristiretkeläisiä, jotka kyllä toivat uusia hengensiemeniä

maahan, mutta ei suinkaan pakanallisia. Jospa sotamiehistössä sekä muissa sen kanssa ja jälkeen tullessa väessä vielä olisikin ollut pakanuuden tunnustajia, joka tosin onkin varsin vähän todennäköistä, niin ei heillä liene ollut halua eikä monesta syystä varmaankaan ollut tilaisuutta pakanallisten tarujensa levittämiseen Hämäläisiin. Ja tääl-täkö maan lounaisimmasta sopukasta nämät tarut sitten olisivat, yhden ajoin kristin uskon tarujen kanssa, levin-neet niin laajalti, että viimein joutuivat Vienan Karjalai-sillenkkin?

Ei suinkaan. Tuolla kaukana pimeässä Pohjassa oli vanha usko s. o. pakanuus lännenkin puolella tähän ai-kaan ja vielä sataisen vuotta entisessä vallassaan, ja sieltä, ainoastaan sieltä, saapuivat Skandinavilaisten tarutkin sikä-läisten Suomalaisten s. o. Karjalaisten tietoon sen suuren ja pitkällisen yhteyden kautta, jonka tässä edellä olemme nähneet täällä olleen noiden kahden kansan välillä.

Mitä Liettualaisilta muka Kalevalaan lainattuihin ta-ruihin tulee, jotka hra Krohn puheina olevassa väitteessä myöskin mainitsee, ovat yhtäläisyydet, tavattavat Aino-episodissa ja Kullervo-episodissa, ainakin minusta varsin vähäiset ja jo tästäkin syystä katsottavat satunnaisiksi. Hra Krohn on edelleen taipuvainen katsomaan *rutimoraidan* sekä käsitettä että nimeä lainatuksi mainitun kansan alalta (Kirj. Hist. s. 326). Tämän nimen alkuperä on kui-tenkin järkähtämättömästi lappalainen, niinkuin näkyy tässä edellä (s. 134) olevasta selityksestä, joka todistaa runon lapinrajaista ja niin muodoiin pohjanperäistä syntyä. Ei ole myöskään juuri todennäköistä, että Kalevalassa ta-vattava nimitys tahi nimi *virokannas* olisi ääneltäkään yhtä kuin vir. *viruskundre* tahi liett. *vurskuut* l. *virskuut*, saatikka merkitykseltään, joka tosin ei ole selvä Kalevalassa, mutta ei näytä millään tavoin voivan olla yhtäläinen jälkim-mäisten sanojen merkitysten kanssa.

Lyhykäisesti sanoen, selvästi liettualaisia aineksia Kalevalassa ei löydy.

Nyt seuraavan väitteen (Kirj. Hist., s. 356) sanoo hra Krohn saaneensa hra A. Boreniukselta („Suomen Kuva-lehti“, v. 1873), jonka mukaan minä kerron tämän väitteen tähän. Hra Boreniuksen ajatus on se, että runot Venäjän Karjalan niihin paikkoihin, joissa niitä on tavattu, s. o. tämän maan luoteiseen osaan, ovat tulleet Suomesta. Näillä paikoilla kuuluu kansa itse kertovan esiisiensä tulleen Suomesta, likimmistä seuduista niin ja niin monta miespolvea takaperin. Tavallisella rohkeudellansa määrää hra Krohn tämän tulon ajaksi Ison-vihan ajan, jolloin „vasta“ hän myöskin luulee „kovakonsonanttisen väestön“ (Suomesta) muuttaneen „Vienan läänin luoteis-perukalle“. Mitä on „kovakonsonanttinen“ väestö, ja mitä „pehmeäkonsonanttinen“? Nykyisimmät Venäjän Karjalan kieltä tutkineet (Borenius ja Genetz) ovat huomainneet tässä kielessä sen omituisuuden, että konsonantit *k*, *t* ja *p* äännetään etelän puolella, hra Boreniusta myöten aina Kemijoelle asti, pehmeinä *g*, *d*, *b*, ja ainoastaan pohjan puolella tavallisella äänellänsä niinkuin Suomessakin. Nyt ovat runojen löytöpaikat muka kovakonsonanttisen väestön alalla, mutta pehmeäkonsonanttinen murre on, hra Boreniuksen luulon mukaan, Venäjän Karjalan „päämurre“ s. o. tämän maan alkukieli, se jota Otherin ja Thore Hundin aikuiset Vienan Suomalaiset puhuivat, ja kovakonsonanttinen kieli on Vuokkiniemen seutuihin ja muihin paikkoihin pohjaispuolella, jotka alat muka vielä kolme vuosisataa takaperin olivat synkkiä asumattomia erämaita, korkeintaan Lappalaisten silloin tällöin syötettäviä, myöhemmin tullut Suomesta. Ja sitä puhuvan väestön kanssa runotkin. Vanha Vienan suomalainen väestö ei näin muodoin ole runoja tiennyt eikä tuntenut, eivätkä ne täten

tietysti ole voineet syntyäkään Vienajoen tahi Vianan merenkään kuuluvilla.

Koko tämä väite sekä sen erityiskohdatkin eivät ole kieltämätöntä totuutta ja sietävät suurestikin vastaanväättämistä.

Tuo pehmeäkonsonanttisuus on epäilemätöin ilmiö eteläisen Venäjän Karjalan kielessä. Yhtä kieltämätöntä on myös, että tämä murre tämän ilmiön kautta jossakin määrin likenee Vepsän kieltä. Tämän seikan syyksi lienee luettava, että hra Borenius rohkaiseksen Vianan muinaisista Suomalaisista lausumaan, että nämät „jotensakin varmaan eivät olleet Karjalaisia, vaan Vepsäläisiä“ (hänen harvennus; katso „Suomen Kuvalehteä“, vuosik. 1873, s. 272 ensimmä. palst.). Kaikki edelliset tutkijat, Sjögren, Castrén j. m. ovat sekä katsoneet että todistaneetkin Vianan alkuperäisimmät Suomalaiset Karjalaisiksi; tämä tosiasia on nyt kumottu; millä todisteilla? Tästä sanoo hra Borenius: „tämän seikan todeksi näyttäminen tietysti vaatisi laveampaa tutkimista, ja vasta olemmekin valmiit perustuksemme ilmi tuomaan“. Kuin tämä ilmi-tuominen ei vieläkään ole tapahtunut, ei liene liian uskallettua, että asian ratkasu katsotaan vielä olevan vähintäänkin in suspenso.

Alkuperäisesti näyttävät Vepsäläiset olostaneen noiden suurten järvien etelä-puolella; Karjalaiset taas tavaataan niiden pohjais-puolella. Vepsäläisten siirtokuntien jäänöksiä löytyy kuitenkin pohjaisempanakin, nykyisen Wytegran tienoissa ja Äänisjärven länsirannan eteläisessä osassa (ei niinkuin hra Krohn sanoo, F. Tidskr., s. 105, „kapeana levynä kiertäen Äänisen läntistä rantaa“, joten Vepsäläiset ulottuisivat ei ainoastaan Petroskoille, vaan Poventsankin asti!). Luultavasti siirtyi heitä Novgorodin alammaisina — jonkalaisiksi Vepsäläiset tulivat ennen kaikkia muita Suomalaisia — muuannekin Savolotschiehen s. o.

pohjan puolelle, sikäli kuin Novgorodin valta laveni yhä pohjemmaksi. Vepsän kielessä on pehmeäkonsonanttisuus säännöllinen ilmiö; ja hyvin todennäköistä on, että niin hyvin Vepsän kieli suoraan kuin olletikin sen ja Karjalan kielen välillä oleva Aunuksen sekamurre teki Karjalan alkuperäiseen kieleen tuon vaikutuksen, nim. saattoi siihen pehmeäkonsonanttisuuden, jota vaikutusta enemmän ja enemmän karttuva venäläisyyskin edisti, sillä, omituista kyllä, Venäläiset käsittävät nuo suomalaisten kielten kovat konsonantit useimmiten pehmeinä. Mutta tällä vaikutuksella oli kuitenkin rajansa. Niinkuin täällä Suomessa törkeämmät ruotsalaisuudet maan kielessä tavataan vaan niissä tienoissa, jotka ovat rajakkain ruotsin kieltä puhuvan väestön kanssa, ja näistä jonkun matkaa ulompana, mutta Suomalaisten kieli kauempana joko pohjoiseen tahi itään päin niistä on vapaa, näin on pehmeäkielisyydenkin laita Karjalan kielen alalla. Hra Borenius sanoo tämän omituisuuden olleen vallalla niidenkin Suomalaisten kielessä, jotka asuivat Vienan suulla ja Vienanmeren länsirantamaassakin. Tätä ei kumminkaan kukaan ole todistanut; näistä seuduista on suomalainen kieli jo ammuin peräti hävinnyt. Varsin todenmukaista on kuitenkin, ett'ei vepsäläis-aunukselaisen vaikutuksen laineet, eipä väreetkään, ulottuneet noin mahdottoman kauas, ja että Vienalaisten murre samoin kuin Kemiläisten ja koko länsirantueen kieli oli sitä kovakonsonantista karjalaista murretta, jota täällä seuduin tahi täältä seuduin ei kaukana elävä, nyt vielä jäljellä oleva väestö puhuu.

Tämä samainen kovakonsonanttinen karjalainen kansa oli jo verrallisesti hyvinkin aikaiseen Vienanmeren ranta-
maasta levinnyt länteen päin ei ainoastaan likimpään sisämaahan, vaan myöskin Maanseljän yli Oulunjärven tienoihin ja länнемmäksikin kahden puolen Pohjanlahden perää. Tämä päätelmä ei ole luuloa, vaan tosiasia, joka

selvästi astuu esiin jokaiselle, joka edeltäluuloitta ja tarkkuudella ottaa huomion sen, mikä tästä asiasta on tämän teoksen alussa esitetty. Paljasta luuloa ja olettamusta sitä vastaan on, mitä hra Borenus ja hänen mukaansa hra Krohn laskettelevat Vienanmaan läntisen tahi luoteisen puolen myöhästä asuttamuksesta. Hra Borenus sanoo: „vielä kolme vuosisataa takaperin oli Vuokkiniemen laulurikas pitäjä ja yleensä koko nykyinen Vienan gubernian läntinen osa Kemijoen pohjaispuolella yhtenä synkkänä erämaana, jossa ainoastaan Kotalappalainen poroineen kuljeskeli ympäri. Yksin meren rannikkoa myöten oli harvassa vakinaisia asujamia. Jos siihen aikaan jo johonkuhun paikkaan sisämaahankin olisi asettautunut yksinäisiä uutisasukkaita, niin ne olivat aivan vähälukuiset. Pää-asiaksi ainakin sisämaan asuttaminen on alkanut vasta mainitun ajan jälkeen. Aukkaat tähän alueeseen tulivat kahdelta haaralta, osaksi etelästä ja meren rannalta, osaksi Suomesta.“ Toista sanovat tässä edellä (s. 30--32) julkaistut otteet arkhimandrita Dosifejn luostarin-historiasta. Jo v. 1450, siis enemmän kuin neljä sataa vuotta ennen meidän aikoja oli Vienassa „pitkin rantamaata ja Karjalaa“ rikkaita maa-alueita ja kalanpyyntejä, joita omistaja lahjoitti suuriarvoisen kappaleen asukasten kanssa Solovetskin monasterille. Osan näitä sanotaan olleen Kemijoen volostissa: todenmukaisesti siis Kemijoen pohjaispuolellakin. — V. 1542, siis lähemmäksi puoli neljättä sataa vuotta ennen nykyistä aikaa, luetellaan maanjärityksen eli -järähdyksen johdosta Kieretti, Kouta, Kannanlahti ja vieläpä Umpakin „kirkonkylinä“, jommoisina ne eivät liene olleet varsin vähäväkisiä *). Ne ovat kaikki pohjan puolella Kemijokea; luultavasti olivat ne ikivan-

---

*) „Nousia Venäläinen“ sanoo Kannanlahden kylää niin isoksi kuin 4 „kirkkopitäjästä“ (Hist. Ark. IX, s. 248).

hoja karjalaisia asumuksia, ja luultavasti oli vielä tuoloinkin niiden väestö enimmäksi osaksi karjalaista. Ja niidenkö asujat Karjalaiset olisivat antaneet heidän rannikkonsa rinnalla olevan sisämaan kaikkine etuinensa, kaikkine kalapaikkoineen, otuksen-eräaloineen ja poronlaidumineen olla asumattomana synkkänä sydänmaana? Ei sitä usko kukaan, joka vähänkään enemmän on tullut tuntemaan senlaisia asumusoloja. — Vv. 1579, 1580 ja 1590 käytiin kahden puolen rajaa sotaa, joka oli noita tunnetuita ryöstö- ja hävitysretkiä, Venäjän puolelta Oulunjärven seutuihin ja aina Pohjanlahteen asti, Suomen puolelta aina Kannanlahtea ja Kemin suuta myöten. Näiden melskeiden ajalta kerrotaan muun muassa, että mainitun luostarin suojelukseksi asetetun sotaväen piti kesällä — jolloin lännestä tuleva vihollinen, jokia myöten venheillänsä laskeuduttuaan meren rantaan, voi näillä helposti soutaa yli luostariinkin — suojella tätä, mutta talveksi mennä manterelle suojelemaan monasterin volostejia, jotka olivat lähellä Ruotsin rajaa. Lähellä Ruotsin rajaa, siis aivan sisämaassa, oli tämän mukaan kokonaisia volostejia, kyläkuntia, joiden viholliselta suojeleminen oli tärkeätä! Ja keitä olivat näiden asumusten asukkaat? Ei suinkaan muita kuin kovakonsonanttisia, Kalevalata laulavia Karjalaisia!

Entä tuo „Nousia Venäläisen“ kertomus, mitä saamme siitä tietää? Että Venäjän Karjalan sisämaassa jo hänen aikansa, siis enemmän kuin „kolme vuosisataa takaperin“, oli väkirikkaita kyliä, etelä-puolella ja pitkin Kemi-jokea. Miksi ei semmoisia olisi voinut olla vähän pohjaisempanakin tätä jokea, sillä olihan sielläkin noita hyötypaikkoja, joihin Karjalaiset niin mielellänsä asettuivat elämään!

Venäjän Karjalan pohjais-puolta asumattomaksi todistaaksensa mainitsee hra Krohn (s. 357), että „v. 1500 oli

silloisessa Käkisalmen läänissä, venäläisten verokirjain mukaan, koko Yli-Karjala vielä melkein autio. Kaavilla ei ollut vielä yhtään taloa, Liperissä 10, Pielisjärven kaikilla rantamailla yhteensä 19.“ A. J. Europæus, joka täällä ensiksi ilmasi tietoja tuosta venäläisestä verokirjasta pienessä teoksessa „Karjalan Ajantiedot“, sanoo, mitä Kaa-
viin tulee, verokirjasta ei tavanneensa „yhtään Kaavin pitäjässä olevaa kylän nimeä.“ Yksityisiä taloja mahtoi kuitenkin siellä täällä olla sekä nykyisen Kaavin että Liperinkin alalla; todennäköistä on kuitenkin, että pohjoisen tahi koillisen puolelta tuleva karjalainen asuttamus ei ollut kerinnyt vielä tänne asti, vaikka se, tuota verokirjaakin myöten, jo oli vahvasti kansoittanut Laatokan länsi- ja pohjais-rannat sekä enimmänsä osan nykyistä ala-Karjalaa *). Kaavi on nähtävästi saanut enimmänsä osan ensiasujiansa Savon puolelta, koska sen väestö sekä kieleltään että muulta asultaan, ainakin pitäjän länsi puolella, näyttää hyvinkin savolaiselta. Nurmeksen laita on osaksi samanlaista. Mitä Pielisjärven seutuihin tulee, niin tietää „Nousia Venäläinen“ sen „molemmilla puolin“ asuvan Venäläisiä (venäjän-uskoisia Karjalaisia, m. t. s. 249), Lieksan kylässä yksinään 150 ja Pankajärven kylässä 100 venäläistä (s. 251). Tämän lisäksi mainitsee hän vielä Pielisen seudusta Nurmeksen kylän. Puolen sadan vuoden ajalla, joka on tuon verokirjan ja „Nousia Venäläisen“ kertomuksen väliä, ei väestö täällä liene ennättänyt karttua noin suuresti. Luultavampaa on, että alkuasukkaat olivat

---

*) „Karjalan Ajantietojen“ kertoja lausuu (s. 10), että „Salmin, Sordavalan ja Kurkijoen seudut 1500 vuoden verokirjan jälkeen olivat rikkaat asukkaista, josta nähdään, siltä puolen, se on Aunuksen rajoilta ja Ladokan rantamailta, asukkaita länsi-Karjalan ja Savon autio-
maille vähittäin vetäytyneen. Osa heistä taisi myös laskeutua Vienan meren puolelta ja Ilomantsin nurkalta, sillä Ilomantsissa oli ennen kuin yhdessäkään Kuopion lääniin kuuluvassa osassa Karjalaa eri seurakunta (pogosta).“

verovapaita ja siis verokirjoissa olemattomia, tahi että nämät kaukaiset rajalla olevat sydänmaat pysyivät veroherroille tuntemattomampina, taikka että herrat ottivat itsellensä sydänmaalaisten veron (suurempiakin kummia on tapahtunut!), jossa tapauksessa nämät eivät myöskään tulleet kruunun verokirjaan. „Nousia Venäläisen“ kerto-
musta sitä vastaan on vaikea epäillä, niin todenmukaiselta ja tarkoituksettomalta näyttää se kaikissa osissaan.

Koska nykyisen ylä-Karjalan ala muka oli noin asumatointa, arvelee hra Krohn, „ei siis voi ajatellakaan, että noilla Maanselän karuilla itävierteillä, paljoa pohjoisempana kuin useimmat yllämainitut seudut, maassa, jota ei mikään vuoriharju suojele Jäämeren kuolettavasta viimasta, jo olisi silloin ollut mitään asutusta“. Mikäs niitä ihmisiä suojeli Jäämeren „kuolettavalta viimalta“, jotka jo paljoa ennemmin tätä aikaa olivat asettuneet itse meren rantaan Kannanlahteen sekä noihin muihin edellä mainittuihin paikkoihin Viananmeren länsi-rannikolla, vieläpä tuonne Kuolaankin? Ja mikä niitä ihmisiä suojeli, jotka vihdoinkin asettuivat elämään noille „Maanselän karuille itävierteille“? Asia on se, että samaiset Maanseljän vierteet eivät ole niin „karuja“ eikä tuo Jäämerenkään viima niin „kuolettava“ kuin miksi hra Krohn on ne mielessänsä kuvitellut, ja vielä lisäksi se, että ihminen, pohjaismaiden ihminen semminkin, ei pidä paljon lukua ilmanalan ankaruudesta, kuin vaan elatusta missä on kyllin saatavina. Ja tätä oli Vianan Karjalan sisämaassakin noina entisinä aikoina runsaasti ja paljoa enemmän kuin tätä nykyä.

Lisätodisteena sille olettamukselle, että Venäjän Karjalan sisämaa vasta myöhemmin on saanut asukkaansa, kertoo hra Krohn eräästä ryöstöretkestä, jonka Herman Klaunpoika Fleming v. 1581 Savonlinnasta teki Tulomajärven pogostalle Venäjän puolelle; tästä oli hän kulkenut vielä jonkun matkaa sisämaahan päin ja päättänyt kääntää

paluumatkansa suoraan Oulunjärveä kohti. „Mutta kaikki asiantuntijat epäivät häntä siitä retkestä, koska koko välitaipaleella ei sanottu olevan yhtään taloja, joista voisi saada väelle ja hevosille ravintoa. Tämä taipale epäilemättä olisi käynyt Vienan runo-alueen halki.“ Johtopäätös: tämä maa tuli vasta myöhemmin asutuksi, siihen muutti väkeä Suomesta, jotka toivat runot ja muut mukansa. Kovin suurta terävä-järkisyyttä emme kuitenkaan tarvitse huomaitaksemme, että nuo „asiantuntijat“, jotka tietysti eivät olleet muita kuin maan asujia Karjalaisia, eivät liene säästäneet tummia värejä Herman Klaunpojalle kuvatessansa hänen aikomansa retken vaikeutta, muun muassa läpikuljettavan maan muka asujittomuudenkin tähden, sillä tuosta retkestä voivat he varmasti odottaa itsellensä ja kaukaisemmilleenkin retken suunnalla asuville kansalaisillensa vaan vaivaa ja räsitystä; heille oli siis tärkeätä saada Herman Klaunpoika, kuta pikemmin sen parempi, kääntymään takaisin samaa tietä, jota oli tullutkin. Kaikissa tapauksissa, ja vaikka maa olisikin ollut yhtä paljon asuttua ja yhdenlaisessa kunnossa kuin nyt, olisi tuo retki ollut sula mielettömyys. Säännöllisen sotajoukon, vaikkapa melkoisesti pienenkin, olisi tänäkin päivänä mahdoin tehdä Herman Klaunpojan aikomaa retkeä, jonka pituus olisi tullut tekemään vähintäänkin puoli sataa peninkulmaa. Sissiparvet tosin kulkivat useinkin Oulunjärven tienoista aina Vienanmeren rantamaihien asti, ja päin vastoin, mutta tämä matka ei ollut juuri muuta kuin puoli Herman Klaunpojan aiotusta matkasta; sissit kulkivat enimmänsä matkan kahden puolen Maanselkää venehin, ja heitä ei rasittanut kuormasto eikä tykit, joita tuolla sotapäälliköllä myöskin lienee ollut mukansa, koska hänellä oli aikomuksena myöskin hävittää eräs Kemijoen tienoosien rakennettu hakulilinna.

Siitä, mitä tässä kirjassa edellä on esitetty Vianan Karjalan asumusseikkoja, pitäisi tulla jokseenkin selväksi, että tämän maan sisäpuoli s. o. se ala, jolta Kalevalan runot enimmäkseen tavattiin, jo enemmän kuin kolme vuosisataa takaperin on ollut vakinaisesti, vaikkapa harvemmaltakin asuttua maata. Mutta olettakaamme vielä silmänräpäykseksi, herrojen Boreniuksen ja Krohnin kanssa, että tuo puheina oleva ala sai asujansa Suomesta, jotka silloin toivat runotaidonkin kanssansa. Niin kysytään: mistä osasta Suomea tulivat nuo runontaitajat siirtolaiset sinne? ja mihin aikaan tapahtui se? Kumpaisenkin kirjoittajan olettamus näyttää olevan, että nämät siirtolaiset ovat tulleet likimmästä seudusta tältä puolen rajan, Kianalta, Kuusamosta, Oulunjärven tienoista. Hra Krohnia myöten on erään siirtokunnan kerrottu tulleeeksi Orivedeltä asti Hämeestä; tämän ilmoituksen voimme mahdolltomuutensa tähden heti jättää sillensä. Molemmat kertovat he kuitenkin oikeastaan vaan yksityisten perhetten muutoista, näiden sukutaruja myöten. Mutta kuin vaikea on luulla näiden kirjoittajain olettaneen, että koko tuo laaja runoala olisi kansoittunut muutamista perheistä, niin kuin ennen muinoin maa kansoittui Noahn poikien perheistä, niin on oletettava, että he ovat ajatelleet isompia siirtoja tapahtuneeksi. Ja hra Boreniuksen luullen ovat siirrot tapahtuneet myöhemmin kuin kolme sataa vuotta sitten, hra Krohnin luullen vasta Ison-vihan aikana. Nyt kysytään: löytyykö täällä siirtolaisten kotimaassa mitään kirjallisia tahi suullisia muistelmia tuollaisista muutoista? Ja edelleen: mikä oli syynä muuttoon? Ahtausko ja köyhyys tällä puolen rajaa, vaiko ylen suuri tilavuus ja viljavuus sen toisella puolella? ehkä valtiollinen turvattomuus tahi uskonnollinen ahdistus tällä puolen, ja järkähtämätöin turvallisuus sekä täysi uskonvapaus, tunnollisen lainkäytännön suojissa, toisella puolen rajaa? Ainoastaan

tuommoisista syistä päättävät ihmiset siirtokunnittain lähteä entisiltä aloiltaan ja etsiä uusia asuinpaikkoja. Mutta noita tuommoisia syitä ei puheenalaisessa kohdassa ollut olemassa. Tilaa oli kummallakin puolen rajaa kyllin niiden vähälukuisten ihmisten olla ja liikkua, jotka siellä asustivat, ja hyötypaikat eivät itäpuolellakaan olleet sanottavan viehättävämmät kuin Suomen puolella. Sitä vastaan olivat olot ylipään tietävästi väestön Suomen puolella pysymisen eduksi. Sen lain ja niiden valtiollisten laitosten alaisuudesta, jotka jo puolikolmatta vuosisataakin takaperin vallitsivat Oulunjärven seuduissakin, ja protestanttisen kirkon helmasta, johon sielläkin jo kaikkien mielet olivat kiintyneet, ei lähdetty hevillä mielivallan ja vieraan uskonnon sorrettaviksi. Ison-vihan aikaan kaikkein vähimmin, sillä paitse yleistä valtakuntien sotaa raivosi silloin erittäin vielä maakunnallinen vihollisuus Kajaanin maan ja rajantakaisten Karjalaisten välillä. Ylipään ei Suomesta ole historian-tiettävinä aikoina siirtokunnittain muutettu Venäjän puolelle muulloin kuin Stolbovan rauhan jälkeen ja jälkeen Kaarle X:n Kustavin hallitessa olleen ankaran sodan, jolloin Laatokan ja Pyhäjärven tienoista pakeni paljo väkeä Aunukseen. Ja painavin syy näihin muuttoihin oli juuri uskonnon säilyttäminen, joka Suomalaiselle aina on ollut kallis asia; sanottujen tienotten asujat kuuluivat näet silloin kreikan uskoon. Nuoko Oulunjärven tienoon sitkeäluontoiset ihmiset olisivat sitten Ison-vihan aikana lähteneet Venäjän puolelle uskontoansa ja vapauttansa menettämään! Ja kuinka olisivat he silloin sinne päässeet ilman päätänsä hukkaamatta jo heti rajalla!

Kaiken sen ohessa, mitä nyt pääsin sanomasta siirtokunnittain tapahtuneiden muuttojen mahdollittomuudesta, voipi noissa yksityisten perhetten taruissa, että heidän esi-isänsä muka olisivat Venäjän Karjalaan tulleet Suomesta,

olla rahtunen perääkin. Kyllä ei siten, että Kajaanin maasta olisi toiselle puolelle rajaa siirtynyt maan varsinnaista luteerilaista väestöä muita kuin yksityisiä roistoja joko pahatekojansa tahi velkoja pakoon. Vaan siten, että sanotussa maassa asuvien Karjalaisten, jotka aikojen kuluessa olivat kääntyneet itäisten heimokuntalaistensa uskoon, täytyi ruveta peräytymään takaisin oikeaan kotomaahansa. Heidän siellä olemisensa tuli näet aina tuka-lammaksi, kutä enemmän etelästä ja lännestä ahtauva ensin katoollinen, myöhemmin luteerinuskoinen suomalainen asuttamus likeni heidän alojansa. Riidat ja ottelut näiden kahden eri ainesten välillä tulivat viimein välttämättömiksi, ja juuri näistä riidoista selittyy varsin luonnollisesti tuo pitkälinen sotaaisuus, joka Kajaanin kohdalla vallitsi kahden puolen rajaa. Suomen puolen kreikkalaiset Karjalaiset huusivat epäilemättä useinkin Maanseljän-takaisia uskonto- ja kansallisuus-heimolaisiansa avukseen; ryöstösaaliin himosta olivatkin nämät enemmän kuin valmiit avuntekoon, jonka verukkeella he, Suomen puolen Karjalaisia liehtareinansa, tekivät noita hävittäväisiä retkiä, joita kostaaksensa taas tältä puolen tehtiin samanlaisia retkiä tuonne Vienenmaahan. Tässä taistelussa jäivät Suomen puolen Karjalaiset vähitellen alle kynsin, sillä heidän päällensä ryntääjiä oli enämpi ja näitä auttoi ja edisti tietysti maan hallituskin. Pelastuaksensa oli näillä Karjalaisilla ainoastaan kaksi keinoa: joko luopua kreikan uskosta ja ruveta Ruotsin kuninkaan alamaisiksi, taikka muuttaa pois maasta omaansa eli esi-isiensä kotomaahan, jonne pääsyn varsinkin heidän uskontonsa teki heille hel-poksi. Että monikin lienee käyttänyt tuota edellistä keinoa, näyttävät muun muassa tässä ennen mainitut venäläis-peruiset sukunimet pohjais- ja koillis-Pohjanmaalla todis-tavan. Mutta varmaan on moni myös käyttänyt jälkim-mäistäkin keinoa; ja näitä muuttolaisia lienevät ne olleet,

joita Vuokkiniemessä, Uhtuella ja muualla vielä muistellaan. Luultavasti olivat runot yhdet tällä ja tuolla puolen Maanselkää ja pysyivätkin yksinä sen esteettömän yhteyden kautta, jossa tämänpuolinen karjalisto pysyi emämaansa kanssa. Samanlaisessa yhteydessä ovat tämänpuoliset kreikanuskoiset Karjalaiset olleet meidän aikoihin asti tuonpuoleisten heimokuntalaistensa kanssa etelämpänäkin, niinkuin Ylämantsissa, Korpiselillä, Suojärvellä. Ja runotkin ovat olleet yhteiset. Luultavasti on runoihin keksitty lisiä ja toisintoja Suomenkin puolella. Mutta niiden päälähde on ollut Venäjän Karjalassa, josta enimät ja tärkeimmät niitä löydettiin (*).

Näin osoitettuani sen olettamuksen perättömäksi, että runojen löytöalan paras osa Venäjän Karjalassa olisi vasta myöhemminä aikoina tullut asutuksi Suomesta, ja runotkin siirtolaisten kanssa saapuneet täältä sinne, tulee minun vielä pikimmältäni kajota tuohon mainitun maan pehmeäkieliseen alaan. Tästä vakuuttavat molemmat nuo tutkijamme, että runoja siltä ei ole löydetty muuta kuin huononneita kaikuja vaan kovakonsonanttisen alan rikkaasta runoudesta. Mitenhän lieneekin! Näiden alojen rajana, sanoo Genetz („Tutkimus Venäjän Karjalan kielestä“, s. 167), „on lännessä *Roukkulan* kylä (pohjaisessa

---

*) Minkäläinen runotaidon ja sen kanssa yhdistetyn loitsutiedon oikea ja luonnollinen kulku Venäjän Karjalasta Suomen Karjalaan on ollut, näkyy erinomaisen selvästi siitä kertomuksesta nimellä „Shemeikkäiset“, jonka majisteri Basilier mennä vuonna julkasi „Virittäjän“ 2:ssa vihkossa. Shemeikka on pieni kylä Suistamon pitäjässä lähellä Suojärven rajaa. Sen asukkaat ovat olleet kauan tunnetut suuriksi loitsijoiksi ja metsänpyytäjiksi; taitonsa on heillä perinnäinen esisiltä, jotka ovat tänne muuttaneet Repolasta, Lupasalmen kylästä. Ja näistä Shemeikkäläisistä on runotaito levinnyt yli koko Salmin kihlakunnan, niinkuin hra Krohn, merkillistä kyllä, selittää hra Basilierin kirjoitukseen liitettyssä muistutuksessa. — Tällaisesta runotaidon kulusta idästä länteen päin muistellaan muuallakin runoalan läntisessä osassa.

Rebol'asta) ja idässä *Kemijoki*". Repola kuuluu siis kieltämättömästi ja vielä enemmän kappaletta etelämpänä oleva Himola pehmeäkonsonanttiseen alaan. Mutta Repolan lukee Lönnrot jo ensimmäisessä Kalevalan-laitoksessa, ja Repolan ja Himolan toisessa laitoksessa parahimpien runon-löytöpaikkojen joukkoon. Tämä on todistus, jota ei käy millään lailla epäminen, todistus siitä, että kova-konsonanttisuus itsessään ei ole ollut mikään välttämätöin ehto runon voimassa pysymiselle. Eivätkö lienekin pehmeäkonsonanttisuus ja runottomuus tahi runon huonous Venäjän Karjalan eteläpuolella yhden vaikutuksen ilmiöitä. Edellä olen koettanut osoittaa, että pehmeäkonsonanttisuus on vepsän sekä aunuksenkielen ja ehkäpä venäjänkin vaikuttama alkuperäisesti kovakonsonanttiseen Karjalan kieleen. Etelästä huokuvan aunukselais-venäläisen hengen myöhemmältä vaikuttamalta näyttää myöskin tuo että, vaikka runoja pehmeäkonsonanttisellakin alalla on ja on hyviäkin likellä niiden synnyinmaata, niin huononevat ne ja vähenevät siinä määrässä, missä tästä ulotaan etemmäksi etelään päin, ja katoovat viimein kokonaan, kuin tullaan likelle aunukselais-venäläistä alaa. Tuon täten vaikuttaneen hengen vaikuttimiksi luen minä uskonnonkin. Kuta kauempana näillä saloilla on oltu venäläisestä väestöstä, sitä vähemmin on kristinuskon säätämykset, mielipiteet ja maailman-katsanto haitanneet kansan vanhaa oma-peräistä mielenjuoksua; kuta enemmän taas kristilliset mielipiteet ovat tulleet kansalle omiksi, mieluisiksi ja rakkaiksi, sitä enemmän ovat myös vanhat mielenjohteet ja mielentuotteet unhottuneet, vieläpä lopulla joutuneet ylenkatseenkin ja vihan alaisiksi. Tätähän samaa juuri vanha runo on saanut kokea läntiselläkin rajallansa kaikissa paikoin.

Tämän jälkeen tulee hra Krohnilla vielä useampia väitteitä, joissa hän pienemmistä seikoista päättelee tuota

samaa pääajatusta, jota edellisissäkin, nim. ett'ei Kalevala ole syntynyt Vienan Karjalassa.

Tuon vast'ikään käsittelemäni olettamuksen tueksi, että runot ovat siirtolaisten kanssa tältä puolen rajaa joutuneet Vienan Karjalaan, mainitsee hra Krohn (Kirj. Hist. s. 361), että „runoissa“ on suuri joukko „suomenpuolisia“ sekä „ruotsinsukuisia“ sanoja, jotka „varsinaisille Karjalaisille ovat oudot“. „Suomenpuolisilla“ sanoilla tarkoitaneen hän semmoisia suomalaisia sanoja, joita käytetään vaan tällä puolen rajaa, mutta ei Karjalaisten puolella. Kuin ei hän mainitse mitään esimerkkejä tällaisista sanoista, ei tätä osaa tästä väitteestä voi myöntää eikä kieltää. „Ruotsinsukuisilla“ sanoilla taas luulen hänen tarkoittavan ruotsin tahi oikeastaan skandinavin kielestä lainattuja sanoja. Tämmöisten saapumisesta Kalevalaan olen minä tässä edellä (s. 40) jo lausunut mielipiteeni. Mielihyvällä voin nyt lisätä, että Lönnrot näiden sanojen alkuperästä on ilmaissut samanlaisen olettamuksen kuin minä (U. Kalevalan esipuheessa s. III). Hän sanoo näet: „Sanat ja kieli runoissa ei ole muu, kun tarinan ulkonainen ajan mukiin muodostuva puku. Myös on monta vanhoissa runoissa löytyvää ruotsin eli venäjän sukuista sanaa tainnut jo Permian vallan aikana tavallinen olla, koska muinaistietojen mukaan Permialaiset kävivät kauppaa niin Islandilaisten ja Norjalaisten, kuin Venäläistenkin kanssa, ja kaupankäviät kansat aina saavat kaupan päälleksi uusia sanoja kieleensä. Suuri osa semmoisia ruotsin sukuisia sanoja, joita tavallisesti arvellaan vasta myöhemmin, Suomen maan Ruotsin yhteyteen jouduttua, Ruotsalaisilta saaduksi *), löytyy rajanki takana Venäjän maalla Karjalassa ja Aunuksessa. Niiden siellä löytyminen on vaikea muulla ehdolla selittää, kun

---

*) Tämän kirjan tekijän harventama.

sillä, että olivat tuttuja jo ennen Suomalaisten eroamista Ruotsin ja Venäjän vallan alaisiksi *).“ Kaikissa „runoissa“ mahtaa olla hyvinkin paljon skandinavi- tahi oikeammin germanilais-peräisiä sanoja. Mutta kuin tässä on vaan Kalevala puheina, niin ei tällä kertaa voi olla kysymystä muista kuin tämän runoston germanilaisista sanoista. Näitä on Kalevalassa odottamattoman vähä, minun lukieni ei täyttä kahdeksaa kymmentäkään. Ja helposti voipi asiantuntija niissä eroittaa kaksi kerrosta, vanhemman ja nuoremman. Vanhemman kerroksen sanat ovat merkilliset siitä, että ne tavataan melkein kaikki kaikissa suomalais-virolaisissa kielissä eli murteissa (nykyisessäkin Venäjän Karjalan kielessä), joka seikka todistaa siitä, että ne ovat näissä murteissa jo siltä ajalta, jolloin Suomalaiset olivat tuon keski-Venäjällä kerran vallinneen germanilaisen kansan naapureina, siis tulleet Karjalaisten kieleen jo ennen bjarmalaistakin yhteyttä Skandinavioiden kanssa. Tällaisia sanoja ovat: airo, akana, atra (aura), hamara, hanhi, humala, kagra (kaura), kakka-ra, karta-no, kauppa, keihäs, kihla, kuja, kulta, lammas, liina, maldo (melto), multa, nagla (noagla, naula), niegla (neula), nuotta, purje, rauta, ruoste, silkki (sulkku), taikina, tina, vaippa, valta. Luvultansa tekevät nämä ja muut tällaiset sanat hyvästi puolen kaikista Kalevalan germanilaisista eli skandinavilaisista sanoista. Toinen puoli on nuorempaa eli uudempaa kerrosta; tällaisia ovat esim. housut, kaali, kaapu, kannu, kelkka, kellari, kumppali, kupari, kuppi, kyyti, leiviskä, lekkeri, muori, naapuri, penkki, talli, tasku, tikkaella, tunti, tuoli, tuomari, tuoppi, tynnöri, tyyris, vanki, velli. Näistäkin ovat useimmat mahtaneet tulla jo kauan ennen „Isonvihan aikoja“ kieleen. Muutamat niistä tuntuvat kuitenkin jokseenkin uusilta Karjalan kieleen nähden, esim. kyyti, muori, penkki, tasku, tikkaella, tuoli, tyyris, velli. Nämät ja muut tam-

möiset sanat, joista voisikin milt'ei muodostaa kolmannen, uusimman kerroksen germanilaisia lainasanoja Kalevalassa, ovat voineet epoksen runoihin tulla suomenpuoleisista toisinnoista taikkapa sitten Suomen puolelta Karjalaisten kieleen lainattuina sanoina. Niiden oleminen tahi olemattomuus Kalevalan runoissa on niin vähäpätöinen seikka, ett'ei kumpikaan todista juuri mitään.

Edelleen sanoo hra Krohn „runoissa“, olletikin loitsurunoissa, tavattavien kristillisten pyhimysten nimet olevan siten suomen kielen mukaisiksi muodostetut, että ne selvästi tunnetaan ruomalais-katoolisiksi ja siis ovat germanilais-länsisuomalaisia. „Näitä löytyy myös Venäjän puolen runoissa, vaan sielläkin juuri harvoin joku Kreikan kirkon pyhimyksistä“ (F. Tidskriftissä s. 108 sanoo hän, että runoissa tavattavat pyhimykset, Venäjän Karjalassakin, kaikki ovat poikkeuksetta ruomalais-katoolisia). „Tästä ei voine johtaa muuta päätöstä, kuin että puheenalaiset runot vasta sen jälkeen, kun kristin-usko jo oli Suomessa saarnattu, ovat levinneet itäisen rajan taakse“ (m. t. s. 362).

Tämä väite ei kuitenkaan koske Kalevalata, jossa ei tavata, ei sen loitsuissakaan, tuommoisia kristillisten pyhimysten nimiä. Mitä kaikkea sitä vastaan ei „runoissa“ tavattane, s. o. noissa arkullisissa runokeräyksiä, ja mitä kaikkea ei niistä voitane todistaa, olletikin kuin viheliäisimmätkin „pätkät“ niissä pidetään täysin pätevinä „todistuskappaleina“! Vaikka minä siis en tarvitseisi kajota tähän väitteeseen, niin en malta kuitenkaan olla mainitsematta ajatusta, josta jo edellä (s. 40) annoin viittauksen, nim. että Vienen Karjalaiset, satoja vuosia ennen Venäläisten heidän maahansa tuloa ollessaan yhteydessä pohjais-Skandinavilaisten kanssa, hyvin voivat näiltä saada kaikenlaisia irtonaisia käsitteitä katoolis-kristillisestä us-

konnostakin jo kappaletta ennen kuin heille ruvettiin kristin oppia säännöllisesti saarnaamaan venäläis-kreikkalaisessa muodossa, joka tapahtui vasta 15:ssä vuosisadassa. Tämöisestä mahdollisuudesta antaa nykyisten Samojedien ja pohjais-Ostjakien olot valaisevan esimerkin. Nämät kansat eivät vielä nytkään ole muita kuin pelkkiä pakanoita, jotka uhraavat puujumalillensa ja täydellisesti uskovat noitiansa. Mutta tämän rinnalla tekevät he hädässä uhrauksia ja lupauksia venäjän uskonkin pyhimyksille, olle-
 tikin pyhälle Nikolaille, joiden voimasta ja ihmetöistä ovat kuulleet, ei lähetyspappien, vaan heidän maassansa ja vesillänsä metsästävien ja kalastavien yksinkertaisten pyytömiesten kertoelewan. Täten on voinut, mutatis mutandis, tapahtua Vienen Karjalassakin, sillä kaikki noita-uskoiset kansat ovat hyvin kärkevät vierailta jumalilla lisäämään avunantajainsa joukkoa.

Sitten arvelee hra Krohn (s. 363), että jos runot olisivat saaneet alkunsa Venäjän Karjalassa, niin olisi luonnollista, että niihin olisi runsaasti sekautunut senpuolisia paikannimiä; mutta tämmöisiä tapaamme niissä muka hyvin harvoin.

En ota sanoakseni, miten lieneekin muiden „runojen“ laita tässä katsannossa. Mutta mitä Kalevalaan tulee, josta tässä on kysymys, ei hra Krohnin lausumaa voi käyttää siitä. Se on kyllä tosi, että Kalevalan paikannimet usein ovat paljaita kuvatinnimiä, niinkuin: *Aluenvärvä*, *Hälläpyörä*, *Kaatrakoski*, *Lemmenlahti*, *Simasalo*, *Suolasalmi*, *Tuomivaara*. Mutta on siinä kuitenkin varsinaisiakin paikannimiä, jotka kuuluvat peräpohjaiselle puolelle. Nimeä *Karjala* käytetään Kalevalassa toista kymmentä kertaa, ja epoksen sankarien sanotaan elävän ja olevan tämännimisessä maassa; tämä maa on epoksessa rajakkain „Pohjanmaan“ (ei Pohjolan) kanssa (20. 451 ja

48. 258). *Pohjolan* ja *Pohjan* mainitsee Kalevala satoja kertoja. Jo itse tästä nimestäkin voipi arvata, ett'ei sillä nimitetä mitään etelässä tahi lounaassa olevata paikkaa, ja sen alituinen kertonimi *Lappi* kuin myöskin tuo toinen *Pimentola* ilmasevat, että Pohjolalla epäilemättömästi tarkoitetaan pohjaista paikkakuntaa. *Turja* on Venäjän Lapin niemimaan historiallinen nimi, joka, niinkuin tässä edellä (s. 110) on mainittu, aikaiseen oli Venäläisilläkin tiedossa; tällä nimellä säestetään Kalevalassa useampia kertoja *Lapin* nimeä; nämät kolme *Pohjola*, *Lappi* ja *Turja* sekä tämän pehmeä toisinto *Tyrjä* tarkoittavat siis samaa. Kaksi jälkimmäistä ovat ainakin varsinaisia maantieteellisiä nimiä samoin kuin tuo usein käytetty *Karjalakin*. Nimi *Rutja*, vielä tätä nykyäkin käytännössä muodossa *Ruija*, tarkoittaa samoin kuin viimeksi mainitut peräpohjaista alaa. Nimellä *Viena* mainitaan Kalevalassa epäilemättömästi tuota tunnettua, vielä nytkin sennimistä jokea. *Suomen* nimi esiyytyy siinä toista kymmentä kertaa, noin puoli kymmentä tarkemmin eroittamattoman alan nimenä, mutta useammin kuin tämä määrä synonyminä *Kalevalalle* tahi *Karjalalle*.

Muita olemassa olevia maita ja paikkoja mainitaan Kalevalassa harvoin; niinpä *Savoa* kaksi kertaa, *Hämettä* kaksi, *Imatraa* kaksi ja *Vuosta* kolme kertaa, *Nevan* jokea kerran, *Inkeriä* ja *Ruotsia* kumpaakin kerran, *Tanikan* linnaa ja *Uutta linnaa* samoin. *Saksa* esiyytyy kahdeksan kertaa, niistä neljä erinomaisten, ylen hyvien tavaranlajien, niinkuin saappaiden, kenkien, laahkojen, saippuan saantomaana. *Venäjä*tä mainitaan viisi kertaa ja *Viroa* oikeastaan vaan kolmessa paikassa, kumpaakin ohitse mennessä ja erinäisettä huomiotta. Arvattava on, että niin liikkuvalla kansalla, kuin mitä nuo pohjais-Karjalaiset olivat, ulkona heidän maastansa olevia maita ja paikkoja voi tuon verran olla tunnettuja kuin mitä nyt mainitut

Kalevalassa olevat nimet ilmoittavat. Niitä on kuitenkin voinut alkuperäisesti karjalaisiin runoihin tulla myöhemmin Suomen puolella syntyneistä toisinnoistakin; tämän luulon tekee todenmukaiseksi sekin, että Kalevalassa tavataan tuo *Savo*-nimi, joka on syntynyt ja tullut tutuksi vasta verrallisesti myöhempinä aikoina.

Jos Kalevalan paikannimistä saattaa jotain päättää, niin on se sitä, että ne osoittavat sen pohjaisen-puolista sekä myöskin itäistä alkuperää. Olettaen että Kalevalan ovat laulaneet jotkut etelä- tahi länsi-Suomalaiset, kysymme: mikä olisi näitä laulajia saattanut lauluihinsa otamaan noin pohjaisessa olevien paikkojen nimiä kuin esim. *Turja* ja *Viena* ovat? Tahi mistä tulivat he edes tuntemaankaan nämät nimet? Ne samoin kuin *Uusilinna* Novgorodin nimenä eivät ole olleet eivätkä ole nytkään vielä yhteisen kansan kesken Suomessa ollenkaan tunnetut; mutta Venäjän Karjalaisilla näiden-nimisistä paikoista on aina ollut selvä tieto. Itse nimi *Venäjä* on alkujansa karjalainen ja idästä päin tullut länsi-Suomalaisille tiedoksi vasta myöhempinä aikoina, sillä tänäkin päivänä käytetään hämäläismurteen alalla enemmän nimeä *Ryssä* kuin *Venäläinen*. Jos Kalevala olisi saanut alkunsa länsi-Suomessa, niin ei se ole mahdollista, ett'ei nimet *Turku*, *Naantali*, *Ahvenanmaa*, *Kokemäenjoki*, vieläpä *Tukhulmakin*, *Woijonmaa* j. m. s. olisi tulleet siinä mainituiksi. Mutta samoin kuin nämät nimet, Kalevalasta puhuttaessa, kuuluvat meidän korvihimme ikäänkuin toisesta maailmasta, samoin on tämän runoston länsisuomalainen synty sen tuntijasta turha ja emätöin olettamus.

Hra Krohnin mielestä näyttää sekin seikka puolustavan Kalevalan länsisuomalaista alkuperää, että siinä olevia nimiä tavataan länsi-Suomessa. Tärkein näistä on *Kaleva*, joka tosiaankin näkyy sillä alalla ilmautuvan joskus.

Asian laita on kumminkin se, että samalla kuin tämä sana itä-Suomen kielessä ja olletikin runoissa on vaan nimi, nomen proprium, on se länsi-Suomen murteessa nomen appellativum, jota on yleisesti käytetty merkityksessä jättiläinen; ja tässä merkityksessä on se tullut raamatunkäännökseenkin. Tämä nimi samoin kuin nuo kerran, kaksi tavattavat *Untamala* ja *Sampu* (neljäs ja viimeinen näitä hra Krohnin luettelemia nimiä *Soini* ei ole Kalevalan-nimi) todistavat korkeintaan sitä, että länsi-Suomessakin on ollut yksiä tahi yhdenlaisia taruja kuin Kalevalassa. Ja tämänhän mahdollisuuden olen minä jo tässä edellä (s. 56) myöntänyt, samalla viitaten siihen, kuinka kauhean pitkä askel suorasanaisestä tarusta on sen pukemiseen tuohon täysirunolliseen muotoon, jossa tarut esiytyvät Kalevalassa. Tämän ohessa voimme näille länsi-Suomessa tavatuille nimille panna vastapainoksi Kalevalan-nimiä tuolta hyvin kaukaa Äänisjärven ja Vienajoenkin takaa, aloilta, joissa satoihin vuosiin ei ole kajahtanut ainoatakaan suomenkielistä sanaa, vaan joissa suomalaisia paikannimiä on säilynyt sadottain, niiden joukossa selviä Kalevalankin nimiä (katso tässä edellä s. 22—25). Viimeksi mainittuja ovat esim. *Ainojärvi* Wytegran ja *Aino-vaara* Pinegan piirikunnassa, *Untojärvi* sekä Wytegran että Pudoshin piirikunnassa, *Lemponiemi* Pinegan ja *Kaukola* Arkangelin piirikunnassa. Näiden lisäksi panen tähän vielä muutamia Kalevalan-nimien kaltaisia tahi sukuisia paikannimiä, jotka satunnaisesti olen tavannut Kalevalan runoalueelta ja tätä likellä olevilta aloilta: *Turjanselkä* ja *Turjanniemi* Kuusamossa, *Turjala* eli *Tyrjälä* Aunuksen piirikunnassa, *Tyrjänsaari* Ylämantsissa, *Tyrjänjärvi* Jaakimassa, *Kalevajärvi* ja *Kalevajoki* ven. Karjalassa vähän pohjaisempana Miinoan kylää, *Ahtola* Petroskoin piirikunnassa, *Väinöjärvi* eli *Vienajärvi* (ven. Вѣнозеро) ven. Ke-

min piirikunnassa, *Ukonjärvi* Pielisessä, *Joukimo* 1. *Joukimo* Sotkamossa.

Viimeiset todistuksensa Kalevalan karjalaisuutta vastaan saapi hra Krohn niistä kahdesta ilmiöstä „runoissa“, että niissä kynnetään härjällä ja juhlatiloissa juodaan kotopanoista olutta.

Mitä härjällä kyntämiseen tulee, niin ei Kalevala sitä mainitse kuin kerran, nim. kertomuksessa sammon anastuksesta. Tämä kummallinen taikakone oli niin lujasti kiinnitetty Pohjolan kivimäkeen, että se piti kyntämällä saada syviltä juuriltansa irti. Tuohon kummalliseen ja ylen raskaasen työhön oli kummallinen ja vahva juhtakin käytettävä. Näin ajattelivat epäilemättä tämän runokohdan tekijät. Vienalaisetkin Kalevalan-laulajat olivat hyvin voineet kuulla siitä kummasta, että härjälläkin kynnetään, vieläpä nähdäkin tämän kumman, maailmata matkustellessansa. Tuohan seikka sopi hyvin käyttää runosakin, kuin Lemminkäisen sammon-kyntöä oikein piti saada ihmeelliseksi, verrattomaksi ja tenhovoimaiseksi urostyöksi. Länsi-Suomalainen runonlaulaja, jolle härjällä kyntäminen oli tavallista, tuskin olisi voinut ylistää sankariansa taikka kehua hänen urostyötänsä mainioksi sillä, että kertoi hänen toimittaneen sen aivan jokapäiväisellä välikappaleella. Toista oli karjalaisen laulajan laita; hänen kuulijoihinsa teki puheina-oleva seikka mahtavan ja hämmästyttävän äkkivaikutuksen.

„Oluen keittämisestä“ on hra Krohnilla (s. 375) se luulo, että se vaan on ollut ja „on vieläkin“ tapana länsi-Suomalaisilla, „mutta Savossakin jo ylen harvinainen, puheen mukaan herrastaloista opittu, idempänä tuiki tuntematon“. Luultavasti on „peijerin“ olut länsi-Suomestakin jo hävittänyt tahi ainakin tuntuvasti vähentänyt koto-oluen panemisen. Mitä Savoon tulee, niin tehtiin

siellä ennen olutta keyriksi ja jouluksi joka talossa, joka tahtoi vähänkin varallisemmasta kulkea. Eikä oluen paneminen ole Karjalaisillenkään vanhaan aikaan ollut tuntematoin. Yrjö-Koskinen kertoo (Oppikirjassa, s. 98) verotavarainseassa (Käkisalmen läänistä) mainittavan „paikoittain etelässä myöskin olutta“. Tottapa Käkisalmen läänin asukkaat eivät olleet ainoat Karjalaiset, jotka osasivat olutta panna. Tämä taito on suomalais-ugrilais-tatarilaisella alalla sangen vanha, ja muutamat tähän alaan kuuluvista kansoista ovat oikeita „oluenseppiä“, esim. Tschuvaschit, joiden hyvinkin „humalluttava“ olut on, tahi ainakin oli muutamia vuosikymmeniä takaperin, Volgan maissa mainiota. Se väkevien juomain veroitus-järjestys Venäjällä, joka lakkasi vuodelta 1858, ei suvainnut enemmän oluen kuin viinankaan kotona-tekemistä. Tuskin lienee asetuksen määräyksistä ollut mitään helpoitusta Tschuvascheinkaan suhteen, mutta esivallan käskyläiset ummistivat tässä kohdin silmänsä eivätkä olleet itsekään, heidän kylissänsä liikkeudessaan, nauttimatta tuota „hyvää oloista“. Mutta Karjalaisten maassa luettiin laki ehkä ankarammin, ja varmaa on, että paloviinan „otkup“ (viinanmyönti-oikeuden arennoiminen läänittäin tahi piirikunnittain), joka mainittuun vuoteen asti oli jonkun sataisen vuotta vallinnut Venäjällä, oli vieroittanut Venäjän Karjalaiset oluen keittämisestä. Muistaminen on tämän ohessa myöskin, ett'ei oluenteko voi olla tavallinen muualla kuin missä viljaa on runsaammalti. Jo tästäkin syystä lienee se ollut harvinaista luoteisessa Vienan maassa. Mutta häiksi lienee olutta toki sielläkin hankittu ainakin rikkaammissa taloissa ja olletikin siihen aikaan, jolloin ei mitään muita virvokkeita ollut laulun ja ilon herättimiksi. Ja näinpä lauletaan Pohjolankin häiden suhteen tapahtuneeksi.

Seitsemäs Luku.

Runojen luultu länsi-suomalainen alkuperä. Runonköyhyys länsi-Suomessa. Runojen oletetuilla vaelluksilla on kielen niissä pitänyt muuntelehtaa murteesta toiseen. Karjalaisetko „yhtenäiseksi“ epokseksi yhdistäneet Kalevalan runot? Länsi-Suomalaisilla ei osaa näiden tuottamisessa. Kalevala on historiallinen epos, ei allegorinen kuvaus enemmän siveellisiä käsitteitä kuin luonnonilmiöitäkään. Sampo.

Tutkimuksensa johtopäätöksen lausuu hra Krohn useammassa paikassa kirjaansa. Niinpä s. 366 seuraavin sanoin: „Venäjän Karjala ei millään muotoa ole voinut olla runojen syntymäpaikka, vaan ne ovat sinne myöhemmin levinneet Suomesta, nähtävästi vasta sen jälkeen kun kristin-usko meille jo oli tullut saarnatuksi.“ Edelleen s. 369: „maamme itäisessä puoliskossa, missä runonlaulu vielä enemmän rehoittaa, käyvät näiden (runojen) tiet enimmäkseen etelästä pohjoiseen.“ Sen jälkeen s. 370: „poikinpäin Suomea virta (nim. runojen) melkein yksinomaaisesti käy länneestä itää ja kaakkoa kohti.“ Ja viimein s. 378: „Länsisuomalaisilla sekä Virolaisilla on ollut melkoinen osallisuus Kalevalan runoin synnyssä. — — — Näiden runoin kehittäminen nykyiseen täydelliseen muotoon sekä varsinkin yhteenliittäminen yhtenäiseksi epokseksi on Karjalaisten, osaksi yksistään Vienan Karjalaisten ansio. Täten taidamme siis täydellä syyllä sanoa Kalevalan Suomen kansan yhteiseksi luomiseksi ja omaisuudeksi.“

Joka näiden lausumain sisällyksen tahtoo järjestää itsellensä selvästi käsitettäväksi, hänen täytyy antaa niissä oleville ajatuksille seuraava muoto. Kalevalan runot ovat syntyneet länsi-Suomessa; sieltä ovat ne kulkeneet Viipurin puolelle sekä Inkeriin ja Viroon; ja tästä eteläisestä olopaikastaan Pohjanmaalle, josta ne viimein ovat saapuneet pohjais- eli Vienan Karjalaan. Täällä ovat ne sitten kehitetyt nykyiseen täydelliseen muotoonsa ja täällä yhteenliitetyt yhtenäiseksi epokseksi. Täten ovat kaikki Suomen kansan pääheimot tehneet työtä tähän kansalliseen aarteeseen, ja se on kaikkein yhteinen kallis omaisuus.

Selvemmäksi tätäkin esittääkseni hra Krohnin ajatuksen runojen kuluista otan tähän vielä pari pientä otetta hänen teoksestansa. S. 423 kuuluvat hänen sanansa: „Länsi-Suomesta on Sampo-runo luultavasti ensin Savoon tullut, sieltä Pohjanmaalle ja sitten laulajain kanssa Vienan läänin. Toinen haara, hiukan muuttuneena, eteni Suomen Karjalaan ja Aunukseen. Viipurin puoliset pari katkelmaa ovat nähtävästi vasta nykyisinä aikoina tulleet jonkun muuttolaisen kautta Pohjanmaalta.“ Täten ei Sampo-runo siis tehnyt tuota tavallista polvea Inkeriin ja Viroon. S. 550 sanoo hän: „me olemme ylempänä nähneet, että runoja laulava väestö Vienan läänin Vuokkiniemen ja Uhtuen pitäjissä todennäköisesti on muuttanut Suomesta nykyisille asuinsijoilleen Ison-vihan aikana.“

Minun pitäisi uudelleen esittää melkoinen osa tätä teostani, jos tässä rupeaisin väittämään noita lausumia vastaan. Luullakseni ovat niissä sisältyvät johtopäätökset jo tässä edellä kumotut joko suoraan tahi välillisesti, ja tarkkaavainen lukija on asettava väitteen väitettä vastaan ja itse johtava johdettavat päätökset. En voi kuitenkaan olla tekemättä paria muistutusta, joiden sisällystä, vaikka sekin jo johtuu edellisestä esityksestä, sopii tässä vielä erittäin teroittaa.

Jos runot olisivat syntyneet länsi-Suomessa, niin olisi sinne pitänyt jäädä niistä joitakuuta jälkiä, jotka olisivat säilyneet, jospa ei meidänkään aikoihin asti, niin kumminkin hyvän kappaleen likemmäksi meidän aikoja, esim. menneen vuosisadan lopulle tahi noin Porthanin aikaan asti. Tuskin oli kristillisuus, vanhojen runojen tehokkain hävittäjä, tällöin vielä läpitunkenut kaikkia aloja länsi-Suomessa enemmän kuin se oli sen tehnyt jota-kuta miespolvea myöhemmin itä-Suomessa, jossa luterilaisetkin asukkaat tällöin vielä osasivat runoja hyvästi. Ainakin olisi tuota runorikkautta pitänyt säilyä syrjäisemmissä salonsopukoissa, jonkalaisia tietävästi on länsi-Suomessakin. Ja Porthanilta sekä hänen liikkuvilta ja tutkivilta oppilailtansa eivät tuommoiset runosäiliöt heidän likellänsä olisi jääneet tuntemattomiksi, koska he etsivät sellaisia paljoa kauempaakin, niinkuin pohjais-Savosta ja Pohjanmaalta. Mutta tiedetäänkö näiden miesten tahi muiden mainitulta alalta mitään sanottavaa löytäneen? Ei muuta kuin minkä Gottlund, hänkin Porthanin hengen herättämä, löysi tunnetuina Ritvalan Helka-virsinä, jotka vastoin pappien saarnoja ja vastoin miesväen pilkkaa olivat tyttöjen laulettavina säilyneet Sääksmäessä (säilyä voi siis länsi-Suomessakin runot, kuin oli mitä säilyttää). Näitä virsiä ei ole kuin kolme, ja nekin ovat vaan vapaampia käännöksiä tahi mukailuja vanhoista ruotsalaisista balladeista, vaikka kyllä vanhankarvaisia. Lönnrot on ottanut ne Kanteletaren 3:teen kirjaan. Ne ja niiden lisänä kaksi muuta runoa „Piispa Henrikin surma“ ja „Elinan surma“ ovat ne ani ainokaiset runot, mitä tuosta muka runonkantaneesta länsi-Suomesta länsi-Suomalainen Lönnrot voi yhdistää suuriin kokoelmiinsa Suomen kansan runoutta! Ja minkälaisia ovat nämät runot? Köyhä ja kuiva on niiden runollisuus, kuin ne pannaan karjalaisen runon rinnalle, vaillinainen on niiden runopuku ja virheellinen niiden

kieli. Tämä näkyy parhaiten Gottlundin kirjaanpanosta Ritvalan Helkavirsiä, jotka sitten Lönnrotin käden alla tosin ovat paranneet koko joukon, vaan korjailtunakin eivät voi salata perijuurtansa. Samanlainen kuivuus ja köyhyys vallitsevat myöskin noissa toisissa kahdessa länsi-Suomen runossa, joita Lönnrot myöskään ei ole korjaamatta pannut Kantelettareen. Näiden viiden runon lisäksi on länsi-Suomen alalta vielä tavattu muutamia sekavia loihdunpalasia; ja tässäpä lieneekin kaikki runomuodossa ollutta länsi-Suomalaisten „luomaa“ runoa. Niin, ja tarut vielä, nuo vähäiset ja harvalukuiset, ja nuo muutamat paikannimet, joista kummastakin laadusta sanottava on sanottu tässä edellä. Se on, minun tietääkseni, kaiken kaikki!

Toinen muistutus, jonka katsoin tässä kohdin tehtäväksi, koskee Kalevalan muka länsi-Suomessa syntyneiden runojen kieltä. Tietysti oli tämä, koska se ei millään tavalla voinut olla kieleemme murteetointa alkumuotoa, tuota samaista länsi-suomalaista murretta, joka nytkin on olemassa ja jonka soveljaisuudesta vanhan runon mittaan tässä edellä jo on ollut puhe. Kuin runot tässä puvusaan joutuivat tuonne „kaakkoiseen“ s. o. esim. Inkeriin, niin täytyi niiden, joskopa ei kokonaankaan riisua tuota pukua yltänsä, kuitenkin tuntuvasti muuntaa ja toisintaa sitä. Mutta ei siitä kyllä. Täällä kielialamme „itäisessä puoliskossa“, kuin runojen „tiet“ taas kääntyivät „etelästä pohjoiseen“, tuli niiden uudestaan muuntaa ulkoasuaan ja pukeutua ensin savolaiseen murteeseen, joka ehkä kävi täydestä vielä pohjoisempanakin, ja sitten tuohon „kova-konsonanttiseen“ Karjalan kieleen, jonka täysipoisuudessa ja laskukkaassa puvussa niiden vihdoin oli ihastuttaminen Suomen kansaa ja tuleminen tämän kansan „yhteiseksi luomiseksi ja omaisuudeksi“.

Minä kysyn: onko tämä kaikki ollut mahdollista?

Jos hra Krohn yhdeltä puolen riisuu Karjalaisilta ansion Kalevalan runojen keksimisestä, niin suopi hän heille taas toiselta puolen liikaa, lausuessaan että niiden „kehittäminen nykyiseen täydelliseen muotoon sekä varsinkin yhteenliittäminen yhtenäiseksi epokseksi on Karjalaisten, osaksi yksistään Vienan Karjalaisten ansio“.

Tämä poikkeaa kokonansa siitä, mitä muut tutkijat ovat näistä asioista ajatelleet ja lausuneet. „Kehittämisen“ kyllä myöntävät muutkin, mutta kehittämisen karjalaisesta alkuluonnoksestakin. Ja tätähän hra Krohn ei tar koita, hän kuin näet olettaa etelä-Suomalaisten ensiksi tuottaneen runot vaillinaisempina, ja Karjalaisten ne sitten lisäämällä ja parantelemalla saattaneen „nykyiseen täydelliseen muotoonsa“. Jos tässä olisi vaan kysymys kunnialkivasta meidän kahden heimon välillä, niin voisivat Karjalaisten puolelaiset hyvin tyytyä hra Krohnin olettamukseen, koska se myöntää näillä, toisten runoja korjaamaan kyenneillä, olleen suuremman runotaidon kuin noilla toisilla. Mutta tässä ei ole kysymys kunniaasta, vaan totuudesta, ja totuutta etsien täytyy meidän kysyä: mistä tietää hra Krohn, että Karjalaiset todella ovat kehittäneet ja täydellisentäneet noita etelästä saamiensa runoja? Oletta kaamme näiden tulo pohjoiseen vaikkapa vaan niinkin myöhäiseksi kuin Ison-vihan aikana tapahtuneeksi, niin täytyy meidän kysyä: onko meillä yhtään ainoata runoa tallella siinä vaillinaisemmassa muodossa, josta Karjalaiset, saatuaan ne laulettaviksensa, korjasivat ne „nykyiseen täydelliseen muotoon“? Ainoastaan vertaamalla runojen alkuperäistä asua siihen asuun, jonka ne saivat noiden uutten laulajiensa hallussa, voisimme päättää, ovatko Karjalaiset ne parantaneet vai pahentaneet. Mutta tällainen vertailu on mahdotoin, kuin noita länsi- eli etelä-suomalaisia alkuperäisiä, jos niitä joskus olisikin ollut, nyt enää ei ole olemassa. Siis on tuo myönnitys Karjalaisille, että

he muka ovat parantaneet muilta saamansa runot, vaan turha ja perätöin puhe.

Mutta vielä vähemmin voipi asiata tarkoin miettivä myöntää Karjalaisille sen ansion, jonka hra Krohn antaa heille, että he olisivat Kalevalan runot liittäneet yhteen, yhtenäiseksi epokseksi. Syystä voipi väittää ja sanoa, ett'ei Kalevala nytkään vielä, Lönnrotin laitoksessa, ole sitä, mitä ihanneopin viljelijät ymmärtävät yhtenäisellä epoksella, muuten kuin ainoastaan ulkonaisesti. Mutta jospa se jossakussa määrin vastaisikin epoksen yhtenäisyyden vaatimuksia, niin on se tämän omaisuuden saanut Lönnrotin käden alla, ei karjalaisilta laulajiltansa. Lönnrotin sanomattakin (kumpasenkin laitoksen esipuheissa) tietää sen jokainen, joka runoja on kerännyt taikka vaan kuullut laulettavan, ett'ei laulaja eri runoja tuo esiin missään taiteelliselta näyttävässä tahi edeltä ajatellussa järjestyksessä. Paraskin laulaja laulaa tahi, oikeammin sanoen, lauloi kunkin tapauksen taikka kunkin sankarin runon erikseen, eri sarjanansa, mutta ei olettanut eri sarjain välillä mitään yhteyttä. Vasta Lönnrotin toimituksessa saivat eri sarjat sen yhteyden eli „yhtenäisyyden“, käyttääkseni tätä uutta sanaa, joka niillä nyt on Kalevalassa, ja runonlaulajain runot eli sarjat, jotka olivat pieniä kokonaisia, pieniä epoksia, alentuivat episodeiksi suureen epokseen. Mutta tästä Lönnrotin toimesta on oltu ja voidaan olla eri mieltä. Huomaittavin Lönnrotin menettelyn vastaanlausuja on Castrén (katso „Nordiska Resor och Forskningar“, V B. s. 170—1 ja VI B. s. 118—9), joka olisi mielemmin suonut, että pienet epokset olisivat tulleet julaistuiksi siinä muodossa, jossa ainoassa kansa ne oli tuntenut ja ilmoille tuonut.

Minä voin lopettaa tutkistelemukseni tähän. Tosin on moni Kalevalan karjalaisuutta todistava seikka jäänyt

mainitsematta tässä teoksessa. Minulla on kuitenkin vahva vakaumus siitä, että niistä todistuksista, jotka tässä olen esittänyt, on kyllä Lönnrotin lausuman mielipiteen vahvistamiseksi, sen nim. että Kalevala on Karjalaisten ja vieläpä Vienan Karjalaisten laulama. Yksityisiä nykyisen Kalevalan kohtia eli episodeja on voinut syntyä muualakin kuin Vienassa, mutta nekin ovat kumminkin ilmautuneet aina karjalaisella alalla.

Tämän tuloksen pitkällisistä miettimisistäni ja luullakseni tarkoista tutkimuksistani en uskoisi voivan loukata ketään tunnollista länsi-Suomalaista. Länsi-Suomalaisilla on Suomen kansasta jo ijänikuinen ansio siinä, että he antoivat tälle kansalle kirjakielen. Itä-Suomalaiset, kansamme karjalainen heimo, olisivat jääneet kovin lapsintiman osalle, jos heillä ei olisi ollut yhteiseen pesään mitään muuta henkistä tuotavana kuin henkinen puutteensa. Niin kova ei ollut kohtalo heille, että salli näin tapahtua. Juuri heidän viljelemättömyytensä tuli siksi kasvinmaaksi, josta Suomen hengen ihanimmat kukkaset taimivat ja heristihet hiemumahan. Ja täysioikeudellisena yhdyskuntalaisena astuu Karjalainen veljensä Hämäläisen rinnalle ja sanoo: sinä käänsit raamatun; se oli hyvä; kiitos siitä; minä lauloin Kalevalan ja Kantelettaren; hyräile sinäkin niitä; eläkäämme sovussa!

Mutta tuosta tutkimusteni tuloksesta lähtee lisätuloksena melkein ehdottomasti se johtopäätös, että Kalevala on historiallinen epos. Sallittakoon minun, ennenkuin lopetan, lausua tästäkin muutamia sanoja. Jo parissakin paikassa tässä edellä luulen ilmaisseeni sen mielipiteen, että Kalevala on saanut alkuaiheensa siitä torasta, joka vallitsi Lappalaisten ja Karjalaisten välillä ja jonka syynä oli edellisten joko luultu tahi todellinen rikkaus, jonka jälkimmäiset tahtoivat valloittaa. Tämä arvelu Kalevalan

synnystä ei ole mitään uutta eikä ole minun keksimäni. Sen lausui Lönnrot jo heti alussa ja sitä mieltä oli hän loppuun asti. Minä en kuitenkaan voi puolustaa hänen mielipidettänsä kokonansa. Hän arveli näet runoston yksityisten sankarienkin, ainakin joiden-kuiden ja ennen muita Väinämöisen, olleen historiallisia olijoita, jotka urostöillänsä tahi suurella älyllänsä saavuttivat erinomaisen huomion ja täten tulivat runoilun esineiksi. Minusta on se jokseenkin yhdentekevä, onko Väinämöistä ja noita muita sankareja koskaan ollut olemassa vai ei. Pääasia on vaan se, että kansa runokertomuksissansa heistä on heidän luonteissansa ihannellut omaa luonnettansa, kuvaellessaan heidän elämätänsä kuvaellut omaa olostamistansa ja kertoessaan heidän urostöitönsä ja retkiänsä kertonut, mitä kansa tiesi taikka luuli tosiaankin tapahtuneeksi. Tällainen on perustus kaikissa kansanepoksissa, olletikin noissa esikuvallisissa kreikkalaisissa, jotka Homeroksen tekeminä mainitaan. Tällainen kansaneposten historiallinen perustus ei ensinkään estä niissä ihmeitä tapahtumasta. Henget, haltiat, jumalat ovat aina lähellä luonnon helmassa olevata ihmistä. Niinpä kansanepoksissakin jumalat ja jumalattaret varustavat eposten sankareja, jotka ovat heidän lemmikkejänsä, usein heidän siittämiänsäkin, ylenluonnollisilla sekä ruumiin että hengen voimilla ja sekautuvat epos-kertomuksen tapauksiin monella tavalla. Näin tapahtuu Homeroksen epoksissa, ja samoinpa myöskin Kalevalassa. Jumalaistaruisen sekaaineen suvaitsee kansanepos kyllä hyvin, se on sille milt'ei välttämätöin sen sankarien jalostuttamiseksi ja ylistykseski. Mutta se, että kertomuksen sankarit vaan edustaisivat siveellisiä käsitteitä ja sen tapaukset kuvaisivat ai-noastaan hyvän ja pahan taisteluja, on oikealle kansanepokselle peräti vierasta; vasta korkeammalla sivistys- ja kehkeymiskannalla voipi semmoinen siveydellis-epos yksi-

tyisen kuvittelijan toimesta syntyä, jonkalainen tuote esim. Bunyan'in kertomus „Kristityn vaelluksesta autuaasen ijan-kaikkisuuteen“ on. Ja yhtä vähän kuin tämänlaatuista sisällystä ottaa kansanepos kertoakseen paljaita luonnon-ilmiöitä ja pukeakseen kertomuksen sankareiksi kylmää ja lämmintä, pimeätä ja valoa, kesää ja talvea, j. n. e. Kirjoittajia on ollut, jotka ovat koettaneet todistaa esim. Kalevalan kertomuksia, toiset tämänlaatuisiksi, toiset si-veellis-peräisiksi. Samanlaisia väitteitä on julaistu Homeeroksen nimisistä epoksista. Mutta eivät nämät selitykset ole pitkän päälle tyydyttäneet enemmän runouden ihailijoita kuin ajatuksen miehiäkään. Edellisten silmissä riisuvat tällaiset selitykset epokselta kaiken runollisuuden ja tekevät runotuotteen allegoriaksi; jälkimmäiset tietävät, että tuommoinen käsitteiden tahi luonnonvoimain olijoitseminen (personoiminen) kansaneposten tuottajille on ollut vierasta, jopa mahdointakin. Tällaisista Homeeroksen suhteen tehdyistä yrityksistä lausuu eräs taitavimpia epoksen luonnetta tutkineita tiedemiehiä, nim. Fr. Zimmermann („Ueber den Begriff des Epos“, Darmstadt 1848, s. 73) seuraavaan tapaan. Surkeimpana lankeemuksena oikeasta runollisuudesta ilmautuvat niiden yritykset, jotka tahtovat Iliadiin tahi Odysseiaan aprikoita symbolisen tarkoituksen, jonka rinnalla näiden eposten yksityiset tapaukset kaikessa ihanuudessaan muuntuisivat valheeksi. Tuommoisena lankeemuksena on se pidettävä, kuin eräs selittää Iliadin kuvaavan kuun pimenemistä, Odysseian maanalaisia mullistuksia; kuin toinen pitää Iliadia talven taisteluna maan kanssa; kuin Odysseiassa sanotaan kätkeyvän jutelman aurinkovuodesta, j. n. e. Tällaiset naurettavat yritykset osoittavat ääretöntä typeryyttä niiden tekijöissä, jotka eivät voi käsittää Homeeroksen runoteosten runollista johdonmukaisuutta ja suorasti ymmärrettävää kertomusta. Ei mikään ole niin mahdointa kuin

olettamus, että tässä runoudessa, jonka jok'ainoa säe uhkuu välitöntä runohengen tuottamusta, piilisi esim. jonkinlainen almanakka-aate (joku käsite vuodenaikojen vaihteista ja vaikutuksista), jonka runoilija niihin muka olisi sukkelasti kätkenyt.

Mutta palatkaamme Kalevalaan.

Lappalaisten rikkaus! lienee monikin lukija hykähäntänyt luettuuan tuon vast'ikään lausumani arvelun Kalevalassa kuvastuvan taistelun syystä. Ei mikään kuitenkaan ole mahdollisempaa kuin että Lappalaiset, vaikka pohjoisempana olevia, elivät paremmassa toimeentulossa kuin heidän jälkiänsä seuraavat Karjalaiset. Näin ovat Samojeedit Siperiassa vielä tänäkin päivänä, ja olivat ennen tätä aikaa vielä enemmän, toimeentulon ja varallisuuden puolesta paljoa paremmassa asemassa kuin heidän eteläisemmät naapurinsa Ostjakit ja Voguulit. Lappalaisten tullessa asumattomaan maahan oli tässä kaikki luonto koskematointa, neitseellistä: metsät vilisivät „erää“, kosket olivat täynnä lohta ja muuta kalaa, poronlaitumet yltäkylläiset. Sitä vastaan esiityivät heidän jonkun aikaa asumansa alat jäljestä tunkeuille Karjalaisille jossakin määrin tyhjennettyinä; näiden täytyi elatuksen hankkimisessa kärsiä kovempata kuin mitä Lappalaisten olivat nähneet tahi luulleet samoilla paikoin eläen tarvinneen kärsiä. He selittivät näiden varallisuuden lähteeksi ylenluonnollisen voiman, joka Lappalaisia auttoi ja edisti. Lappalaisilla oli, arvelivat he, taikakeino eli kappale, jonka he olivat miten-kuten saaneet ja joka purki heille mielin määrin sekä „syötäviä“ että „myötäviä“. Varmaan olivat Karjalaiset kuulleet Skandinavilaisilta tarun Grotte-nimestä jauhinkivestä, ja tähän taruunpa lienee heidän arvelunsa Lappalaisten rikkauden antajasta taikakalusta nojautuneet. Täten syntyi heidän mielikuvattimessansa Sampo jolle osiksi antoivat Grotte-käsikiven omaisuuksia, mutta

osiksi muitakin, omatekoisia. Semmoisena kuin sampo nyt esiyytää Kalevalassa, ei sitä voi verrata mihinkään in rerum natura olevaiseen kaluun tahi esineeseen, jonka tähden selittäjät sitä ovat voineetkin selittää jos joksikin, muun muassa auringoksikin, joksi vielä hra Krohnkin arvelee sitä (Kirj. Hist. s. 435). Nämät selitykset kaikki sisältävät väkinäisiä sekä luonnottomia olettamuksia ja, mikä pahinta on, saattavat tuolle mahdottomalle allegoria-alalle. Luonnollisin ja yksinkertaisin sammon selityskeino tava-taan kuitenkin runosta itsestään, uskomalla runon sanat ilman sen enemmättä: että muka sampo oli taikakalu. Tähän arveluun tuli jo Castrén aikansa, vaikka hänkin ensin horjahti pitämään sampoa temppelinäkin (vert. „Nor-diska Resor och Forskningar“, V B. s. 274 ja VI B. s. 95). Järjelle käsittämättömäksi taikakaluksi ovat myöhem-mätkin miespolvet runonlaulajia — aina meidän aikoihin asti — uskoneet sammon, koskahan se heidän kauttansa kulkeneessa runokertomuksessa ei ole muuntanut muo-toansa johonkin olevaisessa olossa tavattavaan kaluun tahi esineeseen päin; missä tämänkaltainen muunnos on tapah-tunut ja sampoa on selitetty joksikin oikeaksi kaluksi, esim. venheeksi, siinä on jo laulajan usko horjunut. Meille nykyajan sivistyksessä eläville on tuollainen usko melkein käsittämätöntä, ja tästä syystä me olemmekin niin taipu-vauset sampo-kertomuksessa oletamaan jotain salaista siihen vertauksen tavoin kätkeytyä. Mutta emmekö me juuri keskellä nykyistä kehuttua sivistystämme näe esimerkkejä taikauskosta eli epäuskosta, joka sekä vetää vertoja sille uskolle, jolla nuo yksinkertaiset, tietämättömät karjalaiset runonlaulajat ovat mies mieheltä täytenä totena kertoneet sammon ihmetöitä, että monin kerroin käypi sen ylikin? Muistakaamme vaan, mitä noin 40 vuotta takaperin ta-pahtui Trier'issä Saksanmaalla ja mitä Lourdes-nimisessä Ranskan kylässä vaan joku kymmenkunta vuotta sitten!

Sisällyksen Luettelo.

Ensimmäinen Luku.

	Siv.
Aikaisin valo Suomen kansan asumusseikoista. Otherin kertomus. Kainuun maa. Kainulaiset Karjalaisia. Kauppaa Vienanmaan ja Kainuun välillä. Karjalaiset Pohjanmaalla. Nestor. Savolotscheskaja Tschud, Permi, Bjarma. Suomalaisia sanoja pohjais-Venäjän kielessä. Suomalaisia paikannimiä pohjais-Venäjällä. Sav. Tschud Karjalaisia. <u>Vepsäläiset</u> . Novgorodin valloitukset Suomalaisen aloilla. Solovetskin monasteri. Otteita sen historiasta. Vienan Karjalan asumus ennen muinoin. Sen asukasten uskonto. Thore Hundin Bjarmaretki. Permin ja Vienan kauppa. Skandinaviaisten aikainen yhteys Vienan Karjalaisten kanssa	7.

Toinen Luku.

Kalevalan kieli. Luultuja virolaisia sanoja Kalevalassa. Murteiden suhde sanastossa. Kalevalan kielen rakennus. Luullut virolaisuudet tällä alalla. Konsonanttien pehmennys. Vokaalisto. Karjalaisia taivutus-sijoja. Sanansynnyttämys. Karjalaisuutta pronomineissa. Lukusana. Verbin johto ja taivutukset	41.
---	-----

Kolmas Luku.

Kalevala on Karjalaisten laulama, Vienassa, ja täältä levinnyt muualle. Sen ytimenä Karjalaisten taistelut Lappalaisten kanssa. Näillä kertomuksia Karjalaisten ryöstöretkistä heidän alallensa. Lappalaisia ja peräpohjaisia aineksia ja ilmiöitä Kalevalassa. Elinkeinot Kalevalassa yhtäläisiä kuin Vienan Karjalaisilla. Meri epoksemme tapahtuma-alalla. Meren ilmiöt Vienanmeren ilmiöitä.

Laivanrakennus-taito. Rautaseppyyys. Elämistapa Kalevalassa ja Vienen Karjalassa yhdenlainen. Salon asukas. Kota. Kyly. Huhmar. Käsikivi. Puvut. Rahain nimitykset. Venäläisiä sanoja. Avioliitto ja häät Kalevalassa karjalaiset. „Vanha vieru“ . . . . 71.

Neljäs Luku.

Vienen Karjalan luonto. A. V. Ervarstin kertomus tästä. Metsät. Petäjän ja kuusen pohjaisimmat rajat. Ilmanala, luonnonesineet ja luonnontuotteet Kalevalassa kuvatut sellaisiksi kuin ne ovat Vienenmaassa. Koskenlasku. Simpukat. Kalevalan maantiedettä. Kalevalan ja Pohjolan keskinäinen asema. Kalevala Vienenmeren etelä- ja Pohjola sen luoteisella rannalla. Nimi „Väinämöinen“ yhteydessä „Viena“-nimen kanssa. „Vienen päälliltä vesiltä“ tuli suola Kalevalaan. Permi ikivanha suolamaa. Pohjolan rikkaus. Pohjolan liikanimet . . . . . 96.

Viides Luku.

Kalevalan luonto. Tundra. Jääkarhu. Lehtikuusi. Cembra. Valaskala; mursu. Sika. Naali. Siili. Kameli, tevana. Saarni. Lehmus; niini. Vaahder. Petäjä, mänty, honka. Kuusi. Koivu. Leppä, kataja, paju, haapa, raita. Paikannimien muoto -*kko*-päätteellä. Tammi. Rutimo-raita. Omenapuu. Yleislausuma Kalevalan luonnosta . . . . . 112.

Kuudes Luku.

Historiallisista todistuksista, ett'ei muka Kalevala ole syntynyt Vienen Karjalassa. Siitä, ett'ei Syrjääneillä ole runoja. Lainauksista Kalevalaan Skandinaviaisten ja Liettualaisten tarustoista. Alkusointu skandinaviaista alkuperää. Kuinka skandinaviaisia aineksia voi tulla Vienen Karjalaisten runouteen. Muilta kansoilta lainatuiksi luullut tarut Kalevalassa satunnaisia yhtäläisyyksiä. Tämmöisiä vanhan kreikkalaisen taruston ja Kalevalan kertomusten välillä. Mistä kautta tulivat Kalevalan skandinaviaiset tarut Suomalaisille? Liettualaisia aineksia Kalevalassa ei ole. Ovatko runot Venäjän Karjalaan tulleet Suomesta? Pehmeäkonsonanttinen ja kovakonsonanttinen kieliala Venäjän Karjalassa. Luultu

Vienanmaan myöhä asuttamus, ja se Suomesta. Todistuksia tätä luuloa vastaan. Kajaaninmaan Karjalaisten häviäminen. Vielä pehmeäkonsonanttisesta alasta. Skandinavilais-germanilaiset sanat Kalevalassa. Pyhimysten nimiä „runoissa“. Paikannimet Kalevalassa. Kalevalan nimiä länsi-Suomessa ja Venäjällä. Härjällä kyntäminen. Olut . . . . . 137.

Seitsemäs Luku.

Runojen luultu länsi-suomalainen alkuperä. Runon köyhyys länsi-Suomessa. Runojen oletetuilla vaelluksilla on kielen niissä pitänyt muuntelehtaa murteesta toiseen. Karjalaisetko „yhtenäiseksi“ epokseksi yhdistäneet Kalevalan runot? Länsi-Suomalaisilla ei osaa näiden tuottamisessa. Kalevala on historiallinen epos, ei allegorinen kuvaus enemmän siveellisiä käsitteitä kuin luonnonilmiöitäkään. Sampo . . . . . 174.

1881

188

189
881

Oiaistavaa:

Siv.	17	riv.	5	ylh.	päin	seisoo:	Castrenin	lue:	Castrénin
"	33	"	1	alh.	"	"	vaarasuuttilla	"	vaarallisuutta
"	41	"	15	"	"	"	minä	"	minä:
"	51	"	8	ylh.	"	"	ähmissänsä	"	ähmissänsä
"	56	"	6	ylh.	"	"	lounais	"	luoteis
"	80	"	7	alh.	"	"	karjalainen	"	karjalainen
"	92	"	12	ylh.	"	"	mielipitoihin	"	mielipiteihin
"	98	"	10	"	"	"	pienempiä,	"	pienempiä
"	106	"	2	"	"	"	Kalevalan	"	Kalevalaan
"	114	"	17	"	"	"	Kelevala	"	Kalevala
"	123	"	3	"	"	"	sijan	"	sijaan
"	127	"	8	"	"	"	tarpeellisiä	"	tarpeellisia
"	130	"	3	alh.	"	"	Hannulan pellon	"	Hannulanpellon
"	133	"	5	ylh.	"	"	jokiloita	"	jokiloita
"	154	"	9	alh.	"	"	kovakonsonantista	"	kovakonsonanttista
"	157	"	17	ylh.	"	"	länsi puolella	"	länsi-puolella

